

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیه السلام

www.ghaemiyeh.com
www.ghaemiyeh.org
www.ghaemiyeh.net
www.ghaemiyeh.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۵۱

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 51

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

فهرست	۵
علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۵۱	۱۹
مشخصات کتاب	۱۹
۱- ذوالقرنین	۱۹
۱- آثار علم ذوالقرنین	۱۹
۲- آهن در دوران ذوالقرنین	۱۹
۳- اتمام سد ذوالقرنین	۱۹
۴- اختیار مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین	۲۱
۵- اختیارات ذوالقرنین	۲۱
۶- ارتفاع سد ذوالقرنین	۲۱
۷- استحکام سد ذوالقرنین	۲۳
۸- استمداد از ذوالقرنین	۲۳
۹- استمداد ذوالقرنین	۲۵
۱۰- استمداد مردم شمال سرزمین ذوالقرنین	۲۵
۱۱- اقرار مردم شمال سرزمین ذوالقرنین	۲۵
۱۲- امکانات ذوالقرنین	۲۷
۱۳- امکانات مادی ذوالقرنین	۳۰
۱۴- امیدواری ذوالقرنین	۳۱
۱۵- انسان دوستی ذوالقرنین	۳۱
۱۶- اوامر ذوالقرنین	۳۱
۱۷- آتونی زبر الحديد	۳۳
۱۸- اهتمام ذوالقرنین به مؤمنان	۳۳
۱۹- ایمان ذوالقرنین	۳۳
۲۰- ایمان ظالمان مغرب سرزمین ذوالقرنین	۳۳

- ۳۵ ۲۱- ایمان مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۳۵ ۲۲- بادیه نشینی مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین
- ۳۵ ۲۳- برهنگی مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین
- ۳۶ ۲۴- بی خانمانی مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین
- ۳۷ ۲۵- بی نیازی ذوالقرنین
- ۳۷ ۲۶- بینش ذوالقرنین
- ۳۹ ۲۷- پرسش درباره ذوالقرنین
- ۳۹ ۲۸- پیشگویی ذوالقرنین
- ۳۹ ۲۹- تبلیغ ذوالقرنین
- ۴۰ ۳۰- تبیین قصه ذوالقرنین
- ۴۱ ۳۱- تشکل مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۴۱ ۳۲- تلاش ذوالقرنین
- ۴۱ ۳۳- تمدن در دوران ذوالقرنین
- ۴۳ ۳۴- تمدن در مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۴۳ ۳۵- تمدن مردم شمال سرزمین ذوالقرنین
- ۴۳ ۳۶- تمدن مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین
- ۴۴ ۳۷- تمدن مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۴۵ ۳۸- توحید ذوالقرنین
- ۴۵ ۳۹- تهدید ظالمان دوران ذوالقرنین
- ۴۶ ۴۰- تهدیدهای ذوالقرنین
- ۴۷ ۴۱- جاودانگی سد ذوالقرنین
- ۴۷ ۴۲- جعاله با ذوالقرنین
- ۴۷ ۴۳- جعاله مردم شمال سرزمین ذوالقرنین
- ۴۸ ۴۴- چهل مردم شمال سرزمین ذوالقرنین
- ۴۹ ۴۵- حاکمیت ذوالقرنین
- ۴۹ ۴۶- حکومت در مغرب سرزمین ذوالقرنین

۴۷	حکومت دینی در دوران ذوالقرنین	۴۹
۴۸	حکومت ذوالقرنین	۵۰
۴۹	خیرخواهی ذوالقرنین	۵۱
۵۰	دفاع مردم شمال سرزمین ذوالقرنین	۵۱
۵۱	دومین مسافرت ذوالقرنین	۵۱
۵۲	دین در دوران ذوالقرنین	۵۳
۵۳	دین در مغرب سرزمین ذوالقرنین	۵۳
۵۴	دینداری ذوالقرنین	۵۳
۵۵	ذوالقرنین در ساحل دریا	۵۳
۵۶	ذوالقرنین در ساحل دریای سیاه	۵۵
۵۷	ذوالقرنین در شمال	۵۵
۵۸	ذوالقرنین در مشرق	۵۵
۵۹	ذوالقرنین در مغرب زمین	۵۷
۶۰	ذوالقرنین و تنظیم نظام اجتماعی	۵۷
۶۱	ذوالقرنین و خورشید	۵۷
۶۲	ذوالقرنین و کیفر ظالمان	۵۹
۶۳	ذوب آهن در دوران ذوالقرنین	۵۹
۶۴	ذوب فلز در دوران ذوالقرنین	۵۹
۶۵	رنگ چشمه قصه ذوالقرنین	۶۰
۶۶	روش برخورد ذوالقرنین	۶۱
۶۷	روش تبلیغ ذوالقرنین	۶۱
۶۸	زبان مردم دوران ذوالقرنین	۶۱
۶۹	زبان مردم شمال سرزمین ذوالقرنین	۶۳
۷۰	زبان مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین	۶۳
۷۱	زبان مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین	۶۳
۷۲	زمینه قدرت ذوالقرنین	۶۳

- ۶۵ ۷۳- ساختمان سازی در دوران ذوالقرنین
- ۶۵ ۷۴- سدسازی ذوالقرنین
- ۶۸ ۷۵- سومین مسافرت ذوالقرنین
- ۶۹ ۷۶- سهولت قوانین ذوالقرنین
- ۶۹ ۷۷- سیاه بوستان دوران ذوالقرنین
- ۶۹ ۷۸- شخصیت ذوالقرنین
- ۷۱ ۷۹- شکایت مردم شمال سرزمین ذوالقرنین
- ۷۱ ۸۰- صالحان در حکومت ذوالقرنین
- ۷۱ ۸۱- صبر ذوالقرنین
- ۷۳ ۸۲- ظالمان در حکومت ذوالقرنین
- ۷۳ ۸۳- ظلم ستیزی ذوالقرنین
- ۷۴ ۸۴- ظلم مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۷۵ ۸۵- عجز مردم شمال سرزمین ذوالقرنین
- ۷۵ ۸۶- عجز مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۷۵ ۸۷- عظمت امکانات ذوالقرنین
- ۷۵ ۸۸- عظمت سد ذوالقرنین
- ۷۷ ۸۹- عظمت قدرت ذوالقرنین
- ۷۷ ۹۰- عفو مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۷۷ ۹۱- عفوهای ذوالقرنین
- ۷۹ ۹۲- عقیده ذوالقرنین
- ۷۹ ۹۳- علم ذوالقرنین
- ۷۹ ۹۴- عمل صالح مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین
- ۸۰ ۹۵- فرجام سد ذوالقرنین
- ۸۱ ۹۶- فضایل ذوالقرنین
- ۸۴ ۹۷- فن آوری ذوالقرنین
- ۸۵ ۹۸- قانونگذاری ذوالقرنین

- ۹۹- قدرت ذوالقرنین ----- ۸۵
- ۱۰۰- قصه ذوالقرنین ----- ۸۷
- ۱۰۱- کفر مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین ----- ۹۹
- ۱۰۲- کفرستیزی ذوالقرنین ----- ۹۹
- ۱۰۳- کم فهمی مردم شمال سرزمین ذوالقرنین ----- ۹۹
- ۱۰۴- کیفر ظالمان دوران ذوالقرنین ----- ۱۰۱
- ۱۰۵- کیفر مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین ----- ۱۰۱
- ۱۰۶- گسترش حکومت ذوالقرنین ----- ۱۰۱
- ۱۰۷- گفتگوی خدا با ذوالقرنین ----- ۱۰۲
- ۱۰۸- لباس در دوران ذوالقرنین ----- ۱۰۳
- ۱۰۹- محدوده اولین مسافرت ذوالقرنین ----- ۱۰۳
- ۱۱۰- محدوده مسافرت ذوالقرنین ----- ۱۰۳
- ۱۱۱- مدیریت ذوالقرنین ----- ۱۰۳
- ۱۱۲- مردم شمال سرزمین ذوالقرنین ----- ۱۰۵
- ۱۱۳- مردم شمال سرزمین ذوالقرنین و سدسازی ----- ۱۰۵
- ۱۱۴- مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین ----- ۱۰۵
- ۱۱۵- مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین ----- ۱۰۶
- ۱۱۶- مردم مقارن بعثت و ذوالقرنین ----- ۱۰۶
- ۱۱۷- مسافرت ذوالقرنین ----- ۱۰۶
- ۱۱۸- مسافرت ذوالقرنین به مشرق ----- ۱۰۸
- ۱۱۹- مسافرت ذوالقرنین به مغرب ----- ۱۰۸
- ۱۲۰- مشکلات مردم شمال سرزمین ذوالقرنین ----- ۱۱۰
- ۱۲۱- مصالح سد ذوالقرنین ----- ۱۱۰
- ۱۲۲- مقامات ذوالقرنین ----- ۱۱۱
- ۱۲۳- ملاقات ذوالقرنین با مردم مغرب ----- ۱۱۲
- ۱۲۴- مملوکیّت ذوالقرنین ----- ۱۱۲

- ۱۲۵- منشأ اختیارات ذوالقرنین ۱۱۲
- ۱۲۶- منشأ امکانات ذوالقرنین ۱۱۲
- ۱۲۷- منشأ امکانات مادی ذوالقرنین ۱۱۴
- ۱۲۸- منشأ عمل ذوالقرنین ۱۱۴
- ۱۲۹- منشأ قدرت ذوالقرنین ۱۱۴
- ۱۳۰- منشأ قصه ذوالقرنین ۱۱۴
- ۱۳۱- مؤمنان در حکومت ذوالقرنین ۱۱۴
- ۱۳۲- نام ذوالقرنین ۱۱۶
- ۱۳۳- نبوت ذوالقرنین ۱۱۶
- ۱۳۴- نظام حکومتی ذوالقرنین ۱۱۸
- ۱۳۵- وحی به ذوالقرنین ۱۱۸
- ۱۳۶- وعده های ذوالقرنین ۱۱۹
- ۱۳۷- ویرانی سد ذوالقرنین ۱۲۰
- ۱۳۸- ویژگیهای حکومت ذوالقرنین ۱۲۰
- ۱۳۹- ویژگیهای سد ذوالقرنین ۱۲۲
- ۱۴۰- هدایت ذوالقرنین ۱۲۲
- ۲- ذوالکفل(ع) ۱۲۴
- ۱- آثار صبر ذوالکفل(ع) ۱۲۴
- ۲- آثار صلاحیت ذوالکفل(ع) ۱۲۴
- ۳- الگوگیری از ذوالکفل(ع) ۱۲۴
- ۴- پیشگامی ذوالکفل(ع) ۱۲۶
- ۵- تقوای ذوالکفل(ع) ۱۲۶
- ۶- حسن فرجام ذوالکفل(ع) ۱۲۶
- ۷- ذکر قصه ذوالکفل(ع) ۱۲۸
- ۸- ذوالکفل(ع) از صالحان ۱۲۸
- ۹- صبر ذوالکفل(ع) ۱۲۸

- ۱۰- عبرت از قصه ذوالکفل(ع) ----- ۱۳۰
- ۱۱- عمل خیر ذوالکفل(ع) ----- ۱۳۰
- ۱۲- فضایل ذوالکفل(ع) ----- ۱۳۱
- ۱۳- فواید قصه ذوالکفل(ع) ----- ۱۳۳
- ۳- راز ----- ۱۳۴
- ۱- افشای راز ----- ۱۳۴
- ۲- افشای راز برای بیگانگان ----- ۱۳۴
- ۳- افشای راز متخلفان از جهاد ----- ۱۳۴
- ۴- افشای راز محمد(ص) ----- ۱۳۶
- ۵- افشای راز مسلمانان ----- ۱۳۷
- ۶- افشای راز منافقان ----- ۱۳۸
- ۷- افشای راز موسی(ع) ----- ۱۴۰
- ۸- امانتداری در راز ----- ۱۴۰
- ۹- اهمیت کتمان راز ----- ۱۴۰
- ۱۰- بنی اسرائیل و افشای راز انبیا ----- ۱۴۲
- ۱۱- بیان راز عمل خضر(ع) ----- ۱۴۲
- ۱۲- جایگاه راز ----- ۱۴۲
- ۱۳- جواز افشای راز ----- ۱۴۳
- ۱۴- جواز کتمان راز همسر ----- ۱۴۴
- ۱۵- حتمیت افشای راز انسان ها ----- ۱۴۴
- ۱۶- حساسیتی راز انسان ها ----- ۱۴۴
- ۱۷- راز افعال خدا ----- ۱۴۵
- ۱۸- راز انسان ----- ۱۴۶
- ۱۹- راز انسان ها ----- ۱۴۶
- ۲۰- راز اهل کتاب ----- ۱۵۰
- ۲۱- راز تفاوت رنگ ها ----- ۱۵۰

- ۲۲- راز تفاوت زبان ها ۱۵۲
- ۲۳- راز سینه ها ۱۵۲
- ۲۴- راز عمل خضر(ع) ۱۵۲
- ۲۵- راز محمد(ص) ۱۵۴
- ۲۶- راز ملائکه ۱۵۴
- ۲۷- راز موجودات ۱۵۵
- ۲۸- زمینه افشای راز ۱۵۶
- ۲۹- کتمان راز موسی(ع) ۱۵۶
- ۳۰- گناه افشای راز ۱۵۶
- ۳۱- گناه افشای راز محمد(ص) ۱۵۶
- ۳۲- محدوده افشای راز ۱۵۸
- ۳۳- ممانعت از افشای راز موسی(ع) ۱۵۸
- ۳۴- اهمیت رازداری ۱۵۸
- ۳۵- رازداری بنیامین ۱۶۰
- ۳۶- رازداری خواهر موسی(ع) ۱۶۱
- ۳۷- رازداری منافقان ۱۶۲
- ۳۸- رازداری مؤمنان ۱۶۲
- ۳۹- افشای رازها در قیامت ۱۶۲
- ۴۰- تذکر افشای رازها در قیامت ۱۶۳
- ۴۱- ترسناکی افشای رازها ۱۶۴
- ۴۲- زمینه افشای رازها ۱۶۴
- ۴۳- شگفتی وقت افشای رازها ۱۶۴
- ۴۴- علم به رازها ۱۶۴
- ۴۵- علم خدا به رازها ۱۶۶
- ۴- رأفت ۱۶۹
- ۱- آثار رأفت خدا ۱۶۹

- ۲- جایگاه رأفت ۱۶۹
- ۳- رأفت خدا ۱۷۱
- ۴- رأفت رهبری ۱۷۳
- ۵- رأفت عیسی(ع) ۱۷۳
- ۶- رأفت محمد(ص) ۱۷۳
- ۷- رأفت مسیحیان ۱۷۴
- ۸- زمینۀ رأفت خدا ۱۷۵
- ۹- مضمولان رأفت خدا ۱۷۵
- ۱۰- منشأ رأفت ۱۷۵
- ۱۱- منشأ رأفت خدا ۱۷۷
- ۱۲- نشانه های رأفت خدا ۱۷۷
- ۱۳- آثار رأفت خدا ۱۷۸
- ۱۴- رأفت خدا ۱۷۹
- ۱۵- زمینۀ رأفت خدا ۱۸۱
- ۱۶- مضمولان رأفت خدا ۱۸۱
- ۱۷- منشأ رأفت خدا ۱۸۳
- ۱۸- نشانه های رأفت خدا ۱۸۳
- ۵- راه خدا ۱۸۵
- ۱- راه خدا ۱۸۵
- ۲- آثار تلاش در راه خدا ۱۹۱
- ۳- آثار نهضت در راه خدا ۱۹۱
- ۴- احسان تلاش گران در راه خدا ۱۹۲
- ۵- اذیت در راه خدا ۱۹۳
- ۶- ارزش تحمل سختی در راه خدا ۱۹۳
- ۷- ارزش شهادت در راه خدا ۱۹۳
- ۸- ارزش نهضت در راه خدا ۱۹۴

- ۹- ارزش هجرت در راه خدا ۱۹۵
- ۱۰- اطاعت از سالکان راه خدا ۱۹۵
- ۱۱- اتفاق در راه خدا ۱۹۶
- ۱۲- ایثار در راه خدا ۲۰۳
- ۱۳- پاداش پیروزی در راه خدا ۲۰۴
- ۱۴- تحمل سختی در راه خدا ۲۰۵
- ۱۵- تلاش در راه خدا ۲۰۶
- ۱۶- جهاد در راه خدا ۲۰۷
- ۱۷- حرکت در راه خدا ۲۱۱
- ۱۸- حصر در راه خدا ۲۱۱
- ۱۹- سختی ها در راه خدا ۲۱۲
- ۲۰- سختیهای هجرت در راه خدا ۲۱۳
- ۲۱- شرایط نهضت در راه خدا ۲۱۳
- ۲۲- صبر در سلوک راه خدا ۲۱۳
- ۲۳- صدقات در راه خدا ۲۱۳
- ۲۴- قیام در راه خدا ۲۱۵
- ۲۵- مبارزه در راه خدا ۲۱۶
- ۲۶- مشکلات سلوک راه خدا ۲۱۷
- ۲۷- وحدت راه خدا ۲۱۷
- ۲۸- هجرت در راه خدا ۲۱۷
- ۲۹- هدایت تلاش گران در راه خدا ۲۱۹
- ۶- راه رفتن ۲۲۱
- ۱- آداب راه رفتن ۲۲۱
- ۲- اعتدال در راه رفتن ۲۲۳
- ۳- راه رفتن ایوب(ع) ۲۲۳
- ۴- راه رفتن با سرمستی ۲۲۳

- ۲۲۴ ----- ۵- راه رفتن بندگان خدا
- ۲۲۵ ----- ۶- کیفیت راه رفتن زن
- ۲۲۵ ----- ۷- {راه معتدل}
- ۲۲۵ ----- ۸- استفاده از راه ها
- ۲۲۵ ----- ۹- اهمیت راه ها
- ۲۲۷ ----- ۱۰- تعدد راه ها
- ۲۲۷ ----- ۱۱- تنوع راه های کوهستانی
- ۲۲۷ ----- ۱۲- راه های کوهستانی
- ۲۲۸ ----- ۱۳- فلسفه خلقت راه ها
- ۲۲۹ ----- ۱۴- فواید راه ها
- ۲۳۰ ----- ۱۵- نقش راه ها
- ۲۳۱ ----- ۱۶- اقلیت راهبان
- ۲۳۱ ----- ۱۷- اکثریت راهبان
- ۲۳۱ ----- ۱۸- پاداش راهبان مؤمن
- ۲۳۱ ----- ۱۹- راهبان فاسق
- ۲۳۲ ----- ۲۰- راهبان مؤمن
- ۲۳۳ ----- ۲۱- زیادی راهبان فاسق
- ۲۳۳ ----- ۲۲- کمی راهبان مؤمن
- ۲۳۳ ----- ۲۳- آثار راهزنی
- ۲۳۵ ----- ۲۴- راهزنی قوم لوط
- ۲۳۵ ----- ۲۵- ظلم راهزنی
- ۲۳۶ ----- ۲۶- فساد راهزنی
- ۲۳۷ ----- ۲۷- فسق راهزنی
- ۲۳۷ ----- ۲۸- ابزار راهیابی
- ۲۳۷ ----- ۲۹- ابزار راهیابی در تاریکی
- ۲۳۸ ----- ۳۰- امیدواری راهیابی در صحرای سینا

- ۳۱- راهیابی با ستارگان ۲۳۹
- ۳۲- راهیابی به آسمان ۲۳۹
- ۳۳- راهیابی در بیابان ۲۴۰
- ۳۴- راهیابی در دریا ۲۴۱
- ۳۵- راهیابی موسی(ع) ۲۴۱
- ۳۶- منشأ راهیابی در خشکی ۲۴۱
- ۳۷- منشأ راهیابی در دریا ۲۴۱
- ۳۸- منشأ راهیابی در شب ۲۴۳
- ۳۹- نشانه های راهیابی ۲۴۳
- ۷- رب ۲۴۴
- ۱- هدایتگری رب ۲۴۴
- ۲- {رب العالمین} ۲۴۴
- ۳- پرسش از رب العالمین ۲۴۶
- ۴- جادوگران فرعون و رب العالمین ۲۴۷
- ۵- ذکر الحمد لله رب العالمین ۲۴۸
- ۶- ذکر الحمد لله رب العالمین ۲۴۸
- ۷- رب العالمین ۲۴۸
- ۸- فرعون و اصطلاح رب العالمین ۲۴۸
- ۹- فرعونیان و اصطلاح رب العالمین ۲۵۰
- ۱۰- مراد از رب العالمین ۲۵۰
- ۱۱- موسی(ع) و رب العالمین ۲۵۱
- ۸- ربا ۲۵۲
- ۱- آثار ربا ۲۵۲
- ۲- اجتناب از ربا ۲۵۴
- ۳- احکام ربا ۲۵۴
- ۴- بی برکتی ربا ۲۵۷

- ۲۵۸ ----- ۵- حرمت ربا
- ۲۵۹ ----- ۶- حرمت مال ربوی
- ۲۶۰ ----- ۷- ربا در جاهلیت
- ۲۶۰ ----- ۸- ربا در صدر اسلام
- ۲۶۰ ----- ۹- ربای حرام
- ۲۶۲ ----- ۱۰- ربای حلال
- ۲۶۲ ----- ۱۱- ظلم ربا
- ۲۶۲ ----- ۱۲- کیفر ربا
- ۲۶۴ ----- ۱۳- گناه ربا
- ۲۶۴ ----- ۱۴- محمد(ص) و ربا
- ۲۶۶ ----- ۱۵- موانع ربا
- ۲۶۶ ----- ۱۶- اختلال روانی رباخوار
- ۲۶۶ ----- ۱۷- توبه رباخوار
- ۲۶۸ ----- ۱۸- رباخوار در قیامت
- ۲۶۸ ----- ۱۹- عقیده رباخوار
- ۲۶۹ ----- ۲۰- فرجام رباخوار
- ۲۷۰ ----- ۲۱- قیاس رباخوار
- ۲۷۰ ----- ۲۲- مالکیت رباخوار
- ۲۷۲ ----- ۲۳- مبارزه با رباخوار
- ۲۷۲ ----- ۲۴- کفر رباخواران
- ۲۷۲ ----- ۲۵- آثار رباخواری
- ۲۷۶ ----- ۲۶- اجتناب از رباخواری
- ۲۷۶ ----- ۲۷- حرمت رباخواری
- ۲۷۷ ----- ۲۸- رباخواری در جاهلیت
- ۲۷۸ ----- ۲۹- رباخواری یهود
- ۲۷۸ ----- ۳۰- کیفر رباخواری

- ۲۷۹ ----- ۳۱- محکومیت رباخواری
- ۲۸۰ ----- ۳۲- موانع رباخواری
- ۲۸۱ ----- ۹- ربوبی
- ۲۸۱ ----- ۱- آثار ایمان به توحید ربوبی
- ۲۸۱ ----- ۲- آثار توحید ربوبی
- ۲۸۵ ----- ۳- آثار شرک ربوبی
- ۲۸۶ ----- ۴- آثار عقیده به توحید ربوبی
- ۱۰۵۶ ----- درباره مرکز

علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 51

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد 51

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- ذوالقرنین

1- آثار علم ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 5

5- در دست داشتن اسباب و راه کار های علمی و عملی ، زمینه ساز قدرت و اقتدار ذوالقرنین در زمین بود .

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَءَاتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا

عطف <آتیناه> بر جمله قبل، عطف سبب بر مسبب است؛ یعنی، اگر <ذوالقرنین> در زمین اقتدار داشت، به جهت اسبابی بود که برای هر کار در اختیار او بود.

2- آهن در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 3

3- مردم عصر ذوالقرنین ، با استخراج آهن و تهیه آن ، از پیش آشنا بودند . *

ءاتونی زبر الحديد

فرمان ذوالقرنین به تهیه آهن، نشان این است که مردم، قبلاً، با آن آشنا بوده و آهن در اختیار داشته اند.

3- اتمام سد ذوالقرنین

1- با طرح و برنامه و نظارت مستقیم ذوالقرنین ، ساخت سد آهنین به اتمام رسید .

فما اسط_عوا أن یظهِروه و ما استط_عوا له نقبًا

<فاء> در <فما اسطاعوا> فصیحه است (یعنی از مضامینی ناگفته حکایت می کند) یعنی: <او امر ذوالقرنین، انجام شد و کار سد به اتمام رسید و پس از آن، یاجوج و ماجوج نتوانستند که بر آن بالا رفته و یا این که سوراخی در آن ایجاد و از آن عبور کنند.

ص: 1

4- اختیار مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمینه مساعدی برخوردار بودند .

أما من ظلم . . . و أما من ءامن و عمل صـلحاً

5- اختیارات ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 8

8_ ذوالقرنین ، از سوی خداوند ، در مجازات یا بخشش ساحل نشینان غربی ، مخیر شد .

قلنا یـذالقرنین إـمّا أن تعذب و اما ان تتخذ فیهم حسناً

6- ارتفاع سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 4

4- ذوالقرنین ، ارتفاع سدّ آهنین را تا لبه دو کوه مجاور ، بالا برد .

حتّی إذا ساوی بین الصدفین

<صدف> به معنای جانب و کرانه است و <الصدفین> یعنی: <جانب دو کوه که در دو طرف سدّ قرار داشت>. فعل <ساوی> دلالت بر تسویه و برابری ارتفاع سد با لبه دو کوه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 97 - 2,3

2- یأجوج و مأجوج ، از صعود بر بالای سد ذوالقرنین و نیز ایجاد رخنه و نقب در آن ، ناتوان بودند .

فما اسطـعوا أن یظـهروه و ما استطـعوا له نقباً

<ظهور> به معنای <علو> و بالا رفتن است <فما اسطاعوا أن يظهروه> یعنی: <اقوام مهاجم، نتوانستند از آن بالا روند.>. <نقب> به معنای <سوراخ و تونل> است و <ما استطاعوا له نقباً> یعنی: <نتوانستند که در دیوار سد، تونل و یا معبر ایجاد کنند.>.

3- سد ذوالقرنین، دارای ارتفاع بلند و بدنه ای صاف و لغزنده و استحکام و استواری تمام بود.

فما اسط_عوا أن يظهروه و ما استط_عوا له نقبًا

وجود حرف <تاء> در <استطاعوا> و نبود آن در <اسطاعوا> در معنی تأثیری ندارد، بلکه، تنها، برای تخفیف لفظ، گاهی حرف <تاء> را حذف می کنند، گرچه گفته اند آسان تر بودن صعود از ایجاد رخنه، دلیل سبک تر آوردن لفظ <اسطاعوا> است.

ص: 2

7- استحکام سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 10

10- ذوالقرنین ، به ساختن بنایی محکم تر از سد مورد درخواست مردم ، تصمیم گرفت .

تجعل بیننا و بینهم سدًا . . . أجعل بینکم و بینهم ردماً

چنان که مفسران گفته اند <ردم> بنایی است مستحکم تر از <سد> معمولی و بر همین اساس، به لباسی که وصله روی وصله دارد، گفته می شود: <ثوب مُردَم> . <فأعینونی> بر <ما مکتی فیه ربی خیر> تفریح شده است؛ یعنی، احداث سد محکم تر، نتیجه برخورداری ذی القرنین از امکانات برتر الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 97 - 2,3

2- یأجوج و مأجوج ، از صعود بر بالای سد ذوالقرنین و نیز ایجاد رخنه و نقب در آن ، ناتوان بودند .

فما اسط_عوا أن یظهِروه و ما استط_عوا له نقبًا

<ظهور> به معنای <علو> و بالا رفتن است <فما اسطاعوا أن یظهِروه> یعنی: <اقوام مهاجم، نتوانستند از آن بالا روند> . <نقب> به معنای <سوراخ و تونل> است و <ما استطاعوا له نقبًا> یعنی: <نتوانستند که در دیوار سد، تونل و یا معبر ایجاد کنند> .

3- سد ذوالقرنین ، دارای ارتفاع بلند و بدنه ای صاف و لغزنده و استحکام و استواری تمام بود .

فما اسط_عوا أن یظهِروه و ما استط_عوا له نقبًا

وجود حرف <تاء> در <استطاعوا> و نبود آن در <اسطاعوا> در معنی تأثیری ندارد، بلکه، تنها، برای تخفیف لفظ، گاهی حرف <تاء> را حذف می کنند، گرچه گفته اند آسان تر بودن صعود از ایجاد رخنه، دلیل سبک تر آوردن لفظ <اسطاعوا> است.

8- استمداد از ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 7,12

7- آسیب پذیران از هجوم یأجوج و مأجوج ، از ذوالقرنین برای ساختن سدّی در میانه دو رشته کوه بلند در برابر هجوم آن متجاوزان ، کمک خواستند .

قالوا يـذا القرنين . . . تجعل بيننا وبينهم سداً

12- > عن أمير المؤمنين (ع) : إنَّ ذالقرنين . . . وجد . . . قوماً لا يكادون يفقهون قولاً قالوا : يا ذالقرنين ! إنَّ يأجوج و مأجوج خلف هـ ذين الجبلين و هم يفسدون في الأرض إذا كان إِبَّان زروعنا و ثمارنا خرجوا علينا من هـ ذين السدِّين ، فرعوا من ثمارنا و زروعنا حتَّى لا ييقن من ها شيئاً > فهل نجعل لك خرجاً < نؤديه إليك في كلِّ عام > على أن تجعل بيننا و بينهم سداً < ;

از اميرالمؤمنين(ع) روایت شده:.. همانا ذوالقرنین، قومی را یافت که فهم هیچ سخنی برای آنان آسان نبود. آنان به او گفتند:

ص: 3

ای ذوالقرنین! همانا، یأجوج و مأجوج، پشت این دو کوه اند و آنان در زمین فساد می کنند. زمانی که فصل برداشت زراعت های ما و چیدن میوه هایمان فرامی رسد، آنان، از پشت این دو سدّ (دو کوه) به ما حمله‌ور شده و از میوه های ما و زراعت های ما آن قدر می چرانند که هیچ چیز از را باقی نمی گذارند. آیا برای تو هزینه ای قرار دهیم که هر ساله به تو بپردازیم تا بین ما و آنان سدّی برقرار سازی؟>

9- استمداد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 9

9- ذوالقرنین ، خواستار مشارکت نیروی انسانی و امکانات مردمی در احداث سد شد .

فأعینونی بقوه

<قوه> یعنی نیرو <فأعینونی بقوه> یعنی: <مرا با نیروی خود کمک دهید>. آیات بعد، قرینه این است که او، علاوه بر خواستن نیروی انسانی، به آوردن ابزار و مصالح نیز فرمان داد. بنابراین، آنچه را از مردم نپذیرفت، اجر و مزد تلاش خویش بود.

10- استمداد مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 7

7- آسیب پذیران از هجوم یأجوج و مأجوج ، از ذوالقرنین برای ساختن سدّی در میانه دو رشته کوه بلند در برابر هجوم آن متجاوزان ، کمک خواستند .

قالوا یٰ ذالقرنین .. . تجعل بیننا و بینهم سدًّا

11- اقرار مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 4

4- قوم درگیر با یأجوج و مأجوج ، به ذوالقرنین و به توان مندی و خیرخواهی وی اذعان کردند .

قالوا یٰ ذالقرنین إنّ یأجوج و مأجوج مفسدون فی الأرض

با این که <ذوالقرنین> بومی منطقه مورد بحث نبود، ولی با قرائن و شواهد و دیدن قدرت علمی و اجرایی او، مردم، به این نکته واقف شدند که او، کسی است که می تواند سدّی غیر قابل نفوذ در برابر حملات دشمنان برای آنان برپا کند و نیز به خیرخواهی او و این که او غرضی

مادّی و قصدی سلطگراانه ندارد، پی بردند، لذا پیشنهاد خود را با او مطرح کردند.

ص: 4

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 9, 5, 4, 1

1- <ذوالقرنین> شخصیتی نیرومند و برخوردار از امکاناتی گسترده در پهنه زمین بود.

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ

<مَكَّنَّا> یعنی: <به او قدرت دادیم>. در باره <ذوالقرنین> و شخصیت تاریخی او و این که او کیست نظر واحدی در میان مورخان و مفسران وجود ندارد؛ بعضی، او را از فرمانروایان ما قبل تاریخ دانسته اند و قرآن را تنها مرجع شناخت او می دانند و برخی، او را همان <اسکندر> دانسته و برخی دیگر، <فریدون> و برخی، او را از ملوک یمن دانسته و بالاخره، برخی، مانند علامه طباطبایی (ره) تطبیق وی را با <کورش> (پادشاه هخامنشی) با آیات سازگارتر دیده اند. بعضی نیز، او را از پادشاهان چین دانسته و دیوار چین را شاهدی بر مدعای خود گرفته اند.

4- <ذوالقرنین> از اسباب و عواملی کارساز برای محقق ساختن هر مقصودی برخوردار بود.

وَأَتَيْنَهُ مِنَ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا

عموم در <کُلِّ شَيْءٍ> عموم عرفی است. <سَبَبًا> مفعول دوم <آتیناه> است. با توجه به مضافی که در کلام مقدر است، تقدیر جمله چنین می شود: <وآتیناه سبباً من أسباب کل شیء> یعنی، از اسباب و وسایلی که برای نیل به تمامی مقاصد علمی و عملی او وجود داشت، سبب و راهی را در اختیار او قرار دادیم.

5- در دست داشتن اسباب و راه کارهای علمی و عملی، زمینه ساز قدرت و اقتدار ذوالقرنین در زمین بود.

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَأَتَيْنَهُ مِنَ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا

عطف <آتیناه> بر جمله قبل، عطف سبب بر مسبب است؛ یعنی، اگر <ذوالقرنین> در زمین اقتدار داشت، به جهت اسبابی بود که برای هر کار در اختیار او بود.

9- <عن الأصمغ بن نباته، عن أمير المؤمنين (ع) أنه قال: سئل عن ذی القرنین قال: . . . و جعل عزّ ملكه و آیه نبوته فی قرنه . . . و آتاه الله من كل شیء علماً یعرف به الحقّ و الباطل . . . و أوحى الله إليه . . . فقد طويت لك البلاد و ذللت لك العباد فأرهبتهم منك . . . فلم يبلغ مغرب الشمس حتّى دان له أهل المشرق و المغرب قال: و ذلك قول الله: <إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَأَتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا>;

از اصمغ بن نباته، روایت شده که امیرالمؤمنین (ع) در پاسخ سؤال از ذی القرنین فرمود: . . . (خداوند) قدرت پادشاهی و نشانه نبوت او را در شاخ اش قرار داد . . . و از هر چیزی، خداوند، به او دانشی عطا کرد تا به وسیله آن، حق و باطل را بشناسد . . . و خدا به او وحی فرمود: . . . شهرها را در اختیار تو قرار دادم و بندگان را برای تو رام و دل آنان را از بیم تو پر کردم . . . پس هنوز به محل غروب خورشید نرسیده بود

که اهل شرق و غرب عالم، تسلیم او شدند. سپس (امیرالمؤمنین) فرمود: و این سخن خداوند است که می فرماید: **إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَ آتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا**.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 85 - 1,3

1- ذوالقرنین، از برخی از امکانات وسیع الهی خویش، برای حرکت به سمت غرب، بهره گرفت.

فَاتَّبِعْ سَبَبًا . حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ

3- > سأل رجل علياً (ع) : رأيت ذالقرنين كيف استطاع أن يبلغ المشرق والمغرب ؟ قال : سخر الله له السحاب و مد له في الأسباب و بسط له النور فكان الليل والنهار عليه سواء ؛

مردی به علی (ع) گفت: مرا خبر ده که ذوالقرنین، چگونه توانست به شرق و غرب عالم برسد؟ حضرت فرمود: خداوند، ابر را مستخر او قرار داد و ابزار و وسائل او را افزایش داد و نور را برای او گستراند، به گونه ای که شب و روز برای او یک سان بود.

ص: 5

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 1

1- ذوالقرنین ، با به كارگیری برخی از ابزارها و نیروهایش ، به سمت غرب سرزمین خویش پیش رفت .

فَاتَّبِعْ سَبِيًّا . حَتَّىٰ إِذْ بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 2,4

2- ذوالقرنین در ادامه سفرهایش ، از امکانات خویش در جهت گسترش حکومت و دین الهی ، بهره گرفت .

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبِيًّا

4- > عن أمير المؤمنين (ع) : . . . > ثُمَّ أَتْبَعَ سَبِيًّا < ذوالقرنین من الشمس سبباً ؛

از امیرالمؤمنین (ع) [در توضیح این سخن خدا]: > ثُمَّ أَتْبَعَ سَبِيًّا < روایت شده: ذوالقرنین، از خورشید، به عنوان یک سبب بهره گرفت.<

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 1

1- خداوند ، بر تمامی امکانات و نیروهای موجود در اختیار ذوالقرنین احاطه کامل داشت .

وَقَدْ أَحْطٰنَا بِمَا لَدَيْهِ خَبْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 1,3

1- ذوالقرنین ، از برخی امکانات خویش ، برای حرکت در جهات مختلف زمین ، بهره می گرفت .

ثُمَّ أَتْبَعَ سَبِيًّا

سومین مسیر ذی القرنین _ به قرینه آیات قبل _ به سمت مشرق و مغرب نبوده است، بنابراین، یا به سمت شمال یا جنوب سرزمین خویش به راه افتاده است.

3- ذوالقرنین ، از دانش استفاده از اسباب و ابزار در جهت گسترش حکومت خود ، برخوردار بود .

ثمّ أتبع سببًا

13- امکانات مادی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 85 - 2

2- ذوالقرنین ، علاوه بر امکانات مادی از دانش به کارگیری اسباب ، نیز برخوردار بود .

فأتبع سببًا

ص: 6

امکانات مادی مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 10

10- مردم منطقه شمال ، برخوردار از امکانات مادی ، ولی فاقد شناخت های فنی بودند .

فهل نجعل لك خرجًا علی أن تجعل بیننا و بینهم سدًّا

14- امیدواری ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 4

4- ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

15- انسان دوستی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 7

7- ذوالقرنین ، دارای روحیه توحیدی و انسان دوستی و ستیز با متجاوزان بود .

ما مكنّی فیه ربّی خیر فأعینونی بقوّه

ذوالقرنین، در عین پیشنهاد مردم برای دریافت کارمزد برای ساختن سدّ، از پذیرفتن آن امتناع کرده و با امکانات و قدرت خدادادی، در حمایت از آسیب پذیران، به ساختن سدّ می پردازد. این برخورد، بشان دهنده روحیات ذوالقرنین است.

16- اوامر ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 7

7- ذوالقرنین ، به رعایت نرمش و مدارا در صدور فرمان و ابلاغ خواسته های حکومتی خویش به مؤمنان ، نوید داد .

و سنقول له من أمرنا يسراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 1,6

1- ذوالقرنین ، مردم را به تهیه پاره های آهن ، برای احداث سد فرمان داد .

ص: 7

17- آتونی زبر الحديد

<زُبْرَ جمع <زُبْرَه> به معنای <قطعات> است. <زبر الحديد> یعنی: <قطعه هی آهن>. راغب در مفردات آن را <قطعات بزرگ آهن> دانسته است.

6- ذوالقرنین ، به دمیدن در کوره ها ، تا حدّ سرخ شدن پاره های آهن به کار رفته در دیواره سدّ ، فرمان داد .

قال انفخوا حتّی إذا جعله نارًا

18- اهتمام ذوالقرنین به مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 6,7

6- ذوالقرنین ، تصمیم گرفت که قوانین و مقرّرات اجتماعی سهل و قابل تحمّلی را برای مؤمنان وضع کند .

و سنقول له من أمرنا یسرًا

<یسر> یعنی <آسانی> و <من أمرنا> یعنی: <از فرامینی که صادر می کنیم .> ، لذا مفاد جمله <و سنقول...> آن است که برای مؤمنان صالح، فرامینی صادر می کنیم که اجرای آن دشوار نباشد و شنیدن آن برای مؤمنان سنگین نیاید.

7- ذوالقرنین ، به رعایت نرمش و مدارا در صدور فرمان و ابلاغ خواسته های حکومتی خویش به مؤمنان ، نوید داد .

و سنقول له من أمرنا یسرًا

19- ایمان ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 17

17- ذوالقرنین ، به وعده های خداوند ، ایمان داشت و به تحقّق آنها ، مطمئن بود .

و كان وعد ربّی حقًّا

20- ایمان ظالمان مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 4

4- ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

ص: 8

21- ایمان مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمینه مساعدی برخوردار بودند .

أما من ظلم .. و أما من ءامن و عمل صـلحاً

22- بادیه نشینی مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 1,3

1- ذوالقرنین ، در سفر دوم خویش ، به آخرین نقطه خشکی در سمت مشرق رسید و با مردمی بدوی و عاری از تمدن روبه رو شد .

بلغ مطلع الشمس .. لم نجعل لهم من دونها ستراً

ضمیر <دونها> به <الشمس> بازمی گردد و مفاد جمله <لم نجعل ..> این است که مردم آن سرزمین، جز خورشید، پوششی نداشتند؛ یعنی، هیچ بنا و ساختمانی که سایبان آنان باشد و هیچ پوشاکی که بدنشان را به پوشاند، در بین آنان مشاهده نمی شد، لذا از آنان، تعبیر به اقوامی بدوی شده است.

3- ذوالقرنین ، در شرق سرزمین خویش ، با مردمی ساکن بیابانی کویری و بدون گیاه مواجه شد . *

لم نجعل لهم من دونها ستراً

از واژه <لم نجعل> این احتمال جان می گیرد که بی پناهی در برابر تابش آفتاب، معلول اموری بود که به <جعل> الهی مربوط می شود، مانند کویری بودن سرزمین که از امور طبیعی است.

23- برهنگی مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 2

2- ساکنان شرق سرزمین ذی القرنین ، مردمی فاقد تن پوش و سرپناه بودند .

وجدها تطلع علی قوم لم نجعل لهم من دونها ستراً

24- بی خانمانی مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 2

2- ساكنان شرق سرزمین ذی القرنین ، مردمی فاقد تن پوش و سرپناه بودند .

وجدها تطلع علی قوم لم نجعل لهم من دونها سترًا

ص: 9

25- بی نیازی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 1

1- ذوالقرنین ، از كمك های مادّی مردم در برابر ساختن سدّ در مقابل یأجوج و مأجوج ، اظهار بی نیازی كرد .

فهل نجعل لك خرجًا .. قال ما مكّتی فیه ربّی خیر

26- بینش ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 10

10- ذوالقرنین عذاب اخروی ظالمان را ، از کیفر دنیوی آنان ، شدیدتر و سنگین تر دانست .

قال .. ثم یردّ إلى ربّه فیعدّبه عذابًا نكرًا

<نكر> به معنای <منكر> صفت مشبّهه و توصیف عذاب جهنم است؛ یعنی، عذاب آخرت، بسیار ناگوار و میزان دشواری آن ناشناخته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 4

4- مردم بی ایمان و فاقد عمل صالح ، در بینش ذوالقرنین ، مردمی ظالم بودند .

قال أمّا من ظلم .. و أمّا من ءامن و عمل صـلحاً فله جزاء الحسنی

مقابله بین دو گروه <من ظلم> و <من ءامن> .. <حکایت از آن دارد که ترک ایمان و عمل صالح ظلم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 3

3- ذوالقرنین ، خود را مملوک خداوند و عطیه های الهی را ، برخاسته از مقام ربوبیت او می دانست .

ما مكّتی فیه ربّی

1- در بيش ذوالقرنين ، توانايي برساختن سدّ پولادين و نفوذناپذير ، جلوه اي از رحمت پروردگار بود .

قال هـ ذارحمه من ربّي

مشاراليه <هـ ذا> ، <سد ساخته شده به دست ذوالقرنين> است.

3- در وجود ذی القرنين بيش توحيدى و الهى همراه ، با قدرت علمى و فنى ، تبلور داشت .

ما مکتّی فيه ربّي خير . . . هـ ذارحمه من ربّي

27- پرسش درباره ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 1

1- مردم زمان پیامبر (ص) از آن حضرت، درباره ذوالقرنین، پرسش هایی را مطرح ساخته بودند.

و یسئلونک عن ذی القرنین

<قرن> به معنای <شاخ> است. گفته اند وجه تسمیه <ذوالقرنین> آن بوده که وی، دو رشته گیسوان بافته، همانند دو شاخ داشته و یا این که بر کلاه او دو شاخ قرار داشته است. البته <قرن> به معنای مدّت زمانی متمادی که مردم در آن زیست می کنند نیز آمده و لذا برخی نیز وجه تسمیه را دوران طولانی حاکمیت ذوالقرنین دانسته اند.

28- پیشگویی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 8

8- ذوالقرنین، از بقا و جاودانگی سدش تا قیامت خبر داد.*

فإذا جاء وعد ربّي جعله دكاء

اگر مراد از <وعد ربّي> قیامت باشد، در این صورت، از آیه چنین برمی آید که تا قبل از قیامت، این سد برپا است. <دكاء> به معنای <مستوی و مسطح>، صفت برای موصوف محذوف است (جعله أرضاً دكاء). مفاد آیه، این است که هرگاه قیامت فرا رسد، خداوند آن سد را زمینی مسطح خواهد ساخت.

29- تبلیغ ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 5

5- ذوالقرنین، در جهت تبلیغ توحید و آیین الهی خود، از بهترین فرصت ها بهره می گرفت.

قال ما مکّنی فیهِ ربّي خیر

ذوالقرنین، هنگامی سخن از ربوبیت خداوند به میان می آورد که مردم، سخت به او نیازمند بودند و او باتلاش صادقانه در جهت رفع نیازهای آنان، قلب مردم را به خود متوجه کرده بود.

30- تبیین قصه ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 5

5- خداوند به ارائه مطالبی درباره < ذی القرنین > به وسیله آیاتی از قرآن ، وعده حتمی داد .

قل سأتلوا علیکم منه ذکرًا

ضمیر در <منه> به <ذی القرنین> برمی گردد و <من> برای تبعیض است ؛ یعنی، بخشی از اخبار و حالات او. مراد از

ص: 11

<ذکراً> به قرینه <سأتلوا> آیات قرآن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 2

2- بازگویی سفر ذوالقرنین به شرق و غرب ، نمودی از احاطه علمی خداوند بر زوایای زندگی او بود .

كذلك و قد أحطنا بما لدیه خبراً

واژه <كذلك> (این چنین بود) در این موارد، برای تشبیه چیزی به خود آن به کار می رود که گویای مبالغه در بی مانند بودن است ; یعنی، برای آن، نظیری جز خودش وجود ندارد. جمله حالیه <وقد أحطنا...> دلالت دارد که آنچه گفته شد، برخاسته از احاطه علمی خداوند بوده است.

31- تشکل مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 6

6- ذوالقرنین ، در آخرین نقطه خشکی ، در غرب سرزمین خویش ، با مردمی دارای تشکل و قومیت مواجه شد .

وجدها تغرب فی عین حمئه و وجد عندها قومًا

32- تلاش ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 11

11- دین الهی ، با تلاش ذوالقرنین ، تا آخرین نقطه سرزمین او ، گسترش یافت .

و أمّا من ءامن

33- تمدن در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 1,5

1- ذوالقرنین ، در سفر دوم خویش ، به آخرین نقطه خشکی در سمت مشرق رسید و با مردمی بدوی و عاری از تمدن رویه رو شد .

بلغ مطلع الشمس . . . لم نجعل لهم من دونها ستراً

ضمیر <دونها> به <الشمس> بازمی گردد و مفاد جمله <لم نجعل . . .> این است که مردم آن سرزمین، جز خورشید، پوششی نداشتند؛ یعنی، هیچ بنا و ساختمانی که سایبان آنان باشد و هیچ پوشاکی که بدنشان را به پوشاند، در بین آنان مشاهده نمی شد، لذا از آنان، تعبیر به اقوامی بدوی شده است.

5- در عصر ذوالقرنین، مردم ساکن غرب سرزمین او، متمدن تر و پیشرفته تر از مردم ساکن در شرق سرزمین وی بودند.

ص: 12

بلغ مغرب الشمس ... وجد عندها قومًا ... تطلع على قوم لم نجعل لهم من دونها ستراً

34- تمدن در مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 12

12- وجود تمدن در غرب سرزمین ذی القرنین

وجد عندها قومًا .. إِمَّا أَنْ تَعَذَّبَ

ظلم و ایمان و عمل صالح و مجازات _ که آیات بعد در باره ساحل نشینان یاد کرده است _ از مشخصات جوامع متمدن است.

35- تمدن مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 4,5

4- تمدن منطقه شمال زمین در عهد ذوالقرنین ، ضعیف بوده است .

وجد من دونهما قومًا لایکادون یفقهون قولاً

چنان چه مراد از یاجوج و ماجوج، همان مغول و تاتار باشند، آیه در توصیف ساکنان شمال سرزمین ذی القرنین خواهد بود.

5- مردم منطقه شمالی در عصر ذوالقرنین ، دارای زبانی دور از زبان های زنده آن روز بودند .

قومًا لایکادون یفقهون قولاً

تفی درک همه زبان ها، حاکی از این است که زبان مادری کوه نشینان عصر ذی القرنین، زبانی منحط و غیر قابل ذکر بوده است.

36- تمدن مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 5

5- در عصر ذوالقرنین ، مردم ساکن غرب سرزمین او ، متمدن تر و پیشرفته تر از مردم ساکن در شرق سرزمین وی بودند .

بلغ مغرب الشمس ... وجد عندها قومًا ... تطلع على قوم لم نجعل لهم من دونها ستراً

37- تمدن مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 5

5- در عصر ذوالقرنین ، مردم ساكن غرب سرزمین او ، متمدن تر و پیشرفته تر از مردم ساكن در شرق سرزمین وی بودند .

ص: 13

بلغ مغرب الشمس . . . وجد عندها قومًا . . . تطلع على قوم لم نجعل لهم من دونها ستراً

38- توحيد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 7

7- ذوالقرنین ، دارای روحیه توحیدی و انسان دوستی و ستیز با متجاوزان بود .

ما مکتی فیه ربی خیر فأعینونی بقوه

ذوالقرنین، در عین پیشنهاد مردم برای دریافت کارمزد برای ساختن سدّ، از پذیرفتن آن امتناع کرده و با امکانات و قدرت خدادادی، در حمایت از آسیب پذیران، به ساختن سدّ می پردازد. این برخورد، نشان دهنده روحیات ذوالقرنین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 3,4

3- در وجود ذی القرنین بینش توحیدی و الهی همراه ، با قدرت علمی و فنی ، تبلور داشت .

ما مکتی فیه ربی خیر . . . هـ_ذا رحمه من ربی

4- ذوالقرنین ، از بینش توحیدی خویش ، پس از اثبات توان علمی و فنی خود ، تبلیغ کرد .

فما اسطاعوا أن یظہروه . . . قال هـ_ذا رحمه من ربی

تعبیر >هـ_ذا رحمه. . .< نوعی تبلیغ از بینش است که ذوالقرنین پس از ساختن سدّ و اثبات برتری خویش، آن را تبلیغ کرد.

39- تهدید ظالمان دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 1,8

1- ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

8- ذوالقرنین ، ظالمان ساحل دریا را علاوه بر تهدید به مجازات و کیفر های خویش ، از عذاب سخت آخرت ، بیم داد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعدّبه ثمّ يرّد إلى ربّه فيعدّبه

40- تهدیدهای ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 1،8

1- ذوالقرنین، از کیفر ساحل نشینان غرب، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند، به مجازات تهدید کرد.

ص: 14

قال أمّا من ظلم فسوف نعدّبه

8- ذوالقرنین ، ظالمان ساحل دریا را علاوه بر تهدید به مجازات و کیفر های خویش ، از عذاب سخت آخرت ، بیم داد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعدّبه ثمّ یردّ الی ربّه فیعدّبه

41- جاودانگی سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 8

8- ذوالقرنین ، از بقا و جاودانگی سدش تا قیامت خبر داد . *

فإذا جاء وعد ربّي جعله دكاء

اگر مراد از <وعد ربّي> قیامت باشد، در این صورت، از آیه چنین برمی آید که تا قبل از قیامت، این سد برپا است. <دکاء> به معنای <مستوی و مسطح>، صفت برای موصوف محذوف است (جعله أرضاً دكاء). مفاد آیه، این است که هرگاه قیامت فرارسد، خداوند آن سد را زمینی مسطح خواهد ساخت.

42- جعاله با ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 9

9- قوم درگیر با یاجوج و مأجوج ، با اظهار آمادگی برای پرداخت دست مزد به ذوالقرنین در برابر ساختن سد ، او را دعوت به عقد قرارداد جعاله کردند .

فهل نجعل لك خرجاً علی أن تجعل بیننا و بینهم سداً

43- جعاله مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 9

9- قوم درگیر با یاجوج و مأجوج ، با اظهار آمادگی برای پرداخت دست مزد به ذوالقرنین در برابر ساختن سد ، او را دعوت به عقد قرارداد جعاله کردند .

فهل نجعل لك خرجًا على أن تجعل بيننا وبينهم سداً

44- جهل مردم شمال سرزمين ذوالقرنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 94 - 10

ص: 15

10- مردم منطقه شمال ، برخوردار از امکانات مادی ، ولی فاقد شناخت های فنی بودند .

فهل نجعل لك خرجًا على أن تجعل بيننا وبينهم سدًّا

45- حاکمیت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 8

8- > عن أبي عبدالله (ع) قال : ملك الأرض كلها أربعه : مؤمنان و كافران . فأما المؤمنان : فسليمان بن داوود و ذوالقرنين ؛

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: چهار نفر بودند که بر تمام زمین حکومت کردند: دو نفر مؤمن و دو نفر کافر. آن دو نفر مؤمن: سلیمان بن داوود و ذوالقرنین بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 3

3- ذوالقرنین ، بر قوم ساحل دریا ، سلطه کامل یافته بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

46- حکومت در مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 1

1- ذوالقرنین ، پس از اقامه نظام عادلانه دینی در میان ساحل نشینان غرب ، به سوی شرق سرزمین خویش حرکت کرد .

ثمّ أتبع سببًا . حتّى إذا بلغ مطلع الشمس

47- حکومت دینی در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 1

1- ذوالقرنین ، پس از اقامه نظام عادلانه دینی در میان ساحل نشینان غرب ، به سوی شرق سرزمین خویش حرکت کرد .

ثمّ أتبع سببًا . حتّى إذا بلغ مطلع الشمس

48- حكومت ذوالقرنين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 83 - 10

ص: 16

10- > عن أبي جعفر (ع) قال: إنَّ الله لم يبعث أنبياء ملوكاً في الأرض إلاَّ أربعه بعد نوح: أولهم ذوالقرنين؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: خدا در زمین، پیامبران را پادشاه قرار نداد، مگر چهار پیامبر را که بعد از نوح بودند: نخستین آنان، ذوالقرنین بود.

49- خیر خواهی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 4

4- قوم درگیر با یاجوج و ماجوج ، به ذوالقرنین و به توان مندی و خیر خواهی وی اذعان کردند .

قالوا ىذا القرنين انّ ياجوج و ماجوج مفسدون فى الأرض

با این که <ذوالقرنین> بومی منطقه مورد بحث نبود، ولی با قرائن و شواهد و دیدن قدرت علمی و اجرایی او، مردم، به این نکته واقف شدند که او، کسی است که می تواند سدّی غیر قابل نفوذ در برابر حملات دشمنان برای آنان برپا کند و نیز به خیر خواهی او و این که او غرضی مادّی و قصدی سلطگراانه ندارد، پی بردند، لذا پیشنهاد خود را با او مطرح کردند.

50- دفاع مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 5

5- قوم درگیر با یاجوج و ماجوج از کوه های مرتفع به عنوان سدّ دفاعی در برابر هجوم آنان بهره می بردند .

حتّى إذا بلغ بين السدّين . . . إنّ ياجوج و ماجوج مفسدون

51- دومین مسافرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 1

1- ذوالقرنین ، پس از اقامه نظام عادلانه دینی در میان ساحل نشینان غرب ، به سوی شرق سرزمین خویش حرکت کرد .

ثمّ أتبع سبباً . حتّى إذا بلغ مطلع الشمس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- ذوالقرنین ، در سفر دوم خویش ، به آخرین نقطه خشکی در سمت مشرق رسید و با مردمی بدوی و عاری از تمدن روبه رو شد .

بلغ مطلع الشمس . . . لم نجعل لهم من دونها ستراً

ضمیر <دونها> به <الشمس> بازمی گردد و مفاد جمله <لم نجعل . . .> این است که مردم آن سرزمین، جز خورشید، پوششی نداشتند؛ یعنی، هیچ بنا و ساختمانی که سایبان آنان باشد و هیچ پوشاکی که بدنشان را به پوشاند، در بین آنان

ص: 17

مشاهده نمی شد، لذا از آنان، تعبیر به اقوامی بدوی شده است.

52- دین در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 11

11- دین الهی، با تلاش ذوالقرنین، تا آخرین نقطه سرزمین او، گسترش یافت.

وَأَمَّا مِنْ أَمْنٍ

53- دین در مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 11

11- دین الهی، با تلاش ذوالقرنین، تا آخرین نقطه سرزمین او، گسترش یافت.

وَأَمَّا مِنْ أَمْنٍ

54- دینداری ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 3

3- در وجود ذی القرنین بینش توحیدی و الهی همراه، با قدرت علمی و فنی، تبلور داشت.

مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ .. هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي

55- ذوالقرنین در ساحل دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 4

4- پیشروی ذوالقرنین، با رسیدن به ساحل دریایی گسترده، متوقف شد.

وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمَّاهُ

بدان احتمال که نمای غروب خورشید در آب، نشانه گستردگی پهنه دریا باشد؛ یعنی، در چشم اندازِ آن، چیزی مشاهده نمی شد، لذا تصوّر آن بود که خورشید در چشمه جوشانی در دریا فرو می رود و خشکی دیگری در ورای آن نیست.

ص: 18

56- ذوالقرنین در ساحل دریای سیاه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 5

5- محدوده پیشروی ذوالقرنین در ناحیه مغرب تا دریای سیاه بوده است . *

حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ

برخی، نظیر ابن عاشور، منطقه فرمانروایی ذی القرنین را چین دانسته اند، در این صورت، او، در حرکت به سمت غرب، تا دریای سیاه پیش رفته است که منظره غروب خورشید را به صورت فرورفتن آن در چشمه آب کدر و سیاه مشاهده کرده است.

57- ذوالقرنین در شمال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 2

2- سومین حرکت و پیشروی ذوالقرنین به سمت شمال بوده است . *

ثُمَّ أَتَبَعَ سَبِيًّا

چنان چه یاجوج و ماجوج، همان مغول و تاتار باشند، حرکت ذی القرنین به سمت شمال بوده است.

58- ذوالقرنین در مشرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 1

1- ذوالقرنین، پس از اقامه نظام عادلانه دینی در میان ساحل نشینان غرب، به سوی شرق سرزمین خویش حرکت کرد .

ثُمَّ أَتَبَعَ سَبِيًّا . حَتَّى إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 1,7

1- ذوالقرنین، در سفر دوم خویش، به آخرین نقطه خشکی در سمت مشرق رسید و با مردمی بدوی و عاری از تمدن رویه رو شد .

بلغ مطلع الشمس . . . لم نجعل لهم من دونها ستراً

ضمیر <دونها> به <الشمس> بازمی گردد و مفاد جمله <لم نجعل . . .> این است که مردم آن سرزمین، جز خورشید، پوششی نداشتند؛ یعنی، هیچ بنا و ساختمانی که سایبان آنان باشد و هیچ پوشاکی که بدنشان را به پوشاند، در بین آنان مشاهده نمی شد، لذا از آنان، تعبیر به اقوامی بدوی شده است.

7- > عن أمير المؤمنين (ع) : . . . ان ذالقرنين ورد على قوم قد أحرقتهم الشمس و غيّرت أجسادهم و ألوانهم حتى صيرتهم كالظلمه ;

از امیرالمؤمنین(ع): روایت شده: همانا، ذوالقرنین، به قومی رسید که تابش خورشید، آنان را سوزانده و موجب تغییر بدن و تغییر رنگ شان شده بود، به گونه ای که آنان را (در سیاهی) به مانند پاره ای از تاریکی درآورده بود.

ص: 19

59- ذوالقرنین در مغرب زمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 4، 6، 2، 1

1- ذوالقرنین ، با به كارگیری برخی از ابزارها و نیروهایش ، به سمت غرب سرزمین خویش پیش رفت .

فَاتَّبِعْ سَبِيًّا . حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ

2- ذوالقرنین ، با رسیدن به انت های خشکی های غرب ، آبی گل آلود و تیره رنگ را فراروی خویش دید .

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ

<حمئه> یعنی دارای <حمأه> به <گل سیاه بدبو> گفته می شود. (کتاب العین)

4- پیشروی ذوالقرنین ، با رسیدن به ساحل دریایی گسترده ، متوقف شد .

وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ

بدان احتمال که نمای غروب خورشید در آب، نشانه گستردگی پهنه دریا باشد؛ یعنی، در چشم انداز آن، چیزی مشاهده نمی شد، لذا تصور آن بود که خورشید در چشمه جوشانی در دریا فرو می رود و خشکی دیگری در ورای آن نیست.

6- ذوالقرنین ، در آخرین نقطه خشکی ، در غرب سرزمین خویش ، با مردمی دارای تشکل و قومیت مواجه شد .

وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا

60- ذوالقرنین و تنظیم نظام اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 13

13- ذوالقرنین ، از برخی اختیارات الهی ، در تنظیم نظام اجتماعی مردم ، برخوردار بود .

قَلْنَا يَا قَوْمِ لِيكُم مَّا كُنْتُمْ تُخْفُونَ مِنَ اللَّهِ أَمَا أَنْتُمْ تَعْتَدُونَ وَإِنَّا لَنَنزِلُ فِيهِمْ حَسَنًا

61- ذوالقرنین و خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- > عن أمير المؤمنين (ع) : . . . > ثم أتبع سيباً > ذوالقرنين من الشمس سيباً ;

از امیرالمؤمنین (ع) [در توضیح این سخن خدا]: > ثم أتبع سيباً > روایت شده: ذوالقرنین، از خورشید، به عنوان یک سبب بهره گرفت.<

ص: 20

62- ذوالقرنین و کيفر ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 1,4

1- ذوالقرنین ، از کيفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

4- ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

63- ذوب آهن در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 5

5- ذوالقرنین ، برای سرخ کردن آهن های به کار رفته در سد ، کوره های بزرگی را در مجاورت سد ایجاد کرد .

حتّی إذا ساوی بین الصدفین قال انفخوا

<نفخ> به معنای <دمیدن> است. و دمیدن در دیواره سدّ برای سرخ کردن آن، نیازمند کوره های بزرگ است تا بتواند آتش و اکسیژن را به مقدار مورد نیاز به دیواره بزند تا شرایط برای ریختن آلیاژ مسّ بر روی آن فراهم گردد.

64- ذوب فلز در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 8,10

8- ذوالقرنین ، از نحوه ساختن و بنای سد و کیفیت ذوب فلزات و ترکیب آن ، آگاهی دقیق داشت .

ءاتونی زیر الحديد .. أفرغ علیه قطراً

10- صنعت ذوب فلز ، در تمدن زمان ذوالقرنین ، وجود داشته است .

قال انفخوا حتى إذا جعله نارا قال ءاتوني أفرغ عليه قطرا

65- رنگ چشمه قصه ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 2

2- ذوالقرنین ، با رسیدن به انت های خشکی های غرب ، آبی گل آلود و تیره رنگ را فراروی خویش دید .

ص: 21

حتیٰ إذا بلغ مغرب الشمس وجدها تغرب فی عین حمئه

<حمئه> یعنی دارای <حمأه> به <گل سیاه بدبو> گفته می شود. (کتاب العین)

66- روش برخورد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 4

4- شیوه ذوالقرنین در برخورد با مردم شرق و غرب ، یک سان بوده است . *

وجدها تطلع علی قوم . . . کذلک

<کذلک> می تواند صفت برای <قوم> در آیه قبل باشد و اشاره به <قوماً> در آیات قبل: یعنی، ذوالقرنین، همانگونه که قوم ساکن مغرب را یافت و در باره آنان تصمیم گرفت، در باره شرقی ها نیز همان سان رفتار کرد.

67- روش تبلیغ ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 4

4- ذوالقرنین ، از بینش توحیدی خویش ، پس از اثبات توان علمی و فنی خود ، تبلیغ کرد .

فما اسطاعوا أن یظهروه . . . قال هـذا رحمه من ربی

تعبیر <هـذا رحمه . . .> نوعی تبلیغ از بینش است که ذوالقرنین پس از ساختن سدّ و اثبات برتری خویش، آن را تبلیغ کرد.

68- زبان مردم دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 3,5

3- مردم اقصای مشرق و مغرب زمین ، در لغت با ذوالقرنین ، قرابت داشتند .

لایکادون یفقهون قولاً

در بین سه گروهی که ذوالقرنین با آنان برخورد کرد، تنها، در باره گروه شمالی تعبیر <لایکادون . . .> صورت گرفته است، ولی در باره آن دو قوم دیگر، چنین مشکلی مطرح نشده است.

5- مردم منطقه شمالی در عصر ذوالقرنین ، دارای زبانی دور از زبان های زنده آن روز بودند .

قومًا لایکادون یفقهون قولاً

نقی درک همه زبان ها، حاکی از این است که زبان مادری کوه نشینان عصر ذی القرنین، زبانی منحنط و غیر قابل ذکر بوده است.

ص: 22

69- زبان مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 5

5- مردم منطقه شمالی در عصر ذوالقرنین ، دارای زبانی دور از زبان های زنده آن روز بودند .

قومًا لایکادون یفقهون قولاً

نقی درک همه زبان ها، حاکی از این است که زبان مادری کوه نشینان عصر ذی القرنین، زبانی منحط و غیر قابل ذکر بوده است.

70- زبان مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 3

3- مردم اقصای مشرق و مغرب زمین ، در لغت با ذوالقرنین ، قرابت داشتند .

لایکادون یفقهون قولاً

در بین سه گروهی که ذوالقرنین با آنان برخورد کرد، تنها، در باره گروه شمالی تعبیر <لایکادون...> صورت گرفته است، ولی در باره آن دو قوم دیگر، چنین مشکلی مطرح نشده است.

71- زبان مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 3

3- مردم اقصای مشرق و مغرب زمین ، در لغت با ذوالقرنین ، قرابت داشتند .

لایکادون یفقهون قولاً

در بین سه گروهی که ذوالقرنین با آنان برخورد کرد، تنها، در باره گروه شمالی تعبیر <لایکادون...> صورت گرفته است، ولی در باره آن دو قوم دیگر، چنین مشکلی مطرح نشده است.

72- زمینه قدرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- در دست داشتن اسباب و راه کار های علمی و عملی ، زمینه ساز قدرت و اقتدار ذوالقرنین در زمین بود .

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَءَاتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا

عطف <آتیناه> بر جمله قبل، عطف سبب بر مسبب است؛ یعنی، اگر <ذوالقرنین> در زمین اقتدار داشت، به جهت اسبابی بود که برای هر کار در اختیار او بود.

ص: 23

73- ساختمان سازی در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 4,8

4- زمان ذوالقرنین ، در دورترین نقطه شرق سرزمین او ، از صنعت لباس و ساختمان ، خبری نبوده است .

بلغ مطلع الشمس . . . لم نجعل لهم من دونها ستراً

8- > عن أبي جعفر (ع) في قول الله < لم نجعل لهم من دونها ستراً . كذلك > قال : لم يعلموا صنعه البيوت ؛

از امام باقر(ع) درباره این سخن خدا: <لم نجعل لهم من دونها ستراً. كذلك> روایت شده: آن قوم صنعت خانه سازی را نمی دانستند.

74- سدسازی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 7,9,12

7- آسیب پذیران از هجوم یاجوج و ماجوج ، از ذوالقرنین برای ساختن سدّی در میانه دو رشته کوه بلند در برابر هجوم آن متجاوزان ، کمک خواستند .

قالوا یٰ ذوالقرنین . . . تجعل بیننا و بینهم سدّاً

9- قوم درگیر با یاجوج و ماجوج ، با اظهار آمادگی برای پرداخت دست مزد به ذوالقرنین در برابر ساختن سد ، او را دعوت به عقد قرارداد جعله کردند .

فهل نجعل لك خرجاً علی أن تجعل بیننا و بینهم سدّاً

12- > عن أمير المؤمنين (ع) : إن ذوالقرنین . . . وجد . . . قوماً لا یكادون یفقهون قولاً قالوا : یا ذوالقرنین ! إن یاجوج و ماجوج خلف هـ ذین الجبلین و هم یفسدون فی الأرض إذا كان إیمان زروعنا و ثمارنا خرجوا علینا من هـ ذین السدین ، فرعوا من ثمارنا و زروعنا حتّی لا یبقون من ها شیئاً < فهل نجعل لك خرجاً > تؤدیه إلیك فی كلّ عام < علی أن تجعل بیننا و بینهم سدّاً > ؛

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده: . . . همانا ذوالقرنین، قومی را یافت که فهم هیچ سخنی برای آنان آسان نبود. آنان به او گفتند: ای ذوالقرنین! همانا، یاجوج و ماجوج، پشت این دو کوه اند و آنان در زمین فساد می کنند. زمانی که فصل برداشت زراعت های ما و چیدن میوه هایمان فرامی رسد، آنان، از پشت این دو سدّ (دو کوه) به ما حملهور شده و از میوه های ما و زراعت های ما آن قدر می چرانند که هیچ چیز از را باقی نمی گذارند. آیا برای تو هزینه ای قرار دهیم که هر ساله به تو پردازیم تا بین ما و آنان سدّی برقرار سازی؟>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 8,9,1

1- ذوالقرنین ، از كمك های مادّی مردم در برابر ساختن سدّ در مقابل یأجوج و مأجوج ، اظهار بی نیازی كرد .

فهل نجعل لك خرجًا .. قال ما مكّنتي فيه ربّي خير

8- ذوالقرنین ، خود طراح و مجری بنای سد و عهده دار امور فنی و مدیریتی آن بود .

فأعینونی بقوه أجعل بینکم و بینهم ردماً

ص: 24

9- ذوالقرنین ، خواستار مشارکت نیروی انسانی و امکانات مردمی در احداث سد شد .

فأعینونی بقوه

<قوه> یعنی نیرو <فأعینونی بقوه> یعنی: <مرا با نیروی خود کمک دهید>. آیات بعد، قرینه این است که او، علاوه بر خواستن نیروی انسانی، به آوردن ابزار و مصالح نیز فرمان داد. بنابراین، آنچه را از مردم نپذیرفت، اجر و مزد تلاش خویش بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 5,8,9

5- ذوالقرنین ، برای سرخ کردن آهن های به کار رفته در سد ، کوره های بزرگی را در مجاورت سد ایجاد کرد .

حتّی إذا ساوی بین الصدفین قال انفخوا

<نفخ> به معنای <دمیدن> است. و دمیدن در دیواره سدّ برای سرخ کردن آن، نیازمند کوره های بزرگ است تا بتواند آتش و اکسیژن را به مقدار مورد نیاز به دیواره بزند تا شرایط برای ریختن آلیاژ مسّ بر روی آن فراهم گردد.

8- ذوالقرنین ، از نحوه ساختن و بنای سد و کیفیت ذوب فلزات و ترکیب آن ، آگاهی دقیق داشت .

ءاتونی زیر الحديد .. أفرغ علیه قطرًا

9- ذوالقرنین ، بر احداث سد و مراحل آن ، نظارت و مدیریت مستقیم داشت .

ءاتونی .. قال انفخوا ... ءاتونی أفرغ علیه قطرًا

ذکر ضمائر به صورت <متکم وحده>، جملگی، گواه معشرت و نظارت دقیق ذوالقرنین بر احداث سد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 1,10

1- در بینش ذوالقرنین ، توانایی برساختن سدّ پولادین و نفوذناپذیر ، جلوه ای از رحمت پروردگار بود .

قال هـ ذا رحمه من ربّی

مشارالیه <هـ ذا>، <سد ساخته شده به دست ذوالقرنین> است.

10- ذوالقرنین ، پس از پایان کار سد ، حقّانیت معاد و حتمیت برپایی آن را یادآور شد .

قال . . . فإذا جاء وعد ربِّي جعله دكّاء و كان وعد ربِّي حقّا

75- سومین مسافرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 2

2- سومین حرکت و پیشروی ذوالقرنین به سمت شمال بوده است . *

ثمّ أتبع سببًا

چنان چه یاجوج و ماجوج، همان مغول و تاتار باشند، حرکت ذی القرنین به سمت شمال بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 1,2

1- رسیدن ذوالقرنین به تنگه ای میان دو کوه سدآسا، در سومین پیشروی خود

ص: 25

<سد> به هر مانع و حاجزی گفته می شود، از جمله به کوه نیز اطلاق شده است. لذا <بَيْنَ السَّدَّيْنِ> محتمل است که به معنای حد فاصل دو کوه باشد. در باره این که این دو کوه در کجا قرار داشته نظر واحدی وجود ندارد، برخی آن ها را در شمال چین دانسته و برخی کوه های فاصل میان آذربایجان و ارمنستان گرفته اند قرینه ای برای اثبات هیچ یک وجود ندارد.

2- مواجه شدن ذوالقرنین _ در سومین پیشروی خود _ با مردمی کم بهره از درک و فهم لغات بیگانه و ناتوان از شناخت سریع آن

وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا

مراد از کُند فهمی ساکنان کوهستان در شناخت زبان دیگران این است که مفاهمه ذی القرنین با آنان دشوار بوده است.

76- سهولت قوانین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 6

6- ذوالقرنین ، تصمیم گرفت که قوانین و مقررات اجتماعی سهل و قابل تحمّلی را برای مؤمنان وضع کند .

و سنقول له من أمرنا يسراً

<یسر> یعنی <آسانی> و <من أمرنا> یعنی: <از فرامینی که صادر می کنیم> ، لذا مفاد جمله <و سنقول...> آن است که برای مؤمنان صالح، فرامینی صادر می کنیم که اجرای آن دشوار نباشد و شنیدن آن برای مؤمنان سنگین نیاید.

77- سیاه پوستان دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 7

7- <عن أمير المؤمنين (ع) : . . . انّ ذالقرنین ورد علی قوم قد أحرقتهم الشمس و غیرت أجسادهم و ألوانهم حتّی صیرتهم كالظلمه ;

از امیرالمؤمنین(ع): روایت شده: همانا، ذوالقرنین، به قومی رسید که تابش خورشید، آنان را سوزانده و موجب تغییر بدن و تغییر رنگ شان شده بود، به گونه ای که آنان را (در سیاهی) به مانند پاره ای از تاریکی درآورده بود.

78- شخصیت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- < ذوالقرنین >، شخصیتی الهی بود.*

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ

احتمال می رود که انتساب قدرت ذی القرنین به خدا، از آن جهت باشد که خدا، به خاطر شخصیت الهی وی، امکاناتی را به او عطا کرده باشد.

ص: 26

79- شکایت مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 1,12

1- مردم شمال ، از طوایفی فسادانگیز به نام یاجوج و ماجوج ، به ذوالقرنین شکایت بردند .

قالوا یٰ ذالقرنین انّ یاجوج و ماجوج مفسدون

مفسران و مؤرخان، با استفاده از ادله مختلف و برخی متون باستانی، این را مسلم گرفته اند که مراد از یاجوج و ماجوج، همان قبایل مغول و تاتار هستند.

12- > عن امیرالمؤمنین (ع) : انّ ذالقرنین . . . وجد . . . قوماً لایکادون یفقهون قولاً- قالوا : یا ذالقرنین ! انّ یاجوج و ماجوج خلف هـ ذین الجبلین و هم یفسدون فی الأرض إذا کان إیمان زروعنا و ثمارنا خرجوا علینا من هـ ذین السدین ، فرعوا من ثمارنا و زروعنا حتّی لایبقون من ها شیئاً > فهل نجعل لک خرجاً < نؤدیه إلیک فی کلّ عام > علی أن تجعل بیننا و بینهم سدّاً < ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده:.. .. همانا ذوالقرنین، قومی را یافت که فهم هیچ سخنی برای آنان آسان نبود. آنان به او گفتند: ای ذوالقرنین! همانا، یاجوج و ماجوج، پشت این دو کوه اند و آنان در زمین فساد می کنند. زمانی که فصل برداشت زراعت های ما و چیدن میوه هایمان فرامی رسد، آنان، از پشت این دو سدّ (دو کوه) به ما حملهور شده و از میوه های ما و زراعت های ما آن قدر می چرانند که هیچ چیز از را باقی نمی گذارند. آیا برای تو هزینه ای قرار دهیم که هر ساله به تو پردازیم تا بین ما و آنان سدّی برقرار سازی؟<.

80- صالحان در حکومت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 8

8- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح ، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود .

أما من ظلم فسوف نعدّبه . . . و أمّا من ءامن و عمل صـلحاً

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دو راه پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شقّ دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

81- صبر ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- تعجيل نكردن ذوالقرنين در كيفر ظالمان كافر ، مهلتی برای گرايش آنان به ايمان بود . *

ص: 27

أَمَا مِنْ ظَلَمٍ فَسَوْفَ نَعْتَبُهِ . . . وَأَمَا مِنْ ءَامِنٍ وَعَمَلٍ صَالِحٍ فَلَهُ جِزَاءٌ الْحَسَنَى

مراد از <من ءامن و. . .> (هرکس ایمان بیاورد و...) کسانی اند که از ظلم و کفر، دست برداشته و ایمان آورند، نه آنان که هنگام ورود ذوالقرنین مؤمن بودند؛ زیرا، معنا ندارد که او، بین عذاب و یا رفتار نیک با مؤمنان مخیر باشد! بنابراین، درنگ ذوالقرنین در عذاب ظالمان (سوف نعتببه) ایجاد فرصتی برای تغییر رویه آنان بوده است.

82- ظالمان در حکومت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 8

8- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود.

أَمَا مِنْ ظَلَمٍ فَسَوْفَ نَعْتَبُهِ . . . وَأَمَا مِنْ ءَامِنٍ وَعَمَلٍ صَالِحٍ

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دو راه پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شق دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

83- ظلم ستیزی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 6

6- حاکمیت ذوالقرنین، در جهت ظلم زدایی و کفرستیزی بود.

قَالَ أَمَا مِنْ ظَلَمٍ فَسَوْفَ نَعْتَبُهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 7

7- ذوالقرنین، دارای روحیه توحیدی و انسان دوستی و ستیز با متجاوزان بود.

مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٍ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ

ذوالقرنین، در عین پیشنهاد مردم برای دریافت کارمزد برای ساختن سد، از پذیرفتن آن امتناع کرده و با امکانات و قدرت خدادادی، در حمایت از آسیب پذیران، به ساختن سد می پردازد. این برخورد، نشان دهنده روحیات ذوالقرنین است.

84- ظلم مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 7

7- ساحل نشینان غرب سرزمین ذی القرنین ، مردمی کفرپیشه و ستم کار بودند .

ص: 28

قلنا ی_ذالقرنین إِمّا أن تعذب

تعبیر <تعذب> نشانگر آن است که آنان مستحق کیفر بوده اند و دلیل آن _ به قرینه آیات بعد _ ستم گری و کفر آنان بوده است.

85- عجز مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 8

8- همجواران یأجوج و مأجوج ، خود از ایجاد سدّی محکم و غیرقابل نفوذ در برابر هجوم آن متجاوزان ، ناتوان بودند .

فهل نجعل لك خرجًا علی أن تجعل بیننا و بینهم سدًّا

86- عجز مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 9

9- ساحل نشینان مناطق غربی سرزمین ذی القرنین ، از رویارویی با نیرو های او ناتوان بودند و در برابر تصمیمات او ، قدرت مقاومت نداشتند .

وجد عندها قومًا قلنا ی_ذالقرنین إِمّا أن تعذب

87- عظمت امکانات ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 3

3- امکانات و نیروی ذوالقرنین ، بسیار زیاد و با عظمت بوده است .

قد أحطنا بما لدیه خبرًا

تعبیر موجود در آیه (احاطه خداوند بر همه آنچه در نزد ذوالقرنین وجود داشت) حاکی از عظمت امکاناتی است که در اختیار ذوالقرنین بود.

88- عظمت سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- سدّ ذوالقرنین ، كاری بس بدیع و بزرگ در روزگار وی بود .

هـ ذارحمه من ربّی

ص: 29

مطرح ساختن رحمت پروردگار حاکی از عظمت کار است.

89- عظمت قدرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 3

3- امکانات و نیروی ذوالقرنین ، بسیار زیاد و با عظمت بوده است .

قد أحطنا بما لدیه خبرًا

تعبیر موجود در آیه (احاطه خداوند بر همه آنچه در نزد ذوالقرنین وجود داشت) حاکی از عظمت امکاناتی است که در اختیار ذوالقرنین بود.

90- عفو مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 8

8_ ذوالقرنین ، از سوی خداوند ، در مجازات یا بخشش ساحل نشینان غربی ، مخیر شد .

قلنا ی_ذالقرنین إِمَّا أَنْ تَعُدَّ بِ وَ اَمَّا ان تَتَّخِذَ فِیْهِمْ حَسَنًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 1

1- ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعْدُبُهُ

91- عفوهای ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 1

1- ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعدّبه

ص: 30

92- عقیده ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 7

7- ذوالقرنین ، به معاد و وجود كيفر سخت اخروی برای ظالمان ، معتقد بود .

قال أما من ظلم فسوف نعذبه ثم يردّ إلى ربّه فيعذّبه عذاباً نكراً

93- علم ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 85 - 2

2- ذوالقرنین ، علاوه بر امکانات مادّی از دانش به کارگیری اسباب ، نیز برخوردار بود .

فأتبع سبباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 3

3- ذوالقرنین ، از دانش استفاده از اسباب و ابزار در جهت گسترش حکومت خود ، برخوردار بود .

ثم أتبع سبباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 8

8- ذوالقرنین ، از نحوه ساختن و بنای سد و کیفیت ذوب فلزات و ترکیب آن ، آگاهی دقیق داشت .

ءاتونی زبر الحديد .. أفرغ عليه قطراً

94- عمل صالح مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمینه مساعدی برخوردار بودند .

أَمَا مِنْ ظَلَمٍ . . . وَأَمَا مِنْ ءَامِنٍ وَعَمَلٍ صَالِحًا

95- فرجام سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 9

9- موانع هجوم یاجوج و ماجوج به همسایگان خود ، در آستانه قیامت ، منهدم خواهد شد .

ص: 31

فإذا جاء وعد ربِّي جعله دكاء

96- فضائل ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 10

10- > عن أبي جعفر (ع) قال: إنَّ الله لم يبعث أنبياء ملوكاً في الأرض إلاَّ أربعه بعد نوح: أولهم ذوالقرنين؛

از امام باقر(ع) روایت شده که فرمود: خدا در زمین، پیامبران را پادشاه قرار نداد، مگر چهار پیامبر را که بعد از نوح بودند: نخستین آنان، ذوالقرنین بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 3,9

3- > ذوالقرنین <، شخصیتی الهی بود. *

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ

احتمال می رود که انتساب قدرت ذی القرنین به خدا، از آن جهت باشد که خدا، به خاطر شخصیت الهی وی، امکاناتی را به او عطا کرده باشد.

9- > عن الأصمغ بن نباته، عن أمير المؤمنين (ع) أنه قال: سُدِّئِلَ عن ذی القرنین قال: . . . و جعل عَزَّ ملكه و آیه نبوته فی قرنه . . . و آتاه الله من كلِّ شيء علماً يعرف به الحقَّ و الباطل . . . و أوحى الله إليه . . . فقد طويت لك البلاد و ذللت لك العباد فأرهبتهم منك . . . فلم يبلغ مغرب الشمس حتَّى دان له أهل المشرق و المغرب قال: و ذلك قول الله: > إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ و آتیناه من كلِّ شيء سبباً <؛

از اصمغ بن نباته، روایت شده که امیرالمؤمنین(ع) در پاسخ سؤال از ذی القرنین فرمود: . . . (خداوند) قدرت پادشاهی و نشانه نبوت او را در شاخ اش قرار داد . . . و از هر چیزی، خداوند، به او دانشی عطا کرد تا به وسیله آن، حق و باطل را بشناسد . . . و خدا به او وحی فرمود: . . . شهرها را در اختیار تو قرار دادم و بندگان را برای تو رام و دل آنان را از بیم تو پر کردم . . . پس هنوز به محل غروب خورشید نرسیده بود که اهل شرق و غرب عالم، تسلیم او شدند. سپس (امیرالمؤمنین) فرمود: و این سخن خداوند است که می فرماید: إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ و آتیناه من كلِّ شيء سبباً <.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 85 - 2

2- ذوالقرنین، علاوه بر امکانات مادی از دانش به کارگیری اسباب، نیز برخوردار بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 13

13- ذوالقرنین، از برخی اختیارات الهی، در تنظیم نظام اجتماعی مردم، برخوردار بود.

قلنا یٰ ذالقرنین إِمَّا أَنْ تَعُدَّ بِوِیْلِنَا وَ إِمَّا أَنْ نَتَّخِذَ فِیْهِمْ حَسَنًا

ص: 32

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 5

5- عملکرد ذوالقرنین ، تحت مراقبت و راهنمایی خداوند بود .

كذلك و قد أحطنا بما لدیه خبرًا

بیان این که خداوند بر آنچه به ذوالقرنین ارتباط داشت، کاملاً آگاه بود، کنایه از این است که او، بی دستور خداوند، کاری نمی کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 3

3- ذوالقرنین ، از دانش استفاده از اسباب و ابزار در جهت گسترش حکومت خود ، برخوردار بود .

ثم أتبع سببًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 7

7- ذوالقرنین ، دارای روحیه توحیدی و انسان دوستی و ستیز با متجاوزان بود .

ما مكنی فیهِ ربی خیر فأعینونی بقوه

ذوالقرنین، در عین پیشنهاد مردم برای دریافت کارمزد برای ساختن سدّ، از پذیرفتن آن امتناع کرده و با امکانات و قدرت خدادادی، در حمایت از آسیب پذیران، به ساختن سدّ می پردازد. این برخورد، نشان دهنده روحیات ذوالقرنین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 3,17

3- در وجود ذی القرنین بینش توحیدی و الهی همراه ، با قدرت علمی و فنی ، تبلور داشت .

ما مكنی فیهِ ربی خیر . . . هـ ذارحمه من ربی

17- ذوالقرنین ، به وعده های خداوند ، ایمان داشت و به تحقّق آنها ، مطمئن بود .

و كان وعد ربی حقًا

97- فن آوری ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 8

8- ذوالقرنین ، از نحوه ساختن و بنای سد و کیفیت ذوب فلزات و ترکیب آن ، آگاهی دقیق داشت .

ءاتونی زبر الحديد . . . أفرغ علیه قطراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 3,4

3- در وجود ذی القرنین بینش توحیدی و الهی همراه ، با قدرت علمی و فنی ، تبلور داشت .

ص: 33

ما مَكَّنِي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ . . . هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي

4- ذوالقرنین، از بینش توحیدی خویش، پس از اثبات توان علمی و فنی خود، تبلیغ کرد.

فَمَا اسْطَاعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ . . . قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي

تعبیر <هَذَا رَحْمَةٌ مِنْ رَبِّي> نوعی تبلیغ از بینش است که ذوالقرنین پس از ساختن سد و اثبات برتری خویش، آن را تبلیغ کرد.

98- قانونگذاری ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 6

6- ذوالقرنین، تصمیم گرفت که قوانین و مقررات اجتماعی سهل و قابل تحملی را برای مؤمنان وضع کند.

و سنقول له من أمرنا يسراً

<يسر> یعنی <آسانی> و <من أمرنا> یعنی: <از فرامینی که صادر می کنیم>، لذا مفاد جمله <و سنقول...> آن است که برای مؤمنان صالح، فرامینی صادر می کنیم که اجرای آن دشوار نباشد و شنیدن آن برای مؤمنان سنگین نیاید.

99- قدرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 1,3,4

1- <ذوالقرنین> شخصیتی نیرومند و برخوردار از امکاناتی گسترده در پهنه زمین بود.

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ

<مَكَّنَّا> یعنی: <به او قدرت دادیم>. در باره <ذوالقرنین> و شخصیت تاریخی او و این که او کیست نظر واحدی در میان مورخان و مفسران وجود ندارد؛ بعضی، او را از فرمانروایان ما قبل تاریخ دانسته اند و قرآن را تنها مرجع شناخت او می دانند و برخی، او را همان <اسکندر> دانسته و برخی دیگر، <فریدون> و برخی، او را از ملوک یمن دانسته و بالاخره، برخی، مانند علامه طباطبایی (ره) تطبیق وی را با <کورش> (پادشاه هخامنشی) با آیات سازگارتر دیده اند. بعضی نیز، او را از پادشاهان چین دانسته و دیوار چین را شاهدی بر مدعای خود گرفته اند.

3- <ذوالقرنین>، شخصیتی الهی بود.*

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ

احتمال می رود که انتساب قدرت ذی القرنین به خدا، از آن جهت باشد که خدا، به خاطر شخصیت الهی وی، امکاناتی را به او عطا کرده باشد.

4- < ذوالقرنین > از اسباب و عواملی کارساز برای محقق ساختن هر مقصودی برخوردار بود .

و ءاتینه من کلّ شیء سبباً

عموم در < کلّ شیء > عموم عرفی است. < سبباً > مفعول دوم < آتیناه > است. با توجه به مضافی که در کلام مقدر است، تقدیر جمله چنین می شود: < و آتیناه سبباً من اسباب کل شیء > یعنی، از اسباب و وسایلی که برای نیل به تمامی مقاصد علمی و عملی او وجود داشت، سبب و راهی را در اختیار او قرار دادیم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 34

9- ساحل نشینان مناطق غربی سرزمین ذی القرنین ، از رویارویی با نیروهای او ناتوان بودند و در برابر تصمیمات او ، قدرت مقاومت نداشتند .

وجد عندها قومًا قلنا یـذا القرنین إِمَّا أَنْ تَعَدَّب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ذوالقرنین ، بر قوم ساحل دریا ، سلطه کامل یافته بود .

قال أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعْدَبُه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- قوم درگیر با یاجوج و ماجوج ، به ذوالقرنین و به توان مندی و خیرخواهی وی اذعان کردند .

قالوا یـذا القرنین إِنْ یأجوج و ماجوج مفسدون فی الأرض

با این که <ذوالقرنین> بومی منطقه مورد بحث نبود، ولی با قرائن و شواهد و دیدن قدرت علمی و اجرایی او، مردم، به این نکته واقف شدند که او، کسی است که می تواند سدّی غیر قابل نفوذ در برابر حملات دشمنان برای آنان برپا کند و نیز به خیر خواهی او و این که او غرضی مادی و قصدی سلطگراانه ندارد، پی بردند، لذا پیشنهاد خود را با او مطرح کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- در وجود ذی القرنین بینش توحیدی و الهی همراه ، با قدرت علمی و فنی ، تبلور داشت .

ما مکتّی فیہ ربّی خیر . . . هـذا رحمہ من ربّی

100- قصه ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- ذوالقرنین ، از برخی از امکانات وسیع الهی خویش ، برای حرکت به سمت غرب ، بهره گرفت .

فَاتَّبِعْ سَبِيًّا . حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ

3- > سأل رجل علياً (ع) : رأيت ذالقرنين كيف استطاع أن يبلغ المشرق والمغرب ؟ قال : سخر الله له السحاب و مد له في الأسباب و بسط له النور فكان الليل والنهار عليه سواء ؛

مردی به علی (ع) گفت: مرا خبر ده که ذوالقرنین، چگونه توانست به شرق و غرب عالم برسد؟ حضرت فرمود: خداوند، ابر را مسخر او قرار داد و ابزار و وسائل او را افزایش داد و نور را برای او گستراند، به گونه ای که شب و روز برای او یک سان بود.<

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 1،2،4،5،6،8،9

ص: 35

1- ذوالقرنین ، با به کارگیری برخی از ابزارها و نیروهایش ، به سمت غرب سرزمین خویش پیش رفت .

فَاتَّبِعْ سَبِيًّا . حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ

2- ذوالقرنین ، با رسیدن به انت های خشکی های غرب ، آبی گل آلود و تیره رنگ را فراروی خویش دید .

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ

<حمئه> یعنی دارای <حمام> به <گل سیاه بدبو> گفته می شود. (کتاب العین)

4- پیشروی ذوالقرنین ، با رسیدن به ساحل دریایی گسترده ، متوقف شد .

وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ

بدان احتمال که نمای غروب خورشید در آب ، نشانه گستردگی پهنه دریا باشد؛ یعنی ، در چشم انداز آن ، چیزی مشاهده نمی شد ، لذا تصوّر آن بود که خورشید در چشمه جوشانی در دریا فرو می رود و خشکی دیگری در ورای آن نیست .

5- محدوده پیشروی ذوالقرنین در ناحیه مغرب تا دریای سیاه بوده است . *

حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ

برخی ، نظیر ابن عاشور ، منطقه فرمانروایی ذی القرنین را چین دانسته اند ، در این صورت ، او ، در حرکت به سمت غرب ، تا دریای سیاه پیش رفته است که منظره غروب خورشید را به صورت فرورفتن آن در چشمه آب کدر و سیاه مشاهده کرده است .

6- ذوالقرنین ، در آخرین نقطه خشکی ، در غرب سرزمین خویش ، با مردمی دارای تشکّل و قومیت مواجه شد .

وَجَدَهَا تَغْرِبُ فِي عَيْنِ حَمِئَةٍ وَوَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا

8_ ذوالقرنین ، از سوی خداوند ، در مجازات یا بخشش ساحل نشینان غربی ، مخیر شد .

قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ تَعَذَّبَ وَأَمَّا أَنْ تَتَّخِذَ فِيهِمْ حَسَنًا

9- ساحل نشینان مناطق غربی سرزمین ذی القرنین ، از رویارویی با نیروهای او ناتوان بودند و در برابر تصمیمات او ، قدرت مقاومت نداشتند .

وَجَدَ عِنْدَهَا قَوْمًا قُلْنَا يَا ذَا الْقُرْنَيْنِ إِمَّا أَنْ تَعَذَّبَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 4,3,1

1- ذوالقرنین ، از کیفر ساحل نشینان غرب ، چشم پوشی کرد و تنها کسانی را که بر ستم کاری خود باقی بمانند ، به مجازات تهدید کرد .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

3- ذوالقرنین ، بر قوم ساحل دریا ، سلطه کامل یافته بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

4- ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10، 6، 2

ص: 36

2- تعجیل نکردن ذوالقرنین در کیفر ظالمان کافر، مهلتی برای گرایش آنان به ایمان بود. *

أما من ظلم فسوف نعدّبه . . . و أما من ءامن وعمل صـ لِحاً فله جزاء الحسنی

مراد از <من ءامن و. . .> (هرکس ایمان بیاورد و. . .) کسانی اند که از ظلم و کفر، دست برداشته و ایمان آورند، نه آنان که هنگام ورود ذوالقرنین مؤمن بودند؛ زیرا، معنا ندارد که او، بین عذاب و یا رفتار نیک با مؤمنان مخیر باشد! بنابراین، درنگ ذوالقرنین در عذاب ظالمان (سوف نعدّبه) ایجاد فرصتی برای تغییر رویه آنان بوده است.

6- ذوالقرنین، تصمیم گرفت که قوانین و مقررات اجتماعی سهل و قابل تحملی را برای مؤمنان وضع کند.

و سنقول له من أمرنا یسراً

<یسر> یعنی <آسانی> و <من أمرنا> یعنی: <از فرامینی که صادر می کنیم>، لذا مفاد جمله <و سنقول...> آن است که برای مؤمنان صالح، فرامینی صادر می کنیم که اجرای آن دشوار نباشد و شنیدن آن برای مؤمنان سنگین نیاید.

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری، از زمینه مساعدی برخوردار بودند.

أما من ظلم . . . و أما من ءامن وعمل صـ لِحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 4، 2، 1

1- ذوالقرنین، پس از اقامه نظام عادلانه دینی در میان ساحل نشینان غرب، به سوی شرق سرزمین خویش حرکت کرد.

ثم أتبع سبباً . حتی إذا بلغ مطلع الشمس

2- ذوالقرنین در ادامه سفرهایش، از امکانات خویش در جهت گسترش حکومت و دین الهی، بهره گرفت.

ثم أتبع سبباً

4- <عن أميرالمؤمنين (ع) : . . . > ثم أتبع سبباً < ذوالقرنین من الشمس سبباً >

از امیرالمؤمنین (ع) [در توضیح این سخن خدا]: <ثم أتبع سبباً> روایت شده: ذوالقرنین، از خورشید، به عنوان یک سبب بهره گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 7، 3، 2، 1

1- ذوالقرنین، در سفر دوم خویش، به آخرین نقطه خشکی در سمت مشرق رسید و با مردمی بدوی و عاری از تمدن روبه رو شد.

بلغ مطلع الشمس . . . لم نجعل لهم من دونها ستراً

ضمیر <دونها> به <الشمس> بازمی گردد و مفاد جمله <لم نجعل . . .> این است که مردم آن سرزمین، جز خورشید، پوششی نداشتند؛ یعنی، هیچ بنا و ساختمانی که سایبان آنان باشد و هیچ پوشاکی که بدنشان را به پوشاند، در بین آنان مشاهده نمی شد، لذا از آنان، تعبیر به اقوامی بدوی شده است.

2- ساکنان شرق سرزمین ذی القرنین ، مردمی فاقد تن پوش و سرپناه بودند .

وجدها تطلع علی قوم لم نجعل لهم من دونها ستراً

3- ذوالقرنین ، در شرق سرزمین خویش ، با مردمی ساکن بیابانی کویری و بدون گیاه مواجه شد . *

لم نجعل لهم من دونها ستراً

از واژه <لم نجعل> این احتمال جان می گیرد که بی پناهی در برابر تابش آفتاب، معلول اموری بود که به <جعل> الهی مربوط می شود، مانند کویری بودن سرزمین که از امور طبیعی است.

7- > عن أمير المؤمنين (ع) : . . . انّ ذالقرنين ورد علی قوم قد أحرقتهم الشمس و غيّرت أجسادهم و ألوانهم حتّى صیرتهم

از امیرالمؤمنین (ع): روایت شده: همانا، ذوالقرنین، به قومی رسید که تابش خورشید، آنان را سوزانده و موجب تغییر بدن و تغییر رنگ شان شده بود، به گونه ای که آنان را (در سیاهی) به مانند پاره ای از تاریکی درآورده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 4, 2, 1

1- ذوالقرنین، از برخی امکانات خویش، برای حرکت در جهات مختلف زمین، بهره می گرفت.

ثم أتبع سبباً

سومین مسیر ذی القرنین _ به قرینه آیات قبل _ به سمت مشرق و مغرب نبوده است، بنابراین، یا به سمت شمال یا جنوب سرزمین خویش به راه افتاده است.

2- سومین حرکت و پیشروی ذوالقرنین به سمت شمال بوده است. *

ثم أتبع سبباً

چنان چه یاجوج و ماجوج، همان مغول و تاتار باشند، حرکت ذی القرنین به سمت شمال بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 2, 1

1- رسیدن ذوالقرنین به تنگه ای میان دو کوه سدآسا، در سومین پیشروی خود

حتى إذ بلغ بين السدين

<سد> به هر مانع و حاجزی گفته می شود، از جمله به کوه نیز اطلاق شده است. لذا <بين السدين> محتمل است که به معنای حد فاصل دو کوه باشد. در باره این که این دو کوه در کجا قرار داشته نظر واحدی وجود ندارد، برخی آن ها را در شمال چین دانسته و برخی کوه های فاصل میان آذربایجان و ارمنستان گرفته اند قرینه ای برای اثبات هیچ یک وجود ندارد.

2- مواجه شدن ذوالقرنین _ در سومین پیشروی خود _ با مردمی کم بهره از درک و فهم لغات بیگانه و ناتوان از شناخت سریع آن

وجد من دونهما قومًا لا يكادون يفقهون قولاً

مراد از کُند فهمی ساکنان کوهستان در شناخت زبان دیگران این است که مفاهمه ذی القرنین با آنان دشوار بوده است.

2- منطقه گسترده ای از سرزمین شمال، در عهد ذی القرنین، مورد تهدید هجوم ها و فسادگری های یاجوج و ماجوج قرار داشت.

إِنَّ يَاجُوجَ وَ مَاجُوجَ مَفْسُودُونَ فِي الْأَرْضِ

حرف <ال> در <فی الأرض> برای عهد حضوری است و چون تعبیر <فی الأرض> برای مناطق کوچک و محدود، تعبیر متعارفی نیست، مراد از آن منطقه ای گسترده خواهد بود.

3- خطر هجوم یاجوج و ماجوج (مغول و تاتار) و تأمین امنیت، عمده ترین مشکل مردم نواحی شمالی در زمان ذوالقرنین بود.

إِنَّ يَاجُوجَ وَ مَاجُوجَ مَفْسُودُونَ فِي الْأَرْضِ

4- قوم درگیر با یاجوج و ماجوج، به ذوالقرنین و به توان مندی و خیرخواهی وی اذعان کردند.

قالوا یـذا القرنین إنّ یأجوج و مأجوج مفسدون فی الأرض

با این که <ذوالقرنین> بومی منطقه مورد بحث نبود، ولی با قرائن و شواهد و دیدن قدرت علمی و اجرایی او، مردم، به این نکته واقف شدند که او، کسی است که می تواند سدّی غیر قابل نفوذ در برابر حملات دشمنان برای آنان برپا کند و نیز به خیر خواهی او و این که او غرضی مادّی و قصدی سلطگراانه ندارد، پی بردند، لذا پیشنهاد خود را با او مطرح کردند.

5- قوم درگیر با یأجوج و مأجوج از کوه های مرتفع به عنوان سدّ دفاعی در برابر هجوم آنان بهره می بردند .

حتّی إذا بلغ بین السدّین . . . إنّ یأجوج و مأجوج مفسدون

7- آسیب پذیران از هجوم یأجوج و مأجوج ، از ذوالقرنین برای ساختن سدّی در میانه دو رشته کوه بلند در برابر هجوم آن متجاوزان ، کمک خواستند .

قالوا یـذا القرنین . . . تجعل بیننا و بینهم سدّاً

8- همجواریان یأجوج و مأجوج ، خود از ایجاد سدّی محکم و غیرقابل نفوذ در برابر هجوم آن متجاوزان ، ناتوان بودند .

فهل نجعل لك خرجاً علی أن تجعل بیننا و بینهم سدّاً

12- > عن أمير المؤمنين (ع) : إنّ ذالقرنین . . . وجد . . . قوماً لا یکادون یفقهون قولاً- قالوا : یا ذالقرنین ! إنّ یأجوج و مأجوج خلف هـ ذین الجبلین و هم یفسدون فی الأرض إذا کان إیمان زروعنا و ثمارنا خرجوا علینا من هـ ذین السدّین ، فرعوا من ثمارنا و زروعنا حتّی لا یبقون من ها شیئاً > فهل نجعل لك خرجاً < نؤدیه إلیک فی کلّ عام > علی أن تجعل بیننا و بینهم سدّاً < ;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده: .. همانا ذوالقرنین، قومی را یافت که فهم هیچ سخنی برای آنان آسان نبود. آنان به او گفتند: ای ذوالقرنین! همانا، یأجوج و مأجوج، پشت این دو کوه اند و آنان در زمین فساد می کنند. زمانی که فصل برداشت زراعت های ما و چیدن میوه هایمان فرامی رسد، آنان، از پشت این دو سدّ (دو کوه) به ما حملهور شده و از میوه های ما و زراعت های ما آن قدر می چرانند که هیچ چیز از را باقی نمی گذارند. آیا برای تو هزینه ای قرار دهیم که هر ساله به تو پردازیم تا بین ما و آنان سدّی برقرار سازی؟<.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 10, 9, 8, 1

1- ذوالقرنین ، از کمک های مادّی مردم در برابر ساختن سدّ در مقابل یأجوج و مأجوج ، اظهار بی نیازی کرد .

فهل نجعل لك خرجاً . . . قال ما مکنّی فیہ ربّی خیر

8- ذوالقرنین ، خود طرّاح و مجری بنای سد و عهده دار امور فنی و مدیریتی آن بود .

فأعینونی بقوه أجعل بینکم و بینهم ردماً

9- ذوالقرنین ، خواستار مشارکت نیروی انسانی و امکانات مردمی در احداث سد شد .

فأعینونی بقوه

<قوه> یعنی نیرو <فأعینونی بقوه> یعنی: <مرا با نیروی خود کمک دهید>. آیات بعد، قرینه این است که او، علاوه بر خواستن نیروی انسانی، به آوردن ابزار و مصالح نیز فرمان داد. بنابراین، آنچه را از مردم نپذیرفت، اجر و مزد تلاش خویش بود.

10- ذوالقرنین ، به ساختن بنایی محکم تر از سد مورد درخواست مردم ، تصمیم گرفت .

تجعل بیننا و بینهم سدًا . . . أجعل بینکم و بینهم ردماً

چنان که مفسران گفته اند <ردم> بنایی است مستحکم تر از <سد> معمولی و بر همین اساس، به لباسی که وصله روی وصله دارد، گفته می شود: <ثوب مُردَم>. <فأعینونی> بر <ما مکتی فیه ربی خیر> تفریع شده است؛ یعنی، احداث سد محکم تر، نتیجه برخورداری ذی القرنین از امکانات برتر الهی است.

ص: 39

1- ذوالقرنین ، مردم را به تهیه پاره های آهن ، برای احداث سد فرمان داد .

ءاتونی زبر الحديد

<زُبْرٌ> جمع <زُبْرَةٌ> به معنای <قطعات> است. <زبر الحديد> یعنی: <قطعه های آهن>. راغب در مفردات آن را <قطعات بزرگ آهن> دانسته است.

2- آهن ، نقشی اصلی و مهم ، در بنای سد ذوالقرنین داشت .

ءاتونی زبر الحديد حتّی إذا ساوی بین الصدفین

گرچه در مصالح ساختمانی سدّ، از مس نیز استفاده شده، ولی از <حتی إذا ساوی . . .> دانسته می شود که تمام فضای بین دو کوه، ابتدا، از آهن پاره ها آکنده شد و مس ذوب شده، تنها، برای پیوند آن قطعات به کار رفت.

4- ذوالقرنین ، ارتفاع سدّ آهنین را تا لبه دو کوه مجاور ، بالا برد .

حتّی إذا ساوی بین الصدفین

<صدف> به معنای جانب و کرانه است و <الصدفین> یعنی: <جانب دو کوه که در دو طرف سدّ قرار داشت>. فعل <ساوی> دلالت بر تسویه و برابری ارتفاع سد با لبه دو کوه دارد.

5- ذوالقرنین ، برای سرخ کردن آهن های به کار رفته در سد ، کوره های بزرگی را در مجاورت سد ایجاد کرد .

حتّی إذا ساوی بین الصدفین قال انفخوا

<انفخ> به معنای <دمیدن> است. و دمیدن در دیواره سدّ برای سرخ کردن آن، نیازمند کوره های بزرگ است تا بتواند آتش و اکسیژن را به مقدار مورد نیاز به دیواره بزند تا شرایط برای ریختن آلیاژ مس بر روی آن فراهم گردد.

6- ذوالقرنین ، به دمیدن در کوره ها ، تا حدّ سرخ شدن پاره های آهن به کار رفته در دیواره سدّ ، فرمان داد .

قال انفخوا حتّی إذا جعله نارًا

7- ذوالقرنین ، از مس مذاب ، برای پر کردن میان پاره های آهن اسکلت سد ، استفاده کرد .

ءاتونی أفرغ علیه قطرًا

<افراغ> به معنای <خالی کردن ظرف و ریختن محتویات آن> است و <قطراً> (مسّ مذاب) مفعول برای <أفرغ> است و مفعول <آتونی> به قرینه <قطراً> محذوف است.

9- ذوالقرنین ، بر احداث سد و مراحل آن ، نظارت و مدیریت مستقیم داشت .

آتونی . . . قال انفخوا ... آتونی أفرغ علیه قطراً

ذکر ضمایر به صورت <متکم وحده>، جملگی، گواه معشرت و نظارت دقیق ذوالقرنین بر احداث سد است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 97 - 1,2

1- با طرح و برنامه و نظارت مستقیم ذوالقرنین ، ساخت سد آهنین به اتمام رسید .

فما اسط_عوا أن يظهره و ما استط_عوا له نقبًا

<فاء> در <فما اسطاعوا> فصیحه است (یعنی از مضامینی ناگفته حکایت می کند) یعنی: <اوامر ذوالقرنین، انجام شد و کار سد به اتمام رسید و پس از آن، یاجوج و ماجوج نتوانستند که بر آن بالا رفته و یا این که سوراخی در آن ایجاد و از آن عبور کنند.

2- یاجوج و ماجوج ، از صعود بر بالای سد ذوالقرنین و نیز ایجاد رخنه و نقب در آن ، ناتوان بودند .

فما اسط_عوا أن يظهره و ما استط_عوا له نقبًا

ص: 40

<ظهور> به معنای <علو> و بالا رفتن است <فما استطاعوا أن يظهروه> یعنی: <اقوام مهاجم، نتوانستند از آن بالا روند.>. <نقب> به معنای <سوراخ و تونل> است و <ما استطاعوا له نقباً> یعنی: <نتوانستند که در دیوار سد، تونل و یا معبر ایجاد کنند.>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 10

10- ذوالقرنین ، پس از پایان کار سد ، حَقَانِيَّتِ معاد و حتمِيَّتِ برپایی آن را یادآور شد .

قال . . . فإذا جاء وعد ربِّي جعله دكّاء و كان وعد ربِّي حقّاً

101- کفر مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 7

7- ساحل نشینان غرب سرزمین ذی القرنین ، مردمی کفرپیشه و ستم کار بودند .

قلنا ی_ذا القرنین إمّا أن تعذب

تعبیر <تعذب> نشانگر آن است که آنان مستحق کیفر بوده اند و دلیل آن _ به قرینه آیات بعد _ ستم گری و کفر آنان بوده است.

102- کفرستیزی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 6

6- حاکمِيَّتِ ذوالقرنین ، در جهت ظلم زدایی و کفرستیزی بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذبّه

103- کم فهمی مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 93 - 2

2- مواجه شدن ذوالقرنین _ در سومین پیشروی خود _ با مردمی کم بهره از درک و فهم لغات بیگانه و ناتوان از شناخت سریع آن

وجد من دونهما قومًا لا يكادون يفقهون قولاً

مراد از کُند فهمی ساکنان کوهستان در شناخت زبان دیگران این است که مفاهمه ذی القرنین با آنان دشوار بوده است.

ص: 41

104- کیفر ظالمان دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 4

4- ذوالقرنین ، به ایمان آوردن ظالمان ساحل دریا و دست برداشتن آنان از ظلم و فساد ، امیدوار بود و در مجازات آنان شتابی نداشت .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

حرف <سوف> برای آینده است و فعل های شرط (<آمن> و <عمل>) در آیه بعد، قرینه این است که ذی القرنین، به احتمال ایمان آوردن ظالمان، در مجازات آنان تعجیل نکرده است.

105- کیفر مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 8

8_ ذوالقرنین ، از سوی خداوند ، در مجازات یا بخشش ساحل نشینان غربی ، مخیر شد .

قلنا ی_ذالقرنین إمّا أن تعذّب و اما ان تتخذ فیهم حسناً

106- گسترش حکومت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 89 - 2

2- ذوالقرنین در ادامه سفرهایش ، از امکانات خویش در جهت گسترش حکومت و دین الهی ، بهره گرفت .

ثمّ أتبع سبباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 3

3- ذوالقرنین ، از دانش استفاده از اسباب و ابزار در جهت گسترش حکومت خود ، برخوردار بود .

ثمّ أتبع سبباً

107- گفتگوی خدا با ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 11

11- ذوالقرنین از پیامبران بود و به مقام دریافت سخن های خداوند نایل شده بود . *

قلنا ی_ذا القرنین

ظاهر کلمه <قلنا> خطاب مستقیم است، گرچه احتمال الهام و یا رساندن پیام به وسیله پیامبری دیگر نیز وجود دارد.

ص: 42

108- لباس در دوران ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 90 - 4

4- زمان ذوالقرنین ، در دورترین نقطه شرق سرزمین او ، از صنعت لباس و ساختمان ، خبری نبوده است .

بلغ مطلع الشمس . . . لم نجعل لهم من دونها ستراً

109- محدوده اولین مسافرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 4,5

4- پیشروی ذوالقرنین ، با رسیدن به ساحل دریایی گسترده ، متوقف شد .

وجدها تغرب فی عین حمئه

بدان احتمال که نمای غروب خورشید در آب، نشانه گستردگی پهنه دریا باشد؛ یعنی، در چشم انداز آن، چیزی مشاهده نمی شد، لذا تصور آن بود که خورشید در چشمه جوشانی در دریا فرو می رود و خشکی دیگری در ورای آن نیست.

5- محدوده پیشروی ذوالقرنین در ناحیه مغرب تا دریای سیاه بوده است . *

حتّی إذا بلغ مغرب الشمس وجدها تغرب فی عین حمئه

برخی، نظیر ابن عاشور، منطقه فرمانروایی ذی القرنین را چین دانسته اند، در این صورت، او، در حرکت به سمت غرب، تا دریای سیاه پیش رفته است که منظره غروب خورشید را به صورت فرورفتن آن در چشمه آب کدر و سیاه مشاهده کرده است.

110- محدوده مسافرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 92 - 4

111- مدیریت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 9

9- ذوالقرنین ، بر احداث سد و مراحل آن ، نظارت و مدیریت مستقیم داشت .

ءاتونی . . . قال انفخوا ... ءاتونی أفرغ علیه قطراً

ذکر ضماینر به صورت <متکم وحده>، جملگی، گواه معشرت و نظارت دقیق ذوالقرنین بر احداث سد است.

ص: 43

112- مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 14

14- ذوالقرنین، آسیب دیدگان از یاجوج و ماجوج را به رحمت و اراده خداوند توجّه داد و آنان را از اعتماد مطلق به سد، بازداشت.

و_ذا رحمہ من ربّی فیذا جاء وعد ربّی جعلہ دڭاء

113- مردم شمال سرزمین ذوالقرنین و سدسازی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 12

12- > عن امیر المؤمنین (ع): انّ ذالقرنین... وجد... قوماً لایکادون یفقهون قولاً- قالوا: یا ذالقرنین! انّ یاجوج و ماجوج خلف ه_ذین الجبلین و هم یفسدون فی الأرض إذا کان إیمان زروعنا و ثمارنا خرجوا علینا من ه_ذین السدّین، فرعوا من ثمارنا و زروعنا حتّی لایبقون من ها شیئاً > فهل نجعل لک خرجاً < نُؤدیه إلیک فی کلّ عام > علی أن تجعل بیننا و بینهم سدّاً <;

از امیرالمؤمنین(ع) روایت شده:.. همانا ذوالقرنین، قومی را یافت که فهم هیچ سخنی برای آنان آسان نبود. آنان به او گفتند: ای ذوالقرنین! همانا، یاجوج و ماجوج، پشت این دو کوه اند و آنان در زمین فساد می کنند. زمانی که فصل برداشت زراعت های ما و چیدن میوه هایمان فرامی رسد، آنان، از پشت این دو سدّ (دو کوه) به ما حملهور شده و از میوه های ما و زراعت های ما آن قدر می چرانند که هیچ چیز از را باقی نمی گذارند. آیا برای تو هزینه ای قرار دهیم که هر ساله به تو بپردازیم تا بین ما و آنان سدّی برقرار سازی؟<.

114- مردم مشرق سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 4

4- شیوه ذوالقرنین در برخورد با مردم شرق و غرب، یک سان بوده است. *

و جدها تطلع علی قوم... کذلک

> کذلک < می تواند صفت برای <قوم> در آیه قبل باشد و اشاره به <قوماً> در آیات قبل؛ یعنی، ذوالقرنین، همانگونه که قوم ساکن مغرب را یافت و در باره آنان تصمیم گرفت، در باره شرقی ها نیز همان سان رفتار کرد.

115- مردم مغرب سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 3

3- ذوالقرنین ، بر قوم ساحل دریا ، سلطه كامل یافته بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 10

10- ساحل نشینان غرب سرزمین ذوالقرنین ، برای ایمان و عمل صالح و ترک ستم کاری ، از زمین مساعدی برخوردار بودند .

أمّا من ظلم . . . و أمّا من ءامن و عمل صـلحاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 4

4- شیوه ذوالقرنین در برخورد با مردم شرق و غرب ، یک سان بوده است . *

وجدها تطلع علی قوم . . . کذلک

<کذلک> می تواند صفت برای <قوم> در آیه قبل باشد و اشاره به <قوماً> در آیات قبل؛ یعنی، ذوالقرنین، همانگونه که قوم ساکن مغرب را یافت و در باره آنان تصمیم گرفت، در باره شرقی ها نیز همان سان رفتار کرد.

116- مردم مقارن بعثت و ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 2

2- <ذوالقرنین > ، شخصیتی تاریخی و شناخته شده در عصر پیامبر (ص) بوده است .

و یسلونک عن ذی القرنین

117- مسافرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 2

2- بازگویی سفر ذوالقرنین به شرق و غرب ، نمودی از احاطه علمی خداوند بر زوایای زندگی او بود .

كذلك وقد أحطنا بما لدیه خبراً

واژه <كذلك> (این چنین بود) در این موارد، برای تشبیه چیزی به خود آن به کار می رود که گویای مبالغه در بی مانند بودن است ; یعنی، برای آن، نظیری جز خودش وجود ندارد. جمله حالیه <وقد أحطنا...> دلالت دارد که آنچه گفته شد، برخاسته از احاطه علمی خداوند بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 45

1- ذوالقرنین ، از برخی امکانات خویش ، برای حرکت در جهات مختلف زمین ، بهره می گرفت .

ثم أتبع سببًا

سومین مسیر ذی القرنین _ به قرینه آیات قبل _ به سمت مشرق و مغرب نبوده است، بنابراین، یا به سمت شمال یا جنوب سرزمین خویش به راه افتاده است.

118- مسافرت ذوالقرنین به مشرق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 85 - 3

3- > سأل رجل علياً (ع) : رأيت ذالقرنين كيف استطاع أن يبلغ المشرق والمغرب ؟ قال : سخر الله له السحاب و مد له في الأسباب و بسط له النور فكان الليل والنهار عليه سواء ؛

مردی به علی (ع) گفت: مرا خبر ده که ذوالقرنین، چگونه توانست به شرق و غرب عالم برسد؟ حضرت فرمود: خداوند، ابر را مسخر او قرار داد و ابزار و وسائل او را افزایش داد و نور را برای او گستراند، به گونه ای که شب و روز برای او یک سان بود.<

119- مسافرت ذوالقرنین به مغرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 85 - 1,3

1- ذوالقرنین ، از برخی از امکانات وسیع الهی خویش ، برای حرکت به سمت غرب ، بهره گرفت .

فأتبع سببًا . حتى إذا بلغ مغرب الشمس

3- > سأل رجل علياً (ع) : رأيت ذالقرنين كيف استطاع أن يبلغ المشرق والمغرب ؟ قال : سخر الله له السحاب و مد له في الأسباب و بسط له النور فكان الليل والنهار عليه سواء ؛

مردی به علی (ع) گفت: مرا خبر ده که ذوالقرنین، چگونه توانست به شرق و غرب عالم برسد؟ حضرت فرمود: خداوند، ابر را مسخر او قرار داد و ابزار و وسائل او را افزایش داد و نور را برای او گستراند، به گونه ای که شب و روز برای او یک سان بود.<

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 2,3

2- ذوالقرنین ، با رسیدن به انت های خشکی های غرب ، آبی گل آلود و تیره رنگ را فراروی خویش دید .

حتی إذا بلغ مغرب الشمس وجدها تغرب فی عین حمئه

<حمئه> یعنی دارای <حمأه> به <گل سیاه بدبو> گفته می شود. (کتاب العین)

3- غروب خورشید در نقطه پایانی سفر ذوالقرنین به جانب مغرب ، چونان فرورفتن آن در چشمه ای تیره فام بود .

وجدها تغرب فی عین حمئه

از جمله معانی <عین> چشمه است و به قرینه <وجدها> (آن را چنان یافت که) مراد آیه آن نیست که خورشید، در چشمه ای دارای گل سیاه فرو می رفت، بلکه منظره غروب خورشید را ذوالقرنین آنگونه مشاهده کرد.

ص: 46

120- مشکلات مردم شمال سرزمین ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 94 - 3

3- خطر هجوم یاجوج و ماجوج (مغول و تاتار) و تأمین امنیت ، عمده ترین مشکل مردم نواحی شمالی در زمان ذوالقرنین بود .

إِنَّ يَاجُوجَ وَمَاجُوجَ مَفْسُدُونَ فِي الْأَرْضِ

121- مصالح سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 7، 6، 2، 1

1- ذوالقرنین ، مردم را به تهیه پاره های آهن ، برای احداث سد فرمان داد .

ءاتونى زبر الحديد

<زُبْرٌ جمع <زُبْرَةٌ> به معنای <قطعات> است . <زبر الحديد> یعنی : <قطعه های آهن> . راغب در مفردات آن را <قطعات بزرگ آهن> دانسته است .

2- آهن ، نقشی اصلی و مهم ، در بنای سد ذوالقرنین داشت .

ءاتونى زبر الحديد حتى إذا ساوى بين الصدفين

گرچه در مصالح ساختمانی سدّ، از مس نیز استفاده شده، ولی از <حتی إذا ساوى . . .> دانسته می شود که تمام فضای بین دو کوه، ابتدا، از آهن پاره ها آکنده شد و مس ذوب شده، تنها، برای پیوند آن قطعات به کار رفت.

6- ذوالقرنین ، به دمیدن در کوره ها ، تا حدّ سرخ شدن پاره های آهن به کار رفته در دیواره سدّ ، فرمان داد .

قال انفخوا حتى إذا جعله نارا

7- ذوالقرنین ، از مسّ مذاب ، برای پر کردن میان پاره های آهن اسکلت سد ، استفاده کرد .

ءاتونى أفرغ عليه قطراً

<افراغ> به معنای <خالی کردن ظرف و ریختن محتویات آن> است و <قطراً> (مسّ مذاب) مفعول برای <أفرغ> است و مفعول <آتونی> به قرینه <قطراً> محذوف است .

122- مقامات ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 11

11- ذوالقرنین از پیامبران بود و به مقام دریافت سخن های خداوند نایل شده بود . *

قلنا ی_ذا القرنین

ظاهر کلمه <قلنا> خطاب مستقیم است، گرچه احتمال الهام و یا رساندن پیام به وسیله پیامبری دیگر نیز وجود دارد.

ص: 47

123- ملاقات ذوالقرنین با مردم مغرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 6

6- ذوالقرنین ، در آخرین نقطه خشکی ، در غرب سرزمین خویش ، با مردمی دارای تشگل و قومیت مواجه شد .

وجدها تغرب فی عین حمئه و وجد عندها قومًا

124- مملوکیت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 3

3- ذوالقرنین ، خود را مملوک خداوند و عطیه های الهی را ، برخاسته از مقام ربوبیت او می دانست .

ما مکنتی فیه ربّی

125- منشأ اختیارات ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 13

13- ذوالقرنین ، از برخی اختیارات الهی ، در تنظیم نظام اجتماعی مردم ، برخوردار بود .

قلنا یٰ ذالقرنین إِمّا أن تعذب و إِمّا أن نتخذ فیهم حسنًا

126- منشأ امکانات ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 7

7- امکانات و نیروی < ذوالقرنین > و برخورداری او از وسایل و ابزار لازم در مقاصد خویش ، اعطای خداوند به وی بود .

إِنّا مکنتا له . . . وءاتینه من کلّ شیء سببًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ذوالقرنین ، خود را مملوك خداوند و عطيه های الهی را ، برخاسته از مقام ربوبیت او می دانست .

ما مکتّی فیه ربّی

ص: 48

127- منشأ امکانات مادی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 95 - 2

2- ذوالقرنین ، در پرتو لطف پروردگار ، برخوردار از امکانات مادی بسیار ، بهره مند بود .

قال ما مكّني فيه ربّي خير

128- منشأ عمل ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 10

10- اقدامات ذوالقرنین ، در پرتو رهنمود های الهی بود .

قلنا يـ ذالقرنين إِمّا أن تعذب وإمّا أن تتخذ

129- منشأ قدرت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 7

7- امکانات و نیروی < ذوالقرنین > و برخورداری او از وسایل و ابزار لازم در مقاصد خویش ، اعطای خداوند به وی بود .

إِنّا مكّنا له .. وءاتينه من كلّ شىء سببًا

130- منشأ قصه ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 6

6- تشریح داستان ذی القرنین ، بر پایه تلاوت وحی و نه آگاهی های شخصی پیامبر (ص) استوار است .

سأتلوا عليكم منه ذكرًا

131- مؤمنان در حکومت ذوالقرنین

8- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح ، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود .

أَمَّا مَنْ ظَلَمَ فَسَوْفَ نَعَذِّبُهُ . . . وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا

ص: 49

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دوراه پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شقّ دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

132- نام ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 8

8- > عن أبي عبد الله (ع) قال: ملك الأرض كلها أربعة: مؤمنان وكافران. فأما المؤمنان: فسلیمان بن داوود و ذوالقرنین؛

از امام صادق (ع) روایت شده که فرمود: چهار نفر بودند که بر تمام زمین حکومت کردند: دو نفر مؤمن و دو نفر کافر. آن دو نفر مؤمن: سلیمان بن داوود و ذوالقرنین بودند.

133- نبوت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 83 - 9

9- > عن أبي جعفر (ع) قال: إن ذالقرنین لم يكن نبياً ولم يكنه كان عبداً صالحاً أحبّ الله فأحبّه الله و ناصح لله فناصره الله . أمر قومه بتقوى الله فضربوه على قرنه، فغاب عنهم زماناً، ثمّ رجع إليهم، فضربوه على قرنه آخر و فيكم من هو على سنّته؛

از امام باقر (ع) روایت شده: ذی القرنین، پیامبر نبود و لکن بنده صالحی بود که خدا را دوست داشت، پس خدا نیز او را دوست داشت؛ برای خدا خالصانه عمل می کرد، پس خدا هم خیر او را خواست. او قوم خود را به تقوای خدا امر کرد، آن قوم ضربتی بر قرن او (یعنی یک طرف سر او) وارد کردند، پس، مدّت زمانی را از آن ها پنهان شد، سپس به سوی آنان بازگشت، پس ضربتی به قرن دیگرش (یعنی طرف دیگر سرش) وارد کردند و در میان شما [نیز] کسی وجود دارد که همانگونه خواهد شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 84 - 9

9- > عن الأصمغ بن نباته، عن أمير المؤمنين (ع) أنّه قال: سئل عن ذی القرنین قال: . . . و جعل عزّ ملكه و آیه نبوته فی قرنه . . . و آتاه الله من كلّ شيء علماً يعرف به الحقّ و الباطل . . . و أوحى الله إليه . . . فقد طويت لك البلاد و ذللت لك العباد فأرهبتهم منك . . . فلم يبلغ مغرب الشمس حتّى دان له أهل المشرق و المغرب قال: و ذلك قول الله: < إنا مكّنّا له فی الأرض و آتیناه من كلّ شيء سبباً >;

از اصمغ بن نباته، روایت شده که امیرالمؤمنین (ع) در پاسخ سؤال از ذی القرنین فرمود: . . . (خداوند) قدرت پادشاهی و نشانه نبوت او را در شاخ اش قرار داد . . . و از هر چیزی، خداوند، به او دانشی عطا کرد تا به وسیله آن، حق و باطل را بشناسد . . . و خدا به او وحی فرمود: . . . شهرها را در اختیار تو قرار دادم و بندگان را برای تو رام و دل آنان را از بیم تو پر کردم . . . پس هنوز به محل غروب خورشید نرسیده بود

که اهل شرق و غرب عالم، تسلیم او شدند. سپس (امیرالمؤمنین) فرمود: و این سخن خداوند است که می فرماید: إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ وَ
آتَيْنَاهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا.

ص: 50

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 11

11- ذوالقرنین از پیامبران بود و به مقام دریافت سخن های خداوند نایل شده بود . *

قلنا ی_ذا القرنین

ظاهر کلمه <قلنا> خطاب مستقیم است، گرچه احتمال الهام و یا رساندن پیام به وسیله پیامبری دیگر نیز وجود دارد.

134- نظام حکومتی ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 12

12- حکومت ذوالقرنین ، حکومتی دینی و الهی بود .

قال .. ثم یردّ الی ربّه فیعدّبه عذاباً نکرّاً

ذوالقرنین، مجازات ستم پیشگان را به دست خود، در طول مجازات و عذاب خداوند در آخرت دانسته است، بنابراین، حکومت ذوالقرنین، بر پایه موازین الهی تأسیس شده و با آن منطبق بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 8

8- برخورد شدید با ظالمان متجاوز و نرمش در برابر مؤمنان صالح ، روشی نیکو در نظام حکومتی و شیوه برگزیده ذوالقرنین در حکومت خویش بود .

أما من ظلم فسوف نعدّبه .. و أما من ءامن وعمل صالحاً

ذوالقرنین، پس از شنیدن وحی الهی که در برخورد با ساحل نشینان غرب، دوره پیش روی او قرار داد: یکی تعذیب، و دیگری روش نیکو، شقّ دوم را انتخاب کرد و آن را چنین ترسیم کرد که ظالمان را عقوبت و مؤمنان را پاداش نیک خواهد داد.

135- وحی به ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 11

11- ذوالقرنین از پیامبران بود و به مقام دریافت سخن های خداوند نایل شده بود . *

قلنا ی_ذا القرنین

ظاهر کلمه <قلنا> خطاب مستقیم است، گرچه احتمال الهام و یا رساندن پیام به وسیله پیامبری دیگر نیز وجود دارد.

136- وعده های ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 51

1- ذوالقرنین ، به اعطای پاداش نیک ، به مؤمنان نیک کردار ، وعده داد .

وَأَمَّا مِنْ أَمَنِ وَعَمَلٍ صَالِحٍ لِحَاثِلِهِ جَزَاءٌ الْحَسَنِي

<جزاء> حال است و بیان این که رفتار نیکو (الحسنی) پاداش ایمان و عمل صالح شخص است.

7- ذوالقرنین ، به رعایت نرمش و مدارا در صدور فرمان و ابلاغ خواسته های حکومتی خویش به مؤمنان ، نوید داد .

و سنقول له من أمرنا يسرًا

137- ویرانی سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 9

9- موانع هجوم یاجوج و ماجوج به همسایگان خود ، در آستانه قیامت ، منهدم خواهد شد .

فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 99 - 3، 7

3- از پیدایش درگیری های داخل میان یاجوج و ماجوج ، پس از ویرانی سد ذوالقرنین خبر داده است . *

فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ . . . و تركنا بعضهم يومئذ يموج في بعض

بدان احتمال که ضمیر در <بعضهم> به یاجوج و ماجوج بازگردد؛ یعنی، پس از ویرانی سد، آن ها، به کشمکش ها و تهاجمات گسترده به هم دست خواهند زد.

7- ویرانی سد ذوالقرنین ، از علایم نزدیکی قیامت است . *

فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ . . . و نفخ في الصور فجمعنهم جمعًا

138- ویژگیهای حکومت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 6

6- حاکمیت ذوالقرنین ، در جهت ظلم زدایی و کفرستیزی بود .

قال أمّا من ظلم فسوف نعذّبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 88 - 3

3- حاکمیت ذوالقرنین ، در جهت ترویج ایمان و عمل صالح بود .

قال . . . و أمّا من ءامن وعمل صـلِحاً فله جزاء الحسنی

ص: 52

139- ویژگیهای سد ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 96 - 2

2- آهن ، نقشی اصلی و مهم ، در بنای سد ذوالقرنین داشت .

ءاتونی زبر الحديد حتى إذا ساوى بين الصدفين

گرچه در مصالح ساختمانی سدّ، از مس نیز استفاده شده، ولی از <حتى إذا ساوى . . .> دانسته می شود که تمام فضای بین دو کوه، ابتدا، از آهن پاره ها آکنده شد و مس ذوب شده، تنها، برای پیوند آن قطعات به کار رفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 97 - 3

3- سد ذوالقرنین ، دارای ارتفاع بلند و بدنه ای صاف و لغزنده و استحکام و استواری تمام بود .

فما اسط_عوا أن يظهره و ما استط_عوا له نقبًا

وجود حرف <تاء> در <استطاعوا> و نبود آن در <اسطاعوا> در معنی تأثیری ندارد، بلکه، تنها، برای تخفیف لفظ، گاهی حرف <تاء> را حذف می کنند، گرچه گفته اند آسان تر بودن صعود از ایجاد رخنه، دلیل سبک تر آوردن لفظ <اسطاعوا> است.

140- هدایت ذوالقرنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 86 - 10

10- اقدامات ذوالقرنین ، در پرتو رهنمود های الهی بود .

قلنا ی_ذالقرنین إِمّا أن تعذب و إِمّا أن تتخذ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 91 - 5

5- عملکرد ذوالقرنین ، تحت مراقبت و راهنمایی خداوند بود .

كذلك و قد أحطنا بما لديه خبرًا

بیان این که خداوند بر آنچه به ذوالقرنین ارتباط داشت، کاملاً آگاه بود، کنایه از این است که او، بی دستور خداوند، کاری نمی کرد.

ص: 53

2- ذوالکفل (ع)

1- آثار صبر ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 2

2- مقام صبر در اسماعیل ، ادریس و ذالکفل (ع) ، زمینه ساز بهره مندی آنان از رحمت ویژه الهی

وإسمِ عیَلٍ .. کَلِّ مِنَ الصَّبْرِ بَرِّينَ . وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا

2- آثار صلاحیت ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 5

5- صالح و شایسته بودن اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) ، موجب بهره مند شدن آنان از رحمت خاص الهی

وإسمِ عیَلٍ .. وَأَدْخَلْنَاهُمْ فِي رَحْمَتِنَا إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که جمله <إِنَّهُمْ مِنَ الصَّالِحِينَ> تعلیل برای جمله پیشین است؛ یعنی، چون آنان از صالحان بودند، در رحمت بی کران خود قرارشان دادیم.

3- الگوگیری از ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 85 - 3

3- اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) ، الگو و سرمشق برای مردمان در صبر و شکیبایی

وإسمِ عیَلٍ وِإِدْرِيسَ وَذَالْكَفْلِ كَلِّ مِنَ الصَّبْرِ بَرِّينَ

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در مقام تربیت و هدایت مردم عصر بعثت، هر سه پیامبر را با وصف <صابران> معرفی کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 6

6- اسماعیل، الیسع و ذالکفل (علیهم السلام) اسوه و الگوی انسان ها

و اذکر اسم عیل و الیسع و ذالکفل و کلّ من الأخیار

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، درصدد بیان سرگذشت شخصیت هایی است که برای پیامبر اسلام (ص) و مؤمنان درس آموز و سازنده است.

4- پیشگامی ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 14

14- پیامبران الهی، موسی، هارون، ابراهیم، لوط، اسحاق، یعقوب، نوح، داوود، سلیمان، ایوب، اسماعیل، ادريس، ذالکفل، یونس، زکریا و یحیی (علیهم السلام)، پیشگامان در کارهای خیر

و لقد آتینا موسی و هرون... یحیی... إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

برداشت بالا- مبتنی بر این است که ضمیرهای جمع در جمله <إنهم كانوا یسرعون...> به پیامبرانی بازگردد که در سلسله آیات پیشین (48_ 90) از آنان یاد شده است.

5- تقوای ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 49 - 7

7- داوود، سلیمان، ایوب، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، اسماعیل، الیسع، ذالکفل (علیهم السلام)، از تقوای پیشگان و نیک فرجامان بودند.

و اذکر داود... اسم عیل و الیسع و ذالکفل... هـ ذاکر و إن للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

6- حسن فرجام ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 49 - 7

7- داوود، سلیمان، ایوب، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، اسماعیل، الیسع، ذالکفل (علیهم السلام)، از تقوایندگان و نیک فرجامان بودند.

و اذکر داود... اسم عیل و الیسع و ذالکفل... هـ ذاکر و إن للمتقین لحسن مئاب

<مئاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مئاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

ص: 55

7- ذکر قصه ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 85 - 2

2- سرگذشت اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) و صبر و شکیبایی آنان ، درس آموز و شایسته یاد و یادآوری است .

و اسم عیل . . . کلّ من الصّـبرین

برداشت یاد شده مبتنی براین است که نصب <اسماعیل> به وسیله عامل مقدری چون <أذکر> یا <أذکروا> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 1

1 - یادآوری سرگذشت اسماعیل ، الیسع و ذوالکفل (علیهم السلام) ، توصیه خداوند به پیامبر (ص)

و اذکر اسم عیل و الیسع و ذوالکفل

8- ذوالکفل (ع) از صالحان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 4

4- اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) ، در زمره صالحان اند .

و أدخلنهم فی رحمتنا إنهم من الصّـلحین

9- صبر ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 85 - 3، 2، 1

1- اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) از صابران و بردباران بودند .

و اسم عیل . . . کلّ من الصّـبرین

2- سرگذشت اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) و صبر و شکیبایی آنان ، درس آموز و شایسته یاد و یادآوری است .

وإسم عیل . . . کلّ من الصّـ برین

برداشت یاد شده مبتنی براین است که نصب <اسماعیل> به وسیله عامل مقدری چون <أذکر> یا <أذکروا> باشد.

3- اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) ، الگو و سرمشق برای مردمان در صبر و شکیبایی

وإسم عیل و ادریس و ذوالکفل کلّ من الصّـ برین

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در مقام تربیت و هدایت مردم عصر بعثت، هر سه پیامبر را با وصف <صابران> معرفی کرده است.

ص: 56

10- عبرت از قصه ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 85 - 2

2- سرگذشت اسماعیل ، ادریس و ذوالکفل (ع) و صبر و شکیبایی آنان ، درس آموز و شایسته یاد و یادآوری است .

وإسمِ عِیلٍ . . . کَلِّ مِنَ الصَّبْرِ

برداشت یاد شده مبتنی بر این است که نصب <اسماعیل> به وسیله عامل مقدری چون <أذکر> یا <أذکروا> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 2

2- سرگذشت اسماعیل ، الیسع و ذالکفل (علیهم السلام) ، درس آموز و سازنده برای پیامبر اسلام (ص) و مؤمنان

و اذکر اسمِ عِیلٍ و الیسع و ذالکفل

توصیه خدا به پیامبر (ص) مبنی بر یادآوری سرگذشت اسماعیل (ع) و . . . می تواند به منظور درس آموزی و سازندگی باشد.

11- عمل خیر ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 90 - 15

15- انجام کار های خیر ، مورد علاقه و سیره مستمر پیامبران الهی ، موسی ، هارون ، ابراهیم ، لوط ، اسحاق ، یعقوب ، نوح ، داوود ، سلیمان ، ایوب ، اسماعیل ، ادریس ، ذوالکفل ، یونس ، زکریا ، و یحیی (علیهم السلام) بود .

و لقد آتینا موسی و هرون . . . یحیی . . . إنهم كانوا یسرعون فی الخیرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 3

3- اسماعیل ، الیسع و ذالکفل (علیهم السلام) ، از افراد خیر و نیکوکار بودند .

و کَلِّ مِنَ الْأَخْیَارِ

اخيار به دو معنا است: 1_ جمع <خَيْرٌ> با تشديد ياء_ به معنای نيكوکار است. 2_ جمع <خَيْرٌ>_ به سکون ياء_ در مقابل <شَرٌّ> است. برداشت ياد شده مبتنی بر فرض نخست است.

12- فضائل ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

11 - انبياء - 21 - 85 - 1,3

1- اسماعيل ، ادریس و ذوالکفل (ع) از صابران و بردباران بودند .

و اسم عيل . . . کلّ من الصّـبرين

3- اسماعيل ، ادریس و ذوالکفل (ع) ، الگو و سرمشق برای مردمان در صبر و شکیبایی

و اسم عيل و ادریس و ذوالکفل کلّ من الصّـبرين

برداشت ياد شده به خاطر اين نکته است که خداوند در مقام تربيت و هدايت مردم عصر بعثت، هر سه پیامبر را با وصف

ص: 57

<صابران> معرفی کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 86 - 1,4

1- اسماعیل ، ادريس و ذالكفل (ع) ، از رحمت خاص الهی برخوردار بودند .

و اسمِ عیل ... و ادخلنهم فی رحمتنا

از اختصاص به ذکر یافتن اسماعیل ، ادريس و ذالكفل (ع) به بهره مند شدن از رحمت الهی ، برداشت یادشده به دست می آید؛ زیرا رحمت خداوند شامل همه موجودات است و همه به نحوی از رحمت خداوند بهره مندند.

4- اسماعیل ، ادريس و ذالكفل (ع) ، در زمره صالحان اند .

و ادخلنهم فی رحمتنا إنهم من الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 48 - 4,6

4 - اسماعیل ، یسع و ذالكفل (علیهم السلام) از خوبان و نیکان بودند .

و کلّ من الأخیار

6 - اسماعیل ، الیسع و ذالكفل (علیهم السلام) اسوه و الگوی انسان ها

و اذکر اسمِ عیل و الیسع و ذالكفل و کلّ من الأخیار

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، درصدد بیان سرگذشت شخصیت هایی است که برای پیامبر اسلام (ص) و مؤمنان درس آموز و سازنده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 49 - 7

7 - داوود ، سلیمان ، ایوب ، ابراهیم ، اسحاق ، یعقوب ، اسماعیل ، الیسع ، ذالكفل (علیهم السلام) ، از تقوای پیشگان و نیک فرجامان بودند .

و اذکر داود ... اسمِ عیل و الیسع و ذالكفل ... هـ ذاکر وإنّ للمتقین لحسن مناب

<مثاب> به معنای مرجع و بازگشت است و منظور از <حسن مثاب> حسن عاقبت و سرانجام نیک است. گفتنی است که برداشت یاد شده مبتنی بر این است که مقصود از <متقین> پیامبرانی باشد که در آیات گذشته از آنان سخن گفته شد.

13- فواید قصه ذوالکفل (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 49 - 4

4 - سرگذشت داوود، سلیمان، ایوب، ابراهیم، اسحاق، یعقوب، اسماعیل، الیسع و ذوالکفل (علیهم السلام)، مایه یاد و یادآوری انسان ها

و اذکر داود... سلیمین... ایوب... ابرهیم و إسحٰق و یعقوب... إسمعیل و الیسع

برداشت یاد شده از آن جا است که <ه_ذا> می تواند اشاره به مجموعه آیاتی باشد که درباره سرگذشت پیامبران یاد شده، سخن گفته است.

ص: 58

3-راز

1- افشای راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 72 - 4

4 - خداوند ، آگاه به اسرار انسان ها و توانا بر افشای آنهاست .

والله مخرج ما كنتم تكتمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 5

5_ افشای اسرار پلید منافقان اهل کتاب از سوی خداوند

و قد دخلوا بالكفر و هم قد خرجوا به

2- افشای راز برای بیگانگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 8,9

8_ هشدار تهدیدآمیز خداوند به عناصر سست ایمان ، نسبت به همراز شدن با بیگانگان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين . . . و لم يتخذوا من دون الله و لا رسو

9_ حرمت برقرار کردن روابط پنهانی با بیگانگان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان

أم حسبتم أن تتركوا و لما يعلم الله الذين . . . لم يتخذوا من دون الله و لا رسوله

3- افشای راز متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 18

18_ تهدید متخلفان از جنگ و منافقان ، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما کنتم تعملون

4- افشای راز محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 2,3,7,8,9

2- یکی از همسران پیامبر (ص) (حفصه)، سخن محرمانه و سری آن حضرت را [برای عایشه] فاش ساخت.

و إذ أسرَّ النبيَّ إلى بعض أزوجه حديثاً فلما تبأت به

مفسران، براساس شأن نزول ها، ماجرای نقل شده در آیه شریفه را مربوط به حفصه و عایشه دانسته اند.

3- خداوند، پیامبر (ص) را از افشا شدن رازش به وسیله همسرش باخبر ساخت.

فلما تبأت به و أظهره الله عليه

<إظهار> (مصدر <أظهر>) به معنای مطلع ساختن و باخبر کردن است؛ یعنی، خداوند، پیامبر(ص) را نسبت به افشای سرّش، باخبر ساخت.

7- پرسش همسر پیامبر (ص) (حفصه)، از آن حضرت درباره منبع اطلاع ایشان از افشا شدن رازش

فلما تبأها به قالت من أنبأك هـ_ذا

8- پیامبر (ص)، در پاسخ به پرسش همسرش (حفصه)، خدای دانا و آگاه را منبع آگاهی خویش از افشا شدن رازش معرفی کرد.

قال تبأني العليم الخبير

9- هیچ کس، جز خداوند، از افشا شدن راز پیامبر (ص) از سوی همسرش (حفصه) آگاه نبود.

قالت من أنبأك هـ_ذا قال تبأني العليم الخبير

از این که پیامبر(ص) آگاهی خود را از ناحیه خداوند دانسته است، می توان به مطلب یاد شده پی برد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 2,9

2- گناه کاری همسران پیامبر (ص) (حفصه و عایشه)، به خاطر افشای راز آن حضرت

إن تتوبا إلى الله

توصیه به توبه، نشانگر ارتکاب گناه است.

9- افشای سخنان محرمانه و راز پیامبر (ص)، از سوی برخی از همسرانش، نوعی توطئه و همدستی علیه آن حضرت بود.

وإن تظـهرا علیه

مطلب یاد شده، از تعبیر <إن تظاهرا علیه> (اگر علیه پیامبر(ص) هم پستی کنید)، استفاده می شود. گفتنی است <تظاهر> (مصدر <تظاهرا>) به معنای تعاون و هم پستی است.

5- افشای راز مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 16 - 10، 9

ص: 60

9_ حرمت برقرار کردن روابط پنهانی با بیگانگان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان

أم حسبتم أن تتركوا ولما يعلم الله الذين . . . لم يتخذوا من دون الله ولا رسوله

10_ سر باز زدن از شرکت در میدان های نبرد ، برقراری روابط پنهانی با دشمنان و در میان نهادن اسرار مسلمانان با آنان ، از نشانه های ضعف ایمان

أم حسبتم أن تتركوا ولما يعلم الله الذين جهدوا منكم و لم يتخذوا من دون الله و

6- افشای راز منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 64 - 11، 8، 4، 1

1_ بیم و نگرانی منافقان صدر اسلام ، از افشای اسرارشان توسط وحی

يحذر المنفقون أن تنزل عليهم سورة تنبئهم بما في قلوبهم

4_ فاش شدن نیت قلبی منافقان ، توسط وحی و قرآن *

يحذر المنفقون أن تنزل عليهم سورة تنبئهم بما في قلوبهم

بیم منافقان، می تواند نشانگر افشاگریهای پیشین قرآن درباره آنان باشد.

8_ پیامبر (ص) ، مأمور موضع گیری در برابر منافقان و تهدید ایشان به افشای اسرارشان

يحذر المنفقون . . . قل استهزءوا إن الله مخرج ما تحذرون

11_ تأکید خداوند بر افشای حتمی اسرار خائنه منافقان ، علی رغم خواست و تمایل آنان به کتمان آن

يحذر المنفقون . . . إن الله مخرج ما تحذرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 65 - 8، 4

4_ خداوند از توجیه گری های آینده منافقان نسبت به عملکرد خائنه شان پرده برداشت .

و لئن سألتهم ليقولن إنما كنا نخوض ونلعب

8- بی شرمی منافقان و اصرار آنان بر دروغ پردازی و تزویر ، حتی پس از افشای اسرار درونی و توطئه های آنان

و لئن سألتهم ليقولن إنما كنا نخوض ونلعب قل أبالله وءآيته ورسوله كنتم تستهزءو

جمله <قل أبالله .. > می تواند رد ادعای منافقان در مورد <نخوض و نلعب> باشد ؛ یعنی، آنان هنوز هم با این سخنان در مقام تزویرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 66 - 1

1_ عذرخواهی منافقان صدر اسلام از عملکرد ناشایست خود ، پس از افشای اسرار خائنانه شان

لا تعندروا قد كفرتم بعد ایمنكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 78 - 6

ص: 61

6_ هشدار خداوند به منافقان ، در رابطه با امکان افشای اسرار و سخنان پنهانی آنان

ألم يعلموا أن الله يعلم

در توضیح این برداشت می توان گفت که: تذکر خداوند به علم خویش بر اسرار و سخنان پنهانی منافقان، هشدار است به امکان افشای آنها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 18

18_ تهدید متخلفان از جنگ و منافقان ، به رسوایی و افشای اسرارشان در آخرت از سوی خداوند

فینبئکم بما كنتم تعملون

7- افشای راز موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 13

13 - قرار داشتن مادر موسی در آستانه افشا کردن راز فرزندش ، به خاطر شدت پریشانی و اضطراب

إن كادت لتبدي به لولا أن ربطنا على قلبها

8- امانتداری در راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 14

14 - گفتن برخی از مسائل به صورت امانت و سرّی به دیگران ، امری جایز و روا است .

و إذ أسرّ النبیّ إلى بعض أزوجه حدیثاً

9- اهمیت کتمان راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 15,16

15 - لزوم حفظ و نگهداری اسرار خانوادگی و زناشویی از دیگران ، حتی از برخی از اعضای خانواده

و إذ أسر النبي إلى بعض أزوجه حديثاً .. تبأني العليم الخبير

16 - لزوم کتمان رازها و خودداری از افشای سخنان محرمانه و سرّی

و إذ أسر النبي إلى بعض أزوجه حديثاً .. قال تبأني العليم الخبير

ص: 62

10- بنی اسرائیل و افشای راز انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 39

39 - > عن أبي عبد الله (ع) - و تلا هذه الآية - > ذلك بأنهم كانوا يكفرون بآيات الله و يقتلون النبيين بغير الحق ذلك بما عصوا و كانوا يعتدون < قال : و الله ما قتلوهم بأيديهم و لا ضربوهم باسيافهم و لكنهم سمعوا أحاديثهم فاذاعوها فاختدوا عليها فقتلوا فصار قتلا و اعتداء و معصية ;

از امام صادق (ع) روایت شده است که در پی تلاوت آیه فوق، فرمودند: به خدا سوگند! بنی اسرائیل، پیامبران خود را با دستان خود نکشتند و آنان را با شمشیرهای خود به قتل نرساندند و لکن احادیث آنان را شنیدند و اسرارشان را فاش کردند و در نتیجه پیامبران، دستگیر و کشته می شدند. از این جهت افشای سرّ، قتل و تجاوز و معصیت محسوب شده است.

11- بیان راز عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 70 - 4,5

4- خضر موسی (ع) را از این که آنچه انجام خواهد داد، بی دلیل و حکمت نیست، آگاه ساخت .

حتّى أحدث لك منه ذكراً

5- خضر (ع) به موسی (ع) وعده داد که در نهایت، بخشی از اسرار کار خود را برای او تبیین خواهد کرد .

أحدث لك منه ذكراً

>من< در >منه< برای تبعیض است و گویای این که خضر، تنها، به بیان گوشه ای از ویژگی های کردار خویش وعده داد.

12- جایگاه راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 69 - 3

3 - سینه ها ، مخزن اسرار آدمیان

ما تكن صدورهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 6 - 4

4 - سینه مردمان ، صندوق اسرار آنان است .

و هو علیم بذات الصدور

13- جواز افشای راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 63

19 - تحریم - 66 - 3 - 14

14 - گفتن برخی از مسائل به صورت امانت و سرّی به دیگران ، امری جایز و روا است .

وإذ أسرّ النبيّ إلى بعض أزوجه حديثاً

14- جواز کتمان راز همسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 13

13 - پوشیده داشتن برخی از مسائل از نزدیکان خود (مانند همسر و . . .) امری جایز و روا است .

وإذ أسرّ النبيّ إلى بعض أزوجه حديثاً فلما تبأت به

15- حتمیت افشای راز انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 2

2 - آشکار شدن اسرار درونی انسان در قیامت ، قهری و بیرون از اختیار او است .

حصّل

مجهول بودن <حصّل>، دلالت بر نکته یاد شده دارد.

16- حسابرسی راز انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 3

3 - قیامت ، روز حسابرسی نیت ها ، خصلت ها و اسرار درونی است .

و حصّل ما فی الصدور

تهدید به ظهور اسرار درونی در قیامت، کنایه از تأثیر آنها در فرجام اخروی است. بنابراین انسان ها، براساس رازهای سینه خود نیز، محاسبه و کیفر خواهند شد.

17- راز افعال خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 110 - 7

7 - آدمیان ، از وقوف بر همه اسرار و ملاک های افعال خداوند ناتوان اند .

و لایحیطون به علمًا

ص: 64

18- راز انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 77 - 1

1 - خداوند ، آگاه به آنچه آدمی پنهان می دارد یا آشکار می کند .

أن الله يعلم ما يسرون و ما يعلنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 19 - 8

8 - علم و آگاهی خداوند به اسرار مردم و جهل آنان به اسرار یکدیگر

و الله يعلم و أنتم لاتعلمون

برداشت یاد شده براساس این احتمال است که مفعول <يعلم> اسرار مردم و علایق آنان باشد؛ چنان که تعبیر <يحبون> (دوست دارند)، تأیید کننده همین مطلب است.

19- راز انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 8 - 4

4 - خداوند آگاه به اسرار انسان ها و اندیشه های آنان

و من الناس من يقول ءامنا .. و ما هم بمؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 9 - 4

4 - منافقان علم گسترده و همه جانبه خدا و آگاهی او را به اسرار و نهران انسان ها ، باور نداشته و بدان معتقد نیستند .

يخدعون الله

از اینکه منافقان با نفاق خویش در صدد نیرنگ زدن به خدا برآمده اند، معلوم می شود که آنان می پنداشتند، اگر امری را مخفی کنند، خداوند از آن آگاه نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 72 - 4

4 - خداوند ، آگاه به اسرار انسان ها و توانا بر افشای آنهاست .

والله مخرج ما كنتم تكتمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 8

ص: 65

8_ علم خداوند به اسرار درونی هر کس ، کاملتر از آگاهی خود اوست .

والله اعلم بما كانوا یکتُمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 116 - 22،23

22_ دانایی گسترده و دقیق به درون انسان ها ، تنها از آن خداست .

تعلم ما فی نفسی . . . انک انت علم الغیوب

23_ درون و ذات مردمان و اندیشه های ابراز نشده ایشان از جمله امور غیبی

تعلم ما فی نفسی . . . انک انت علم الغیوب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 78 - 2

2_ علم خداوند به کردار و گفتار مخفیانه آدمیان

یعلم سرهم و نجویهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 1

1- خداوند بر آنچه در باطن انسانهاست ، آگاهی کامل دارد .

ربکم أعلم بما فی نفوسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 7 - 10،4،2

2- اسرار و رازهای بازگو نشده افراد و نیت های آنان ، برای خداوند آشکار است و بر آن آگاهی کامل دارد .

فإنه یعلم السرّ

<سر>، یعنی آنچه از دیگران کتمان می شود (لسان العرب).

4 - خداوند به راز های فراموش شده آدمی و نهفته ترین اسرار او آگاه است .

فإنه يعلم ... أخفى

10 - > محمد بن مسلم قال : سألت أبا عبد الله (ع) عن قول الله عز وجل : > يعلم السرّ و أخفى > قال : > السرّ > ما كتمته في نفسك ، و > أخفى > ما خطر ببالك ثم أنسيته ؛

محمد بن مسلم گفت: از امام صادق (ع) در باره سخن خدای عزوجل: > يعلم السرّ و أخفى > سؤال کردم فرمود: > سرّ > آن است که در درون خود، آن را پنهان کرده باشی و > أخفى > آن است که به قلبت خطور کرده و سپس از خاطرت برده شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 63 - 8

8 - خداوند ، به نهان و اسرار درونی انسان آگاه است .

قد يعلم الله الذين يتسللون منكم لواداً

ص: 66

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 54 - 4، 1

1 - خداوند ، بر هر چه که انسان ها آن را آشکار کنند و یا پنهان کنند ، آگاه است .

إِن تَبَدُّوا شَيْئًا أَوْ تَخْفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

4 - آگاهی خداوند به آنچه انسان ها آن را آشکار می کنند و یا پوشیده می دارند ، برخاسته از علم وسیع و گسترده الهی به کائنات است .

إِن تَبَدُّوا شَيْئًا أَوْ تَخْفَوْهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

تکرار <شیء> در کلام که، اولی مربوط به احوال انسان و دومی دال بر همه چیز است، این نکته را می رساند که علم به آن اولی، جزئی از علم به همه کائنات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 38 - 5

5 - خداوند ، به نیت ها و راز های دل آدمیان آگاه است .

إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

20- راز اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 61 - 7

7_ خداوند داناتر از خود اهل کتاب به اسرار پلید آنان در تظاهر به اسلام

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ

<اعلم> به معنای داناتر است. و چون هیچکس جز اهل کتاب به نیت پلیدشان آگاهی نداشت، بنابراین مفضل علیه کلمه <اعلم> خود اهل کتاب هستند؛ یعنی <اللَّهُ أَعْلَمُ مِنْ أَنْفُسِهِمْ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ>.

21- راز تفاوت رنگ ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 22 - 7

7- شکوفایی علم و آگاهی ، راهنمای آدمی به رازهای نهفته در گوناگونی زبان ها و رنگ ها است .

وَ اِخْتَلَفَ اَلْسِنَتِكُمْ وَ اَلْوَنَكُمْ اِنَّ فِیْ ذٰلِكَ لَآیٰتٍ لِّعَلَّكُمْ تَعْلَمُوْنَ

مراد از <عالمین> به تناسب موضوع _ که سخن از تفاوت لهجه ها و رنگ ها است _ ممکن است دانشمندان زبان شناس و زیست شناس باشد.

ص: 67

22- راز تفاوت زبان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 22 - 7

7 - شکوفایی علم و آگاهی ، راهنمای آدمی به راز های نهفته در گوناگونی زبان ها و رنگ ها است .

و اختلف ألستكم و ألونكم إن فی ذلك لأیـت للـعـلمین

مراد از <عالمین> به تناسب موضوع _ که سخن از تفاوت لهجه ها و رنگ ها است _ ممکن است دانشمندان زبان شناس و زیست شناس باشد.

23- راز سینه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 19 - 3

3 - آگاهی خداوند به اسرار پنهان شده در سینه ها

یعلم . . . ما تخفی الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 1

1 - اسرار سینه ها (ملکات و صفات نفسانی ، علاقه ها ، نیت ها و افکار) ، در قیامت بیرون ریخته و آشکار خواهد شد .

و حصّل ما فی الصدور

<تحصیل>، به معنای استخراج مغز از پوسته و پوشش آن است؛ مانند استخراج طلا از سنگ معدنی آن و اخراج گندم از کاه (مفردات). برخی آن را با تمییز، مرادف می دانند و بر همین اساس آنچه را بیخته شود، <محصّل> می گویند (کشاف). در این صورت، مراد از آن، متمایز شدن اسرار نیک و بد خواهد بود.

24- راز عمل خضر (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 68 - 1,2

1- موسی (ع) از اسرار نهفته در زندگی و عملکرد خضر (ع) و زوایای آن، اطلاع دقیقی نداشت.

و کیف تصبر علی ما لم تحط به خیرًا

<إحاطه> (مصدر <لم تحط>) یعنی: <به چیزی احاطه و وقوف کامل یافتن> و در آیه مورد بحث، با توجه به کلمه <خبرًا> _ که به معنای <علمًا> و تمییز برای نسبت احاطه است _ مراد، احاطه کامل علمی است.

2- خضر (ع) بی اطلاعی موسی از زوایای کردار وی را، دلیل ناتوانی موسی از تحمّل عملکرد وی دانست.

إِنك لَن تَسْتَطِيعُ . . . و کیف تصبر علی ما لم تحط به خیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 78 - 4,6

ص: 68

4- خضر ، موسی (ع) را مطمئن ساخت که اسرار کار های شگفت خویش را پیش از جدایی ، برای او بازگو خواهد کرد .

سَأْتِبُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

6- کار های به ظاهر غیر قابل توجیه خضر (ع) ، دارای باطن و حقیقتی درست بود .

سَأْتِبُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

<تأویل> از ریشه <أول> و به معنای <بازگرداندن> است و در آیه، به معنای <مآل> است و مراد، حقایق و مصالحی است که کار خضر بر اساس آن انجام پذیرفته و باید ظاهر ناخوشایند کار خضر(ع) را به آن مصالح بازگرداند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 21، 22

21- موسی (ع) ، سرانجام ، به اسرار کار های شگفت خضر آگاه شد و توجیه و تأویل برخی حوادث را از او آموخت .

ذَلِكْ تَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْتَطِعْ عَلَيْهِ صَبْرًا

<لم تستطع> در اصل <لم تستطع> بوده و حرف <تاء> برای تخفیف حذف شده است.

22- رخداد های داستان خضر و موسی (ع) ، برخاسته از اراده خداوند و دارای تفسیری پیچیده و نیازمند آگاهی هایی ویژه است که از جانب او افزوده شود .

و ما فعلته عن أمري ذلک تأویل ما لم تستطع علیه صبرًا

25- راز محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 1

1 - پیامبر (ص) ، سخنی را به راز به یکی از همسران خود گفت .

و إذ أسرّ النبیّ إلی بعض أزوجه حدیثًا

26- راز ملائکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 33 - 12

12 - خداوند ، آگاه به آشکار و نهان فرشتگان

أعلم ما تبدون و ما كنتم تكتمون

27- راز موجودات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 30 - 21

21_ همه موجودات هستی دارای رمز و رازند و اعتراض به وجود هر یک از آنها نشانه جهل به حکمت وجودی آنهاست .

ص: 69

أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ .. قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

28- زمینه افشای راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 11

11 - ترس و نگرانی شدید ، زمینه ساز افشای راز های درون

این کادت لتبدی به لولا آن ربطنا علی قلبها

29- کتمان راز موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 11 - 9

9 - تلاش خواهر موسی برای اطلاع نیافتن دیگران ، از پی جویی سرنوشت آن کودک به وسیله او

فبصرت به عن جُنُب

30- گناه افشای راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 3

3 - افشای راز ها و سخنان محرمانه ، گناه است .

إن تتوبا إلى الله

31- گناه افشای راز محمد (ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 12

12 - افشای راز پیامبر (ص) از سوی برخی از همسرانش ، گناه و خطایی بزرگ بود .

فقد صغت قلوبكما و إن تظـهرا علیه فإنّ الله هو مولیه .. و الملـئـكـه بعد ذلك ظهـی

مطلب یاد شده، از آهنگ هشدار آمیز آیه شریفه نسبت به همسران رسول خدا و لحن حمایت گونه آن، به دست می آید.

ص: 70

32- محدوده افشای راز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 14

14 - گفتن برخی از مسائل به صورت امانت و سرّی به دیگران ، امری جایز و روا است .

و إذ أسرّ النبیّ إلی بعض أزوجه حدیثاً

33- ممانعت از افشای راز موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 3

3 - اقدام خداوند به محکم ساختن دل مادر موسی ، به منظور پیش گیری از فاش شدن راز نوزادش توسط خود وی

إن کادت لتبدی به لولا أن ربطنا علی قلبها

<ربط> (مصدر <ربطنا>) به معنای بستن و محکم کردن است.

رازداری

34- اهمیت رازداری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 263 - 3,5

3_ لزوم پرده پوشی نیاز نیازمندان و عفو و گذشت از خطای آنان

قول معروف و مغفّره خیر

کلمه <مغفّره> در اصل به معنای پوشاندن است و معنای آن به تناسب مورد، عفو و گذشت و پوشاندن نیازمندی نیازمندان است.

5_ ارزشمندی سخن نیک با مردم و پرده پوشی اسرار آنان در برخورد های اجتماعی

قول معروف و مغفّره خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1_ لزوم پرهیز اهل ایمان، از مَحْرَم اسرار قرار دادن بیگانگان

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا بطنه من دونکم

<بطنه> به معنی آستر لباس در مقابل <ظهاره>، که رویه لباس است؛ کنایه است از کسی که او را برای اطلاع از کار خود برگزینی (مفردات راغب).

2_ ضرورت حفاظت اطلاعات و اسرار جامعه اسلامی، از بیگانگان (کافران، منافقان و . . .)

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا بطنه من دونکم

28_ ایجاد روابط دوستانه با بیگانگان و مَحْرَم اسرار خویش گرفتن آنان، نشانه بی عقلی آدمی

یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا بطنه من دونکم . . . ان کنتم تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 11، 3

3_ لزوم رازداری و حفظ اخبار امنیتی

و اذا جاءهم امر من الامن او الخوف اذاعوا به

11_ کسانی که راز های جامعه اسلامی را منتشر می کنند ، شیطان هستند .

اذاعوا به . . . لا تبعتم الشيطان

ظاهراً مراد از <شیطان>، همان کسانی هستند که اخبار امنیتی را نسنجیده بین مردم منتشر می کردند. یعنی منافقان و یا مسلمانان ضعیف الایمان که خداوند آنان را به خاطر عملشان، شیطان نامیده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 19 - 35

35- رازداری مؤمنان ، از اصول مهم امنیتی و حفاظتی در برابر دشمنان

و لا یشرعن بكم أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 26 - 5

5 - > عن الحارث بن الدلهات مولى الرضا (ع) قال : سمعت أبا الحسن (ع) يقول : لا يكون المؤمن مؤمناً حتى يكون فيه ثلاث خصال سنّه من ربّه و سنّه من نبیّه و سنّه من ولیّه ، فالسنّه من ربّه : كتمان سرّه ، قال الله عزّوجلّ : > عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه أحداً إلاّ من ارتضى من رسول < . . . ;

حارث بن دلهاث گوید: از امام رضا(ع) شنیدم که می فرمود: مؤمن، مؤمن نیست مگر این که سه خصالت در او باشد: سنتی از پروردگارش و سنتی از پیامبرش و سنتی از ولیّ و امامش. اما سنت پروردگارش، نهان داشتن سرّ خویش، خدای عزّوجلّ فرمود: >عالم الغیب فلا یظهر علی غیبه أحداً إلاّ من ارتضى من رسول< . . .<

35- رازداری بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 69 - 8

8_ یوسف (ع) به رازداری بنیامین ، اطمینان داشت .

إني أنا أخوك

36- رازداری خواهر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 9

9- خواهر موسی ، دختری زیرک و راز نگه دار بود .

ص: 72

هل أدلکم علی من یکفله

37- رازداری منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 64 - 6

6_ تلاش منافقان در مخفی نگاه داشتن باور ها و سخنانشان از مردم

یحذر المنفقون أن تنزل علیهم سوره تبئهم بما فی قلوبهم

38- رازداری مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 19 - 35

35- رازداری مؤمنان ، از اصول مهم امنیتی و حفاظتی در برابر دشمنان

ولا یشرعنّ بکم أحدًا

رازها

39- افشای رازها در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 1،2

1 - اسرار سینه ها (ملکات و صفات نفسانی ، علاقه ها ، نیت ها و افکار) ، در قیامت بیرون ریخته و آشکار خواهد شد .

و حصّل ما فی الصدور

<تحصیل>، به معنای استخراج مغز از پوسته و پوشش آن است؛ مانند استخراج طلا از سنگ معدنی آن و اخراج گندم از گاه (مفردات). برخی آن را با تمییز، مرادف می دانند و بر همین اساس آنچه را بیخته شود، <محصل> می گویند (کشاف). در این صورت، مراد از آن، متمایز شدن اسرار نیک و بد خواهد بود.

2 - آشکار شدن اسرار درونی انسان در قیامت ، قهری و بیرون از اختیار او است .

حصّل

مجهول بودن <حصّل>، دلالت بر نکته یاد شده دارد.

40- تذکر افشای رازها در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 4

ص: 73

4- توجه به برملا شدن خصلت ها و علاقه ها در قیامت ، بازدارنده انسان از خوی ناسپاسی ، بخل و دل بستگی به ثروت

لکنود... أفلا يعلم إذا... و حصل ما فی الصدور

41- ترسناکی افشای رازها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 5

5- صحنه برملا شدن رازها و نیت های پنهان ، هول انگیز و تهدیدی برای ناسپاسان و مال دوستان

أفلا يعلم إذا... و حصل ما فی الصدور

42- زمینه افشای رازها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 31 - 11

11- اعمال ، بازگو کننده سرّ درون و باور های راسخ انسان *

و نبلوا أخبارکم

کلمه <أخبار> می تواند به معنای اعمال باشد؛ از آن جهت که عمل، خبر از اسرار نهفته باطن انسان می دهد. از اطلاق خبر بر عمل به این عنوان، مطلب بالا استفاده می شود.

43- شگفتی وقت افشای رازها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 10 - 6

6- غفلت از فرجام اخروی و لحظه برملا شدن اسرار آدمی ، شگفت آور و حالتی نکوهیده است .

أفلا يعلم إذا... و حصل ما فی الصدور

مفعول <أفلا يعلم> یا محذوف است؛ یعنی: <أفلا يعلم مآله؟> و یا کلمه <إذا> از ظرفیه خارج شده و مفعول به قرار گرفته است؛ یعنی: <أفلا يعلم وقت... تحصیل ما فی الصدور؟>. در این صورت مراد، توبیخ بر غفلت از حوادث آن زمان است.

44- علم به رازها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 10 - 2

2_ خداوند ، به راز دل ها و سخنان ابراز نشده داناست .

سواء منكم من أسرّ القول

ص: 74

>اسرار< به معنای پنهان ساختن است. پنهان کردن سخن می تواند به معنای ابراز نکردن و تلفظ نکردن باشد و می تواند به معنای در ملامت عام نگفتن و در خفا بیان داشتن باشد. برداشت فوق ناظر به معنای اول است.

45- علم خدا به رازها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 38 - 5

5 - خداوند ، به نیت ها و راز های دل آدمیان آگاه است .

إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 19 - 3،4

3 - آگاهی خداوند به اسرار پنهان شده در سینه ها

يَعْلَمُ ... مَا تَخْفَى الصُّدُورِ

4 - تمامی حرکت های پنهان و آشکار و اسرار و ضمائم انسان ها ، در قلمرو علم خداوند است .

يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفَى الصُّدُورِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 4 - 3،4

3 - خداوند ، به تمامی حرکت ها و رفتار های پنهانی و آشکارای انسان ها آگاه است .

وَيَعْلَمُ مَا تُسْرَوْنَ وَمَا تُعْلِنُونَ

4 - خداوند ، به راز ها و اسرار نهفته در سینه ها آگاهی کامل دارد .

وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 3 - 11

11 - خداوند ، به راز دل آدمیان و سخنان درگوشی و پنهانی آنان آگاه و باخبر است .

و إذ أسرّ النبي إلى بعض أزواجه . . . وأظهره الله عليه ... قال تبأني العليم الخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 13 - 5، 1

1 - خداوند ، به تمامی گفته های پنهانی و آشکار آدمیان آگاهی کامل دارد .

و أسرّوا قولكم أو أجهروا به إنّه عليم

توصیف خداوند با صیغه مبالغه <علیم>، می تواند بیانگر کثرت و کمال علم او باشد.

5 - آگاهی کامل خداوند به راز دل ها و ضمیر آدمیان ، دلیل احاطه کامل او بر تمامی گفته ها و توطئه های نهان و آشکار کافران است .

ص: 75

وَأَسْرُوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که جمله «إِنَّهُ عَلِيمٌ...»، در مقام تعلیل برای عبارت «وَأَسْرُوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 15 - 6

6 - آفریش زمین و بستر مناسب بودن آن برای حرکت و روزی انسان ها ، جلوه علم و آگاهی خداوند بر احوال نهان و آشکار انسان ها

إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ .. هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا ... وَكَلُوا مِنْ رِزْقِهِ

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که آیه شریفه، درصدد تبیین چگونگی علم خداوند بر احوال و ضمیر انسان ها است که در دو آیه قبل، از آن سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 11 - 2،4

2 - قیامت ، روز پی بردن همگان به آگاهی دقیق خداوند از اسرار درونی ایشان

یومئذ

تعبیر «یومئذ» قیامت را زمان علم خداوند، قرار داده و درباره علم او در دنیا، بیانی ندارد و از آن جا که علم الهی ازلی و ابدی است، اختصاص یافتن آن به قیامت، ناظر به قابل انکار نبودن آن است؛ یعنی، گرچه در دنیا برخی به علم او معترف نیستند؛ ولی در قیامت، آنان نیز به این حقیقت پی خواهند برد.

4 - توجه به آگاهی دقیق خداوند از اسرار درونی انسان ، بازدارنده او از خوی ناسپاسی ، بنخل و دل بستگی به مال

لكنود ... لِحَبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٍ . أَفَلَا يَعْلَمُ ... إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ

ص: 76

4- رأفت

1- آثار رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 12

12_ رأفت و رحمت گسترده الهی ، عامل پذیرش توبه مؤمنان

ثم تاب عليهم إنه بهم رءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 12

12- تهدید به عذاب ، به جای اقدام عملی ، برخاسته از رأفت و رحمت خداوندی است .

أو يأخذهم على تخوف فإن ربكم لرءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 4

4- فضل ، رحمت ، رأفت و مهربانی خداوند ، موجب شتاب نکردن او در عذاب اشاعه دهندگان فحشا

و لولا فضل الله عليكم و رحمته و أن الله رءوف رحيم

جواب <لولا> محذوف است و آنچه می تواند مقدر باشد _ به قرینه آیه 14 (لمسّكم فيما أفضتم فيه عذاب عظيم) و نیز آیه قبلی که در آن اشاعه دهندگان فحشا تهدید به عذاب شده اند _ جمله ای مانند <لعاجلكم بالعقوبه> و یا <لهلكتم> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 17

17 - رأفت و رحمت گسترده خداوند ، پشتوانه اجابت دعا ها و استغفار های انسان

يقولون ربنا اغفر لنا .. ربنا إنك رءوف رحيم

2- جایگاه رأفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 77

11 - دل ، مرکز رأفت و مهربانی است .

و جعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رأفه و رحمه

3- رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 27

27 - خداوند با مردمان رئوف و مهربان است .

إن الله بالناس لرءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 8،9،11،12

8 _ وجود مؤمنان ایثارگر در جامعه برای مبارزه با فساد ، از نشانه های رأفت خداوند به بندگان

و اذا تولى سعى فى الأرض . . . و من الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضات الله ... و ال

9 _ ایثار ، زمینه جلب رأفت الهی

و من الناس من يشرى . . . و الله رءوف بالعباد

11 _ خداوند ، نسبت به بندگان رؤوف است .

و الله رءوف بالعباد

12 _ رأفت الهی به مؤمنان ، با خرید جانشان در برابر رضایت خویش

و من الناس . . . و الله رءوف بالعباد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 10

10 _ تجلی رحمت و رأفت الهی ، در چگونگی بیان احکام

کتب علیکم القتال و هو کره لکم و عسی ان تکرهوا

بیان مصلحت واقعی حکم جهاد، علی رغم ظاهر ناخوشایند آن، و توجیه مؤمنان به آنچه خیر واقعی آنان در آن است، حاکی از رحمت و رأفت الهی به مکلفین، حتی در چگونگی بیان احکام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 15، 16

15 _ رأفت گسترده الهی بر بندگان

و الله رءوف بالعباد

16 _ محبت و رأفت خداوند نسبت به بندگان ، علت هشدار های لازم به آنان

و يحذركم الله . . . و الله رءوف بالعباد

ص: 78

4- رأفت رهبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 8

8_ لزوم برخورداری رهبران از احساس هم دردی نسبت به انسان ها و سعادت خواهی برای آنان و داشتن رأفت و رحمت عمیق

رسول من أنفسکم عزیز علیه ما عنتم حریص علیکم بالمؤمنین رءوف رحیم

برداشت فوق به دلیل این است که خداوند پیامبر(ص) را به عنوان یک رهبر الهی به داشتن این صفات تمجید کرده است.

5- رأفت عیسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 9

9- عیسی (ع) ، پیام آور رأفت و رحمت

و جعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رأفه و رحمه

6- رأفت محمد(ص)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 128 - 6

6_ پیامبر (ص) نسبت به مؤمنان ، بسیار رؤوف و مهربان بود .

رسول من أنفسکم . . . بالمؤمنین رءوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 56 - 2

2- پیامبر (ص) ، دوستدار هدایت همه مردمان حتی دشمنان بهانه جوی خویش

إنک لاتهدی من أحببت

با توجه به ارتباط این آیه با آیات پیشین استفاده می شود که پیامبر(ص) با این که از سوی دشمنان در فشار بود و حتی به جادوگری و دروغ

گویی متهم شده بود؛ اما همچنان دوست داشت که حتی آنان نیز متنبه شده و هدایت یابند.

7- رأفت مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 10

ص: 79

10 - پیروان عیسی (ع)، انسان هایی رؤوف و مهربان بودند .

و جعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رأفه و رحمه

8- زمینه رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 13

13 _ پایداری در طریق ایمان ، زمینه جلب رأفت و رحمت الهی

اتبعوه فی ساعه العسره . . . إنه بهم رءوف رحیم

9- مشمولان رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 14

14 - تمامی انسان ها (مؤمن و کافر) ، مشمول رأفت و رحمت گسترده خداوند

إنّ الله بالناس لرءوف رحیم

<الناس> به قرینه صدر آیه (سخر لکم) شامل همه انسان ها _ اعم از مؤمن و کافر _ می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 1

1 _ شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (ص) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار ، همراهی کردند .

لقد تاب الله علی النبی و المهجرین و الانصار

<توبه> به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (ص) و مهاجر و انصار _ به قرینه ذیل آیه شریفه _ کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (ص) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

10- منشأ رأفت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - رأفت و رحمت دل ها ، منشأ الهی و آسمانی دارد .

و جعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رأفه و رحمه

13 - دل های مردمان ، در اختیار خداوند است و او دل ها را رؤوف و مهربان می گرداند .

و جعلنا فی قلوب الذین اتبعوه رأفه و رحمه

ص: 80

11- منشأ رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 6

6- رأفت و رحمت خداوند بر بندگان ، برخاسته از ربوبیت اوست .

فإن ربكم لرءوف رحيم

12- نشانه های رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 7,8

7- تهدید توطئه گران علیه پیامبر (ص) ، جلوه رأفت و رحمت خداوند به مؤمنان است .

أفأمن الذين مكروا السيئات أن يخسف الله بهم .. أو يأتيهم العذاب ... فإن ربكم

برداشت فوق، بر این اساس است که عبارت <فإن ربكم لرءوف رحيم> خطاب به مؤمنان باشد و ذکر آن پس از تهدیدهای گوناگون علیه توطئه گران، می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

8- به هلاکت رساندن تدریجی بدکاران و توطئه گران ، جلوه ای از رحمت و رأفت خداوند است .

أفأمن الذين مكروا السيئات .. أو يأخذهم على تخوف فإن ربكم لرءوف رحيم

<فأ> در <فإن..> برای تعلیل است و ممکن است درصدد ذکر علت تدریجی بودن هلاکت بدکاران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 13

13 - رام بودن طبیعت برای انسان ، حرکت کشتی در دریا و امنیت زمین از برخورد کرات آسمانی با آن ، جلوه های رأفت و رحمت گسترده خدا به انسان

ألم تر أن الله سخر .. إن الله بالناس لرءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 9 - 16

16 - بعثت پیامبر (ص) و نزول قرآن ، جلوه ای از رأفت و رحمت خداوند بر خلق

هو الذی ینزل .. و إنَّ اللّٰهَ بکم لرءوف رحیم

رأفت خدا

13- آثار رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 81

7 - توبه - 9 - 117 - 12

12 - رأفت و رحمت گسترده الهی ، عامل پذیرش توبه مؤمنان

ثم تاب علیهم إنه بهم رءوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 12

12 - تهدید به عذاب ، به جای اقدام عملی ، برخاسته از رأفت و رحمت خداوندی است .

أو يأخذهم علی تخوّف فإن ربکم لرءوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 20 - 4

4 - فضل ، رحمت ، رأفت و مهربانی خداوند ، موجب شتاب نکردن او در عذاب اشاعه دهندگان فحشا

و لولا فضل الله علیکم و رحمته و أن الله رءوف رحیم

جواب <لولا> محذوف است و آنچه می تواند مقدر باشد _ به قرینه آیه 14 (لمسّکم فیما أفضتم فیہ عذاب عظیم) و نیز آیه قبلی که در آن اشاعه دهندگان فحشا تهدید به عذاب شده اند _ جمله ای مانند <لعاجلکم بالعقوبه> و یا <لهلکتکم> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 17

17 - رأفت و رحمت گسترده خداوند ، پشتوانه اجابت دعا ها و استغفار های انسان

يقولون ربنا اغفر لنا .. ربنا إنک رءوف رحیم

14- رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 143 - 27

27 - خداوند با مردمان رؤوف و مهربان است .

إن الله بالناس لرءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 8,9,11,12

8_ وجود مؤمنان ایثارگر در جامعه برای مبارزه با فساد ، از نشانه های رأفت خداوند به بندگان

و اذا تولى سعى فى الأرض . . . و من الناس من يشرى نفسه ابتغاء مرضات الله ... و ال

9_ ایثار ، زمينه جلب رأفت الهی

و من الناس من يشرى . . . و الله رءوف بالعباد

11_ خداوند ، نسبت به بندگان رؤوف است .

ص: 82

و الله رءوف بالعباد

12 _ رَأْفَتِ الهِیْ به مؤمنان ، با خرید جانشان در برابر رضایت خویش

و من الناس . . . و الله رءوف بالعباد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 216 - 10

10 _ تجلی رحمت و رَأْفَتِ الهِیْ ، در چگونگی بیان احکام

کتب علیکم القتال و هو کره لکم و عسی ان تکرهوا

بیان مصلحت واقعی حکم جهاد، علی رغم ظاهر ناخوشایند آن، و توجیه مؤمنان به آنچه خیر واقعی آنان در آن است، حاکی از رحمت و رَأْفَتِ الهِیْ به مکلفین، حتی در چگونگی بیان احکام است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 15، 16

15 _ رَأْفَتِ گسترده الهی بر بندگان

و الله رءوف بالعباد

16 _ محبت و رَأْفَتِ خداوند نسبت به بندگان ، علت هشدار های لازم به آنان

و یحذركم الله . . . و الله رءوف بالعباد

15- زمینه رَأْفَتِ خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 117 - 13

13 _ پایداری در طریق ایمان ، زمینه جلب رَأْفَتِ و رحمت الهی

اتبعوه فی ساعه العسره . . . إنه بهم رءوف رحیم

16- مضمولان رَأْفَتِ خدا

1_ شمول رأفت و رحمت خاص الهی بر پیامبر (ص) و مهاجران و انصاری که آن حضرت را در لحظه های دشوار، همراهی کردند.

لقد تاب الله على النبي والمهجرين والانصار

<توبه> به معنای رجوع و روی کردن است. روی کرد خدا به پیامبر (ص) و مهاجر و انصار_ به قرینه ذیل آیه شریفه _ کنایه از این است که خداوند آنان را به خاطر یاری رساندن به پیامبر (ص) در لحظه های سخت و دشوار، مورد رأفت و رحمت ویژه قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 14

14 - تمامی انسان ها (مؤمن و کافر) ، مشمول رأفت و رحمت گسترده خداوند

إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لِرُءُوفٍ رَحِيمٍ

<الناس> به قرینه صدر آیه (سخر لکم) شامل همه انسان ها _ اعم از مؤمن و کافر _ می شود.

17- منشأ رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 6

6- رأفت و رحمت خداوند بر بندگان ، برخاسته از ربوبیت اوست .

فَإِنَّ رَبَّكُمُ لِرُءُوفٍ رَحِيمٍ

18- نشانه های رأفت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 7,8

7- تهدید توطئه گران علیه پیامبر (ص) ، جلوه رأفت و رحمت خداوند به مؤمنان است .

أَفَأَمَّنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمْ .. أَوْ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ ... فَإِنَّ رَبَّكُمُ

برداشت فوق، بر این اساس است که عبارت <فإن ربکم لرءوف رحیم> خطاب به مؤمنان باشد و ذکر آن پس از تهدیدهای گوناگون علیه توطئه گران، می تواند مشعر به نکته فوق باشد.

8- به هلاکت رساندن تدریجی بدکاران و توطئه گران ، جلوه ای از رحمت و رأفت خداوند است .

أَفَأَمَّنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ .. أَوْ يَأْخُذْهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ فَإِنَّ رَبَّكُمُ لِرُءُوفٍ رَحِيمٍ

<فإن در >فإن..> برای تعلیل است و ممکن است درصدد ذکر علت تدریجی بودن هلاکت بدکاران باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - رام بودن طبیعت برای انسان ، حرکت کشتی در دریا و امنیت زمین از برخورد کرات آسمانی با آن ، جلوه های رأفت و رحمت گسترده خدا به انسان

ألم تر أنّ الله سخر... إنّ الله بالناس لرءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 9 - 16

16 - بعثت پیامبر (ص) و نزول قرآن ، جلوه ای از رأفت و رحمت خداوند بر خلق

هو الذی ينزل... و إنّ الله بكم لرءوف رحيم

ص: 84

5- راه خدا

1- راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 23

23_ ناپسندی حسرت و اندوه بر زوال منفعت های مادی و نیز حسرت بر کشته های راه خدا

لکیلا تحزنوا علی ما فاتکم و لا ما اصابکم

چون خداوند با مرحمت خویش غمی را بر آنان وارد کرد تا اندوه از دست دادن غنایم و کشته های جنگ را نادیده انگارند، بنابراین اگر چنین اندوهی پسندیده بود از یاد بردن آن، پاداش و مرحمت محسوب نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 29,31

29_ شهادت در راه خدا، از مقدرات الهی است .

قل لو کنتم فی بیوتکم لبرز الذین کتب علیهم القتل الی مضاجعهم

31_ مسلمانان آخرت طلب و خداخواه احد، مشتاقان شهادت و رهسپار به سوی قتلگاه خویش

قل لو کنتم فی بیوتکم لبرز الذین کتب علیهم القتل الی مضاجعهم

علی رغم اینکه آیه درباره توحید افعالی است و بیان این معنا که امور به دست خداوند است، خروج برای شهادت را به خود مبارزان نسبت داد تا اشاره به اشتیاق آنان به شهادت کند. کاربرد کلمه <مَضْجِع> (خوابگاه) به جای قتلگاه، مؤید این معناست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 156 - 16

16_ توجّه به نظارت و بینایی خداوند به کردار آدمیان، برانگیزنده آدمی به نبرد و پیکار در راه خدا (اعمال پسندیده)

انّ الذین تولّوا منکم .. و الله بما تعملون بصیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 1,4,8,10,12

1_ کشته شدن (شهادت) و مردن در راه خدا ، موجب آمرزش گناهان و بهره مندی از رحمت خداوند

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متّم لمغفره من اللّٰه ورحمه

مناسبت حکم و موضوع (مرگ و مغفرت) اقتضا می کند که <فی سبیل اللّٰه> پس از <متّم> مقدّر باشد.

ص: 85

4_ شهادت در راه خدا، دارای منزلتی والاتر از مرگ در راه او

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متّم لمغفره من اللّٰه ورحمه

تقدّم ذکری شهادت، حاکی از تقدّم مرتبه آن است.

8_ مرگ و یا شهادت در راه خدا، دارای ارزشی برتر از ماندن در دنیا و ثروت اندوزی

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متّم .. خیر ممّا یجمعون

10_ بیان مقام والای آنانکه در راه خدا می میرند و یا کشته می شوند، نشان دهنده بطلان ارزیابی کفرپیشگان درباره حیات و مرگ

لو کانوا عندنا ما ماتوا و ما قتلوا .. و لئن قتلتم او متّم لمغفره من اللّٰه ورح

12_ ایمان به ارزشمندی والای شهادت و مرگ در راه خدا، رهایی بخش آدمی از وابستگی های دنیوی

و لئن قتلتم .. لمغفره من اللّٰه ورحمه خیر ممّا یجمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 158 - 1

1_ مرگ و یا کشته شدن، چه در راه خدا و چه در راه غیر او، مسیری است به سوی خداوند، نه نابودی و فنا.

و لئن مُتّم او قُتلتم لالی اللّٰه تحشرون

از اینکه قید <فی سبیل اللّٰه> ذکر نشده، به دست می آید که مراد، هر نوع مردن و کشته شدن است و مؤید این معنا تقدیم مردن بر کشته شدن است؛ به خلاف آیه قبل.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 162 - 4

4_ شرکت در پیکار و شهادت در راه خدا، از موجبات جلب رضایت الهی

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه .. افمن اتّبع رضوان اللّٰه

به مقتضای ارتباط این آیه با مضامین آیات پیشین، می توان نمونه ها و مصادیق مورد نظر را به دست آورد؛ از جمله جهاد و شهادت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 167 - 5،15

5_ جامعه ایمانی ، وظیفه دار پیکار در راه خدا و یا دست کم دفاع از وطن و کیان خویش

تعالوا قاتلوا فی سبیل الله او اذفعا

15_ سرباز زدن از پیکار در راه خدا ، موجب دوری از مرز ایمان و قرار گرفتن در آستانه کفر

هم للكفر یومئذ اقرب منهم للایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 13

13_ جهاد و شهادت در راه خدا ، حرکتی بی ارزش در دیدگاه منافقان

لو اطاعونا ما قتلوا

ص: 86

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 169 - 15، 7، 3

1 - مرده پنداشتن کشته شدگان در راه خدا (شهدا) از سوی برخی ، و نهی خداوند از این پندار

و لا تحسبنّ الذّین قتلوا فی سبیل اللّٰه امواتا

3 - شهیدان راه خدا ، زنده و برخوردار از روزی در پیشگاه پروردگار خویش

بل احياء عند ربّهم يرزقون

در برداشت فوق <عند ربّهم>، متعلق به <یرزقون> گرفته شده است.

7 - عظمت و مقام والای شهدا و کشته شدگان در راه خدا

بل احياء عند ربّهم يرزقون

از اینکه آنان در پیشگاه خداوند روزی داده می شوند و در آن مقام حاضرند، عظمت مقام آنان به دست می آید.

15 - تشویق و ترغیب به جهاد و شهادت در راه خدا

و لا تحسبنّ الذّین قتلوا فی سبیل اللّٰه امواتا بل احياء عند ربّهم يرزقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 170 - 15، 2

1 - سرور و شادمانی کشته شدگان راه خدا ، به آنچه خداوند از فضل خویش به آنان ارزانی داشته است .

فرحين بما اتیهم اللّٰه من فضله

2 - لطف و عنایت خداوند به کشته شدگان در راه او (شهیدان)

فرحين بما اتیهم اللّٰه من فضله

15 - ترغیب به جهاد و شهادت در راه خدا

فرحين بما اتیهم اللّٰه من فضله .. و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - شرکت در جهاد، حتی در رکاب پیامبر (ص)، به تنهایی دلیل احسان و تقوای آدمی نیست.

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ .. لِلَّذِينَ احْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا اجر عظيم

چون خداوند اجابت کنندگان دعوت پیامبر (ص) برای شرکت در جهاد را به دو طایفه تقسیم کرده است: دارندگان احسان و تقوا و فاقدان آن. البته بر این مبنا که <من> برای تبعیض باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اجابت دعوت خداوند و پیامبر (ص) برای شرکت در جنگ، موجب جلب رضایت الهی

الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَ الرَّسُولِ .. وَ اتَّبَعُوا رضوان الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22 - مهاجر آواره و آزار دیده در راه خدا، و جهادگر و جان باخته، مصداق مؤمن خردمند

لایات لاولی الالباب . . . فالذین هاجروا و اخرجوا من دیارهم ... و قاتلوا و قتلوا

اجابت دعای خردمندان به دلیل اعمال آنان است. <اِئْتَى لَا اَصْنِيعَ ... > و جمله <فالذین> به دلیل <فا>، بیانگر آن اعمال است.

24_ آوارگی و هجرت برخی مسلمانان صدر اسلام و شکنجه و آزار آنان در راه خدا

فالذین هاجروا و اخرجوا من دیارهم و اودوا فی سبیلی

جمله <فالذین ... >، هر چند بیان یک ضابطه کلی است، ولی به قرینه ماضی بودن فعلهای <هاجروا و ... >، ناظر به تحقق هجرت، اخراج و آزار نیز هست.

28_ تحمّل آزارها و شکنجه‌ها آنگاه ارزشمند است که در راه خدا باشد .

اودوا فی سبیلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 6

6_ هجرت، تحمّل آوارگی، آزار در راه خدا، جهاد و شهادت از نشانه‌های تقوا

فالذین هاجروا و اخرجوا . . . لکن الذین اتقوا ربهم

مراد از <الذین اتقوا>، یا خصوص کسانی هستند که در آیه 195 توصیف شدند و یا آنان، از مصادیق مورد نظر برای تقوایبندگان هستند.

2- آثار تلاش در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 4

4- شمول نصرت و امداد‌های الهی به مؤمنان، منوط به تلاش خود آنان در راه خداوند است .

یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ ءَامَنُوا اِنْ تَنصَرُوا لِلّٰهِ یَنصِرْکُمْ

3- آثار نهضت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 5

5- قیام برای خدا و در مسیر توحید، در پی دارنده تأییدات الهی و موهبت های معنوی او

و ربطنا علی قلوبهم إذ قاموا

4- احسان تلاش گران در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 69 - 6

ص: 88

6 - تلاش کنندگان در راه خدا، از زمره محسنان اند .

و الذين جـهدوا فينا. .. وإن الله لمع المحسنين

5- اذیت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 7، 2

2- برخی از مدعیان ایمان، اذیت و آزار در راه ایمان شان را، در حدّ عذاب خدا تلقی کرده و آن را تحمل ناپذیر می دانند .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أؤذى في الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

تشبیه <فتنه و آزار> به <عذاب خدا>، کنایه از سختی و تحمل ناپذیری آن است. گفتنی است که <أؤذى> قرینه این است که مراد از <فتنه>، سختی و ناگواری و آزار است.

7 - مسلمانان صدر اسلام، به خاطر ایمان شان، مورد آزار و اذیت قرار می گرفتند .

و من الناس من يقول ءامناً بالله فإذا أؤذى في الله جعل فتنه الناس كعذاب الله

6- ارزش تحمل سختی در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 12

12 _ ارزشمندی تحمل رنج و سختی، منوط به در راه خدا بودن آن است .

لا يصيبهم ظمأ ولا نصب ولا مخمصة في سبيل الله

7- ارزش شهادت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 143 - 8

8 _ شهادت طلبی و حضور در عرصه پیکار با دشمنان دین، امتیازی ارزشمند در دیدگاه اسلام

ام حسبتم ان تدخلوا الجنة . . . ولقد كنتم تمنون الموت

چون خداوند اعراض کنندگان از جهاد و مبارزه و فراریان از شهادت و مرگ در راه خدا را مذمت کرده و از سویی تمام سعادت (بهشت) را در گرو مبارزه دانسته، ارزش والای جهاد و شهادت به دست می آید.

8- ارزش نهضت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 2

ص: 89

2- قیام در راه توحید و اعلان اندیشه توحیدی، دارای ارزشی والا و گران سنگ است.

وربطنا علی قلوبهم إذ قاموا فقالوا ربنا رب السموت و الأرض

از جمله معانی «قیام»، «عزم و تصمیم» است. لذا «قاموا» یعنی بر اندیشه توحیدی خود مصمم شدند. «فقالوا» نیز گویای اعلان آن اندیشه است.

9- ارزش هجرت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 5 - 8,9

8 - هجرت در راه خداوند، از اوصاف زنان شایسته و از ارزش های والا و ملاک های برتری *

خیراً منکنّ . . . س-ئح-ت

مقصود از «سائحات» می تواند هجرت کنندگان باشد؛ زیرا مهاجران، همان کسانی اند که برای حفظ دین خود و انجام تکالیف الهی، به سرزمینی دیگر سفر می کنند و بیشتر زنان مسلمان و همه همسران پیامبر(ص)، از مهاجران بودند و این خود از افتخارات هر مسلمانی به شمار می آمد.

9 - اسلام، ایمان، فرمانبری، توبه، عبادت، روزه داری [و هجرت] از ارزش های والا و ملاک های برتری در دیدگاه وحی

خیراً منکنّ مسلم-ت . . . س-ئح-ت

برداشت یاد شده، از آن جا است که اوصاف پسندیده یاد شده، اختصاص به زنان ندارد؛ زیرا چنین اوصافی و مشابه آنها، در قرآن برای مردان نیز یاد شده است (مانند سوره احزاب، آیه 35).

10- اطاعت از سالکان راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 15 - 10,13,17

10 - باید از کسانی پیروی کرد که به سوی خدا حرکت می کنند.

جهداک علی أن تشک بی . . . فلاتطعهما . . . و أتبع سبیل من أناب إلیّ

13 - انسان های خداجو، الگویی شایسته برای تبعیت اند.

وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ

17 - توجه دادن انسان به محاسبه اعمال اش در نزد خداوند ، زمینه ساز پابندی وی به توحید و پیروی کردن از انسان های خداجو است .

وإن جـهداك على أن تشرك بي... فلا تطعهما... واتبع سبيل من أناب إلي ثم إليّ

11- انفاق در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 177 - 34

ص: 90

34 - > انه قيل يا رسول الله (ص) ما > آتى المال على حبه < فكلنا نحبه ؟ قال رسول الله (ص) : تؤتیه حين تؤتیه و نفسک حين تحدثک بطول العمر و الفقر ;

از رسول خدا(ص) سؤال شد که: مراد از >آتى المال على حبه< چیست؟ همه مال خود را دوست می داریم. رسول خدا(ص) فرمود: مراد این است که مال خود را در راه خدا می دهی، در حالی که نفست تو را از عمر دراز و فقر می ترساند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 3,9,10

3 - ارزش انفاق و تأمین هزینه های جهاد ، به > در راه خدا بودن < آن است .

و أنفقوا فی سبیل الله

9 - انفاق در راه خدا و تأمین نیاز های مالی جهاد ، نشانه تقوایبیشگی و خداترسی است .

واتقوا الله . . . و أنفقوا فی سبیل الله

بیان مسأله انفاق پس از امر به تقوا، می تواند اشاره به این معنا باشد که از مصادیق تقوا، انفاق کردن در راه خداست.

10 - انفاق در راه خدا و تأمین نیاز های جهاد ، در پی دارنده حمایت و امداد های الهی است .

واتقوا الله و اعلموا أن الله مع المتقين. و أنفقوا فی سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 3,6,7,12,18

3- انفاق در راه خدا ، قرض شایسته بندگان به او

من ذا الذى يقرض الله قرضاً حسناً

مراد از <قرض> در آیه شریفه، انفاق در راه خداوند است. بنابراین انفاق در راه خدا، همان قرض دادن به اوست.

6_ بهره جستن از خصلت نفع طلبی انسان ها ، از روش های قرآن برای تشویق آنان به انفاق در راه خداوند و کار های خیر

من ذا الذى يقرض الله .. فيضاعفه له اضعافاً كثيرة

7_ ارزش والای انفاق در راه خداوند

من ذا الذي يقرض الله .. فيضاعفه له اضعافاً

از اینکه اتفاق به عنوان قرض شمرده شده و پاداش فراوانی در برابر آن وعده داده، ارزش والای آن استفاده می شود.

12_ ایمان به <قبض> و <بسط> الهی، برانگیزنده آدمی به اتفاق

و الله يقبض و يبسط

18_ پاداش اتفاق در راه خداوند، غیر قابل شمارش است.

فيضاعفه له اضعافاً كثيرة

امام صادق (ع): .. ان الكثير من الله عزّ و جل لا يحصى و ليس له منتهی

معانی الاخبار، ص 397، ح 54؛ نورالثقلین، ج 1، ص 243، ح 965.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 261 - 3,6

3_ تکامل معنوی و رشد وجودی اتفاق کننده اموال در راه خدا *

مثل الذین .. مائه حبه

ص: 91

بنابر ظاهر تشبیه که مُشَبَّه، همان شخص انفاق کننده (الَّذین ینفقون) باشد؛ یعنی آنانکه انفاق می کنند، همانند دانه ای هستند که . . .

6_ پاداش الهی به انفاق کنندگان در راه خدا، دست کم به هفتصد برابر

مثل الَّذین ینفقون . . . مائه حبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 262 - 1,8,9,10

1_ ارزش انفاق در گرو در راه خدا بودن آن است .

الَّذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله

8_ انفاق کنندگان در راه خدا، نه ترسی از آینده و ناداری بر آنان مستولی می گردد، و نه اندوهی از گذشته خویش و آنچه داده اند، دارند .

و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم <خوف> و <حزن>، مربوط به دنیا باشد.

9_ آرامش درونی، دستاوردی از انفاق در راه خدا

الَّذین ینفقون . . . و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

10_ انفاق کنندگان در راه خدا، ترس و اندوهی در روز رستاخیز ندارند .

و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم <خوف> و <حزن>، مربوط به آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 269

2_ انفاق کنندگان در راه خداوند از اموالی مرغوب و بدون منت و آزار و ریا، برخورداران از حکمت

الَّذین ینفقون اموالهم فی سبیل الله . . . یؤتی الحکمه من یشاء و من یؤت الحکمه فقد

به مقتضای ارتباط آیه مورد بحث با آیات سابق که درباره انفاق و احکام آن بود، می توان گفت که مراد از حکمت در این آیه، همان انفاق کردن با شرایط ویژه است و یا اینکه انفاق کردن، مصداقی از حکمت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 272 - 16،17

16 _ انفاق کننده در راه خدا، بهره مند از پاداش کامل انفاق، بی هیچ ستمی در حقّ وی

و ما تظلموا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

17 _ کم و کاست نشدن پاداش انفاق برای رضای خدا، هر چند به بینوایان غیر مسلمان باشد.

و ما تظلموا من خیر یوفّ الیکم و انتم لا تظلمون

با توجه به شأن نزول که در مورد انفاق به غیر مسلمانان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 7،8،9

7 _ آرامش درونی، دستاوردی از انفاق در راه خداوند

ص: 92

الَّذِينَ يَنْفَقُونَ... وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

8_ انفاق کنندگان در راه خداوند، ترس و اندوهی در رستاخیز نخواهند داشت.

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه عدم <خوف> و <حزن> تنها مربوط به آخرت باشد.

9_ انفاق کنندگان در راه خدا، نه ترسی (از آینده و ناداری) بر آنان مستولی خواهد گردید و نه اندوهی (از گذشته خویش و آنچه داده اند) دارند.

و لا خوف عليهم و لا هم يحزنون

بنابراینکه نفی <خوف> و <حزن> مربوط به دنیا باشد: خوف نسبت به آینده و حزن نسبت به گذشته. یعنی خداند زندگی آنان را به گونه ای تأمین می کند که بر داده های خویش محزون نباشند و هیچ ترسی از فقر و ناداری نسبت به آینده، احساس نکنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 -

8,10,16,19,20,21,33

8_ پیمان الهی از بنی اسرائیل بر اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

و لقد اخذ الله ميثق بني اسرائيل... و اقرضتم الله قرضاً حسناً

به نظر می رسد از جمله موارد میثاق و پیمان الهی با بنی اسرائیل، مسائلی است که جمله <لئن اقمتم...> آن را بیان می کند.

10_ نصرت و یاری خدا به بنی اسرائیل، مشروط به اقامه نماز، پرداخت زکات، ایمان به پیامبران و انفاق در راه خدا

اني معكم لئن اقمتم الصلوة... و اقرضتم الله قرضاً حسناً

در برداشت فوق جمله <انی معکم> به منزله جواب شرط و قسم در <لئن اقمتم> گرفته شده است. یعنی در واقع، جمله <لئن اقمتم>، دارای دو جزء است: یکی <انی معکم> و دیگری <لا کفرن...>.

16_ انفاق، باید در راه خدا باشد.

لئن... و اقرضتم الله قرضاً حسناً

19_ انفاق در راه خدا، قرض دادن به اوست.

و اقرضتم الله قرضاً حسناً

20_ اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا ، موجب تکفیر (نادیده گرفتن) قطعی گناهان و دخول حتمی در بهشت

لئن اقمتم ... لا كفرن عنكم سيئاتكم و لا دخلنكم جنت

21_ تکفیر (نادیده گرفتن) گناهان بنی اسرائیل و دخول آنان به بهشت در گرو اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و یاری آنان و انفاق در راه خدا

لئن اقمتم الصلوه ... و لا دخلنكم جنت

33_ اقامه نماز ، پرداخت زکات ، ایمان به پیامبران و نصرت آنان ، انفاق در راه خدا و وفاداری به پیمان های او ، راه میانه است .

لئن اقمتم الصلوه ... سواء السبيل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 77 - 8

ص: 93

8 - لزوم بسنده کردن انسان به سهم خویش از امکانات دنیوی و خرج کردن ما زاد آن در راه خدا

و لاتنس نصیبک من الدنيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 9

9 - صرف مال ، برای جلب رضای خداوند ، عامل برکت معنوی آن در پیشگاه خداوند است .

و ما ءاتیتم من ربّاً .. فلا یربوا عند اللّٰه و ما ءاتیتم من زکوه ... المضعفون

به قرینه مقابله با فراز نخست آیه و نیز این که انفاق دهندگان، از پاداش مضاعف برخوردارند، استفاده می شود که انفاق، برکت معنوی دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تغابن - 64 - 17 - 1,5

1 - انفاق در راه خداوند ، قرض دادن به او است .

إن تقرضوا اللّٰه قرصًا حسنًا

5 - ارزش والای انفاق و مقام عالی انفاق گران ، در پیشگاه خداوند

إن تقرضوا اللّٰه قرصًا حسنًا یضء عفه لکم

از این که انفاق به عنوان قرض به خدا شمرده شده و پاداشی مضاعف، در برابر آن وعده داده شده است، می توان مطلب بالا را به دست آورد.

12- ایثار در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 207 - 3

3_ باید رضایت خداوند ، بالاترین هدف ایثارگران در راه خدا باشد .

و من الناس من یشری نفسه ابتغاء مرضات اللّٰه

از ستایش خداوند نسبت به گروهی که با ایثار جان خویش در پی جلب رضایت او هستند، استفاده می شود که باید رضایت خداوند

بالاترین هدف باشد.

13- پاداش پیروزی در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 24

24_ کسب پیروزی در راه خدا، همانند تحمل مشکلات، عمل صالح و دارای اجر است.

ذلک بأنهم لا یصیبهم... و لا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صلح إن اللّٰه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از جمله <لا ینالون من عدو نیلا> می تواند دستیابی به پیروزی بر دشمن باشد.

ص: 94

پاداش تحمل سختی در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 10،11،20،24

10 - تحمل هر سختی (تشنگی ، رنج ، گرسنگی و تعرض و ضربه زدن به دشمن) در راه خدا ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم ... فی سبیل اللّٰه ... إلا کتب لهم به عمل صلح

11 - تحمل کمترین دشواری در راه خدا ، دارای پاداشی نزد او

ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ و .. فی سبیل اللّٰه ... إلا کتب لهم به عمل صلح

از تکبیر <ظماً> ، <نصب> و .. . تقلیل استفاده می شود.

20 - جهاد و تحمل رنج و سختی در راه خدا ، احسان و دارای پاداش از سوی خداست .

لا یصیبهم ظمأ و لا نصب و لا مخصه فی سبیل اللّٰه .. . إن اللّٰه لا یضیع أجر المحسن

24 - کسب پیروزی در راه خدا ، همانند تحمل مشکلات ، عمل صالح و دارای اجر است .

ذلک بأنهم لا یصیبهم ... و لا ینالون من عدو نیلا إلا کتب لهم به عمل صلح إن اللّٰه

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از جمله <لا ینالون من عدو نیلا> می تواند دستیابی به پیروزی بر دشمن باشد.

14- تحمل سختی در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 120 - 15،22

15 - دفاع از جان پیامبر (ص) و تحمل سختی در راه اطاعت از آن حضرت ، حرکت در راه خدا و عمل صالح است .

و لا یرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ و ... فی سبیل اللّٰه ... إلا

22 - جان فشانی و تحمل هر گونه سختی (تشنگی ، گرسنگی و حرارت های جبهه جنگ) در راه خدا ، از نشانه ها و اوصاف محسنان است .

لا یرغبوا بأنفسهم عن نفسه ذلک بأنهم لا یصیبهم ظمأ .. فی سبیل اللّٰه ... إن اللّٰه

15- تلاش در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 6 - 6 - 1,3

1 - دستاورد تلاش و کوشش هرکسی در راه خدا، از آن خود او است .

و من ج_هد فإتّما یج_هد لِنفسه

<إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ..> قرینه است بر این که مراد از تلاش، در آیه، مطلق تلاش نیست و بلکه تلاش در راه خدا است.

3 - استفاده از گرایش های درونی انسان ها برای تحریک آنان به تلاش و کوشش در راه خدا، از جمله روش های هدایتی قرآن است .

و من ج_هد فإتّما یج_هد لِنفسه

ص: 95

6 - خداوند ، انسان ها را ، به تلاش و کوشش هرچه بیشتر در راه او ، تشویق کرده و می کند .

و من جـ هد فإتّما یجـ هد لنفسه إنّ اللّٰه لغنیّ عن العـ ملین

توجه دادن به بی نیازی خدا از حاصل تلاش انسان ها و نیز یادآوری این نکته که دستاورد تلاش هرکسی ، به خودش باز می گردد، می تواند تشویق و تحریض به تلاش و کوشش در راه خدا باشد.

16- جهاد در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 2

2- ارزش جهاد و نبرد با دشمنان ، به < در راه خدا بودن > آن است .

و قاتلوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 244 - 2,3

2_ پیکار در راه خداوند ، شکر نعمت حیات

ثمّ احیاهم .. و لکن اکثر النّاس لا یشکرون. و قاتلوا فی سبیل اللّٰه

فرمان جهاد، پس از بیان ناسپاسی مردمان در برابر نعمت حیات، در واقع نشان دادن روشی است برای سپاس و شکر خداوند در برابر نعمت حیات.

3_ و جوب پیکار در راه خداوند

و قاتلوا فی سبیل اللّٰه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 245 - 1

1_ پیکار در راه خدا ، قرض شایسته بندگان به او *

و قاتلوا .. من ذا الذی یقرض اللّٰه قرضاً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 9،11،18،19،20

9_ <فی سبیل اللّٰه > بودن ، ملاک ارزش پیکار

ابعث لنا ملکاً نقاتل فی سبیل اللّٰه .. و ما لنا الا نقاتل فی سبیل اللّٰه

11_ پیمان گرفتن بنی اسرائیلِ زمان طالوت (اشموئیل) از قوم خویش برای پیکار در راه خداوند

قال هل عسیتم ان کتب علیکم القتال

جمله <هل عسیتم > کنایه از پیمان گرفتن از آنان است.

18_ پیکار در راه خداوند ، عزّت بخش و رهاکننده جامعه از قید تجاوز و اسارت

و ما لنا الا نقاتل فی سبیل اللّٰه و قد اخرجنا من دیارنا و ابنائنا

19_ مبارزه اهل ایمان با متجاوزان و کسب آزادی از اسارت و رفع ظلم و تجاوز ، از مصادیق پیکار در راه خدا

ص: 96

و ما لنا الاّ تقاتل في سبيل الله وقد اخرجنا من ديارنا و ابنائنا

20_ نافرمانی اکثر بنی اسرائیل زمان طالوت از دستور خداوند به پیکار در راه او، علی رغم پیشنهاد و درخواست آنان برای پیکار

اذ قالوا لنبي . . . فلما كتب عليهم القتال تولوا

ظاهراً فاعل محذوف از جمله <كتب عليهم>، الله است که به جهت تعظیم حذف شده.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 248 - 11

11_ صندوق معهود، یادآور و موجب برانگیختن بنی اسرائیل به پیروی از آیین موسی (پیکار در راه خدا و رهایی از اسارت متجاوزان) *

و بقیه ممّا ترک ال موسی و ال هرون

ذکر جمله <بقیّه ممّا ترک . . . > شاید از این جهت باشد که به بنی اسرائیل خاطر نشان سازد که پیوند مذهبی خود را با موسی (ع) قطع نمایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 21 - 5

5_ جهاد در راه خدا برای تصرف سرزمین مقدس، سپاسگزاری قوم موسی (ع) در برابر نعمت های خداوند

اذکروا نعمه الله . . . يقوم ادخلوا الارض المقدسه

فرمان موسی (ع) به بنی اسرائیل (ادخلوا الارض) پس از بیان نعمتهای الهی بر آنان، بیانگر آن است که اجرای آن فرمان، سپاس نعمتهای یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 10

10_ جهاد و مبارزه در راه خدا، از وظایف مؤمنان

يا أيها الذين ءامنوا . . . و جهدوا في سبيله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 _ جهاد در راه خدا و نهراسیدن از سرزنش دشمنان ملامتگر ، ویژگی مؤمنان واقعی

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم

31 _ توفيق بر جهاد در راه خدا و بی اعتنایی به ملامت های دشمنان ، عطیه و فضلی خدادادی است .

يجهدون في سبيل الله و لا يخافون لومه لائم ذلك فضل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 74 - 1

1 _ مؤمنانی که به مدینه هجرت نموده و در راه خدا جهاد کردند ، مؤمنانی حقیقی و راستین هستند .

و الذين ءامنوا و هاجروا .. أولئك هم المؤمنون حقا

ص: 97

حق، به معنای ثابت بودن و حقیقت داشتن است و <حقاً> هم می تواند صفت برای مفعول مطلق محذوف باشد، یعنی (هم المؤمنون ایماناً حقاً) و هم می تواند مفعول مطلق برای فعل مقدر (احقه) باشد. به هر تقدیر بیانگر این است که دارندگان صفات یاد شده از ایمان حقیقی و راستین برخوردار هستند.

17- حرکت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 157 - 2

2_ الهی بودن هدف و مسیر حرکت ، ملاک ارزش اعمال آدمی

و لئن قتلتم فی سبیل اللّٰه او متمّ لمغفره من اللّٰه و رحمه

مسئلاً انسانها یا می میرند و یا کشته می شوند، بنابراین آنچه دارای ارزش است و سعادت آدمی را در پی دارد، معنایی است که از <فی سبیل اللّٰه> به دست می آید که از آن تعبیر به الهی بودن هدف و مسیر حرکت شده است.

18- حصر در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 273 - 14، 1

1_ محصورشدگان در راه خدا و ناتوان از کسب روزی که خویشان دار بوده و تنگدستان از چهره هایشان شناخته می شود و نیز هرگز چیزی از دیگران نمی خواهند ، از بهترین مصارف انفاق

للفقراء .. لا یسئلون الناس الحافاً

14_ اصحاب صفّه ، تنگدستانِ خویشان دار محصور شده در راه خدا

للفقراء الذّین احصروا

امام باقر(ع) نزلت الآیه فی اصحاب الصفه.

گفتنی است که اصحاب صفّه، تنگدستانی عقیف و خویشان دار بودند که انجام وظایف الهی (جهاد و نبرد و ..) آنان را از کسب معاش بازداشته بود. رفتار و منش آنان به گونه ای بود که ناآشنایان نه تنها به فقر آنان پی نمی بردند؛ بلکه آنان را غنی و مالدار می پنداشتند.

19- سختی ها در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 146 - 4

4_ مصیبت ها و مشکلات ، آنگاه که در راه خدا باشد ، هرگز مردان الهی را به ضعف و ناتوانی و تسلیم در برابر دشمنان نخواهد کشید .

ص: 98

فما وهنوا لما اصابهم في سبيل الله و ما ضعفوا و ما استكانوا

20- سختیهای هجرت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 42 - 4

4- ترک وطن و مهاجرت در راه خدا، دارای مشکلات و ناملایمات است .

و الذین هاجروا .. الذین صبروا

ذکر وصف <صبروا> برای مهاجران در راه خدا و نیز پاداشی که برای آن در نظر گرفته شده است، می تواند مشعر به این نکته باشد که هجرت ناملایماتی را در پی داشته و مهاجران آن را بر خود هموار کردند.

21- شرایط نهضت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 3

3- قیام برای خدا و دفاع از ارزش ها، نیازمند قدرت روحی و قلبی نیرومند است .

و ربطنا علی قلوبهم إذ قاموا

22- صبر در سلوک راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 9

9 - حرکت در مسیر خدا و احیای ارزش ها، در پی دارنده دشواری ها و نیازمند شکیبایی است .

أقم الصلوه و أمر بالمعروف و انه عن المنکر .. و اصبر علی ما أصابک

23- صدقات در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 60 - 2

2_ وجوب صرف صدقات بر تألیف قلوب، آزادی بردگان، بدهکاران، راه خدا و در راه ماندگان

إنما الصدقات .. والمؤلفه قلوبهم وفي الرقاب والغرمين وفي سبيل الله وابن ال

ص: 99

24- قیام در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 8 - 21، 23، 1، 18

1 - مؤمنان باید همواره برای خدا قیام کنند و بر اساس حق ، شهادت دهند .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ

<قوام> صیغه مبالغه است و دلالت بر دوام دارد، یعنی عادت شما باید قیام برای خدا باشد. و <قسط> به معنای عدل و حق است.

18 - قیام برای خدا ، شهادت به حق و برپا داشتن قسط ، نشانه و جلوه ای از تقوا

كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ . . . وَ اتَّقُوا اللّٰهَ

21 - هشدار و تهدید خداوند نسبت به کسانی که به حق شهادت ندهند و برای خدا قیام نکنند .

كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ . . . وَ اتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

23 - اعتقاد به آگاهی خدا از اعمال انسان ، زمینه قیام برای خدا ، شهادت به قسط ، اجرای عدالت و تحصیل تقواست .

كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ . . . وَ اتَّقُوا اللّٰهَ إِنَّ اللّٰهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 9 - 4

4 - قیام برای خدا ، شهادت به قسط و اجرای عدالت ، از مصادیق عمل صالح

كُونُوا قَوْمِينَ لِلّٰهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ . . . وَ عَمَلُوا الصّٰلِحٰتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 46 - 1

1 - رسول اکرم (ص) ، پیام بسیار مهمی برای مردم داشت و آن قیام مخلصانه برای خدا است .

قُلْ إِنَّمَا أَعْظَمُكُمْ بِوَحْدِهِ أَنْ تَقَوْمُوا لِلّٰهِ

<واحد> به صورت نکره آمده و دلالت بر اهمیت و عظمت موعظه می کند.

25- مبارزه در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 12

12 _ لزوم ایمان و احترام به رسولان الهی و جنگ و مبارزه در راه یاری آنان

ءامنتم برسلی و عززتموهم

<عزّر> از ماده <عزّر> به معنای یاری کردن کسی و جنگیدن برای اوست. (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 35 - 10

10 _ جهاد و مبارزه در راه خدا ، از وظایف مؤمنان

ص: 100

يأيتها الذين ءامنوا . . و جهدوا في سبيله

26- مشکلات سلوک راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 17 - 9

9- حرکت در مسیر خدا و احیای ارزش ها ، در پی دارنده دشواری ها و نیازمند شکیبایی است .

أقم الصلوه و أمر بالمعروف و انه عن المنکر . . . و اصبر علی ما أصابک

27- وحدت راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 9 - 13

13 - راه خداوند ، واحد و یگانه و راه کفر و ضلالت ، متعدد و گوناگون است .

لیخرجکم من الظلمت إلى النور

برداشت یاد شده، از استعمال <ظلمات> به صورت جمع و <نور> به صورت مفرد به دست می آید.

28- هجرت در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 66 - 6

6_ بسیاری از مردم آمادگی جانبازی و نبرد با خویشان و هجرت در راه خدا را ندارند . *

و لو انا کتبنا علیهم ان اقتلوا انفسکم او اخرجوا من دیارکم ما فعلوه الا قلیل من

برخی برآنند که مراد از <اقتلوا انفسکم>، جهاد و مراد از <اخرجوا من دیارکم>، هجرت است و تعبیر از جهاد به قتل نفس بدان جهت است که در زمان نزول آیه غالباً مسلمانان باید با خویشان خود نبرد می کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 100 - 8,9,12,18

8_ مهاجرت به سوی پیامبر (ص)، هجرت در راه خداست .

و من يهاجر في سبيل الله .. و من يخرج من بيته مهاجراً الى الله ورسوله

9_ اهل ايمان، وظیفه دار مهاجرت به سوی رسول خدا

و من يخرج من بيته مهاجراً الى الله ورسوله

12_ هجرت به سوی خدا و رسول (ص)، موجب برخورداری از اجر و پاداش الهی

و من يخرج من بيته مهاجراً الى الله ورسوله .. فقد وقع اجره على الله

18_ مهاجران به سوی خدا و رسول (ص)، مشمول غفران و رحمت خاصّ الهی هستند .

ص: 101

و من يهاجر .. فقد وقع اجره على الله و كان الله غفوراً رحيماً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

9- نحل - 16 - 41 - 11، 10، 8، 1

1- خداوند ، به مسلمانهایی که مورد ستم واقع شده و به خاطر او هجرت کردند ، جایگاه و مکانی شایسته در دنیا و پاداشی بس بزرگ تر در آخرت عطا می کند .

و الذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا لنبؤتهم في الدنيا حسنة و لأجر الآخرة أ

<فی> در <فی الله> به معنای <لام> و برای تعلیل است. بنابراین معنای عبارت <هجرت برای کسب رضای خداوند> است.

8- در راه خدا بودن هجرت ، شرط ارزشمندی آن

هاجروا في الله

<فی> احتمال دارد به همان معنای خودش باشد و بنابراین مراد از آن می تواند <فی سبیل الله> باشد.

10- پاداش اخروی هجرت در راه خدا ، بسی برتر از پاداش دنیوی آن است .

و الذين هاجروا في الله من بعد ما ظلموا لنبؤتهم في الدنيا حسنة و لأجر الآخرة أ

11- پاداش اخروی هجرت در راه خدا ، قابل توصیف نیست .

و الذين هاجروا في الله .. لنبؤتهم في الدنيا حسنة و لأجر الآخرة أكبر

مفضل علیه افعّل تفضیل (أكبر) حذف شده است و حذف آن به منظور عمومیت دادن است. بنابراین معنای عبارت چنین می شود: پاداش اخروی هجرت بزرگ تر از آن است که کسی بتواند آن را درک کند.

14- آگاه شدن از فواید دنیوی هجرت در راه خدا و پاداش اخروی آن ، مورد تمنی خداوند

و الذين هاجروا .. لو كانوا يعلمون

از جمله معناها و استعمالهای <لو> تمنی است و برداشت فوق بر این اساس است.

29- هدایت تلاش گران در راه خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

1 - تلاش کنندگان در راه خدا، قطعاً، مشمول هدایت خاص خداوندند.

والذین جـهدوا فینا لنهدینهم سبلنا

ص: 102

6- راه رفتن

1- آداب راه رفتن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 63 - 14، 2

2_ مشی و راه رفتن بندگان خالص خدا، در کمال وقار و آرامی، و به دور از سرعت و شتابزدگی است.

و عباد الرحمن الذين يمشون على الأرض هوناً

14_ < في مجمع البيان في قوله تعالى : < الذين يمشون على الأرض هوناً > . . . و قال أبو عبد الله (ع) هو الرجال يمشى بسجيته التي جبل عليها لا يتكلف ولا يتبختر ;

در مجمع البيان درباره قول خدای تعالی <الذين يمشون على الأرض هوناً> .. آمده است که امام صادق(ع) فرمود: آن کسی است که بر خلق و خوی فطری خود _ که خدا او را به آن گونه آفریده است _ بدون تکلف و تکبر راه می‌رود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 14، 4

4- باید از راه رفتن به صورت سرمست و شادمانه افراطی، پرهیز کرد.

و لاتمش في الأرض مرحاً

<مرح> در لغت به معنای <شدت خوش حالی> است و نصب آن، به خاطر حال بودن اش است.

14 - < عن أبي جعفر (ع) في قوله < و لاتمش في الأرض مرحاً > أي بالعظمه ;

از امام باقر(ع) درباره آیه <و لاتمش في الأرض مرحاً> روایت شده که: یعنی، با جلال و جبروت در زمین راه نرو.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 19 - 11، 1

1 - سفارش لقمان به پسر خویش، برای رعایت اعتدال در راه رفتن

ی_بنی . . . و اقصد فی مشیک

<قصد> به معنای، حد میانی بین افراط و تقریط است (مفردات راغب) و نیز به معنای <اعتدال> است و <مشی>، انتقال از جایی به

جایی است (مفردات راغب) که از آن، به <راه رفتن> تعبیر می شود.

11 - تعالیم دین ، حتی ساده ترین رفتار اخلاقی را _ مانند کیفیت راه رفتن و سخن گفتن _ دربردارد .

یـبنی . . . و لاتصعّر خدک للناس ... و اقصد فی مشیک و اغضض من صوتک

ص: 103

2- اعتدال در راه رفتن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 19 - 1

1 - سفارش لقمان به پسر خویش ، برای رعایت اعتدال در راه رفتن

ی_بنی . . . و اقصدا فی مشیک

<قصدا> به معنای، حد میانی بین افراط و تفریط است (مفردات راغب) و نیز به معنای <اعتدال> است و <مشی>، انتقال از جایی به جایی است (مفردات راغب) که از آن، به <راه رفتن> تعبیر می شود.

3- راه رفتن ایوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 42 - 3

3 - شفا یافتن ایوب (ع) از مصیبت زمین گیر بودن ، همراه با توصیه خداوند به راه رفتن او

ارکض برجلک ه_ذا مغتسل بارد و شراب

برخی از مفسران بر این نظراند که جمله <ارکض برجلک> مرتبط با <ه_ذا مغتسل . . .> نیست؛ بلکه مستقل است و این دو جمله بیانگر دو نشانه از بهبود یافتن ایوب (ع) و دو معجزه جداگانه است: 1_ بهبود یافتن او از زمین گیر بودن؛ 2_ سالم شدن از امراض جسمی و پوستی او.

4- راه رفتن با سرمستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 18 - 14، 4

4 - باید از راه رفتن به صورت سرمست و شادمانه افراطی ، پرهیز کرد .

و لاتمش فی الأرض مرحاً

<مرح> در لغت به معنای <شدت خوش حالی> است و نصب آن، به خاطر حال بودن اش است.

14 - <عن أبي جعفر (ع) فی قوله > و لاتمش فی الأرض مرحاً < ای بالعظمه ;

از امام باقر(ع) درباره آیه <ولا تمش فی الأرض مرحاً> روایت شده که: یعنی، با جلال و جبروت در زمین راه نرو.<

5- راه رفتن بندگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 63 - 2،14

2_ مشی و راه رفتن بندگان خالص خدا، در کمال وقار و آرامی، و به دور از سرعت و شتابزدگی است.

و عباد الرحمن الذین یمشون علی الأرض هوناً

14_ <فی مجمع البیان فی قوله تعالی: > الذین یمشون علی الأرض هوناً< . . . وقال أبو عبد الله (ع) هو الرجال یمشی

ص: 104

بسجیته التي جبل عليها لايتكلف ولايتبختر؛

در مجمع البیان درباره قول خدای تعالی <الذین یمشون علی الأرض هوناً>.. آمده است که امام صادق(ع) فرمود: آن کسی است که بر خلق و خوی فطری خود _ که خدا او را به آن گونه آفریده است _ بدون تکلف و تکبر راه می‌رود.

6- کیفیت راه رفتن زن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 31 - 26

26 - زنان مؤمن ، موظف اند به هنگام راه رفتن ، به گونه ای گام بردارند که زیت هایشان (چون خلخال) بر نامحرمان آشکار نشود .

ولا یضربن بأرجلهن لیعلم ما یخفین من زینتهنّ

راه معتدل

7- {راه معتدل}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 11

11 - ایمان به آیات الهی و احکام دین ، طریق درست و راه اعتدال است .

و من یتبدل الکفر بالإیمن فقد ضل سواء السبیل

راه ها

8- استفاده از راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 15 - 4

4- نهر های آب و راه های زمین ، برای استفاده انسان ها آفریده شده است .

وألقي فی الأرض . . . وأنه رًا وسبلاً لعلکم تهتدون

9- اهمیت راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 31 - 4

4- اهمیت و نقش حیاتی کوه ها و راه های طبیعی برای زندگی انسان ها

و جعلنا فی الأرض روسی أن تمید بهم . . . سبلاً لعلهم یهتدون

ص: 105

10- تعداد راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 20 - 2، 1

1 - زمین ، دارای راه های روشن و گشاده ، برای آمد و شد انسان ها

لتسلکوا منها سبلاً فجاجاً

<فَجَّ> (مفرد <فجاج>) به معنای راه روشن و گشاده است. (مصباح المنیر)

2 - خداوند ، زمین را به گونه ای آفرید که انسان بتواند در آن راه های وسیع برای خود بسازد .

لتسلکوا منها سبلاً فجاجاً

برخی از مفسران، بر آنند که چون فعل <سلک> با <من> متعدی شده است، متضمن معنای اتخاذ است؛ یعنی، <لتتخذوا لأنفسکم منها سبلاً...>.

11- تنوع راه های کوهستانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 27 - 10

10 - وجود راه ها و رگه های رنگارنگ و گوناگون در کوه ها ، از نمود های تدبیر خداوند برای انسان ها

و من الجبال جدد بیض و حمر مختلف ألونها و غرابیب سود

12- راه های کوهستانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 27 - 9

9 - آفرینش راه ها و رگه های کوه ها به رنگ های سفید ، سرخ و سیاه پر رنگ ، نشانه قدرت و یکتایی خداوند

ألم تر أن الله أنزل من السماء... و من الجبال جدد بیض و حمر مختلف ألونها و غر

<جَدَدٌ> (جمع <جَدَّة>) در معنای طرق و خطوط استعمال می شود. البته ممکن است مقصود از آن رگه های مختلف کوه ها باشد. <غریب> (مفرد <غرابیب>) به معنای سیاه پر رنگ و <أسود> (مفرد <سود>) به معنای سیاه است. آمدن این واژه با هم نشانگر شدت و

نهایت صفت سیاهی برای بعضی از کوه ها است.

13- فلسفه خلقت راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 15 - 4,5,7

ص: 106

4- نهر های آب و راه های زمین ، برای استفاده انسان ها آفریده شده است .

وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ . . . وَأَنْهَرًا وَسَبُلًا لِّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

5- آفرینش نهر ها و راه های طبیعی ، علامتهایی است برای راهیابی آدمیان

أَنْهَرًا وَسَبُلًا لِّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ . وَعَلِمَاتٍ

احتمال دارد مراد از <لعلکم تهتدون> به قرینه بیان منافع کوهها و نیز <علامات> در آیه بعدی، راهیابی باشد.

7- غرض از خلقت کوه ها ، نهر ها و راه ها هدایت انسان ها است .

وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَوْسًا . . . وَأَنْهَرًا وَسَبُلًا لِّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ

برداشت مذکور، بنابراین نکته است که مراد از <تهتدون> هدایت معنوی باشد.

14- فواید راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 31 - 3

3- آفرینش دره ها و راه های وسیع و فراخ ، به منظور راه یابی انسان است .

وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سَبُلًا لِّعَلَّهِمْ يَهْتَدُونَ

<فج> به معنای راه های وسیع میان دو کوه است که شامل دره ها و راه های کوهستانی می شود و <سبل> به مطلق راه ها اطلاق می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 20 - 1,2

1 - زمین ، دارای راه های روشن و گشاده ، برای آمد و شد انسان ها

لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سَبُلًا فِجَاجًا

<فج> (مفرد <فجاج>) به معنای راه روشن و گشاده است. (مصباح المنیر)

2 - خداوند ، زمین را به گونه ای آفرید که انسان بتواند در آن راه های وسیع برای خود بسازد .

لتسلکوا منها سبلاً فجاجاً

برخی از مفسران، بر آنند که چون فعل <سلک> با <من> متعدی شده است، متضمن معنای اتخاذ است؛ یعنی، <لتتخذوا لأنفسکم منها سبلاً...>.

15- نقش راه ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 31 - 4

4- اهمیت و نقش حیاتی کوه ها و راه های طبیعی برای زندگی انسان ها

و جعلنا فی الأرض روسی أن تمید بهم... سبلاً لعلهم یهتدون

ص: 107

16- اقلیت راهبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 20

20 - بیشتر راهبان ، عناصری منحرف و فاسق و تنها اقلیتی از آنان مؤمنان راستین بودند .

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم ف_سقون

17- اکثریت راهبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 20

20 - بیشتر راهبان ، عناصری منحرف و فاسق و تنها اقلیتی از آنان مؤمنان راستین بودند .

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم ف_سقون

18- پاداش راهبان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 21

21 - راهبان حقیقی در پیشگاه خدا مأجورانند .

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم

19- راهبان فاسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 19

19 - راهبان مسیحی دو دسته شدند : دسته ای مؤمن و به معنای حقیقی کلمه تارک دنیا و دسته ای فاسق و منحرف

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم ف_سقون

مفسران گرچه در مرجع ضمیر <هم> در جمله بالا- اختلاف نظر دارند؛ ولی ظاهر این است که این ضمائر مربوط به راهبان است؛ زیرا محط بحث این بخش از آیه در رابطه با آنان می باشد.

20- راهبان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 108

19 - راهبان مسیحی دو دسته شدند : دسته ای مؤمن و به معنای حقیقی کلمه تارک دنیا و دسته ای فاسق و منحرف

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم ف_سقون

مفسران گرچه در مرجع ضمیر <هم> در جمله بالا- اختلاف نظر دارند؛ ولی ظاهر این است که این ضمایر مربوط به راهبان است؛ زیرا محط بحث این بخش از آیه در رابطه با آنان می باشد.

21- زیادی راهبان فاسق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بیشتر راهبان ، عناصری منحرف و فاسق و تنها اقلیتی از آنان مؤمنان راستین بودند .

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم ف_سقون

22- کمی راهبان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بیشتر راهبان ، عناصری منحرف و فاسق و تنها اقلیتی از آنان مؤمنان راستین بودند .

ف_اتینا الذین ءامنوا منهم أجرهم و کثیر منهم ف_سقون

راهزنی

23- آثار راهزنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - شیوع عمل لواط و راهزنی و رواج گناه علنی ، عذاب الهی را در پی دارد .

أنتکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر فما کان جواب قومه

درخواست قوم لوط از حضرت لوط(ع) برای نزول عذاب، با جمله شرطی <إِنْ كُنْتُمْ مِنَ الصَّادِقِينَ> نشان دهنده وعده عذاب از جانب لوط(ع)، به آنها است. گفتنی است وعده عذاب از سوی پیامبری به قومی، به خاطر اعمال یاد شده، حکایت می کند که آن اعمال مستحق عذابند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 31 - 10

10 - ظلم قوم لوط با لوط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه، در پی دارنده هلاکت و عذاب برای آنان

أَنْتُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَ... إِنْ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ

ص: 109

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 34 - 8

8 - رواج لواط و راهزنی و گناه علنی در جامعه ، در پی دارنده غذایی شکننده و سخت است .

أنتکم لتأتون الرجال و .. إنا منزلون علی أهل هذہ القریه رجراً ... بما کانوا

24- راهزنی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 29 - 4,5,8,9

4 - قوم لوط ، راه ها را می بستند و به غارت اموال مسافران می پرداختند .

أنتکم .. و تقطعون السبیل

بنابراین احتمال که <قطع سبیل> همان معنای حقیقی خود را داشته باشد، بستن راه ها از سوی قوم لوط، به منظور غضب و غارت انجام می گرفته است.

5 - قوم لوط ، راه ها را بر مسافران می بستند تا با آنان ، عمل لواط انجام دهند .

أنتکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل

احتمال دارد که عطف <تقطعون..> بر <لتأتون> به منظور بیان یک واقعیت خارجی _ چنان که مفسران نیز گفته اند _ باشد و آن، این است که قوم لوط، راه را بر مسافران می بسته اند تا بر آنان دست بیابند و با آنان آمیزش کنند.

8 - لوط (ع) ، قوم اش را به جهت ارتکاب عمل لواط و راهزنی و ارتکاب آشکار منکر ، سرزنش کرد .

أنتکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر

9 - لوط (ع) ، قوم اش را به خاطر ارتکاب عمل لواط ، راهزنی و ارتکاب علنی منکر ، به عذاب الهی وعده داد .

أنتکم لتأتون الرجال .. فما کان جواب قومه إلا أن قالوا اتتنا بعداب الله

25- ظلم راهزنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 31 - 9

9- لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، عملی ظالمانه است .

أنتکم لتأتون الرجال .. إنا مهلكوا أهل هـ ذه القریه إن أهلها كانوا ظـ لمین

26- فساد راهزنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 30 - 3

3 - عمل لواط و راهزنی و ارتکاب علنی گناه ، از موارد افساد است .

ص: 110

أنتنکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . . انصرنی علی ال

27- فسق راهزنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 34 - 7

7- لواط و راهزنی و ارتکاب گناه علنی ، از مظاهر فسق است .

أنتنکم لتأتون الرجال و تقطعون السبیل و تأتون فی نادیکم المنکر . . بما کانوا یفس

راهیابی

28- ابزار راهیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 15 - 5

5- آفرینش نهر ها و راه های طبیعی ، علامتهایی است برای راهیابی آدمیان

أنه رًا و سبلاً لعلکم تهتدون . و علـمـت

احتمال دارد مراد از <لعلکم تهتدون> به قرینه بیان منافع کوهها و نیز <علامات> در آیه بعدی، راهیابی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 16 - 2

2- ستارگان ، دارای نقشی بسیار مهم در راهیابی مسافران

و علـمـت و بالنجم هم یهتدون

ذکر خاص <نجم> پس از عام (علامات) با اینکه نجم بی شک از جمله آنهاست، می تواند گویای نکته یاد شده باشد.

29- ابزار راهیابی در تاریکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 97 - 1

1_ خداوند ستارگان را برای راهیابی انسان در ظلمتهای دشت و دریا قرار داده است.

و هو الذی جعل لکم النجوم لتهدوا بها فی ظلمت البر و البحر

30- امیدواری راهیابی در صحرای سینا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 111

10 - موسی (ع) ، امیدوار به یافتن کسی یا کسانی در کنار آتش و کسب اطلاع از آنان درباره راه

قال لأهله امكثوا .. لعلی ءاتیکم منها بخبر

31- راهیابی با ستارگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 16 - 2,3

2- ستارگان ، دارای نقشی بسیار مهم در راهیابی مسافران

وعلـمـت و بالنجم هم یهتدون

ذکر خاص <نجم> پس از عام (علامات) با اینکه نجم بی شک از جمله آنهاست، می تواند گویای نکته یاد شده باشد.

3- <قال رسول الله (ص) : > و بالنجم هم یهتدون < قال : هو الجدی لأنه نجم لاتزول و علیه بناء القبلة و به یهتدی أهل البر و البحر ;

از رسول خدا(ص) در باره سخن خدا <و بالنجم هم یهتدون> فرمود: آن ستاره جدی است؛ زیرا آن ستاره ای است که از بین نمی رود و قبله [شناسی] بر آن بنا شده و به وسیله آن اهل خشکی و دریا راهنمایی می شوند. <..>

32- راهیابی به آسمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 36 - 1

1 - فرمان فرعون به هامان ، مبنی بر ساختن بنایی بلند برای رسیدن به راه های آسمان ها

وقال فرعون یـهـمـن ابن لی صرحاً لعلی أبلغ الأَسبـب

<صرح> به معنای قصر و بنای بلند است. مقصود از آن در این آیه، بنای بلند (مانند برج) و یا رصدخانه است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 19 - 1

1 - آسمان در نخستین مراحل برپایی قیامت ، به فضایی باز و خالی از موانع عبور تبدیل خواهد شد .

مبالغه موجود در تعبیر <فكانت أبواباً> در تعبیر <فكانت ذات أبواب> نیست؛ زیرا در تعبیر اول، گویا آسمان _ به جهت فراوانی راه عبور _ چیزی جز همان درب ها نیست. جمله <فتحت السماء> عطف بر <ینفخ> و یا حال برای فاعل <تأتون> است. در هر دو صورت، حوادث آغازین قیامت را بیان می کند.

33- راهیابی در بیابان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 112

5 - انعام - 6 - 97 - 1

1_ خداوند ستارگان را برای راهیابی انسان در ظلمتهای دشت و دریا قرار داده است.

وهو الذى جعل لكم النجوم لتهتدوا بها فى ظلمت البر والبحر

34- راهیابی در دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 97 - 1

1_ خداوند ستارگان را برای راهیابی انسان در ظلمتهای دشت و دریا قرار داده است.

وهو الذى جعل لكم النجوم لتهتدوا بها فى ظلمت البر والبحر

35- راهیابی موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 22 - 5

5- امید بستن موسی (ع) به هدایت خداوند در یافتن راهی بی خطر و رساننده به مدین

قال عسى ربى أن يهدىنى سواء السبيل

<سواء السبيل> (راه وسط) کنایه از راهی است که خطر گم شدن در آن نباشد و به راحتی انسان را به مقصد برساند.

36- منشأ راهیابی در خشکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 63 - 1

1 - راهیابی انسان ، در ظلمات بیابان و دریا ، به هدایت و تدبیر خداوند

أمن يهدىكم فى ظلمت البر والبحر

37- منشأ راهیابی در دریا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - راهیابی انسان، در ظلمات بیابان و دریا، به هدایت و تدبیر خداوند

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

ص: 113

38- منشأ راهیابی در شب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 63 - 1

1- راهیابی انسان، در ظلمات بیابان و دریا، به هدایت و تدبیر خداوند

أَمَّنْ يَهْدِيكُمْ فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ

39- نشانه های راهیابی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 16 - 1

1- خداوند برای راهیابی آدمیان، علامت ها و نشانه هایی در زمین قرار داده است .

وَأَلْقَى فِي الْأَرْضِ رَواسِيًّ.. لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ . وَعَلَمَات

<علامات> عطف به <رواسی و آنهار> است و مراد آن علامتها و نشانه هایی طبیعی است که در زمین وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 31 - 3

3- آفرینش دره ها و راه های وسیع و فراخ، به منظور راه یابی انسان است .

وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سَبِيلًا لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ

<فَج> به معنای راه های وسیع میان دو کوه است که شامل دره ها و راه های کوهستانی می شود و <سبیل> به مطلق راه ها اطلاق می گردد.

ص: 114

7- رب

1- هدایتگری رب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 77 - 8,9

8_ هدایتگری از شوون لازم برای <رب> است.

قال لئن لم يهدني ربي لأكونن من القوم الضالين

9_ ربوبیت هستی سزاوار کسی است که هدایتگر باشد.

قال لئن لم يهدني ربي لأكونن من القوم الضالين

جمله <لئن لم يهدني ربي> تعریضی بر ستاره پرستان می تواند باشد، یعنی شما که ستاره را رب می پندارید چه نشانی از هدایتگری آنان دارید، و اگر رب نتواند هادی باشد، چگونه رب خواهد بود؟

رب العالمين

2- {رب العالمين}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 109 - 10

10 - خدا، ربّ العالمين (پروردگار جهانیان) است .

إن أجرى إلاّ على ربّ العـلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 127 - 10

10 - خدا، ربّ العالمين (پروردگار جهانیان) است .

إن أجرى إلاّ على ربّ العـلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - خداوند ، ربّ العالمين (پروردگار جهانيان) است .

و ما أسئلكم عليه من أجر إن أجرى إلاّ على ربّ العـلمين

ص: 115

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 164 - 10

10 - خداوند ، ربّ العالمین (پروردگار جهانیان) است .

إن أجرى إلا على ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 180 - 10

10 - خداوند ، ربّ العالمین (پروردگار جهانیان) است .

ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 192 - 10

10 - خداوند ، پروردگار جهانیان (ربّ العالمین) است .

ربّ العـلمین

3- پرسش از رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 23 - 1،4

1 - پرسش انکار آمیز فرعون از موسی (ع) در باره حقیقتی به نام < ربّ العالمین > (پروردگار جهانیان)

قال فرعون و ما ربّ العـلمین

واژه < ما > اسم استفهام است و غالباً با آن، از حقیقت اسم مابعدش پرسش می شود. گفتنی است که استفهام یاد شده برای اظهار تعجب به منظور انکار حقیقت مورد پرسش می باشد.

4 - < عن أبي عبد الله (ع) قال لمّا بعث الله موسى إلى فرعون . . . فقال فرعون > و ما ربّ العالمین < و إنّما سأله عن كيفية الله فقال موسى > ربّ السماوات و الأرض و ما بينهما إن كنتم موقنین < فقال فرعون متعجباً لأصحابه > ألا تستمعون < أسأله عن الكيفية فيجيبني عن الصفات . . . >

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: هنگامی که خداوند موسی را به سوی فرعون مبعوث کرد . . . فرعون به موسی(ع) گفت > و ما ربّ العالمین < و سؤال فرعون از موسی درباره کیفیت خداوند بود. موسی(ع) در جواب فرعون گفت: > ربّ السماوات و الأرض و ما بینهما < . فرعون در حالی که تعجب کرده بود به اصحابش گفت: آیا نمی شنوید [چه میگوید؟] من از کیفیت خدا می پرسم و او در جواب من از صفات می گوید...<.

4- جادوگران فرعون و رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 3

ص: 116

3_ پیشگیری از فریبکاری و خدعه‌گری فرعون، از اهداف ساحران در تفسیر < رب العلمین > به < رب موسی و هرون >

رب موسی و هرون

5- ذکر الحمد لله رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 9

9_ ذکر < الحمد لله رب العالمین > حسن ختام نیایش اهل بهشت است .

و ءاخر دعویهم أن الحمد لله رب العلمین

6- ذکر الحمد لله رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 75 - 11

11 - < الحمد لله رب العالمین >، ثنا و آخرین سخن خلاق در قیامت است .

وقیل الحمد لله رب العالمین

7- رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 29 - 8

8 - بی قید و شرط بودن مشیت خداوند، لازمه ربوبیت او بر تمام هستی است .

إلا أن یشاء الله رب العالمین

وجود قید <إلا أن یشاء الله> در مورد مشیت انسان‌ها و ذکر نشدن هیچ قیدی در مورد مشیت الهی، گویای آن است که مشیت خداوند قیدی ندارد. توصیف خداوند به <رب العالمین>، در حقیقت بیان علت مطلق بودن مشیت او است.

8- فرعون و اصطلاح رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - < ربّ العالمين > عنوانی ناشناخته در فرهنگ اعتقادی فرعون و فرعونیان

قال فرعون و ما ربّ العـلمین

ص: 117

9- فرعونیان و اصطلاح رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 23 - 2

2 - < رب العالمین > عنوانی ناشناخته در فرهنگ اعتقادی فرعون و فرعونیان

قال فرعون و ما رب العَلَمین

10- مراد از رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 23 - 4

4 - < عن أبي عبد الله (ع) قال لما بعث الله موسى إلى فرعون . . . فقال فرعون < و ما رب العالمین > و إنما سأله عن كيفية الله فقال موسى < رب السماوات و الأرض و ما بينهما إن كنتم موقنين > فقال فرعون متعجباً لأصحابه < ألا تستمعون > أسأله عن كيفية فيجيبني عن الصفات . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده که فرمود: هنگامی که خداوند موسی را به سوی فرعون مبعوث کرد . . . فرعون به موسی(ع) گفت < و ما رب العالمین > و سؤال فرعون از موسی درباره کیفیت خداوند بود. موسی(ع) در جواب فرعون گفت: < رب السماوات و الأرض و ما بينهما . . . >. فرعون در حالی که تعجب کرده بود به اصحابش گفت: آیا نمی شنوید [چه میگوید؟] من از کیفیت خدا می پرسم و او در جواب من از صفات می گوید . . . <.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 24 - 2

2- پروردگار جهان ، همان مربی و مدبر آسمان ها و زمین و موجودات میان آنها است .

قال فرعون و ما رب العَلَمین . قال رب السموت و الأرض و ما بينهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 3

3- اهتمام موسی (ع) به تبیین < رب العالمین > علی رغم رویه رو شدن با استهزا و تهمت فرعون

قال لمن حوله ألا تستمعون . . . إن رسولکم . . . لمجنون. قال رب المشرق و المغرب و ما

11- موسی (ع) و رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 24 - 1

1 - اقدام موسی (ع) ، به معرفی پروردگار جهانیان برای فرعون و حاضران مجلس او

قال رب السموت والأرض وما بينهما إن كنتم موقنین

ص: 118

1- آثار ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 1,2,3,6

1_ رباخواران ، همچون شیطان زدگان آشفته ، دیوانه و پریشان

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ

با توجه به معنای لغوی <تَخَبَّطَ> که دیوانگی و پریشانی است. (التَّخَبُّطُ الْمَسُّ بِالْجَنُونِ وَالتَّخِيلُ).

2_ نظام اقتصادی ربوی ، موجب عدم تعادل مناسبات اجتماعی

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ

3_ رباخواری ، موجب انحراف و نابسامانی نظام اقتصادی جامعه می گردد .

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ

6_ جهت گیری غلط رباخوار ، در برابر سعادت و خیر خویش

الَّذِينَ .. كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ

همان گونه که شخص شیطان زده جهت گیری صحیحی در برابر مصالح خویش ندارد، رباخوار نیز چنین است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 1,3

1_ خداوند ، سوق دهنده دائمی سرمایه های ربوی ، به نقصان و نابودی

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا

رو به کاستی رفتن را <مَحَقَ> گویند. (مجمع البيان).

3_ حاکمیت ربا در اقتصاد جامعه ، نابودکننده نظام اقتصادی آن جامعه

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

2 - بقرہ - 2 - 278 - 3

3_ ناسازگاری ربا ، با ایمان و تقوا

یا ایہا الذین امنوا اتقوا اللہ و ذروا ما بقی من الربوا ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

ص: 119

2 - بقره - 2 - 279 - 3، 2

2_ رباخواران در موضع جنگ با خداوند و پیامبر (ص)

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

3_ رباخواران، محاربان با خداوند و رسول (ص)

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

9_ الغای مالکیت رباخواران حتی نسبت به اصل سرمایه در صورتی که از عمل ناپسند خود (رباخواری) توبه نکنند. *

و ان تبتم فلکم رؤس اموالکم

از مفهوم جمله <و ان تبتم... > برداشت شده است؛ یعنی اگر توبه نکردند، با اعلام جنگ و برخورد نظامی، محارب قلمداد شده، و در این صورت اصل سرمایه آنان نیز مصادره خواهد شد.

2- اجتناب از ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 9، 10

9_ پرهیز از رباخواری و چشمپوشی از سودهای ربوی، از وظایف مؤمنان

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا

10_ پرهیز از رباخواری و واگذاری سودهای ربوی، از مصادیق تقوا

اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا

3- احکام ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 7، 9، 10، 17، 18

7_ پندار نادرست رباخواران، از همانندی بیع با ربا، دلیل رباخواری آنان

الذین یأکلون الربوا .. ذلک بانّهم قالوا انّما البیع مثل الربوا

بنابراینکه <ذلک> اشاره به <اکل ربا> باشد که از <یأکلون الرِّبوا> به دست می آید.

9_ حکم به حلیت بیع (معاملات غیر ربوی) و حرمت ربا (معاملات ربوی)، از جانب خداوند

و احلّ الله البیع و حرّم الرِّبوا

10_ حلیت سود ربوی برای رباخواران، قبل از رسیدن حکم تحریم ربا به آنان

فمن جاء موعظه من ربّه فانتهی فله ما سلف

<فله ما اخذ و اکل من الرِّبوا قبل النّهی. >

17_ اعتقاد به همگونی بیع و ربا پس از بیان ربا و حکم آن، موجب جاودانگی در آتش

قالوا إنّما البیع .. و من عاد فاولئک اصحاب النار هم فیها خالدون

در برداشت فوق متعلق <عاد>، پندار غلط همسانی بیع و ربا گرفته شده است، بنابراین جمله <و من عاد .. > به این معناست: اگر کسی پس از بیان حکم الهی درباره ربا، همچنان بر این پندار باشد که بیع همانند ریاست در آتش مخلّد خواهد بود. چون وی در حقیقت کافر است.

ص: 120

18_ ربا فقط در مکیل و موزون است .

احلّ الله البيع و حرّم الربوا

امام صادق (ع): لا يكون الربا إلا فيما يكال او يوزن

کافی، ج 5، ص 146، ح 10؛ نورالثقلین، ج 1، ص 291، ح 1159.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 11، 12، 13

11_ الغای مالکیت رباخواران نسبت به سود های ربوی

ذرو ما بقی من الربوا

لزوم رهاسازی سودهای ربوی، مجاز نبودن دخل و تصرف در آنهاست؛ و لازمه این معنا، به رسمیت نشناختن و مالک ندانستن رباخوار نسبت به بهره های ربوی است.

12_ عدم جواز گرفتن سود های ربوی، هر چند معامله ربوی قبل از تحریم ربا، انجام گرفته باشد .

و ذرو ما بقی من الربوا

13_ عدم لزوم بازگرداندن سود های ربوی به صاحبان آن، در صورتی که معامله ربوی قبل از تحریم ربا انجام گرفته باشد .

و ذرو ما بقی من الربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 130 - 1، 5

1_ حرمت رباخواری با سودی چند برابر، نسبت به اصل سرمایه

یا ایّها الذین امنوا لا تأکلوا الربواّ اضعافاً مضاعفه

کلمه <اضعاف>، جمع <ضعف> است و <ضعف>، به معنای یک برابر و <اضعاف> به معنای چند برابر. در آیه فوق، <اضعافاً>، حال برای <الربوا> است؛ و ظاهراً چندین برابر شدن، در مقایسه با اصل سرمایه است.

5_ حرمت هر گونه تصرف در اموال ربوی

لا تأكلوا الرِّبوا

مراد از <اکل> (خوردن) در آیه مورد بحث، مطلق تصرفات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 3

3_ حرمت رباخواری

وأخذهم الربوا وقد نهوا عنه

4- بی برکتی ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 2

2- اموال و هدایایی که به قصد بازپرداخت افزون تر، داده می شود، هیچ افزایشی در پیشگاه خداوند ندارد.

ص: 121

و ما اتیتم من رباً لیربوا فی أموال الناس فلا یربوا عندالله

<لیربوا فی أموال الناس> احتمال دارد که اشاره به مالی باشد که به قصد باز پس گیری هدایای بیشتری، هدیه می شود. در این صورت، <فی> در <فی أموال الناس> به معنای <من> ابتدایی است؛ یعنی: <مالی را می دهید، به قصد این که از اموال مردم، زیادتى برای خود تحصیل کنید.>.

5- حرمت ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 9

9_ حکم به حلیت بیع (معاملات غیر ربوی) و حرمت ربا (معاملات ربوی)، از جانب خداوند

و احلّ الله البیع و حرّم الربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 29 - 19

19_ حرمت تصرف در اموال به دست آمده از راه ربا، قمار، کم فروشی و ظلم

لا تاكلوا اموالکم بینکم بالباطل

امام باقر(ع) در مورد <بالباطل> در آیه فوق فرمود: بالربا و القمار و البخس و الظلم.

تفسیر تبیان، ج 3، ص 178؛ مجمع البیان، ج 3، ص 59؛ تفسیر برهان، ج 1، ص 363، ح 10؛ نورالثقلین، ج 1، ص 472، ح 198.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 3، 2، 1

1_ حرمت رباخواری بر یهود

و أخذهم الربوا و قد نهوا عنه

2_ یهود مردمی رباخوار علی رغم آگاهی به حرمت آن

وَأَخْذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نَهَوْنَا عَنْهُ

3_ حرمت رباخواری

وَأَخْذِهِمُ الرِّبَا وَقَدْ نَهَوْنَا عَنْهُ

6- حرمت مال ربوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 130 - 5

5_ حرمت هر گونه تصرف در اموال ربوی

لا تَأْكُلُوا الرِّبَا

ص: 122

مراد از <اکل> (خوردن) در آیه مورد بحث، مطلق تصرفات است.

7- ربا در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 4

4_ رباخواری از عادات و رسوم جاهلیت

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا

8- ربا در صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 5

5_ وجود مؤمنان رباخوار در صدر اسلام

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا

توصیه خداوند به مؤمنان در مورد رهاسازی بهره های ربوی، بیانگر وقوع ربا و رباخواری در بین مسلمانان صدر اسلام است که از بقایای عادات عصر جاهلی بوده است.

9- ربای حرام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 11، 12

11 - > قال أبو عبد الله (ع) : الربا رباان : أحدهما حلال و الآخر حرام . فأما الحلال فهو أن یقرض الرجل أخاه قرضاً طمعاً أن یزیده و یعوضه بأكثر مما يأخذہ بلا شرط بینهما فإن أعطاه أكثر مما أخذہ ، علی غیر شرط بینهما ، فهو مباح له و لیس له عند الله ثواب فیما أقرضه و هو قوله > فلا یربوا عند الله < ;

امام صادق (ع) فرمود: ربا، بر دو قسم است: یکی، حلال و دیگری، حرام است؛ ربای حلال، آن است که کسی، به برادرش قرض دهد در حالی که امید دارد بیشتر از آنچه قرض داده، به او برگرداند، ولی هیچ گونه شرط زیاده نکرده باشد. در این صورت اگر قرض گیرنده چیزی بیشتر از آنچه گرفته است، به قرض دهنده بدهد، مباح است، ولی هیچ گونه پاداشی نزد خداوند، در قرضی که داده، برای او نیست. این همان سخن خداوند است که: فلا یربوا عند الله...<

12 - > عن أبي عبد الله (ع) قال : الربا ربا، ان : ربا يؤكل و ربا لا يؤكل . فأما الذى يؤكل فهديتك إلى الرجل تطلب منه الثواب أفضل منها فذلك الربا الذى يؤكل و هو قوله عزّوجلّ > و ما آتيتم من ربا ليربوا فى أموال الناس فلا يربوا عند الله < . . . ;

از امام صادق(ع) روایت شده که ربا، دو قسم است: ربایی که خوردن آن جایز است، و ربایی که خوردن اش جایز نیست. آن ربایی که خوردن اش جایز است، هدیه ای است که به کسی می دهی و انتظار داری که او بیشتر از آن را به تو بدهد. این، اضافه ای که دریافت می کنی، ربایی است که خوردن آن جایز است و این است قول خدای عزّوجلّ که می فرماید: و ما آتیتم

ص: 123

من رباً ليربوا في أموال الناس فلا يربوا عند الله...>

10- ربای حلال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 11، 12

11 - > قال أبو عبد الله (ع) : الربا ربا، ان : أحدهما حلال و الآخر حرام . فأما الحلال فهو أن يقرض الرجل أخاه قرضاً طمعاً أن يزيد و يعوضه بأكثر ممّا يأخذه بلا شرط بينهما فإن أعطاه أكثر ممّا أخذه ، على غير شرط بينهما ، فهو مباح له و ليس له عند الله ثواب فيما أقرضه و هو قوله > فلا يربوا عند الله < ;

امام صادق(ع) فرمود: ربا، بر دو قسم است: یکی، حلال و دیگری، حرام است؛ ربای حلال، آن است که کسی، به برادرش قرض دهد در حالی که امید دارد بیشتر از آنچه قرض داده، به او برگرداند، ولی هیچ گونه شرط زیاده نکرده باشد. در این صورت اگر قرض گیرنده چیزی بیشتر از آنچه گرفته است، به قرض دهنده بدهد، مباح است، ولی هیچ گونه پاداشی نزد خداوند، در قرضی که داده، برای او نیست. این همان سخن خداوند است که: فلا يربوا عند الله...>

12 - > عن أبي عبد الله (ع) قال : الربا ربا، ان : ربا يؤكل و ربا لا يؤكل . فأما الذي يؤكل فهديتك إلى الرجل تطلب منه الثواب أفضل منها فذلك الربا الذي يؤكل و هو قوله عزّوجلّ > و ما آتيتم من رباً ليربوا في أموال الناس فلا يربوا عند الله < ;

از امام صادق(ع) روایت شده که ربا، دو قسم است: ربایی که خوردن آن جایز است، و ربایی که خوردن اش جایز نیست. آن ربایی که خوردن اش جایز است، هدیه ای است که به کسی می دهی و انتظار داری که او بیشتر از آن را به تو بدهد. این، اضافه ای که دریافت می کنی، ربایی است که خوردن آن جایز است و این است قول خدای عزّوجلّ که می فرماید: و ما آتيتم من رباً ليربوا في أموال الناس فلا يربوا عند الله...>

11- ظلم ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 10

10 _ رباخواری ، ستمگری است .

و ان تبتم فلکم رؤس اموالکم لا تظلمون

مفهوم جمله >فلکم رؤس اموالکم لا تظلمون< (آنگاه که فقط اصل سرمایه را بگیرید، ستمکار نیستید) این است که در صورت گرفتن ربا، ستمکار هستید.

12- کیفر ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 16،17

16_ بازگشت به رباخواری پس از آگاهی از حرمت آن ، موجب جاودانگی در آتش

ص: 124

فمن جاءه موعظه . . . و من عاد فاولئك اصحاب النار هم فيها خالدون

جمله <فمن جاءه موعظه> به این معناست که حکم الهی به او ابلاغ شود؛ یعنی پس از بیان حکم، به آن آگاهی یابد. گفتنی است جمله <و من عاد> در برداشت فوق، بازگشت به رباخواری تفسیر شده است.

17 _ اعتقاد به همگونی بیع و ربا پس از بیان ربا و حکم آن ، موجب جاودانگی در آتش

قالوا انما البيع . . . و من عاد فاولئك اصحاب النار هم فيها خالدون

در برداشت فوق متعلق <عاد>، پندار غلط همسانی بیع و ربا گرفته شده است، بنابراین جمله <و من عاد . . . > به این معناست: اگر کسی پس از بیان حکم الهی درباره ربا، همچنان بر این پندار باشد که بیع همانند ریاست در آتش مخلّد خواهد بود. چون وی در حقیقت کافر است.

13- گناه ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 9

9_ رباخواری ، ناسپاسی شدید نعمت و گنهکاری است .

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرَّبَّوَا . . . وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 4

4_ رباخواری ، گناهی بس بزرگ

فان لم تفعلوا فاذنوا بحرب

اعلام جنگ خدا و رسول (ص) علیه رباخوار، حاکی از گناه بزرگ اوست.

14- محمد(ص) و ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 1,2,3

1_ خداوند و پیامبر (ص) ، در جنگی بزرگ علیه رباخواران

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

بنابراینکه <من>، ابتدائیه باشد؛ یعنی جنگ از ناحیه خدا و رسول آغاز شده است. گفتنی است که نکره بودن کلمه <حرب>، دلالت بر جنگی بزرگ دارد.

2_ رباخواران در موضع جنگ با خداوند و پیامبر (ص)

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

3_ رباخواران، محاربان با خداوند و رسول (ص)

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

ص: 125

15- موانع ربا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 13

13 _ ایمان و عمل صالح به ویژه نماز و زکات زمینه نفی ربا در جامعه

يُمَحِّقُ اللَّهُ الرَّبْوَا .. اٰمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحٰتِ

ذکر این آیه پس از آیات قبل (در مورد ربا) رهنمودی است برای از بین بردن ربا در جامعه.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 7

7 _ ایمان و تقوای الهی ، زمینه ساز نفی نظام اقتصادی ربوی

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ

رباخوار

16- اختلال روانی رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 19

19 _ رباخوار در قیامت ، همچون دیوانگان محشور می شود .

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا

رسول الله (ص): يَأْتِي آكُلَ الرِّبَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَخْتَبِلًا ..

الدر المنثور، ج 2، ص 102.

17- توبه رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 _ عاقبت کار رباخواران توبه کننده از عمل خویش ، به خداوند واگذار شده است .

فمن جاء... فانتهی... و امره الی الله

14 _ خداوند ، پذیرنده توبه رباخواران ، از عمل ناپسند آنان

فمن جاء موعظه من ربّه فانتهی فله ما سلف و امره الی الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 _ راه توبه برای رباخواران از کردار ناشایست خویش باز است .

و ان تبتم

ص: 126

7_ اصل سرمایه رباخوارانی که از عمل ناپسند خویش توبه می کنند ، متعلق به خود آنان است .

و ان تبتم فلکم رؤس اموالکم

11_ باز پس ندادن اصل سرمایه رباخوارانی که توبه کردند ، ستمی بر آنان است .

فلکم رؤس اموالکم لا تظلمون و لا تُظلمون

ولی اگر اصل سرمایه هم به شما باز پس داده نشود، مورد ستم واقع شده اید.

18- رباخوار در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 19

19_ رباخوار در قیامت ، همچون دیوانگان محشور می شود .

الذین یأکلون الرّبا

رسول الله (ص): یأتی آکل الرّبا یوم القیامه مختبلا ..

الدر المنثور، ج 2، ص 102.

19- عقیده رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 7،8

7_ پندار نادرست رباخواران ، از همانندی بیع با ربا ، دلیل رباخواری آنان

الذّین یأکلون الرّبا .. ذلک بانّهم قالوا إنّما البیع مثل الرّبا

بنابراینکه <ذلک> اشاره به <اکل ربا> باشد که از <یأکلون الرّبا> به دست می آید.

8_ پندار و باور غلط رباخواران از همگونی بیع و ربا ، نشانه عدم تعادل شخصیت آنان

الذّین یأکلون .. ذلک بانّهم قالوا إنّما البیع مثل الرّبا

کلمه <ذلک> علاوه بر اینکه اشاره به <اکل ربا> است، می تواند اشاره به تَخْبِط و جنون زدگی باشد، البته در این صورت جمله <ذلک باّتهم> تعلیل در مقام اثبات است که در این برداشت به نشانه تعبیر شده است.

20- فرجام رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 12

12 _ عاقبت کار رباخواران توبه کننده از عمل خویش ، به خداوند واگذار شده است .

فمن جاء... فانتهی... و امره الی الله

ص: 127

21- قیاس رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 7,8,17

7_ پندار نادرست رباخواران، از همانندی بیع با ربا، دلیل رباخواری آنان

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا... ذَلِكَ بَأْتُهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلَ الرِّبَا

بنابراینکه <ذلك> اشاره به <اکل ربا> باشد که از <یأكلون الربوا> به دست می آید.

8_ پندار و باور غلط رباخواران از همگونی بیع و ربا، نشانه عدم تعادل شخصیت آنان

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ... ذَلِكَ بَأْتُهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلَ الرِّبَا

کلمه <ذلك> علاوه بر اینکه اشاره به <اکل ربا> است، می تواند اشاره به تخریب و جنون زدگی باشد، البته در این صورت جمله <ذلك بأتهم> تعلیل در مقام اثبات است که در این برداشت به نشانه تعبیر شده است.

17_ اعتقاد به همگونی بیع و ربا پس از بیان ربا و حکم آن، موجب جاودانگی در آتش

قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ... وَ مِنْ عَادِ فَاوَلئِكَ اصحاب النار هم فیها خالدون

در برداشت فوق متعلق <عاد>، پندار غلط همسانی بیع و ربا گرفته شده است، بنابراین جمله <و من عاد...> به این معناست: اگر کسی پس از بیان حکم الهی درباره ربا، همچنان بر این پندار باشد که بیع همانند ریاست در آتش مخلد خواهد بود. چون وی در حقیقت کافر است.

22- مالکیت رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 11,12,13

11_ الغای مالکیت رباخواران نسبت به سودهای ربوی

ذروا ما بقی من الربوا

لزوم رهاسازی سودهای ربوی، مجاز نبودن دخل و تصرف در آنهاست؛ و لازمه این معنا، به رسمیت نشناختن و مالک ندانستن رباخوار نسبت به بهره های ربوی است.

12_ عدم جواز گرفتن سود های ربوی ، هر چند معامله ربوی قبل از تحریم ربا ، انجام گرفته باشد .

و ذروا ما بقى من الربوا

13_ عدم لزوم بازگرداندن سود های ربوی به صاحبان آن ، در صورتی که معامله ربوی قبل از تحریم ربا انجام گرفته باشد .

و ذروا ما بقى من الربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 11

11_ باز پس ندادن اصل سرمایه رباخوارانی که توبه کردند ، ستمی بر آنان است .

فلکم رؤس اموالکم لا تظلمون و لا تُظلمون

ولی اگر اصل سرمایه هم به شما باز پس داده نشود، مورد ستم واقع شده اید.

ص: 128

23- مبارزه با رباخوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 279 - 5، 1

1_ خداوند و پیامبر (ص)، در جنگی بزرگ علیه رباخواران

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

بنابراینکه <من>، ابتدائی باشد؛ یعنی جنگ از ناحیه خدا و رسول آغاز شده است. گفتنی است که نکره بودن کلمه <حرب>، دلالت بر جنگی بزرگ دارد.

5_ لزوم شدت عمل و برخورد نظامی، با رباخوارانی که دست از عمل ناپسند خود برنمی دارند.

فان لم تفعلوا فأذنوا بحرب من الله ورسوله

رباخواران

24- کفر رباخواران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 4

4_ رباخواران، هر چند مدعی ایمان باشند، در حقیقت از زمره کفرپیشگان هستند.

لا تاكلوا الربوا... و اتقوا النار التي أعدت للكافرين

مقتضای جمع میان خطاب <یا ایها الذین آمنوا لا تاكلوا الربوا...> و تهدید این گروه از رباخواران به آتش مهیا شده برای کافران، قرار دادن رباخواران مدعی ایمان است به منزله کافران.

رباخواری

25- آثار رباخواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 130 - 15، 9

9_ ناسازگاری رباخواری با تقوای پیشگی

لا تأكلوا الرِّبواً .. و اتَّقوا الله

15 _ رباخواران ، رستگار نخواهند شد .

لا تأكلوا الرِّبواً .. لعلكم تفلحون

آیه شریفه، فلاح و رستگاری را در گرو تقوای پیشگی و پرهیز از ربا دانسته است. (چون <لعلّ>، علاوه بر اینکه متعلق به <اتقوا الله> است؛ متعلق به <لا تأكلوا الرِّبواً> نیز می باشد.) بنابراین آنجا که رباخواری باشد، فلاح و رستگاری نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 2

ص: 129

2_ رباخواری ، از موجبات گرفتار شدن به آتش دوزخ

لا تاكلوا الربوا .. و اتقوا النار التي اعدت للكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 132 - 4

4_ رباخواری ، عصیان و طغیان بر خدا و رسول (ص) است .

لا تأكلوا الربوا .. و اطيعوا الله و الرسول

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 9,10,18

9_ رباخواری و تصرف نابحق یهودیان در اموال مردم ، موجب تحریم برخی از حلال های پاکیزه بر ایشان

حرّمنا عليهم .. و أخذهم الربوا و قد نهوا عنه و أكلهم أموال الناس

10_ رباخواری و حرامخواری یهودیان ، موجب محرومیت آنان از برخی طیبات *

فبظلم من الذين هادوا و حرّمنا عليهم الطيبات .. و أكلهم أموال الناس بالباطل

بدان احتمال که مراد از تحریم ، تحریم تکوینی باشد.

18_ ظلم ، جلوگیری از راه خدا ، رباخواری و به ناحق خوردن مال مردم ، موجب گرایش آدمی به کفر

فبظلم من الذين هادوا حرّمنا .. و أعتدنا للكافرين منهم عذاباً أليماً

مراد از <للكافرين منهم> همان یهودیانی هستند که مرتکب گناهان ذکر شده در این آیه و آیه قبل بودند، بنابراین صفات یاد شده کفر است و یا موجب کفر خواهد شد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 39 - 1,2,3

1 - مالی که نه به قصد تقرب به خدا ، بلکه برای افزون شدن اموال داده می شود ، در پیشگاه خداوند ، بی پاداش است .

و ما ءاتیتم من رباً لیربوا فی أموال الناس فلا یربوا عند الله

<ربا> در لغت، به معنای زیادی است و به قرینه مقابله با آیه قبل، مالی است که برای جلب رضای خدا داده نمی شود.

2 - اموال و هدایایی که به قصد بازپرداخت افزون تر، داده می شود، هیچ افزایشی در پیشگاه خداوند ندارد.

و ما ایتیم من رباً لیربوا فی أموال الناس فلا یربوا عندالله

<لیربوا فی أموال الناس> احتمال دارد که اشاره به مالی باشد که به قصد باز پس گیری هدایای بیشتری، هدیه می شود. در این صورت، <فی> در <فی أموال الناس> به معنای <من> ابتدایی است؛ یعنی: <مالی را می دهید، به قصد این که از اموال مردم، زیادتی برای خود تحصیل کنید.>

3 - اقتصاد متکی به ربا، از برکات و مواهب معنوی خداوند، بی بهره است.

ما ایتیم من رباً لیربوا فی أموال الناس فلا یربوا عندالله

سوره روم، اگر چه مکی است و آیات مربوط به ربا، در مدینه نازل شده است، اما در عین حال، احتمال دارد _ چنان که از ظاهر آیه برمی آید _ <ربا> ربای اصطلاحی باشد.

ص: 130

26- اجتناب از رباخواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 9,10

9_ پرهیز از رباخواری و چشمپوشی از سود های ربوی ، از وظایف مؤمنان

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا

10_ پرهیز از رباخواری و واگذاری سود های ربوی ، از مصادیق تقوا

اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 130 - 8,13

8_ پرهیز از رباخواری در جامعه ایمانی ، نشانه تقوای پیشگی آن جامعه است .

یا ایها الذین امنوا لا تأکلوا الربوا . . . و اتقوا الله

13_ پرهیز از رباخواری و رعایت تقوای الهی در امور اقتصادی ، زمینه فلاح و رستگاری جامعه

لا تأکلوا الربوا . . . و اتقوا الله لعلکم تفلحون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 138 - 9

9_ بیان احکام الهی (لزوم پرهیز از رباخواری ، پیروی از خدا و رسول و . . .) ، روشنگر مردم و پندی برای تقوای پیشگان و هدایت کننده آنان

یا ایها الذین امنوا . . . هذا بیان للناس و هدی و موعظه للمتقین

برخی برآند که <هذا>، اشاره به کلیه مسائل و معارفی است که در آیات 130 تا 137 تبیین شده است.

27- حرمت رباخواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حرمت رباخواری با سودی چند برابر ، نسبت به اصل سرمایه

یا ایها الذین امنوا لا تأکلوا الرِّبواً اضعافاً مضاعفه

کلمه <اضعاف>، جمع <ضِعْف> است و <ضِعْف>، به معنای یک برابر و <اضعاف> به معنای چند برابر. در آیه فوق، <اضعافاً>، حال برای <الرِّبوا> است؛ و ظاهراً چندین برابر شدن، در مقایسه با اصل سرمایه است.

28- رباخواری در جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 130 - 4

4 - رواج رباخواری در عصر بعثت و زمان جاهلیت

ص: 131

لا تأكلوا الرِّبواً اضعافاً مضاعفه

برخی بر آنند که <اضعافاً مضاعفه> قید حرمت است؛ یعنی در این آیه، تنها از رباخواری به چندین برابر نهی شده و در مرحله ای دیگر، اصل رباخواری حرام شده است. و حرمت تدریجی، حکایت از رواج و شیوع فراگیر رباخواری دارد.

29- رباخواری یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 161 - 10, 9, 2, 1

1 - حرمت رباخواری بر یهود

و أخذهم الربوا و قد نهوا عنه

2 - یهود مردمی رباخوار علی رغم آگاهی به حرمت آن

و أخذهم الربوا و قد نهوا عنه

9 - رباخواری و تصرف نابحق یهودیان در اموال مردم، موجب تحریم برخی از حلال های پاکیزه بر ایشان

حرّمنا علیهم .. و أخذهم الربوا و قد نهوا عنه و أكلهم أموال الناس

10 - رباخواری و حرامخواری یهودیان، موجب محرومیت آنان از برخی طبیات *

فبظلم من الذین هادوا و حرّمنا علیهم الطیبت .. و أكلهم أموال الناس بالبطل

بدان احتمال که مراد از تحریم، تحریم تکوینی باشد.

30- کیفر رباخواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 131 - 8, 3

3 - آتش دوزخ، در انتظار کافران و رباخواران، و آماده برای آنان

لا تأكلوا الرِّبواً .. و اتَّقوا النَّارَ الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ

8 - همگونی عذاب رباخواران با عذاب کافران

لا تاكلوا الربوا... و اتقوا النار التي اعدت للكافرين

31- محكوميت رباخواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 130 - 2

2_ محكوميت نظام های اقتصادی مبتنی بر ربا

يا ايها الذين امنوا لا تأكلوا الربوا اضعافاً مضاعفه

ص: 132

32- موانع رباخواری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 278 - 7

7_ ایمان و تقوای الهی ، زمینه ساز نفی نظام اقتصادی ربوی

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا ان کنتم مؤمنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 281 - 8

8_ توجه به قیامت و خوف از آن ، بازدارنده آدمی از اعمال ناشایست (ربا و . . .) و ترغیب کننده او به اعمال شایسته (انفاق ، صدقه و . . .)

(.

یا ایها الذین امنوا اتقوا الله و ذروا ما بقی من الربوا . . . و ان تصدقوا خیر

ص: 133

9- ربوبی

1- آثار ایمان به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 10

10 - کرامت انسانی ، در گرو گرایش به توحید ربوبی و سجود و انقیاد در برابر خدا

و کثیر حقّ علیه العذاب و من یهن الله فما له من مکرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 59 - 1

1 - پرهیز از شرک ، لازمه ایمان راستین به پروردگار یگانه

و الذین هم برّهم لایشرکون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 25

25 - باور به ربوبیت خدای یگانه ، مقتضی ایمان به همه کتاب های آسمانی است .

و قل ءامنتم بما أنزل الله من کتاب الله ربنا وربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 51 - 8

8 - پذیرش توحید ربوبی ، ناسازگار با بنیان حاکمیت فرعون

ألیس لی ملک مصر

فرعون، برای نفی پیام موسی(ع) - که توحید ربوبی است - تلاش می کند تا با اقرار گرفتن از مردم، حاکمیت خود را بر مصر تثبیت کند؛ زیرا با پذیرش توحید، آن را در خطر می دید.

2- آثار توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 2 - 7

ص: 134

7_ باور به توحید ربوبی وادارکننده آدمی به توکل بر خدا و عدم اتکا به غیر او

و علی ربهم یتوکلون

کلمه <ربهم> علاوه بر بیان این معنا که مؤمنان واقعی، تنها خداوند را رب خویش می دانند، بیانگر علت توکل آنان نیز هست؛ یعنی چون تنها خداوند را رب خویش می دانند، فقط بر وی توکل می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 129 - 9

9_ ربوبیت مطلق الهی بر نظام هستی، مقتضی اتکال انسان به خدا و پرهیز از اتکا بر غیر او

حسبی الله .. علیه توکلت و هو رب العرش العظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 11

11- توحید در ربوبیت، مقتضی توحید در عبادت و یک تاپرستی است.

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا

در استدلال اصحاب کهف میان وحدت <إله> (معبود) با یگانگی <رب> تلازمی انفکاک ناپذیر مشهود است. آنه، با آوردن حرف <لن> - که برای نفی ابد است - إله بودن هر چیزی به جز <رب السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ> را منتفی دانسته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 15

15- ربوبیت خداوند بر سرتاسر هستی و بی نظیر بودن او (توحید ربوبی)، دلیل لزوم بکتاپرستی و پایداری در آن (توحید عبادی)

رَبِّ السَّمَوَاتِ ... فاعبده واصطبر ... هل تعلم له سمياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 5

5 - ربوبیت یگانه خدا بر هستی، مستلزم بازگشت انسان ها به سوی او و پایان نیافتن حیات در زندگی دنیایی است.

قالوا ءامنا ربّ العـلمین . . . إنّنا إلی ربّنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 5 - 2

2- ربوبیت یگانه خدا بر جهان (آسمان ها، زمین و...) دلیل این است که تنها او برای پرستش شایسته می باشد.

إنّ إلهکم لوحده . ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله <ربّ السماوات...> در صدد بیان دلیل و شاهد بر وحدانیت معبود حقیقی (خداوند) است که در آیه قبل، از آن سخن به میان آمده بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 84 - 2

ص: 135

2- ربوبیت یگانه خداوند بر هستی، نمایانگر الوهیت مطلق و فراگیر او است.

سبحن رب السموت و الأرض... وهو الذي في السماء إله وفي الأرض إله

تذکر به ربوبیت خداوند در آسمان ها و زمین _ که در آیات پیشین مطرح گردید _ زمینه ساز طرح وحدانیت الوهی حق نیز می باشد؛ زیرا معبود واقعی کسی است که رب، مدیر و مدبر عالم هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 2

2- توحید ربوبی در سراسر نظام هستی، گواه توحید ذاتی و یکتایی خداوند

رب السموت و... لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 23 - 4

4- ربوبیت یگانه و توانمندانه خداوند بر نظام هستی، خود گواه تحقق پذیری وعده های او است.

و ما توعدون . فَوَرَّبَّ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ

از ارتباط میان حقایق وعده های خداوند و سوگند به ربوبیت او، مطلب بالا استفاده می شود.

3- آثار شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 50 - 4

4- شرک در ربوبیت خداوند، عامل نابودی قوم عاد *

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرَى . وَ أَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى

بیان هلاکت قوم عاد _ در پی تأکید بر ربوبیت یگانه خدا _ می تواند بیانگر این معنا باشد که شرک در ربوبیت، ریشه ظلم و طغیان قوم عاد و هلاکت آنان، بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- شرک در ربوبیت خداوند ، عامل نابودی قوم ثمود *

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعْرِى . . . وَثَمُودَ إِذْ كَفَرُوا فَمَّا أُلْقُوا

بیان هلاکت قوم ثمود _ در پی تأکید بر ربوبیت یگانه خدا _ می تواند بیانگر این معنا باشد که شرک در ربوبیت، ریشه ظلم و طغیان قوم ثمود و هلاکت آنان بوده است.

4- آثار عقیده به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 26 - 3

ص: 136

3 - اعتقاد به ربوبیت خدای یگانه ، مستلزم بردن نیازها به درگاه او

قال رب انصرنی بما کذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 3

3 - اعتقاد به ربوبیت خدای یگانه ، مستلزم بردن نیازها به درگاه او است .

قال رب انصرنی بما کذبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 57 - 1

1 - اعتقاد راستین به ربوبیت یگانه خداوند ، مستلزم بیم داشتن از عذاب او و نگران بودن از فرجام کار خویش

إنّ الذین هم من خشیه ربّهم مشفقون

<خشیه> به معنای ترس، بیم و هراس است. عبارت <من خشیه ربّهم>، به تقدیر <من خشیه عذاب ربّهم> می باشد. <إشفاق> (مصدر <مشفقون>) نیز به معنای نگرانی، پریشانی، تشویش خاطر، اضطراب و در بیم و امید بودن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 58 - 1

1 - اعتقاد راستین به ربوبیت یگانه خداوند ، مستلزم ایمان آوردن به نشانه ها و آیات او است .

والذین هم بایت ربّهم یومنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 29 - 3

3 - اعتقاد به ربوبیت مطلق و یگانه خدا ، مستلزم نفی الوهیت از غیر او

قال فرعون و ما ربّ العـلمین . قال ربّ السمـوت و الأرض ... قال لئن اتّخذت إلـها

برداشت یاد شده بر این اساس است که موسی(ع) از ربوبیت خدا سخن می راند؛ ولی فرعون بر الوهیت خویش بیمناک شده بود و این می

رساند که حتی در فرهنگ مردم آن زمان میان ربوبیت و الوهیت ملازمه ای تفکیک ناپذیر وجود داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 227 - 4

4 - ایمان و اعتقاد به پروردگار یگانه ، مایه رهایی انسان از وادی حیرت و سرگردانی در عقیده و عمل

ألم تر أنّهم في كلّ واد يهيمون .. إلاّ الذين ءامنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 79 - 2

2 - اعتقاد به ربوبیت خدای یگانه و قدرت قاهر و علم گسترده او ، مقتضی توکل کردن انسان به او

إنّ ربّك يقضى بينهم بحكمه و هو العزيز العليم . فتوكل على الله

تفریع <توکل على الله> بر <إنّ ربّك يقضى .. و هو العزيز العليم> بیانگر مطلب یاد شده است.

ص: 137

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 27

27 - خصومت و ستیز پیروان ادیان توحیدی با توجه به وحدت پروردگار و بازگشت عمل هر انسان به خودش ، فاقد منطق و توجیه

اللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ لَنَا أَعْمَلْنَا وَلكُمْ أَعْمَلِكُمْ لَا حِجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ

بنابراین که مراد از <لا حِجَّةَ>، نفی خصومت و نزاع باشد، برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 9

9- توحید ربوبی و اعتقاد به حاکمیت یگانه خدا بر هستی ، آرامش بخش روح و اندیشه مؤمنان راستین

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَوْا فَلَخَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

به کار رفتن واژه <رب> به جای دیگر اوصاف الهی و نیز ارتباط <قالو ربنا الله> با <فلا خوف..>، می رساند که اعتقاد به توحید ربوبی و این که امور تنها در پرتو تدبیر او صورت می گیرد، نقش اساسی در آرامش خاطر مؤمنان مقاوم دارد.

اجتناب از شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 5

5- توحید ، مستلزم پرهیز از هرگونه شرک‌ورزی در ربوبیت خدا است .

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّهُمُ الْعَلِيُّ الْعَلِيُّ

استهزای توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 12 - 3

3 - مشرکان - به رغم مشاهده عظمت آفرینش و آیات الهی در طبیعت - تعالیم قرآن (معاد و احیای مجدد انسان ها و توحید ربوبی و ..) را به تمسخر می گرفتند .

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ... فاستفتهم أهم أشدّ خلقاً... بل عجبته ويسخرون

اظهار توحيد ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 3 - 2

2- به بزرگی یاد کردن خداوند و اظهار توحيد ربوبی او، از نخستین برنامه های رسالت پیامبر (ص)

وربک فکبر

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که مقصود از <فکبر> به بزرگی یاد کردن خداوند در میان مردم باشد؛ مثلاً

ص: 138

بگویند: الله أكبر و... .

اقرار به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 87 - 1

1 - اعتراف به حاکمیت و ربوبیت یگانه خدا بر جهان هستی ، امری غیر قابل گریز برای هر انسان دانشور و خردورز

إن كنتم تعلمون.. قل من رب السموات السبع... سيقولون لله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فألقى موسى عصاه... قالوا آمنا برب العالَمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 44 - 15

15 - اعتراف بلقیس به ربوبیت یگانه خدا بر جهانیان

وأسلمت مع سلیم لله رب العالَمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 15

15 - اعتقاد و اعتراف برخی از منکران قیامت به ربوبیت خدای یگانه

وما أظن الساعة قائمه ولئن رجعت إلى ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 10

10 - اقرار به یگایگی پروردگار هستی و اعلام پیامبری خویش ، نخستین سخن موسی (ع) در برابر فرعون و فرعونیان

فقال إني رسول ربّ العـلمين

اهميت توحيد ربوبي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 14 - 3

3_ پیامبر(ص)، مأمور احتجاج با کافران درباره توحيد ربوبي

قل أغير الله أتخذ وليا فاطر السموت و الأرض و هو يطعم و لا يطعم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 139

3_ پیامبر(ص) به یگانه پرستی، اخلاص در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت مأمور بود.

إن صلاتی . . . لله رب العلمین. لا شریک له و بذلک أمرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 9

9- توحید ربوبی، از مهم ترین تعالیم قرآن کریم و مشرکان دارای حساسیتی شدید نسبت به آن

و إذا ذکرت ربک فی القرآن وحده ولّوا علی أدبهم نفورًا

ذکر صفت <رب> از میان دیگر اسما و صفات خداوند، به ضمیمه قید <وحده> (توحید ربوبی) بیانگر اهمیت آن در تعالیم دینی است و روی گردانی نفرت آلود مشرکان از طرح آن، نشانگر حساسیت شدید آنان به آن می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 48 - 5

5- رسالت اصلی پیامبران، آشنا کردن انسان ها با پروردگار یگانه جهان

قالوا ءامنا بربّ العـلمین . ربّ موسی و هـرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 7

7- توحید ربوبی، میثاق تمامی انسان ها با خدا *

و الذین یحاجّون فی اللّٰه من بعد ما استجیب له

<ما> در <ما استجیب له> موصول حرفی است که با مابعد خود به تأویل مصدر می رود. ضمیر <له> به <اللّه> باز می گردد؛ یعنی، <من بعد استجابتهم اللّه>. این قید می تواند به میثاق بنی آدم با خدا در عالم ذر اشاره داشته باشد؛ یعنی، مشرکان پس از آن که خود در پیشگاه خدا به ربوبیت بی همتای او اعتراف کرده اند، هر دلیلی بر رد ربوبیت او بیاورند، در پیشگاه او پوچ و بی اعتبار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 12

12 - دعوت به توحید ربوبی ، برجسته ترین عنصر در رسالت حضرت موسی (ع)

فقال إني رسول ربّ العـلمین

از این که موسی(ع) در اولین گام رسالت خویش، از ربوبیت خداوند سخن به میان آورده است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 6

6- بنیاد های علمی و عقلی توحید ربوبی ، شایسته اعتماد و اتکا است ; نه باور های موهوم فرهنگ شرک .

ربّکم و ربّ آبائکم الأوّلین

در آیات پیشین، دلایل علمی و عقلی توحید ربوبی مورد اشاره قرار گرفته است و از آن جا که یکی از بهانه های مشرکان در نفی توحید، استناد به شیوه و باور پیشینیان بوده است; تعبیر <ربّکم و ربّ آبائکم> - در پی آن استدلال های عقلی و علمی

ص: 140

_ می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

اهمیت دعوت به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 64 - 1

1 - پیام اصلی و بنیادین عیسی (ع)، دعوت مردم به توحید در ربوبیت و پرستش خداوند یکتا است.

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

ایمان به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 163 - 3,4

3_ پیامبر(ص) به یگانه پرستی، اخلاص در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت مأمور بود.

إِنْ صَلَاتِي ... لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ

4_ توحید در عبادت و ایمان به یکتایی خدا در ربوبیت، آیین پیامبر(ص)

إِنْ صَلَاتِي ... لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ. لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ

در آیه 161 بیان شد که خداوند پیامبر(ص) را به راهی راست و دینی استوار هدایت کرد. آیه مورد بحث بیان می کند که پیامبر(ص) به توحید عبادی و ربوبی مأمور بود. بنابراین آیین پیامبر(ص)، توحید در عبادت و ایمان به یکتایی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 130 - 4

4_ باور به توحید ربوبی و پذیرش دعوت پیامبران، امری لازم بر عهده بندگان

لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 4

4 - توحید ربوبی و انقیاد در برابر خدا ، ملاک داوری خداوند میان انسان ها در قیامت

إِنَّ اللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .. أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ

ارتباط این آیه با آیه پیشین، این معنا را می رساند که ملاک ارزیابی خداوند در داوری میان فرقه های گوناگون مردم در قیامت، اصل <توحید ربوبی و خضوع و انقیاد در برابر او> خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 1

1 - اعتراف ساحران به پروردگار جهانیان و ایمان به توحید ربوبی ، پس از مشاهده معجزه موسی و بطلان سحر خویش

فَأَلْقَى مُوسَى عَصَاهُ .. قَالُوا يَا مَرْيَمُ إِنَّكِ عَلَىٰ غَفْوَةٍ

ص: 141

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 1 - 10

10 - ایمان مسلمانان به ربوبیت خدای یگانه ، علت اصلی اخراج ایشان از مکه به وسیله مشرکان *

يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تَتُومِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ

بی منطقی شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 66 - 8

8 - اندیشه شرک در ربوبیت خداوند ، اندیشه ای واهی و مبتنی بر ظن و گمان است .

و ما يتبع الذين يدعون من دون الله شركاء إن يتبعون إلا الظن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 9

9 - توصیف مخلوقی ناتوان به ربوبیت ، در برابر خداوند خالق انسان ، کاری ناروا و فاقد دلیل و برهان است .

لن نؤثرک . . . والذی فطرنا

عبارت <والذی فطرنا> عطف بر <ما جئنا> است؛ یعنی، <لن نؤثرک علی الذی فطرنا> (ما تو را [ای فرعون که مخلوقی بیش نیستی] بر خدایی که ما را آفریده است بر نمی گزینیم). این جمله، حاوی استدلالی متقن است؛ یعنی، چون خدا آفریدگار است و نیز ربوبیت خود را با بیانات به ما ابلاغ نموده است، انتخاب غیر او برای ربوبیت سزاوار نیست.

پرسش از توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 1 - 6

6 - یگانگی خداوند در تدبیر جهان ، محور پرسش های تردیدآمیز اهل مکه در عصر بعثت *

عمّ یتساءلون

گرچه بخش عظیمی از آیات این سوره درباره حوادث قیامت است؛ ولی آیات آغازین آن _ که درباره قدرت خدا و حاکمیت خواست او بر جهان است _ می تواند قرینه باشد که مورد سؤال در <یتسائلون> وابستگی همه کارها به خداوند و بی نقش بودن بت ها در کار تدبیر جهان است.

پوچی شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 56 - 15

15- معتقدان به شرک ربوبی (شریک داشتن خدا در روزی رسانی) ، اعتقاد خود را بر دروغی ساختگی بنا کرده اند .

بربهم یشرکون . . . ویجعلون لما لایعلمون نصیبًا ... عمّا کنتم تقفرون

<یفترون> (از مصدر ثلاثی فری) به معنای دروغ است و تفاوتش با کذب (عدم مطابقت خبر با واقع) در این است که افتراء،

ص: 142

ساختگی و جعلی است (فری فلان الکذب إذا اختلقه).

تبری از شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 18

18_ یوسف (ع) در پیامش به پادشاه، به او گوشزد کرد که وی را رب و مالک خویش نخواهد دانست و خود را بنده او نخواهد شمرد.

إن ربی بکیدهنّ علیم

تبلیغ توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 24 - 5

5- بیان توحید و یگانگی پروردگار، مهم ترین پیام عقیدتی موسی (ع) برای فرعونیان

إنا رسول ربّ العـلمین .. قال فرعون و ما ربّ العـلمین . قال ربّ السمـوت و الأـر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 20 - 3

3- تأکید موسی (ع)، بر توحید و ربوبیت یگانه خداوند در قبال جامعه فرعونی

وإتی عذت برّی و ربکم

تکرار <ربّ>، اشاره به مطلب بالا دارد.

تذکر توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 26 - 3

3- ربوبیت یگانه خدا نسبت به همه انسان ها چونان ربوبیت یگانه او بر آسمان ها و زمین تذکر موسی به فرعون و فرعونیان

قال ربّ السمـوت و الأرض .. قال ربکم و ربّ ءابائکم الأوّلین

تکذیب توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 8

8 - کفر ورزیدن به خداوند و انکار ربوبیت یگانه او ، خروج از فطرت و شکستن میثاق است .

و ما لکم لاتؤمنون بالله . . . وقد أخذ میث_ قکم

ص: 143

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 130 - 5

5 - توحید ربوبی و افعالی و تسلیم بودن در برابر خدا و تصدیق رسالت پیامبر اکرم (ص) و کتاب آن حضرت (قرآن)، از اصول آیین ابراهیم است.

وابعث فیهم رسولا... و من یرغب عن مله إبرهیم

آیه مورد بحث انسانها را به گزینش آیین ابراهیم دعوت می کند و آیه های گذشته، اشاره به اصول این آیین دارد. جمله «ربنا تقبل...» بیانگر این است که: ابراهیم(ع) به توحید ربوبی و افعالی و... معتقد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 4

4 - اعتقاد اهل کتاب و مسلمانان به ربوبیت خدای یکتا، از دلایل نابجا بودن محاجه اهل کتاب با مسلمانان درباره خدا و شؤن او (برانگیختن پیامبران)

أتحاجوننا فی اللّٰه و هو ربنا وربکم

جمله «و هو ربنا...» حالیه است و بیانگر وجه توییح و اعتراض به اهل کتاب می باشد؛ یعنی، معقول نیست که درباره خدا و شؤن او با ما بحث کنید؛ زیرا او همان گونه که پروردگار شماست، پروردگار ما نیز هست. اگر از نژاد شما پیامبری می فرستد، قادر است از نژاد عرب نیز پیامبری را مبعوث کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 18

18 - تفکر در آفرینش آسمان و زمین، موجب درک توحید ربوبی (جهان بینی توحیدی) و اعتراف به آن

یتفکرون فی خلق السّموات و الارض ربّنا ما خلقت هذا باطلاً

چون پس از تفکر، خداوند را با ربّنا (پروردگار همه ما) یاد می کنند، معلوم می شود که آدمی با اندیشه در آفرینش، می تواند به ربوبیت خداوند نسبت به همگان (توحیدی ربوبی) دست یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ اعتقاد خردمندان ، به توحید ربوبی

ربنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک و لا تخزنا یوم القیمه

چون خردمندان تمامی افعال (خلقت، وارد ساختن ستمگران به دوزخ، ارسال رسولان و میراندن انسانها و ..) را پرتوی از ربوبیت خداوند می دانند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 28 - 6

6_ هاییل ، انسانی خداترس و مؤمن به توحید ربوبی

انی اخاف الله رب العلمین

ص: 144

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 72 - 9

9_ دعوت مسیح (ع) از بنی اسرائیل به پرستش خدای یگانه و توحید ربوبی

وقال المسيح بيني اسرئيل اعبدوا الله ربي وربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 102 - 1

1_ تنها خدای مبدع آسمانها و زمین و آفریننده هستی و بی نیاز از شریک و فرزند، شایسته پروردگاری آدمیان است.

بدیع السموت . . . ذلکم الله ربکم لا إله إلا هو

در آیه گذشته، صفات متعددی برای خداوند ذکر گردید و <ذلکم> در این آیه اشاره به خداوند، با تمامی صفات مذکور در آیه پیشین، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 129 - 6,8,11

6_ خدا، تنها محور اتکا و توکل مردان الهی

فقل حسبی الله لا إله إلا هو علیه توکلت

8_ عرش (مرکز اداره هستی) تنها تحت ربوبیت و مدیریت خداوند یکتاست.

لا إله إلا هو . . . و هو رب العرش العظیم

11_ خداوند، دارای قدرتی بی چون و چرا و حاکمیتی بی بدیل، بر مجموعه هستی

هو رب العرش العظیم

لزوم اتکا داشتن بر خدا_ به دلیل ربوبیت او_ نشانگر این است که حکم و اراده اش، همواره بر کل هستی نافذ است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 3 - 10 - 15,16,19

15_ هر گونه دخل و تصرف در امور نظام هستی از سوی وسایط و عوامل (شفیعان) در گرو خداوند است .

یدبر الأمر ما من شفیع إلا من بعد إذنه

16_ خدای خالق، مدبر و فرمانروای جهان، پروردگار حقیقی و مربی انسانهاست .

الذی خلق السموت و الأرض . . . ثم استوی علی العرش یدبر الأمر . . . ذلکم اللّٰه ربکم

19_ تنها خداوند خالق مدبر، پروردگار انسان ها و شایسته پرستش است .

اللّٰه الذی خلق . . . ثم استوی . . . یدبر الأمر . . . ذلکم اللّٰه ربکم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 10 - 12

12_ خدا، پروردگار بی همتای همه هستی است .

أن الحمد لله رب العلمین

ص: 145

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 13، 15، 3

3_ تأمین بیوقفه رزق و روزی انسان ها از سوی خدا، جلوه ای از ربوبیت بی همتای اوست .

قل من یرزقکم من السماء و الأرض

این آیه شریفه _ به قرینه آیه بعد _ در مقام رد پندار ربوبیت غیر خدا و توجه دادن شرک پیشگان به ربوبیت بی همتای خداست. گفتنی است که به کارگیری فعل مضارع (یرزقکم) بیانگر استمرار روزی و بیوقفه بودن آن است.

13_ وحدت تدبیر در جهان آفرینش، نشانه وحدت ربوبیت و بی اساس بودن اندیشه شرک است .

و من یدبر الأمر فسیقولون الله

وحدت تدبیر از وحدت مدبر _ که جمله <و من یدبر الأمر> بر آن دلالت دارد _ استفاده می شود.

15_ تدبیر امور جهان آفرینش، تنها در دست خداست .

و من یدبر الأمر فسیقولون الله

<ال> در <الأمر> عوض از مضاف الیه محذوف است و به قرینه مقام _ که در بیان ربوبیت خدا بر جهان و انسانهاست _ تقدیر آن <و من یدبر أمر الخلق> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 48 - 10

10_ تدبیر امور انسان های مؤمن و کافر، تحولات جوامع بشری و سرنوشت آنها، به دست خدا و در اختیار اوست .

اهبط بسلم منا .. و أمم سنمتعهم ثم یمسّهم منا عذاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 52 - 4

4_ حصر ربوبیت به خداوند و او را مدبر امور همگان دانستن، از تعالیم هود (ع) به قوم خویش

استغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 8

8_ همه موجودات زنده ، تحت فرمان و حاکمیت خداوند هستند .

ما من دابة إلا هو ائخذ بناصيتها

<ناصیه> به قسمت جلوی سر گفته می شود و گاهی به موهای جلوی سر نیز به اعتبار رستنگاهش ، اطلاق می گردد. گرفتن جلوی سر و یا موهای آن ، کنایه از تسلط و حاکمیت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 90 - 6

6_ حصر ربوبیت به خداوند ، لزوم استغفار و تقرب به درگاه خدا از تعالیم شعیب (ع)

واستغفروا ربکم ثم توبوا الیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 146

10_ تنها خداوند رحمان ، مدبر و مری پیامبر (ص)

قل هوربی لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 1,2

1_ موجودیت انسان ها و دستاوردهایشان و نیز تدبیر امور آنان به دست خداوند است .

أفمن هو قائم علی کل نفس بما کسبت

از معانی <قائم بودن بر کسی> در اختیار داشتن شئون آن کس، تدبیر امور او و قوام بخشیدن به وی است. حرف <باء> در <بما کسبت> به معنای <مع> می باشد و مراد از <من هو...> خداوند متعال است. بنابراین مفاد <من هو قائم...> این است که: خداوند قوام بخش انسانها و هر آنچه به دست آورده اند می باشد و او شئون ایشان را اداره و تدبیر می کند.

2_ هیچ کس و هیچ چیز (معبود های اهل شرک و...) هم پایه خداوند نبوده و به تدبیر امور انسان ها و قوام بخشیدن به آنان توانا نیست

أفمن هو قائم علی کل نفس بما کسبت

<من> در <أفمن هو...> مبتدأست و خبر آن شبه جمله ای همانند <کمن لیس کذلک> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 5

5- همه انسان ها ، حتی کفار ، تحت ربوبیت خداوندند .

مثل الذین کفروا برّهم أعم لهم کرماد اشتدّت به الريح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 10

10- ربوبیت بر انسان ها و جهان آفرینش ، به هم پیوسته و تفکیک ناپذیر است .

ربّنا ربّ السموت و الأرض لن ندعوا من دونه

اصحاب کهف، با مفروض دانستن ربوبیت خداوند بر آفرینش، ربّ خود را نیز با بیان <ربّنا.. > همان <ربّ> آسمان ها و زمین دانسته و تفکیک بین این دو را مردود شمرده و با جمله <لقد قلنا إذا شططاً> بر آن تأکید کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 38 - 4

4- الله ، یگانه مالک و مدبّر انسان و جهان هستی است .

ل_كُنَّا هُوَ اللهُ رَبِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 39 - 6

6- هستی ، تحت مشیت و مدیریت و نیروی خداوند یگانه است .

ما شاء الله لا قوة إلا بالله

ص: 147

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 51 - 6

6- خداوند، در خلق و نیز تدبیر و مدیریت جهان، یگانه است و شریکی ندارد.

أَفْتَتَّخِذُونَهُ وَذُرِّيَّتَهُ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِي... مَا أَشْهَدُتَّهُمْ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

با استفاده از ارتباط دو آیه، تعبیر <أولياء من دونی> اشاره به توحید در تدبیر و ولایت دارد و ضمیر مفرد متکلم در <ما أشهدتهم> توحید در آفرینش را تبیین می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 13

13- جز خداوند، هیچ موجودی شایسته نام مقدس <ربّ و پروردگار جهان> نیست.

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ... هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 33 - 5

5- آفرینش و تدبیر جهان از جانب خداوند، دو اصل تفکیک ناپذیر در جهان بینی توحیدی است.

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ... وَجَعَلْنَا... وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ... كُلِّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ

سیاق آیات در مقام ردّ اندیشه مشرکان است که برای خداوند مقام خالقیت، و برایخدایان خویش مقام تدبیر قائل بودند و خداوند در آیات پیشین مقام تدبیر و در این آیه مقام آفرینش را به خود نسبت داده و جدایی آن دو مقام را مردود دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 2

2- انسان و جهان، ربّ واحدی دارند.

بَلِ رَبِّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- تنها خداوند ، پروردگار شایسته پرستش است .

أنا ربکم فاعبدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 6 - 1

1 - تنها خداوند ، حق و پروردگار شایسته پرستش است .

فإنا خلقناکم . . . و تری الأرض هامده . . . ذلک بأنّ اللّٰه هو الحقّ

<ذلک> در این جا به دو چیز اشاره دارد: 1_ به قدرت نمایی های خدا در آفرینش انسان از خاک بی جان و مراحل رشد او در رحم و خارج از آن (فإنا خلقناکم من تراب. ..) 2_ به جلوه های قدرت خدا در رویش و رشد انواع گیاهان در زمین (و تری

ص: 148

الأرض هامده...). <باء> در <بأنّ الله> سببیه است. <ال> در <الحق> جنسیه و مفید حصر می باشد و روی سخن با مردمی است که گرفتار پندارهای شرک آمیز بودند و گمان می کردند که غیر از خدا، خدایان دیگری نیز در سرنوشت آنها تأثیر می گذارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 31 - 1

1 - خدا، پروردگاری بی شریک است .

حنفاء لله غیر مشرکین به

<حنفاء> جمع <حنیف> و حال برای فاعل <فاجتنبوا> است. <حنف> نیز (مصدر <حنیف>) به معنای گرویدن است. <لام> در <لله> به معنای <إلی> است. یعنی: <اجتنبوا التقرب من الأوثان حالکونکم مائلین منها إلی الله> از نزدیک شدن به بت ها پرهیز کنید، در حالی که گروندگان خالصی باشید از آنها به خدا. به هر حال آیه فوق، بیانگر ربوبیت یگانه خدا، نفی ربوبیت غیر او، لزوم پرستش خدا، روی برتافتن از پرستش غیر او و بالاخره ارزش یکتاپرستی و مقام والای موحدان و زشتی بت پرستی و پیامدهای شوم آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 64 - 3

3 - خدا، پروردگار بی همتای سراسر هستی

له ما فی السموت و ما فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 4

4 - توجه به تسخیر طبیعت برای انسان، حرکت کشتی در دریا و امنیت زمین از برخورد با کرات و سنگ های آسمانی، زمینه روشنی برای ره یابی به توحید ربوبی خداوند

ألم تر أنّ الله سخر.. أن تقع علی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 71 - 4,5

4 - خداوند، به هیچ موجودی، هیچ گونه اقتداری برای تدبیر امور جهان، عطا نکرده است .

و یعبدون من دون الله ما لم ینزل به سلطناً

5- خدا، پروردگار بی همتا و مدبر یگانه سراسر هستی

و يعبدون من دون الله ما لم ينزل به سلطاناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 59 - 2

2- خدا، تنها مربی و پروردگار انسان ها است .

و الذين هم بربهم لا يشركون

ص: 149

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 116 - 10

10 - جهان ، تحت تدبیر و اداره خدای یگانه و بی همتا است .

فتح_لی الله الملك الحق لا اله الا هو رب العرش الكريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 42 - 2,6

2 - جهان هستی ، تنها تحت قدرت و تدبیر خداوند است .

و لله ملك السموت و الأرض

لازمه فرمان روایی انحصاری خداوند بر جهان، این است که جهان، تنها تحت قدرت و تدبیر او باشد.

6 - انحصار فرمان روایی جهان به خداوند و مرجع و مقصد بودن او برای حرکت تمامی موجودات ، فلسفه تسبیح همه آنها برای خداوند است .

الم تر ان الله يسبح له من فى السموت . . . و لله ملك السموت و الأرض و إلى ال

یادآوری فرمان روایی خداوند بر جهان آفرینش، پس از بیان تسبیح همه موجودات برای خداوند، می تواند گویای این حقیقت باشد که آنچه موجودات جهان را به تسبیح خدا برمی انگیزاند، مالکیت و فرمانروایی انحصاری خداوند بر جهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 3

3 - تمامی جهان هستی ، تحت ربوبیت واحد خداوند

رب العالمین

<العالمین> جمع با الف و لام و مفید استغراق است. بنابراین <رب العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه جهانیان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 192 - 8

8 - مجموعه نظام هستی ، تحت تدبیر و ربوبیت یگانه خداوند

وإنه لتنزيل ربّ العـلمین

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید عموم است. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 26 - 9

9 - هیچ کس در خالقیت و مالکیت ، و در نتیجه ، مدیریت خداوند بر عالم ، شریک او نیست . *

من خلق السموت والأرض .. لله ما فی السموت والأرض إن الله هو الغنیّ

بیان اعتراف مشرکان به توحید در خالقیت خداوند و سپس تبیین مالکیت انحصاری او بر پدیده های عالم و اعلام بی نیازی مطلق او، می تواند بیان کننده این باشد که در تدبیر عالم نیز شریکی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 4 - 8،12

ص: 150

8 - خلق و تدبیر جهان ، نشأت یافته از مبدأ واحد است .

اللّٰه الذی خلق .. ثمّ استوی علی العرش

12 - یکتایی خدا در خلق و تدبیر عالم ، دلیل وجود نداشتن سرپرست و یآوری برای انسان ها جز خود او است .

اللّٰه الذی خلق .. ما لکم من دونه من ولیّ و لاشفیع

احتمال دارد ذکر <ما لکم من دونه..> پس از بیان یکتایی خداوند در آفرینندگی و تدبیر، به این منظور باشد که چون همه چیز در دست اقتدار او است، کسی جز او نمی تواند ولیّ و شفیع باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 5 - 1

1 - مجموعه امور هستی (آسمان و زمین) ، تحت تدبیر خدای یکتا است .

یدبّر الأمر من السماء إلی الأرض

<أمر> به معنای <فعل و شأن> است و <ال> در آن، برای جنس بوده و در نتیجه، دلالت بر همه امور و کارها می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 22 - 10

10 - خداوند ، مالک مطلق عالم است و خود به تنهایی امور آن را تدبیر می کند .

قل ادعوا الذین زعمتم من دون اللّٰه لایملکون مثقال ذرّه فی السموت و لا فی الأرض و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 24 - 2

2 - پیامبر (ص) ، مأمور پرسش از مشرکان درباره منشأ روزیشان جهت هدایت آنان به توحید ربوبی

قل من یرزقکم من السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 40 - 3

3 - خداوند ، در آفرینش جهان (آسمان ها ، زمین و . . .) و تدبیر امور آن ، بی شریک است .

قل أروءیتکم شرکاءکم الذین تدعون من دون اللّٰه أرونی ماذا خلقوا من الأرض أم لهم شرک

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که امر <أرونی> تعجیزی است و مفاد آن چنین می باشد: شما مشرکان از آوردن نمونه ای از دخالت معبودهایتان در آفرینش ناتوانید. بنابراین خداوند در آفرینش و تدبیر جهان بی شریک می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 25 - 6

6 - خداوند ، پروردگار حقیقی انسان ها است .

ءامنٓت برّبکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 5 - 1

ص: 151

1 - جهان طبیعت (آسمان ها ، زمین و پدیده های میان آنها) ، تحت ربوبیت خدای یگانه است .

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ . رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 87 - 4

4 - خدا ، پروردگار جهانیان است .

رَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 126 - 2

2 - خداوند ، ربّ و پروردگار همه انسان ها است .

اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 180 - 2

2 - خداوند ، تنها پروردگار صاحب عزت

سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ

اضافه <ربّ> به <عزّه>، اضافه اختصاصیه و مفید معنای لام اختصاص است؛ مانند: <صاحب صدق> (کسی که راستی به او اختصاص دارد).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 64 - 18

18 - تمامی موجودات جهان هستی ، تحت ربوبیت خداوند هستند .

اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - خداوند ، آیات و نشانه های قدرت و ربوبیت بی همتای خود را به انسان ها نشان داده و شناسانده است .

و یریکم ءای_ته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 9 - 14، 10

10 - تنها آفریننده زمین ، پروردگار و مدبر عالم هستی است .

لتكفرون بالذی خلق الأرض .. ذلک ربّ الع_لمین \$ <ذلک> به قرینه مقام خیر مقدم و <ر

<ذلک> به قرینه مقام خیر مقدم و <ربّ العالمین> مبتدای مؤخر است و تقدیم خبر بر مبتدا مفید حصر است.

14 - داشتن شریک ، دور از ساحت بلند ربوبیت خدا است .

و تجعلون له أندادًا ذلک ربّ الع_لمین

ص: 152

تعبیر <ذلک> که اشاره به دور است می تواند بیان کننده رفعت مقام ربوبی از داشتن شریک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 2

2- کشف و ظهور ربوبیت بی همتای الهی در قیامت ، برای کافران

و قال الذین کفروا ربّنا

از اقرار کافران به ربوبیت الهی (ربّنا)، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 2,3

2- تنها خداوند ، پروردگار و مدبر امور انسان ها است .

إِنَّ الذّین قالوا ربّنا الله

با توجه به حصر استفاد از <ربّنا الله>، مطلب بالا قابل برداشت است.

3- توحید در ربوبیت ، از محور های عمده اختلاف یکتاپرستان و مشرکان

إِنَّ الذّین قالوا ربّنا الله

خداوند پس از بیان حال کافران، به بیان ویژگی ها و سرنوشت مؤمنان پرداخته و در این راستا شعار <توحید ربوبی> را به عنوان اولین ویژگی آنان مطرح می کند. از این مطلب برداشت بالا به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 3

3- بی اعتنایی به دلایل توحید ربوبی در جهان هستی ، نمود آشکار کژاندیشی و الحاد است .

و من ءای_ته . . . و من ءای_ته ... إِنَّ الذّین یلحدون فی ءای_تنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 22

22 - خداوند ، پروردگار یگانه همه انسان ها

اللّٰهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 64 - 5

5 - تنها خداوندی که ربوبیت جهان هستی را عهده دار است ، شایسته عبادت و پرستش می باشد .

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 7 - 1

1 - فرستنده قرآن و رسولان ، همان پروردگار یگانه آسمان ها و زمین و موجودات است .

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ .. إِنَّا كُنَّا مَرْسَلِينَ ... رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

ص: 153

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 36 - 9 - 4

4 - خداوند ، یگانه پروردگار آسمان ها و زمین و تمامی جهانیان

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

9 - حاکمیت تدبیر و مدیریت خداوند یکتا ، بر کل نظام هستی

فَللَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

تکرار واژه <رب> در آیه شریفه، می تواند در راستای شرک زدایی و تثبیت باور به حاکمیت مطلق ربوبیت خداوند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 37 - 3

3 - ربوبیت یگانه خداوند در جهان هستی ، نمودی از عظمت و کبریایی او است .

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ ... وَ لَهُ الْكِبْرِيَاءُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 23 - 3

3 - آسمان و زمین ، تحت ربوبیت الهی و تدبیر یگانه آن ، شایان تأمل و درس آموزی

فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ

اهمیت ربوبیت الهی نسبت به آسمان و زمین، از آن جهت می باشد که مورد قسم قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 49 - 1

1 - تمامی قلمرو هستی ، در انحصار ربوبیت خداوند ، از زمین خاکی تا ستاره <شعری>

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعَرِ

تصریح به <شعری>، می تواند از آن جهت باشد که این ستاره، در نقطه ای بس دور در فضا قرار دارد و یادکرد آن در حقیقت، برای بیان

یگانگی ربوبیت خداوند بر تمام قلمرو گسترده هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 10 - 5

5 - سامان زمین و نظام آسمان ، تحت ربوبیت یگانه خداوند

الرحمن... و السماء رفعها... و الأرض وضعها

آیه شریفه، همراه با همه پیام هایی که دارد، ممکن است ردّی بر این نظریه مشرکان باشد که قائل به وجود مدبرهایی غیر از خدا در آسمان و زمین هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 5

5 - تدبیر و اداره امور جهان در اختیار خداوند است .

ص: 154

خلق السموت .. ثم استوى على العرش

<عرش>، به معنای تخت است و مراد از آن تخت حکومت و اداره امور جهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 23 - 2

2- یگانه مدبّر و فرمانروای جهان هستی، شایسته مقام خداوندی و پرستش است.

هو الله الذی لا إله إلا هو الملك

وصف <الملك> برای جمله قبل، اشعار به علیت دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 13

13 - ربوبیت (مالکیت و تدبیر امور)، ویژه خالق موجودات است.

ربّ الذی خلق

توصیف خداوند به <الذی خلق> - پس از بیان ربوبیت او - بیانگر این نکته است که خالقیت او، دلیل بر ربوبیت او است.

توحید ربوبی اصحاب کهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 10 - 6

6- اصحاب کهف، گروهی یکتاپرست و دارای معرفت به ربوبیت یگانه خدا

فقالوا ربّنا اتنا من لدنک رحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 7

7- اعلام ربوبیت یگانه خدا بر کلّ هستی و بیزاری از پرستش غیر او، شعار و محور قیام اصحاب کهف بود.

فقالوا ربّ السموت و الأرض لن ندعوا من دونه إلاها

توحید ربوبی اهل یقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 7 - 5

5- اهل یقین ، قادر به درک و شناخت ربوبیت یگانه خداوند بر نظام هستی

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین

توحید ربوبی در آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 155

7 - یونس - 10 - 6 - 9

9_ تنها تقوایبشگان ، قادرند که دلایل وحدت تدبیر موجود در جهان آفرینش را درک کنند .

إن فی اختلاف الیل و النهار . . . لأیت لقوم یتقون

توحید ربوبی عاقلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 9

9_ تنها صاحبان عقل و فهم بر دریافت ربوبیت خدا و یکتایی او در تدبیر هستی توانایند .

إن فی ذلک لأیـت لقوم یعقلون

حقانیت توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 3

3_ توحید (اعتقاد به ربوبیت بی همتای خدا) آیینی حق و یکتاپرستی سلوک راه هدایت است .

فذلکم اللّٰه ربکم الحق فماذا بعد الحق إلا الضلل

درک کنندگان توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 9

9_ تنها تقوایبشگان ، قادرند که دلایل وحدت تدبیر موجود در جهان آفرینش را درک کنند .

إن فی اختلاف الیل و النهار . . . لأیت لقوم یتقون

دعوت به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 3

3- دعوت همه مردم به پذیرش توحید ربوبی و پرستش خدای یگانه ، از جمله سخنان عیسی (ع) در گهواره

وإنَّ اللّٰهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 7

7- مبارزه با شرک و دعوت مردم به ربوبیت مطلق خداوند بر جهان هستی ، پیام اصلی حضرت موسی (ع)

قالوا ائمانا بربِّ العـلمین

برداشت یاد شده از اعتراف ساحران در حضور موسی(ع)، به ربوبیت مطلق خداوند بر جهان به دست می آید.

ص: 156

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 12

12 - دعوت به توحید ربوبی ، برجسته ترین عنصر در رسالت حضرت موسی (ع)

فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

از این که موسی(ع) در اولین گام رسالت خویش، از ربوبیت خداوند سخن به میان آورده است، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 24 - 5

5 - ادعای ربوبیت برتر ، موضع گیری فرعون در برابر طرح توحید ربوبی از سوی موسی (ع)

وَأهديك إلى ربِّك . . . أنا ربِّكم الأعلى

جمله <وَأهديك إلى ربِّك> در آیات پیشین، سخنی بود که موسی(ع)، آن را با توجه به انکار ربوبیت خداوند از سوی فرعون، مطرح ساخت. فرعون در واکنش به این دعوت، برترین ربوبیت را برای خود قائل شد.

دلایل توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 30 - 8

8- اندیشیدن در پدیده های جهان خلقت ، از راه های دستیابی انسان به توحید و یگانگی خداوند

أولم ير الذين كفروا أن السموت . . . أفلا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 6

6_ هدایت آدمی به توحید، خود گواه و برهانی بر یکتایی خداوند در ربوبیت است.

أتحجونى فى الله وقد هدین

از ظاهر آیه چنین بر می آید که ابراهیم(ع) در برابر احتجاج مشرکان به نفس هدایت شدن خود به توحید ربوبی استدلال فرموده و این

راهیابی را دلیل بر یگانگی او دانسته است. زیرا اگر چنین پروردگاری نمی بود، چنین راهی را نمی نمایاند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 6

6 - هر پدیده ای در جهان آفرینش ، حاوی دلیل های روشن بر تدبیر و ربوبیت بی همتای خداوند است .

و ما خلق الله فی السموت و الأرض لأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 7 - 6

6 - جهان آفرینش ، سرشار از آیات و دلایل روشن توحید ربوبی

إن فی اختلاف الیل و النهار . . . لأیت . . . و الذین هم عن ءایتنا غفلون

ص: 157

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 66 - 3

3_ مالکیت مطلق خداوند بر جهان هستی ، دلیل توحید در ربوبیت و توحید در عبودیت اوست .

ألا إن لله من فى السموت و من فى الأرض و ما يتبع الذین یدعون من دون الله شركاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 2

2_ پدیده های گوناگون در آسمان ها و زمین ، آیات و نشانه های توحید و ربوبیت مطلق خدا بر جهان هستی است .

قل انظروا ماذا فى السموت و الأرض و ما تغنى الآيت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 6

6_ زمین و بخش های متفاوت آن و درختان و کشتزارها ، از نشانه های خدا و یکتایی او در تدبیر هستی

إن فى ذلك لآیت لقوم یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 27

27_ موجودی که خود مخلوق خداوند است نمی تواند شریک خدا در ربوبیت بوده و به خدایی پذیرفته شود .

أم جعلوا لله شركاء . . . قل الله خ لئلا یلقوا شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 34 - 11

11- تأمین همه نیازها و خواسته های وجودی انسان و برخوردار ساختن وی از نعمت های بی شمار ، دلیل توحید ربوبی خداوند

الله الذی خلق السموت و الأرض . . . و ءاتى کم من کل ما سألتموه و إن تعدوا نعمت ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- آفرینش موجودات و تأمین نیازمندی های جسمی و روحی آنان ، دلیل بر توحید ربوبی و خالقیت خداوند است .

خلق السموت ... تعالی عما یشرکون ... خلق الإنس ... والأنعـم خلقها لکم ... إن

آوردن کلمه <ربّ> بعد از بیان آفرینش آسمانها و زمین و آفرینش انسان و حیوانات از سوی خداوند، بیانگر توحید ربوبی است؛ کما اینکه اسناد آفرینش همه موجودات به خود بیان توحید در خالقیت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 10

10 - توحید در خالقیت ، دلیل و برهان توحید در ربوبیت است .

ص: 158

لن نُؤثرك . . . والذی فطرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 9

9- خالقیت خداوند نسبت به جهان ، دلیل ربوبیت انحصاری او نسبت به انسان و جهان است .

قال بل ربکم رب السموت والأرض الذی فطرهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 6 - 2

2_ آفرینش انسان از خاک ، رشد مرحله به مرحله او در رحم ، صعود تدریجی از طفولیت (مرحله ضعف جسمی و عقلی) به اوج جوانی و نزول تدریجی از اوج بتوانایی (جوانی) به حضیض ناتوانی (کهولت و پیری) ، جلوه های ربوبیت خدا و یگانگی او

فإنا خلقناکم من تراب . . . لکیلا یعلم من بعد علم شیئاً . . . ذلک بأنّ اللّهُ هو الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 2 - 9

9_ فرمان روایی مطلق و بی همتای خداوند ، حکایت گر حاکمیت نظم و مدیریت واحد بر جهان

الذی له ملک السموت والأرض . . . ولم یکن له شریک فی الملک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 60 - 4

4- ارتباط و هماهنگی مظاهر و پدیده های هستی ، نشان دهنده یگانگی مدبر آن

خلق السموت والأرض وأنزل لکم من السماء . . . ذات بهجه

ذکر آفرینش آسمان ها و زمین و اشاره به ارتباط ، هماهنگی و پیوستگی عناصر آن (بدین صورت که باران از آسمان ببارد ، گیاهان از زمین بروید ، طراوت و زیبایی از آن پدید آید و انسان با دیدن آن شادمان گردد) نشانه ای از یگانگی خالق و مدبر آن است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - آرامش زمین و آمادگی آن برای زندگی بشر، جلوه ای دیگر از تدبیر خداوند

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا

<قرار> مصدر به معنای اسم فاعل است؛ یعنی، <جعل الأرض قاره مستقره؛ زمین را آرام و برقرار ساخته است تا انسان بتواند در آن زندگی کند نه مضطرب و لرزان>. گفتنی است که برخی از مفسران <قرار> را به معنای اسم مکان (یعنی قرارگاه) گرفته اند.

2 - رود ها و نهر های جاری بر بستر شکاف های زمین و کوه های استوار بر پهنه آن، نمودی دیگر از تدبیر خدای یگانه

و جعل خل لها أنه رَّا و جعل لها روسی

<خلال> (جمع <خلل>) به معنای شکاف ها است. <نهر> (مفرد <أنهار>) مشترک لفظی است میان آب جاری و مکانی که

ص: 159

در آن آب روان باشد. بنابراین، عبارت <جعل خلالها أنهاراً> را می توان به دو صورت زیر معنا کرد: 1_ شکاف های زمین را مکانی برای جریان آب قرار داده است. 2_ در بستر شکاف های زمین آب های روان قرار داده است.

4 - عدم امتزاج آب های شور و شیرین رود ها و دریا ها ، از جلوه های تدبیر خدای یگانه

و جعل بين البحرين حاجزاً

برداشت فوق براین احتمال است که مقصود از <البحرین> رودها و دریاها باشد.

6 - ارتباط ، هماهنگی و همسویی مظاهر و پدید های طبیعت ، نشانی گویا بر وحدت تدبیر و یگانگی مدبر آن

أَمَّنْ جَعَلَ الْأَرْضَ قَرَارًا وَ جَعَلَ ... وَ جَعَلَ ... أءَلْ هَ مَعَ اللّٰه

واژه <جعل> _ که به صورت مکرر در آیه به کار رفته است _ اشاره به جلوه ای از مظاهر مفید طبیعت دارد. این امور در مجموع، محیطی مساعد برای حیات بشر پدید آورده است. بنابراین تعبیر <أءَلْ هَ مَعَ اللّٰه> بیانگر این مطلب است که میان هماهنگی نظام طبیعت و یگانگی مدبر آن، ارتباطی روشن و تنگاتنگ هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 64 - 7

7 - چرخه منظم حیات و ارتباط و هماهنگی کامل میان عوامل جوی و زمینی ، نشانه یکتایی مدبر هستی

أَمَّنْ يَبْدُوْا الْخَلْقَ ثُمَّ يَعِيْدهُ وَ مَن يَرْزُقْكُمْ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ

عبارت <مَن السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ> می تواند اشاره به وجود هماهنگی عوامل زمینی و آسمانی، در تدارک نیازمندی های انسان داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 28 - 1

1 - آفرینش انسان ، جنبندگان و دام ها (شتر ، گاو و گوسفند) ، از نشانه های ربوبیت بی همتای خداوند

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللّٰهَ ... وَ مَن النَّاسِ وَ الدَّوَابِّ وَ الْأَنْعَامِ

<أنعام> جمع <نعم> (شتر) می باشد؛ ولی این واژه در مجموع شتر، گاو و گوسفند نیز به کار می رود؛ چنان که در آیه شریفه به همین معنا استعمال شده است (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - نیایش خالصانه شرک پیشگان به درگاه خداوند ، هنگام گرفتاری و مصیبت ها ، دلیلی روشن بر پوچی اندیشه شرک و حقانیت توحید ربوبی

وإذا مسَّ الإنسانُ ضرًّا دعا ربّه منيبًا إليه

روی سخن در این سوره، با مشرکان مکه است و آیه شریفه در مقام بیان یکی از دلایل روشن بر اثبات توحید الهی و پوچی اندیشه شرک است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - همه پدیده های جهان هستی ، جلوه های خالقیت و توحید ربوبی خداوند است .

اللّٰهُ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ

ص: 160

آیه شریفه به قرینه آیه 64_ که به منزله نتیجه این آیه بوده و در آن شرک محکوم گردیده است_ درصدد بیان نشانه های خالقیت خدا و اثبات توحید ربوبی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 63 - 2

2- جهان هستی ، جلوه ای از قدرت و توحید ربوبی خداوند است .

له مقالید السموات و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 64 - 5،8،10

5- ثبات زمین و قابل سکونت بودن آن برای بشر و برافراشته ساختن آسمان ، جلوه هایی از قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

ذلکم اللّٰه ربّکم . . . اللّٰه الذی جعل لکم الأرض قرارًا

8- آفرینش انسان خوش اندام و سرشار از استعداد ها و کمالات ، جلوه ای از قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند .

و صوّرکم فأحسن صورکم

10- فراهم ساختن تمامی نیاز های بشر از نوع پاکیزه و دلپذیر آن_ پس از آفرینش او_ جلوه ای از قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

فأحسن صورکم و رزقکم من الطّیّبات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 67 - 16

16- آفرینش انسان و سیر تطور و تحوّل وی از خاک تا پیری و مرگ ، نشانه ای از قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند است .

هو الذی خلقکم من تراب . . . و لتبلغوا أجلاً مسمّیّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 81 - 2

2- آفرینش دام ها و کشتی ها ، از نشانه ها و دلایل قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْعَامَ... وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَلَاحِ تَحْمِلُونَ . وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ

از مصادیق مورد نظر آیه شریفه برای آیات الهی، دام ها و کشتی ها (موضوع بحث آیه قبل) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 10 - 7

7 - کوه های استوار ، برکت سرشار زمین ، تغییر فصل ها و تأمین نیاز های غذایی موجودات ، از نشانه های ربوبیت بی همتای خدا

ذَلِكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ . وَجَعَلَ فِيهَا رُوسِيًّا مِنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 161

17 - زخرف - 43 - 82 - 2

2 - عظمت و هماهنگی تدبیر آسمان ها و زمین و عرش ، نشان دهنده حاکمیت خدای یگانه بر هستی است .

سبحان رب السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 23 - 5

5 - تأمین روزی زمینیان از آسمان ، نمودی از ربوبیت یگانه خداوند بر هستی

و فی السماء رزقکم .. فَوَرَّبَّ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ

از ارتباط میان این آیه با آیه قبل (و فی السماء رزقکم) مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 43 - 2

2 - بازگشت تمامی افعال انسان _ حتی خنده و گریه او _ به خداوند ، نمودی از تدبیر مطلقه الهی

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ . وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكٌ وَأَبْكِي

از ارتباط این آیه با آیه قبل ، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 16 - 2

2 - تبدیل گلی خشکیده به موجودی چون < انسان > و شعله آتش به موجود زنده ای چون < جن > ، نمود ربوبیت یگانه خداوند

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ .. فَبَأَىٰءَ الْآءِ رَبِّكَمَا تَكْذِبُونَ

دلایل حقانیت توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 12 - 6

6 _ نیایش خالصانه شرک پیشگان به درگاه خداوند ، به هنگام گرفتاری ها و مصایب ، دلیلی روشن بر پوچی اندیشه شرک و حقانیت توحید

وإذا مسَّ الإنسان الضرَّ دعانا

روی سخن در این سوره با مشرکان مکه است و آیه شریفه در مقام بیان یکی از دلایلهای روشن توحید ربوبی و پوچی اندیشه شرک است.

رد شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 51 - 7

7- استفاده و کمک گرفتن از عوامل گمراهی در کار تدبیر عالم ، دور از ساحت خداوند است .

ص: 162

و ما كنت متخذ المضللين عضداً

جمله <ما كنت> (من این چنین نبوده و نیستم) بیان سنت و قاعده ای در کار خداوند است. <مضلل>، یعنی <گمراه کننده> و مصداق آن، در آیه، شیاطین هستند. <عضد> به معنای <بازو> است و مراد از آن، در این جا، کمک کار و یاور است.

روز و توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 67 - 8

8_ شب و روز ، دارای نشانه های فراوان توحید ربوبی برای شنوایان حق پذیر

هو الذی جعل لکم الیل . . . و النهار . . . إن فی ذلک لآیت لقوم یسمعون

زمینه تکذیب توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 9 - 8

8 - شرک ، در بردارنده کفر و مستلزم انکار ربوبیت یگانه خداوند

و ویل للمشرکین . . . قل أنتم لتکفرون . . . و تجعلون له أنداداً

زمینه توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 1 - 10

10_ توجه به آفرینش مجموعه جهان هستی به دست خداوند، زمینه ساز اعتقاد به توحید ربوبی است.

الحمد لله الذی خلق السموت و الأرض . . . ثم الذین کفروا بربهیم یعدلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 2 - 10

10_ توجه انسان به آفرینش و مرگ خویش، زمینه شناخت ربوبیت یگانه خداوند

بربهم يعدلون. هو الذى خلقكم من طين ثم قضى أجلا ... ثم أنتم تموتون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 32 - 1

1_ رازقیت ، حاکمیت ، حیات بخشی و تدبیر خداوند نسبت به کار جهان ، جلوه های روشنی از ربوبیت خدا بوده و اعتقاد به آن ، مستلزم ایمان به پروردگاری بی شریک است .

قل من یرزقکم من السماء .. فذلکم اللّٰه ربکم

تفریع جمله <ذلکم اللّٰه ربکم> با <فا>ی نتیجه، در آیه پیش (قل من یرزقکم ..) بیانگر این حقیقت است که: با وجود اعتقاد

ص: 163

به رازقیت خدا، حاکمیت او بر قوا و حواس آدمی، خالقیت نسبت به جاندار و بی جان و تدبیر او نسبت به امور جهان؛ ایمان به ربوبیت مطلق خدا ضروری بوده و مجالی برای پندارپروردگاری غیر او باقی نمی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 11

11_ تعقل در پدیده های طبیعی، آدمی را به شناخت خدا و یکتایی او در تدبیر امور هستی هدایت می کند .

إن فی ذلک لآیّات لِّقوم یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 8

8- توحید در ربوبیت، لازمه توحید در خالقیت است .

بل ربّکم .. الذی فطرهّنّ

آیه شریفه، برای اثبات توحید خداوند در ربوبیت، او را به صفت خالق جهان بودن توصیف کرده است. این توصیف بیانگر این است که میان توحید در ربوبیت و توحید در خالقیت، پیوند ناگسستنی وجود دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 74 - 4

4 - ایمان به توانایی و عزّت مطلق خدا، ره یابی به توحید و ربوبیت یگانه‌ء او است .

إنّ اللّٰه لَقویّ عزیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 7

7 - شناخت ربوبیت خدا در هستی، نیازمند تعقل و پرهیز از غفلت و سطحی نگری

قال ربّ المشرق و المغرب .. إن کنتم تعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - مطالعه و تدبر در جهان آفرینش (آفاق و انفس) ، زمینه ساز ره یابی انسان به توحید و ربوبیت بی همتای خداوند

سنریهم ءای_تنا .. أنه الحق

بنابراین که ضمیر <أنه> به <خدا> بازگردد، مطلب بالا قابل برداشت است.

زمینه شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 1 - 11

11 _ کفر به یگانگی خداوند در آفرینش، زمینه پندار شرک در ربوبیت و تدبیر عالم هستی

الحمد لله الذي خلق السموت و الأرض . . . ثم الذين كفروا بربهم يعدلون

ص: 164

بنابراینکه <بربهم> متعلق به <یعدلون> باشد. در این صورت <یعدلون> از ماده <عدل> به معنای همسان دانستن است و <کفروا>، با توجه به صدر آیه، به معنی کفر به توحید در خلق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 38 - 6,8

6- زوال ناپذیر شمردن نعمت های دنیا و نادیده گرفتن نقش خدا در پیدایش و زوال آنها، مستلزم شرک در ربوبیت است .

ل_كُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا

8- شرک و غفلت از ربوبیت خدا، مهم ترین خطر رفاه زدگی و سرمستی به امکانات دنیوی است .

ل_كُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا

مرد مؤمن، برای جدا کردن صف خویش از ثروت مند مغرور، به دو نکته اشاره کرده است: ربوبیت خدا و عدم شرک و با این تعبیر، ثروت مند مغرور را به غفلت از خدا و گرفتاری به شرک، هشدار داده است.

زمینه شناخت توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 8

8_ تقوا و پارسایی، زمینه ای لازم برای فهم و درک دلایل توحید ربوبی موجود در جهان آفرینش

إِن فِي اخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ

زمینه عقیده به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 87 - 4

4 - اعتقاد به یگانگی خالق، مستلزم اعتقاد به یگانگی معبود و <ربِّ >

يدعون من دونه . . . و لئن سألتهم من خلقهم ليقولنَّ الله فأنى يؤفكون

مشرکان در ربوبیت الهی، قائل به شرک بودند و خداوند برای تبیین بطلان اعتقاد آنان، به ایشان یادآور شده که شما معتقد به یگانگی خالق هستید و پذیرش شرک در ربوبیت، با آن تناقض دارد.

شب و توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 67 - 8

8_ شب و روز ، دارای نشانه های فراوان توحید ربوبی برای شنوایان حق پذیر

هو الذی جعل لکم الیل . . . و النهار . . . إن فی ذلک لآیت لقوم یسمعون

شُرک ربوبی

ص: 165

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 1 - 9

9_ پندار ربوبیت برای غیر آفریننده هستی، شگفت آور و مورد سرزنش خداوند

ثم الذین کفروا بر بهم یعدلون

حرف <ثم> در آیه معنی استبعاد و تویخ افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 39 - 6

6_ مصریان باستان ، معتقد به خدایانی متعدد که هر کدام تدبیر کننده بخشی از امور جهان بودند .

ءأرباب متفرقون خیر أم الله الواحد القهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 12

12 - برخی از مشرکان ، به رغم رویکرد به خدا ، به هنگام ابتلا به ناملایمات و سختی ها ، به محض احساس رهایی از آن و دست یابی به اندک آسایش ، شرک ربوبی پیدا می کنند .

و إذا مسّ الناس ضرّ دعوا ربّهم .. ثمّ إذا أذقهم منه رحمة إذا فریق منهم برّهم

تعبیر <أذاق> _ که به معنای <چشانند> است و معمولاً برای <خوردن کم> به کار می رود _ به جای <برخوردار کردن> و <عطا کردن> و امثال آنها و نیز تنوین تکبیر <رحمه> _ که دلالت بر قِلّت می کند، حکایت از دست یابی به رفاه اندک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 38 - 14

14 - اعتقاد به جدایی خالقیت خدا از ربوبیت او و نسبت دادن ربوبیت و تدبیر امور جهان به غیر خدا ، شرک است .

ولئن سألتهم من خلق السموت والأرض ليقولنّ الله قل أفرءیتم ما تدعون من دون الل

شرک ربوبی در دوران فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 47 - 6

6 - جامعه فرعونى ، گرفتار شرک ربوبى و منکر < ربّ العالمين >

قالوا ءامنا ربّ العـلمين

شرک ربوبى فرعونيان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 13

13 - جامعه فرعونى ، گرفتار شرک در ربوبيت خداوند *

فقال إني رسول ربّ العـلمين

ص: 166

شرک ربوبی قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 4

4- شرک قوم ابراهیم ، در ربوبیت و تدبیر جهان بود ؛ نه در خالقیت آن .

قال بل ربکم رب السموت والأرض الذی فطرهنّ

شرک ربوبی قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 13 - 3

3 - قوم نوح ، فاقد هرگونه دلیل و برهان در گرایش به شرک و انکار توحید ربوبی

ما لکم لاترجون لله وقارًا

<ما> در <ما لکم> اسم استفهام و برای انکار است و این استفهام متوجه سبب قبول نداشتن <وقار> برای خدا است. بر این اساس، مفاد آیه شریفه چنین می شود: <ای سبب حصل لکم حال کونکم غیر خائفین و غیر معتقدین لله عظمه>.

شرک ربوبی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 150 - 14

14 _ مشرکان معتقد به وجود شریک برای خدا در ربوبیت هستند.

والذین لا يؤمنون بالأخره و هم بریهم يعدلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 51 - 5

5- مشرکان ، در تدبیر هستی ، کسانی را جایگزین خداوند قرار داده اند که خود ، مخلوق خدا و فاقد کمترین نقش در خلقت خویش اند .

أفتتخذونه و ذرّيته أولياء .. ما أشهدتهم ... خلق أنفسهم

شرك ربوبى مشركان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 18 - 8

8_ شرك پيشگان عصر بعثت ، معتقد به خدا و منكر يكتايى او در ربوبيت بودند .

و يعبدون من دون الله . . . ويقولون هؤلاء شفيعونا عند الله

ص: 167

شرک ربوبی یهود دوران عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 64 - 3

3 - یهودیان در عصر عیسی (ع)، گرفتار شرک در ربوبیت و دور ماندن از پرستش پروردگار یگانه

إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

از تأکید عیسی (ع) بر ربوبیت الهی، مطلب بالا استفاده می شود.

شک در توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 2 - 11، 9

9_ تردید در خالقیت و ربوبیت یگانه خداوند، شگفت انگیز و سزاوار سرزنش است.

بربهم يعدلون. هو الذی خلقکم من طین ثم قضی أجلا ... ثم أنتم تمترون

حرف <ثم> در <ثم أنتم تمترون>، مفید استبعاد و تویخ است، چون تراخی زمانی در اینجا معنی ندارد. گفتنی است متعلق <تمترون>، مضامین اساسی مورد بحث در آیه قبل (توحید در خالقیت و ربوبیت) است.

11_ مطالعه در آفرینش انسان و مرگ و حیات وی، زداینده تردید در یگانگی خداوند

هو الذی خلقکم من طین ثم قضی أجلا .. ثم أنتم تمترون

از جمله <ثم أنتم تمترون>، که بیان استبعاد هر گونه تردید در یگانگی خداوند پس از توجه به مضامین صدر آیه است، چنین بر می آید که بعد از این توجه، علی القاعده نباید تردیدی در توحید و اعتقاد بدان وجود داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 1 - 6

6 - یگانگی خداوند در تدبیر جهان، محور پرسش های تردیدآمیز اهل مکّه در عصر بعثت *

عمّ یتساءلون

گرچه بخش عظیمی از آیات این سوره درباره حوادث قیامت است؛ ولی آیات آغازین آن _ که درباره قدرت خدا و حاکمیت خواست او بر جهان است _ می تواند قرینه باشد که مورد سؤال در <یتسائلون> وابستگی همه کارها به خداوند و بی نقش بودن بت ها در کار تدبیر جهان است.

شگفتی تکذیب توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 12 - 2

2 - انکار توحید ربوبی و احیای مجدد انسان ها _ به رغم مشاهده عظمت آفرینش و قدرت خدا در جهان _ امری شگفت آور است .

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ... فاستفتهم أهم أشدّ خلقاً... بل عجب

ص: 168

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 6 - 25

25 - با وجود نشانه های مشهود و بی شمار توحید ربوبی و یگانگی خدا در عالم ، انکار آن و روی آوردن به شرک ، امری شگفت آور است .

فأئی تصرفون

استفهام <أئی> در آیه شریفه برای تعجب است.

شگفتی توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 23 - 3

3 - وجود ربّ و پروردگاری واحد برای جهانیان ، امری شگفت و باور نکردنی در نظر فرعون

قال فرعون و ما ربّ العـلمین

شناخت توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 24 - 7

7 - امکان شناخت ربوبیت بی همتای خدا از مظاهر هستی

قال ربّ السموت و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین

عقلانیت توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 6

6 - بنیاد های علمی و عقلی توحید ربوبی ، شایسته اعتماد و اتکا است ؛ نه باور های موهوم فرهنگ شرک .

ربکم و ربّ اباانکم الأوّلین

در آیات پیشین، دلایل علمی و عقلی توحید ربوبی مورد اشاره قرار گرفته است و از آن جا که یکی از بهانه های مشرکان در نفی توحید، استناد به شیوه و باور پیشینیان بوده است؛ تعبیر <رَبِّكُمْ وَ رَبِّ آبَائِكُمْ> در پی آن استدلال های عقلی و علمی _ می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

عقیده به توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 3

3 _ توحید (اعتقاد به ربوبیت بی همتای خدا) آیینی حق و یکتاپرستی سلوک راه هدایت است .

فذلکم اللّٰه ربکم الحق فماذا بعد الحق إلا الضلل

ص: 169

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 9

9- پرستش خدای یگانه و اعتقاد به توحید ربوبی ، صراط مستقیم است .

وإنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدوهَـذَا صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 92 - 7

7- اعتقاد به پروردگار یکتا ، محور وحدت انسان ها و تشکل اُمت واحده است .

إنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 2

2 - جبهه توحید ، جبهه ای است معتقد به ربوبیت بی شریک خدا و جبهه شرک ، جبهه ای است منکر ربوبیت خدا و معتقد به پروردگاری غیر او .

هذان خصمان اختصموا فی ربهم فالذین كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 50 - 4

4 - توجه و اعتقاد ساحران گرویده به موسی (ع) ، نسبت به معاد هم پای عقیده به پروردگار یگانه هستی

قالوا ءامنا ربَّ العَـلَمین . . . إنا إلی ربِّنا منقلبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 50 - 15

15 - اعتقاد و اعتراف برخی از منکران قیامت به ربوبیت خدای یگانه

وما أظنَّ الساعه قائمه ولن رجعت إلی ربِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 10 - 12

12 - توکل و انابه ، ره آورد اعتقاد و باور به ربوبیت بی همتای الهی

اللّٰهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 85 - 8

8 - مسأله معاد ، مهم ترین عقیده پس از توحید و یگانه پرستی

لَهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ . . . وَعِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ

طرح مسأله قیامت و معاد، پس از تبیین فرمانروایی یگانه خداوند، بیانگر مطلب بالا است.

ص: 170

عقیده به شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 56 - 13

13- افترا بستن به خدا (مبنی بر شریک داشتن خداوند در امر روزی) کار دائمی معتقدان به شرک ربوبی

بربهم یشرکون ... و یجعلون لما لایعلمون نصیباً ممّا رزقنهم ... کنتم تقفرون

احتمال دارد مراد از <تقفرون> همان نکته ای باشد که در آیه آمده است و آن دخالت دادن و سهم دانستن معبودها و یا اسباب و عوامل در امر روزی دهی و یا نجات است.

عوامل تکذیب توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 8

8 - انکار ربوبیت یگانه خدا ، نشان سطحی نگری و فقدان اندیشه صحیح

ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما ان کنتم تعقلون

عوامل توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 11

11- توحید در ربوبیت ، مقتضی توحید در عبادت و یک تاپرستی است .

ربّنا ربّ السموات و الأرض لن ندعوا من دونه إلهاً

در استدلال اصحاب کهف میان وحدت <إله> (معبود) با یگانگی <رب> تلازمی انفکاک ناپذیر مشهود است. آنه، با آوردن حرف <لن> - که برای نفی ابد است - إله بودن هر چیزی به جز <ربّ السموات و الأرض> را منتفی دانسته اند.

عوامل شرک ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - شرک و اعتقاد به ربوبیت جز خداوند ، نتیجه سست اندیشی و دور ماندن از حکمت

قد جئتکم بالحکمہ .. . إنّ اللّٰه هو ربّی و ربّکم

غفلت از توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 21

ص: 171

21_ شرک و بت پرستی ، برخاسته از غفلت و بی توجهی انسان نسبت به ربوبیت مطلق و بی همتای خدا بر کران تا کران هستی است .

الذی خلق السموت و الأرض . . . ذلکم اللّٰه ربکم فاعبدوه أفلا تذکرون

فطرت توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 12 - 2

2_ توحید ربوبی ، باور فطری و غریزی انسان

و إذا مسّ الإنسان الضرّ دعا

از این که انسانها در مواقع اضطرار و در هنگامه های سخت و دشوار، به خدا پناه می برند و نجات خود را تنها در گرو مشیت او می دانند ؛ معلوم می شود که این باور، باوری غریزی و ایمانی فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 22 - 12

12_ توحید و اعتقاد به ربوبیت بی شریک خدا ، باور فطری و غریزی هر انسان

و جاءهم الموج من کل مکان و ظنوا أنهم أحیط بهم دعوا اللّٰه مخلصین له الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 8 - 2

2- توحید ربوبی ، باوری فطری و غریزی انسان

و إذا مسّ الإنسان ضرّ دعا ربّه

از این که انسان ها در مواقع اضطرار و هنگامه های سخت، به خدا پناه می برند و نجات خود را تنها در گرو مشیت او می دانند؛ معلوم می شود که این، باوری غریزی و ایمانی فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 49 - 2

2 - توحید ربوبی ، باوری فطری و غریزی انسان

فَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضَرٌّ دَعَانَا

از این که انسان ها در مواقع اضطرار و هنگامه های دشوار، به خدا پناه می برند و نجات خود را تنها در گرو مشیت او می دانند، روشن می شود که این باوری غریزی و ایمانی فطری است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 16 - 2

2 - توحید ربوبی ، باور فطری تمامی انسان ها

من بعد ما استجیب له

بنابراین احتمال که اجابت کننده (استجیب له) فطرت انسان باشد، برداشت بالا استفاده می شود.

ص: 172

قوم عاد و توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 1

1_ قوم عاد ، برخوردار از آیات و نشانه های بسیار برای درک توحید ربوبی

و تلک عاد جحدوا بأی ت ربهم

متقین و توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 9

9_ تنها تقوایپیشگان ، قادرند که دلایل وحدت تدبیر موجود در جهان آفرینش را درک کنند .

إن فی اختلاف الیل و النهار . . . لأیت لقوم یتقون

مشرکان و توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 46 - 9

9- توحید ربوبی ، از مهم ترین تعالیم قرآن کریم و مشرکان دارای حساسیتی شدید نسبت به آن

و إذا ذکرت ربّک فی القرآن وحده ولّوا علی أدبهم نفورًا

ذکر صفت <ربّ> از میان دیگر اسما و صفات خداوند، به ضمیمه قید <وحده> (توحید ربوبی) بیانگر اهمیت آن در تعالیم دینی است و روی گردانی نفرت آلود مشرکان از طرح آن، نشانگر حساسیت شدید آنان به آن می باشد.

مکذبان توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 18 - 8

8_ شرک پیشگان عصر بعثت ، معتقد به خدا و منکر یکتایی او در ربوبیت بودند .

و يعبدون من دون الله... و يقولون هؤلاء شفيعونا عند الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 54 - 7

7- نجات یافتگان از ناگواری ها که به شرک روی می آورند _ با وجود التماس به درگاه خداوند به هنگام گرفتاری _ توحید ربوبی را قبول نداشته و عوامل دیگری را در نجات خود دخیل می دانند .

ثم إذا كشف الضر عنكم إذا فریق منکم برّبهم یشرکون

<برّبهم> متعلق به فعل <یشرکون> است. ذکر <ربّ> به جای مطلق آوردن کلام و یا ذکر سایر موارد توحید، حکایت از

ص: 173

شرک ربوبی آنان می کند و خود همین می تواند قرینه باشد که روی آوردن به شرک ربوبی، احتمال دارد ناشی از عقیده به تأثیر عوامل دیگر باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 8

8_ کافران و مشرکان، منکر ربوبیت مطلق خدا هستند و همواره در برابر آن ایستاده و در این راه پشتیبان یکدیگراند.

و يعبدون من دون الله .. و كان الكافر على ربه ظهيرا

<الف و لام> در کلمه <الكافر> برای استغراق است و این کلمه شامل تمامی کافران می شود. <ظهیر> (فعل به معنای فاعل) نیز به معنای معین و پشتیبان است. گفتنی است آمدن فعل <كان> در آغاز مبتدا و خبر، بیانگر استمرار خبر برای مبتدا است.

موجبات توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 3

3_ دقت نظر و مطالعه در پدیده های آسمان ها و زمین، مایه تحصیل ایمان و موجب پی بردن به توحید ربوبی است.

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الایت

نشانه های توحید ربوبی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 5 - 11

11_ جهان آفرینش، کتاب خداشناسی و پدیده های آن، جلوه گاه توحید ربوبی است.

ما خلق الله ذلك إلا بالحق يفصل الایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 67 - 8,9

8_ شب و روز، دارای نشانه های فراوان توحید ربوبی برای شنوایان حق پذیر

هو الذی جعل لکم الّیل . . . و النهار . . . إن فی ذلک لآیت لقوم یسمعون

9_ قرار دادن شب برای آرامش انسان ها و روشنایی روز برای تلاش آنان ، از نشانه های توحید ربوبی است .

هو الذی جعل لکم الّیل . . . إن فی ذلک لآیت لقوم یسمعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 5

5_ در آسمان ها و زمین ، نشانه های نهفته بسیاری بر توحید ربوبی هست که بشر با جست و جو و مطالعه ، بدان دست خواهد یافت .

قل انظروا ماذا فی السموت و الأرض و ما تغنی الّایت

ص: 174

جمله <ماذا في السماوات والأرض> استفهامیه است؛ یعنی، چه چیزهایی در آسمانها و زمین هست؟ و اینکه خداوند دستور می دهد روی این سؤال تفکر کنید، معنایش این است که جواب این سؤال را با تفکر و مطالعه پیدا کنید که نتیجه آن رسیدن به توحید ربوبی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 11، 12

11_ آفرینش آسمان های متعدد و رفیع ، تسخیر خورشید و ماه ، از نشانه های توان و اقتدار خدا و یکتایی او در تدبیر هستی است .

يفصّل الأيت

جمله های <الله الذي رفع السموت . . .> حاکی است که متعلق <آیات> اقتدار خداوند ، سلطه او بر هستی و تدبیر آفرینش است ؛ یعنی: <يفصّل الأيات الداله على قدرته و...>.

12_ خداوند ، موجودات هستی را ممتاز و جدا از یکدیگر قرار داد تا هر یک آیت و نشانی بر قدرت و یکتایی او در تدبیر هستی باشد .

يفصّل الأيت

مراد از <الآيات> (نشانه ها) می تواند موجودات هستی از قبیل آسمانها، زمین، گیاهان و . . . باشد و می تواند مراد از آن آیات قرآنی باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است. گفتنی است که بر این مبنا <تفصیل> (مصدر يفصّل) به معنای جداسازی و ممتاز قرار دادن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 3 - 6

6_ زمین و گسترش آن ، کوه های ثابت و استوار ، رودخانه ها ، گیاهان مزدوج و تداوم شب و روز ، از نشانه های خدا و از دلایل یکتایی او در تدبیر هستی است .

إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 7، 8

7_ گوناگون شدن میوه های درختان و محصولات کشاورزی ، علی رغم بهره‌وری آنها از آب با طبیعتی واحد ، از نشانه های توحید و یکتایی خدا در تدبیر هستی

يسقى بماء وحد و نفضل بعضها على بعض في الأكل إن في ذلك لآيات لقوم يعقلون

8_ مشروب شدن گیاهان و درختان گوناگون به وسیله آبی با طبیعت واحد، از نشانه های خدا و یکتایی او در تدبیر هستی است .

یسقی بماء وحد . . . إن فی ذلک لآیَات لقوم یعقلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 33 - 4

4- آفرینش شب و روز و خورشید و ماه، نشانی از توحید ربوبی است .

و هو الذی خلق الّیل . . . کلّ فی فلک یسبحون

ص: 175

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 86 - 4

4 - آسمان های هفتگانه و عرش عظیم ، مظهر ربوبیت یگانه خداوند

قل من ربّ السموت السبع و ربّ العرش العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 26 - 4,5

4 - جلوه ربوبیت یگانه خدا در پهنه آفاق و انفس

قال ربّ السموت و الأرض ... ربّکم و ربّ ءابائکم الأولین

5 - وجود انسان از مظاهر مهم و بارز ربوبیت خدا

ربّ السموت و الأرض ... ربّکم و ربّ ءابائکم الأولین

برداشت یاد شده از آن جا است که تعبیر <و ما بینهما> (در آیه پیش) شامل انسان نیز می شده ولی با این حال اختصاص به ذکر یافته و به صورت جداگانه مورد توجه قرار گرفته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 6

6 - نظام طلوع و غروب خورشید ، نیازمند تدبیر و نشانگر وجود پروردگار یگانه

قال ربّ المشرق و المغرب

<مشرق> و <مغرب> می تواند مصدر میمی و به معنای شروق (طلوع) و غروب باشد. بنابراین <ربّ المشرق و المغرب> یعنی، پروردگار طلوع و غروب.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 60 - 3

3 - نزول باران از سمت آسمان و رویش بوستان های پرتراوت در پرتو آن ، جلوه تدبیر خدای یگانه

و أنزل لكم من السماء ماء فأنبتنا به حدائق ذات بهجة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 62 - 7

7- اجابت دعای انسان در شرایط اضطرار و حل مشکلات وی ، از سوی خداوند ، نشانی روشن از یگانگی او و پوچی و بطلان شرک

أمن يجيب المضطر... ويكشف السوء... أعله مع الله

>أعله مع الله< یعنی، با توجه به این که تنها خداوند در شرایط اضطرار می تواند نجات دهنده انسان ها باشد، آیا مجالی برای روی آوری به غیر خدا هست؟ هرگز!

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 5 - 6,9

ص: 176

6 - تغییر فصول سال ، جلوه ای دیگر از ربوبیت یگانه خدا

رَبِّ الْمَشْرِقِ

9 - جلوه زیبای طلوع پیوسته ستارگان در شب ، نشان ربوبیت یگانه خداوند است .

رَبِّ الْمَشْرِقِ

برداشت یاد شده مبتنی بر این دیدگاه است که مقصود از <مشارق> طلوع خورشید و نیز طلوع ستارگان در شب باشد؛ نه خصوص طلوع خورشید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 6 - 1

1 - جلوه زیبای آسمان ، نشان دیگری از ربوبیت یگانه خدا

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ . رَبِّ السَّمَوَاتِ ... إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِزِينَةِ الْكَوَاكِبِ

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله <إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَاءَ...> به منزله تعلیل برای جملات پیشین است که در آنها از معبود واحد و توحید ربوبی خداوند، سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 8

8 - متنوع و رنگارنگ بودن کشت ها ، از جلوه های قدرت خدا و توحید ربوبی او است .

ثُمَّ يَخْرُجُ بِهِ زُرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَنًا

آیه شریفه، درصدد بیان جلوه هایی از قدرت و توحید ربوبی خداوند (چون نزول باران، پیدایش چشمه ها و روییدن کشت ها) است. بنابراین اختصاص به ذکر یافتن قید تنوع و رنگارنگی کشت ها، می تواند به منظور به نمایش گذاشتن جلوه دیگری از قدرت خدا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 10 - 7

7 - کوه های استوار ، برکت سرشار زمین ، تغییر فصل ها و تأمین نیار های غذایی موجودات ، از نشانه های ربوبیت بی همتای خدا

ذَلِكَ رَبِّ الْعَالَمِينَ . وَ جَعَلَ فِيهَا رُوسِي مِّنْ فَوْقِهَا وَ بَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِى أَرْبَعِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 12 - 17

17 - سامان دادن آسمان های هفتگانه ، تدبیر امور آنها و آفرینش ستارگان و نگهبانی از آسمان ها ، جلوه ای از ربوبیت خدا و نشانه یکتایی او در تدبیر هستی است .

ذَلِك رَّبِّ الْعَالَمِينَ .. فَقُضِيَ هُنَّ سَعِ سَمَوَاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 14

14 - آیات آفاقی و انفسی خداوند در هستی ، نشانی از ربوبیت و تدبیر یگانه او است .

ص: 177

سنرېهم ءای_تنا .. أولم یکف برېک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 11 - 15

15 - آفرینش جهان و ایجاد نظام زوجیت ، تجلی ربوبیت بی همتای خداوند

ذلکم اللّٰه ربّی ... جعل لکم من أنفسکم أزواجًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 7 - 2

2- نظام تشریح و تکوین ، متکی به پروردگار یگانه هستی

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ ... رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ ... رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

عبارت <ربّ السماوات...> بدین جهت بعد از <ربّک> آمده است تا بیان کند که پروردگار نازل کننده شریعت بر پیامبر اکرم (ص)، همان پروردگار آسمان ها و زمین است و جز او پروردگاری نیست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 6, 2

2- توحید ربوبی در سراسر نظام هستی ، گواه توحید ذاتی و یکتایی خداوند

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَ... لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

6- بنیاد های علمی و عقلی توحید ربوبی ، شایسته اعتماد و اتکا است ; نه باور های موهوم فرهنگ شرک .

رَبِّكُمْ وَرَبِّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ

در آیات پیشین، دلایل علمی و عقلی توحید ربوبی مورد اشاره قرار گرفته است و از آن جا که یکی از بهانه های مشرکان در نفی توحید، استناد به شیوه و باور پیشینیان بوده است؛ تعبیر <رَبِّكُمْ وَرَبِّ آبَائِكُم> در پی آن استدلال های عقلی و علمی _ می تواند بیانگر مطلب یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 44 - 2

2- مرگ و حیات موجودات ، جلوه ای از ربوبیت یگانه خداوند بر هستی است .

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ .. وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتٌ وَأَحْيَا

از ارتباط این آیه با آیه <وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ>، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 45 - 2

2- نظام <زوجیت> در حیات بشر ، نمودی از ربوبیت یگانه خداوند

وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ .. وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجِينَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ

از ارتباط بین این آیه و آیه <وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ..>، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 178

18 - نجم - 53 - 48 - 2

2 - تدارک نیاز های خلق در پی آفرینش ایشان ، نمودی از ربوبیت یگانه خداوند

وَأَنْ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى... وَأَنْهُ هُوَ أَغْنَى وَأَقْنَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 27 - 8

8 - مرگ و فنای موجودات زنده ، نشانی از اقتدار یگانه پروردگار هستی

كُلٌّ مِنْ عَلَيْهَا فَأَنْ . وَيَبْقَى وَجْهَ رَبِّكَ

از این که خداوند پس از یادآوری فنای موجودات، خود را به وصف <ذوالجلال> توصیف کرده است؛ می توان مطلب بالا را استفاده کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 40 - 6،4

4 - تغییر فصل های سال ، جلوه ای دیگر از ربوبیت یگانه خداوند

بِرَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

6 - جلوه زیبای طلوع ستارگان در شب و غروب آنها ، نشانه ربوبیت یگانه خداوند

بِرَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ

برداشت یاد شده، مبتنی بر این دیدگاه است که مقصود از <مشارق> و <مغارب>، اعم از طلوع و غروب خورشید و همه ستارگان باشد؛ نه خصوص خورشید.

نَفَى شَرِكِ رَبُّوبِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 163 - 2،1

1 - خداوند حقیقتی منزّه از داشتن شریک در ربوبیت بر هستی

رَبِّ الْعَالَمِينَ . لَا شَرِيكَ لَهُ

2_ نبودن شریک برای خدا در ربوبیت، دلیل لزوم اخلاص در پرستش او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین. لا شریک له

توصیف <الله> به ربوبیتش بر هستی (رب العالمین) و نبودن شریک برای او (لا شریک له) تعلیل برای <إن صلاتی . . . لله> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 67 - 7

7_ در ربوبیت و تدبیر امور انسان ، برای خداوند شریکی نیست .

هو الذی جعل لکم الّیل لتسکنوا فیه و النهار مبصراً

ص: 179

آثار ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 2

2_ اطمینان به ربوبیت خدا و زدودن دل از تردید درباره آن ، از شرایط ورود به بهشت است .

إن الذين .. أٰخبتوا إلی ربهم أولئک أضحِب الجنه

برداشت فوق ، بر این مبناست که <إخبات> به معنای اطمینان باشد. بنابراین <أخبتوا إلی ربهم>؛ یعنی ، به ربوبیت خدا اطمینان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 6

6 - اقتضای ایمان و قبول پروردگاری خداوند ، بنده او شدن و دستورات او را بی چون و چرا و از سر تسلیم انجام دادن است .

یٰٓأئها الذین ءامنوا .. و اعبدوا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 12

12 - ایمان به پروردگاری و مقام ربوبیت خداوند ، مقتضی توکل انسان بر او ، در همه امور خویش

و علی ربهم یتوکلون

آثار تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 17، 14

14_ نپذیرفتن ربوبیت خداوند و مخالفت با پیامبران و برنامه های ایشان ، زمینه ساز نظام استبدادی و حاکمیت ستمگران *

و تلک عاد جحدوا بأیّت ربهم .. و اتبعوا أمر کل جبار عنید

برداشت فوق ، براساس این احتمال است که ترتیب ذکر جمله <اتبعوا ..> بر جمله های سابق ، حاکی از ترتب خارجی آن باشد.

17_ انکار ربوبیت خدا ، مخالفت با پیامبران و برنامه های آنان و پیروی از ستمگران و سرکشان ، در پی دارنده عذاب سهمگین قیامت

و نَجِّينَ هُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ. وَ تَلْكَ عَادٌ جَحَدُوا ... وَ اتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ

آیه مورد بحث ، بیانگر گناهانی است که قوم عاد را به عذاب دنیوی و اخروی گرفتار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 3

3_ انکار ربوبیت خدا و نافرمانی از دستورات پیامبران ، موجب لعنت خدا و دوری از رحمت اوست .

وَ اتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةَ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ

ص: 180

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 6 - 2

2- انکار صفت ربوبیت خداوند ، مساوی با کفر و موجب دوزخی شدن است .

و للذین کفروا برّهم عذاب جهنّم

آثار جهل به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 87 - 2

2- شرک و بت پرستی ، ناشی از درک نادرست از ربوبیت خدا بر جهان هستی است .

أَنفَكَاً ءَالِهَةً دُونَ اللَّهِ تَرِيدُونَ . فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ

آثار درک ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 7

7_ مشاهده برهان الهی (درک حقایقی نظیر ربوبیت خدا ، دریافت زشتی گناه ، باور به عدم رستگاری ظالمان و گناه کاران و ...) عامل عصمت پیامبران است .

و همّ بها لولا أن رءا برهـن ربه

آثار ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 22

22_ توجه به خالقیت ، حاکمیت ، ربوبیت و مدبر بودن خدا ، زمینه پیدایش روح بندگی و پرستش

اللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ .. ثم استوى ... يدبر الأمر ... اللّٰهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ

از حرف <فاء> در <فاعبدوه> که فاء تفریعیه است و دلالت می کند بر اینکه ما بعد فاء، برگرفته از ما قبل می باشد، برداشت فوق به دست

می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 24

24_ اعتقاد و توجه به ربوبیت خدا، بازدارنده آدمی از سرپیچی کردن از دستورهای خدا

إني أخاف إن عصيت ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 3

3_ توجه به ربوبیت خدا، گرایش دهنده آدمی به خضوع و خشوع در برابر او

ص: 181

و أٰخبتوا إلی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 101 - 3

3- یوسف (ع) با یادآوری نعمت های الهی و توجه به ربوبیت و علم و حکمت فراگیر خداوند ، خویشان را در محضر او احساس کرد .

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم . رب قد ءاتیتنی

تغییر سیاق ؛ یعنی ، التفات از غیبت (إن ربی . . . إنه هو العلیم) به خطاب (رب قد ءاتیتنی) حاوی نکاتی است از جمله اینکه یوسف(ع) با یاد کردن از نعمتهای خدادادی و توجه به ربوبیت و علم و حکمت مطلق الهی ، به این حقیقت توجه پیدا کرد که خداوند حاضر و ناظر است . از این رو خود را در محضر او احساس کرد و او را مخاطب قرار داد .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 30 - 5

5- توجه به نقش اصلی مشیت و تقدیر خدا در روزی انسان ها ، زمینه ساز اجتناب از بخل و افراط در انفاق به بخشش همه اموال و داراییهاست .

و لاتجعل یدک مغلوله إلی عنقک . . . إن ربک یبسط الرزق لمن یشاء

جمله <إن ربک . . .> در مقام تعلیل برای جمله <و لاتجعل یدک . . .> است . بنابراین مفهوم آیه چنین می شود: خداوند روزی رسان است ، پس نباید از ترس تهیدستی ، بخل ورزید و انفاق نکرد .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 10

10- توجه به ربوبیت خداوند ، سوق دهنده آدمی به استغاثه و دعا به درگاه او است .

یدعون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 7

7- توجه به ربوبیت الهی و نقش آفرینی آن بر در و دیوار وجود ، دارای نقشی مهم و گرایش به توحید است .

لَكُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا

مؤمن به ربوبیت خدا است و از این تکرار استفاده می شود که توجه به صفت ربوبیت در میان دیگر صفات الهی، اثری خاص در پرهیز از شرک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 110 - 20

20- توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزاننده انسان به عبادت خالصانه او و پرهیز از شرکوری است .

و لا یشرک بعباده ربّه أحدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 182

10 - مریم - 19 - 9 - 7

7- توجه زکریا به ربوبیت خداوند ، مایه اطمینان او به امکان و سهولت بارداری همسر نازایش در صورت اراده و خواست خداوند

قال ربّک هو علیّ هین

جمله <هو علیّ هین> بدون <قال ربّک> نیز معنای تامی دارد، ولی اضافه شدن آن مفید این معنا است که این سخن، گفته شخص عادی نیست که در باره نحوه آن به فکر فروروی، بلکه گفته پروردگار تو است و او که تو را از هیچ آفرید، در شیوه اعطای فرزند به شما وانمی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 21 - 9

9- توجه مریم (س) به ربوبیت خداوند، را به آسانی و امکان بارداریش به عیسی (ع) مطمئن می ساخت .

قال ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 7

7- توجه به فراگیر بودن ربوبیت خداوند بر همه آدمیان ، زمینه ساز ترک پرستش غیر او است .

وإنّ اللّٰه ربّی وربّکم فاعبدوه

جمله <إنّ اللّٰه..> تعلیل برای فاعبدوه می باشد، یعنی اعبدوا اللّٰه لأنّه ربّی وربّکم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 3

3- توجه به ربوبیت خداوند ، زمینه ساز ترس از او است .

یٰٓأیّها النّاس اتّقوا ربّکم

اضافه <ربّ> به ضمیر <کم> می تواند برای رساندن این نکته باشد که خداوند، چون پروردگار شما است، از او بترسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 12

12 - توجه به مقام ربوبی پروردگار ، مایه تواضع و ستایش به درگاه وی و تنزیه او از هر کاستی و نقص است .

خَرُّوا سَجْدًا و سَبِّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 38 - 2

2 - توجه به ربوبیت خداوند ، موجب شیفتگی انسان نسبت به انجام دستورات او است .

و الذین استجابوا لربهم

با توجه به توضیح برداشت قبل و به کار رفتن کلمه <رب>، می توان استفاده کرد که در اثر توجه به ربوبیت الهی، فرمان های خداوند برای انسان، سهل و آسان گشته و انسان مشتاقانه به اجرای آن خواهد پرداخت.

ص: 183

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 30 - 4

4 - توجه به ربوبیت الهی بر وجود انسان، زداینده هر شگفتی درباره قدرت او

قالوا کذلک قال ربّک

آوردن وصف <ربّک>، دربردارنده نوعی استدلال بر قدرت خدا می باشد؛ یعنی، آن که وجود تو را پروریده، قادر است که پیرزنی نازا را نیز بارور کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 55 - 1

1 - توجه به نمود های تدبیر و ربوبیت عالی خداوند، زداینده هر تردید درباره نعمت بخشی های الهی

فبأیّ الاء ربّک تتماری

فای تقریب در <فبأیّ.. > می رساند که با توجه به آنچه در آیات پیشین گفته شده، انتظار نمی رود کسی در رابطه با خداوند و آثار رحمت خیز او گرفتار تردید و شک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 5

5 - توجه به ربوبیت خداوند، مایه هراس از فرجام مخالفت با او است.

و أمّا من خاف مقام ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 15

15 - توجه به ربوبیت خداوند، مایه خداترسی و پیدایش هول و هراس در دل عاقبت اندیشان

ذلک لمن خشی ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - توجّه به ربوبیت و مدبّر بودن خداوند ، بازدارنده انسان از کفران نعمت ها است .

لرّبّه لکنود

تقدیم <لرّبّه>، بیانگر اهتمام به آن است؛ یعنی، شگفتا که انسان با آن که خداوند <ربّ> و <مدبّر> او است، به کفران نعمت او رو آورده است!

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 9

9 - توجّه به ربوبیت خداوند ، زمینه ساز تسبیح ، حمد و استغفار به درگاه او است .

فسبّح بحمد ربّک و استغفره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 184

11 - توجه به ربوبیت خداوند و حاکمیت تدبیر او بر نظام هستی ، برانگیزاننده انسان به پناه بردن به او و اطمینان بخش و دلگرم سازنده پناهندگان است .

قل أعوذ ربّ الفلق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - توجه به ربوبیت خداوند و حاکمیت تدبیر او بر امور مردم ، وادار سازنده انسان هابه استعاده و دلگرم کننده پناهندگان به او است .

قل أعوذ ربّ الناس

آثار ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انسان ها دارای زمینه های دستیابی به منزلتی فراتر از فرشتگان و شایستگی برای سجده ملائکه بر ایشان هستند .

و إذ قلنا للملئكة اسجدوا لأدم

آثار ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5_ فرستادن آیات و معجزات، مقتضای ربوبیت خداوند و عنایت او به هدایت مردم

و ما تأتيهم من آية من آيات ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ گرد آمدن آدمیان در پیشگاه خداوند در قیامت، مقتضای ربوبیت اوست.

أن يحشروا إلى ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 21

21_ ربوبیت و غفران و رحمت الہی مقتضی آسان نمودن تکالیف در شرایط اضطرار است.

فمن اضطر غیر باغ و لاعاد فإن ربک غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 7

ص: 185

7_ ربوبیت الهی، مقتضی امیدبخشی به همگان و امهال و هشدار به مجرمان

فإن كذبوك فقل ربكم ذو رحمة وسعه ولا يرد بأسه عن القوم المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 3

3_ نبوت، امری ضروری و لازم و از مقتضیات ربوبیت خدا نسبت به انسان است.

أكان للناس عجباً أن أوحينا إلى رجل منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 18، 3

3_ بعثت پیامبر اکرم (ص) و نزول قرآن، از مقتضیات ربوبیت خدا بر انسان ها و در راستای تربیت و رشد آنان است.

أكان للناس عجباً أن أوحينا إلى رجل منهم... إن ربكم الله

18_ پرستش خدا، مقتضای پذیرش ربوبیت او بر انسان و جهان است.

ذلكم الله ربكم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 7

7_ ربوبیت خداوند، مقتضی دستگیری و هدایت پیوسته مؤمنان نیک کردار

إن الذين آمنوا... يهديهم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 19 - 11

11_ امهال جوامع شرک پیشه در دنیا و تأخیر انداختن کیفر آنان به جهان آخرت، مقتضای ربوبیت و پروردگاری خدا نسبت به انسانها

و لو لا كلمة سبقت من ربك لقضى بينهم فيما فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 4

4_ حکم الهی به محرومیت اهل فسق از گرایش به ایمان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری اوست .

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لایؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 37 - 13

13_ ربوبیت و پروردگاری خدا ، مقتضی نزول قرآن

من رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 186

7 - یونس - 10 - 53 - 5

5_ ربوبیت الهی ، مقتضی تحقق قطعی وعده های اوست .

قل ای و ربی إنه لحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 57 - 4

4_ ربوبیت خداوند ، مقتضی نزول کتابی پندآموز ، شفابخش ، هدایتگر و رحمت بخش است .

يأيها الناس قد جاءكم موعظه من ربكم وشفاء لما في الصدور وهدى ورحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 61 - 9

9_ ربوبیت خداوند ، مقتضی نظارت همه جانبه او بر جهان هستی است .

و ما يعزب عن ربك من مثقال ذره في الأرض ولا في السماء... إلا في كتب مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 6

6_ بهره مندی فرعون و اطرافیان او از ثروت های خدادادی ، مقتضای ربوبیت الهی بود .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاء زينه و أمولا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 93 - 15

15_ ربوبیت الهی ، مقتضی داوری نسبت به اختلافات مردم در قیامت

إن ربك يقضى بينهم يوم القيمة فيما كانوا فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 94 - 9

9_ ربوبیت الهی ، مقتضای نزول قرآن بر پیامبر اکرم (ص) بوده است .

لقد جاءك الحق من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 3,5

3_ محکوم شدن مکذبان آیات الهی به عذاب استیصال ، از شؤون ربوبیت الهی و مقتضای آن است .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

5_ محروم ساختن تکذیب کنندگان آیات الهی از ایمان ، سنت خدا و مقتضای ربوبیت اوست .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 187

7 - یونس - 10 - 99 - 8

8_ مختار و آزاد بودن انسان در پذیرش و عدم پذیرش دین ، مقتضای ربوبیت خداست .

و لو شاء ربك لأمّن من في الأرض كلّهم جميعاً أفأنت تكره الناس حتى يكونوا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 108 - 5

5_ ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن کتاب و راهنمایی مردم به وسیله آن است .

قد جاءكم الحق من ربكم فمن اهتدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 12

12_ حمایت خداوند از پیامبران در برابر دشمنان آنان ، مقتضای ربوبیت او و پایه قرار دادن افعالش بر حکمت و صواب است .

إني توكلت على الله ربي وربكم .. إن ربي على صراط مستقيم

<إني توكلت .. > متضمن حمایت خداوند از هود پیامبر می باشد و جمله <إن ربي ... > تعلیل برای این معناست. بنابراین راستی و درستی کارهای خداوند ، اقتضا می کند که هود(ع) را در برابر دشمنانش ، حمایت کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 3

3_ کیفر ستم کاران و گنه پیشگان ، مقتضای ربوبیت خداوند و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

مسوّمه عند ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 119 - 2

2_ رحمت خدا بر بندگان ، برخاسته از ربوبیت اوست .

إلاّ من رحم ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 21 - 18

18_ روند حوادث و رخداد های تاریخ ، به تدبیر و تقدیر خدا و در اختیار اوست .

وقال الذی اشتریه . . . و کذلک مکّنا لیوسف فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 4

4_ بهره مندی یوسف (ع) از برهان و حجت الهی (مشاهده ربوبیت خدا و . . .) عامل عصمت او از ارتکاب گناهان

لولا أن رءا برهـن ربه کذلک لنصرف عنه السوء و الفحشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 188

8 - رعد - 13 - 5 - 7

7_ ربوبیت خدا بر انسانها ، مقتضای تشکیل دادن قیامت و آفرینش مجدد انسان ها پس از مرگ است .

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 14

14_ نوید به مغفرت گناه بندگان و تهدید آنان به عذاب شدید ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

وإن ربك لذو مغفرة .. وإن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 15

15- ربوبیت الهی ، مقتضای بیرون آوردن بندگان خویش از گمراهی کفر ، و هدایت آنان به نور ایمان

لتخرج الناس من الظلمات إلى النور بإذن ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 3

3- افزایش نعمت در صورت شکرگزاری و تهدید به عذاب در صورت کفران نعمت ، مقتضای ربوبیت الهی

وإذ تأذن ربكم لئن شكرتم لأزيدنكم ولئن كفرتم إن عذابی لشديد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 8

8- حمایت از انبیا ، با هلاکت مخالفان ستمگر آنان ، مقتضای ربوبیت خداوند

فأوحى إليهم ربهم لنهلكن الظالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 7

7- مؤمنان دارای عمل صالح ، مورد عنایت پروردگار خویش بوده و ورود و جاودان ماندنشان در بهشت برخاسته از ربوبیت اوست .

أَدْخَلَ الَّذِينَ ءَامَنُوا .. جَنَّاتٍ ... خَلَّدِينَ فِيهَا يُدْخِلُ رَبُّهُمْ

اضافه شدن <رَبِّ> به ضمیر <هم>، که مرجع آن <الذین آمنوا> است، مشعر به معنای یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 25 - 4

4- ثمربخشی اعتقادات حق برخاسته از ربوبیت خداوند است .

تَوْتَىٰ أَكْلَهَا كُلِّ حِينٍ يُدْخِلُ رَبُّهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 189

9 - ابراهیم - 14 - 40 - 9

9- ربوبیت الهی ، مقتضی استجاب دعا و پذیرش درخواست های بندگان است .

رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دَعَاءَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 25 - 2

2- ربوبیت خداوند برای انسان ها ، مقتضی گردآوری آنها در روز قیامت

وإن ربك هو يحشرهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 28 - 4

4- ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگویی قصه خلقت انسان برای پیامبر (ص)

وإذ قال ربك للملئكة إني خلق بشراً من صلصال من حمأ مسنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 86 - 5

5- ربوبیت خداوند ، مقتضی آفرینش عالمانه جهان است .

إن ربك هو الخلق العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 93 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضی بازپرسی و کیفر و پاداش دادن در برابر اعمال و رفتار آدمی است .

فوربك لنسئلتهم أجمعين . عما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 30 - 5

5- ربوبیت خداوند ، مقتضی فرو فرستادن قرآن (تعالیم دین) بر بندگان خویش

وقیل للذین اتَّقوا ماذا أنزل ربکم قالوا خیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 42 - 7

7- ربوبیت خداوند ، شایسته توکل همه جانبه به اوست .

و علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 47 - 6

6- رأفت و رحمت خداوند بر بندگان ، برخاسته از ربوبیت اوست .

ص: 190

فان ربکم لرءوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 68 - 2

2- الهام خداوند به زنبور های عسل و هدایت آنها به ساختن خانه هایی مناسب برای خود ، به مقتضای ربوبیت اوست .

و أوحی ربک إلی النحل . . . و ممّا یعرشون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 69 - 7,8

7- نشان دادن راه زندگی طبیعی (حرکات غریزی برای خانه سازی ، تغذیه از گیاهان و تولید عسل) به زنبور های عسل ، به مقتضای ربوبیت پروردگار است .

فاسلکی سبل ربک ذللاً

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی سلوک خاشعانه و منقادانه جهان و انسان در مسیر تعیین شده از جانب او

فاسلکی سبل ربک ذللاً

آیه شریفه هر چند درباره زنبور عسل است، ولی یاد زندگی آنان برای انسان می تواند گویای این پیام باشد که: انسان نیز مانند دیگر موجودات طبیعت، باید در مسیر پروردگارش گام بردارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 99 - 7

7- ربوبیت خداوند ، مقتضی توکل بر اوست .

و علی ربّهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 119 - 9

9- ربوبیت خداوند ، مقتضی غفران و رحمت گسترده نسبت به گناهکاران توبه کننده است .

إن ربك للذین . . . إن ربك من بعدها لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 124 - 9

9- تبیین نهایی حق و باطل و فیصله دادن به اختلافات بشری ، مقتضای ربوبیت الهی

و إن ربك لیحکم . . . فیما كانوا فیه یختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 2

2- رشد و کمال پیامبر (ص) در پرتو ربوبیت الهی ، مقتضی دعوت دیگران به راه خداست .

ادع إلی سبیل ربك

واژه «رب» که در لغت به معنای تربیت است (مفردات راغب) _ می تواند اشاره به این جهت داشته باشد که: بهره‌وری

ص: 191

پیامبر(ص) از ربوبیت خدا، مقتضی آن است که آن حضرت دیگران را نیز از ربوبیت خدا بهره مند سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 6

6- ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگذاشتن در رحمت خویش به روی فتنه گران مجازات شده

و لیتبّروا ما علّواً تتبیراً . عسی ربکم أن یرحمکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 17 - 12

12- ربوبیت خداوند ، مقتضی مجازات جوامع فاسد و عصیانگر بر اساس علم و آگاهی است .

و کم أهلکنا . . . و کفی برّک بذنوب عباده خبیراً بصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 20 - 5

5- مقام ربوبیت الهی ، مقتضی عطا و افاضه پیاپی و مستمر به آدمیان

کلاً نمدّه و ؤلاء و هـ و ؤلاء من عطاء ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی علم و آگاهی کامل او بر حالات درونی انسانها

ربکم أعلم بما فی نفوسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 11

11- امکانات مادی و نعمت های خداوند ، نشأت یافته از ربوبیت خدا و در جهت رشد و تکامل انسان است .

ابتغاء رحمة من ربک ترجوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 30 - 3,4

3- ربوبیت خدا، مقتضی مقدر کردن تفاوت روزی برای بندگان است.

إن ربك يسطر الرزق لمن يشاء و يقدر

4- تفاوت روزی انسان ها، تدبیر الهی در جهت پرورش و رشد آنان است.

إن ربك يسطر الرزق لمن يشاء و يقدر

تأکید بر ربوبیت الهی در مورد <یسط> و <یقدر> می رساند که این بسط و تقدیر نشأت یافته از ربوبیت اوست (تا چرخ زندگی بچرخد و انسانها در پرتو این تفاوت آزمایش شوند و تکامل یابند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 192

4- ارائه تعالیمی حکیمانه از سوی خداوند برای بشر ، مقتضای ربوبیت اوست .

ذَلِكُمْ مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبِّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- ربوبیت و پروردگاری خداوند ، مقتضی علم و آگاهی کامل به احوال انسانهاست .

رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ

7- ربوبیت الهی ، مقتضی دادن پاداش و یا کیفر به انسانهاست .

رَبِّكُمْ .. . إِنَّ يَشَأْ يَرْحَمَكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ يُعَذِّبْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی علم و آگاهی او به همه موجودات آسمان ها و زمین است .

رَبِّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ربوبیت خداوند ، سزاوار تقرب به اوست .

يَبْتَغُونَ إِلَيَّ رَبَّهُمُ الْوَسِيلَةَ

14- امید به رحمت خداوند و ترس از عذابش ، مقتضای ربوبیت اوست .

إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ .. . وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی احاطه کامل به همه انسانهاست .

إن ربك أحوط بالناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 10

10- ربوبیت خداوند ، مقتضی حمایت از بندگان خویش

إن عبادي ليس لك عليهم سلطان وكفى بربك وكيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 9

9- ربوبیت الهی ، مقتضی آگاهی عمیق او به هدایت پیشگان و تمایز آنان با دیگران

فربکم أعلم بمن هو أهدى سبيلاً

ص: 193

ذکر صفت <ربّ> به جای اسم <الله> و یا صفات دیگر برای بیان آگاهی خداوند از گروههای انسانی، مشعر به نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 108 - 7

7- ربوبیت کامل خداوند نسبت به انسان ها ، مستلزم تخلف ناپذیری وعده های او

سبح ربنا ان كان وعد ربنا لمفعولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 40 - 3

3- ربوبیت پروردگار ، مقتضای سلب نعمت از فخر فروشان و مشرکان دل بسته به دنیا واعطای نعمتی افزون تر به موحدان است ،

فَعَسَى رَبِّي أَن يُؤْتِيَنَّا خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حَسَابًا مِّن السَّمَاءِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 48 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضای حشر آدمیان و عرضه شدن آنان در پیش گاه پروردگار است .

و حشرنهم... و عرضوا على ربك صفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 18,19

18- مبرّا بودن خداوند از هرگونه ظلم و بی عدالتی ، مقتضای ربوبیت او است .

و لا يظلم ربك أحدًا

19- حساب رسی و سنجش عادلانه اعمال آدمیان در قیامت ، لازمه ربوبیت خدا است .

و وضع الكتـب... و لا يظلم ربك أحدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 11

11- رُبُوبِيَّت و پروردگاری خدا ، مقتضی التجای انسان به درگاه وی برای طلب آمرزش است .

و یستغفروا ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 4

4- رُبُوبِيَّت الهی ، مقتضی ارائه آیات ، برای رشد و تعالی بشر است .

ذکر بایت ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 194

16- خضر (ع) با توجه دادن موسی (ع) به تدبیر فراگیر الهی، حفاظت اموال یتیمان را، برخاسته از گستردگی ربوبیت خداوند دانست.

فأراد ربّک

خضر(ع) با اضافه <رب> به ضمیر خطاب (ربّک) به موسی(ع) این نکته را بیان داشته است که گرچه ترمیم دیوار، به تغذیه و تربیت جسم تو کمک نکرد، ولی مالک و مدبر تو، مالک و مدبر یتیمان نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ذوالقرنین، خود را مملوک خداوند و عطیه های الهی را، برخاسته از مقام ربوبیت او می دانست.

ما مکّنتی فیه ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ربوبیت خداوند مقتضی ارائه آیات در جهت هدایت مردم است.

کفروا بأیّات ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ربوبیت خداوند مایه پیدایش آفریده ها و ارائه رهنمود های او است.

لکلمت ربّی . . . کلمت ربّی

7- پیامبر (ص) متکی به مبدأ لایزال هستی و تحت ربوبیت خاص او است.

لکلمت ربّی . . . کلمت ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- صالح و شایسته شدن فرزندان ، به دست خداوند و از شؤون ربوبیت او است .

یرثی . . . واجعله ربّ رضیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 11

11- قبول درخواست آمرزش ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

سأستغفر لک ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 48 - 13

13- ربوبیت الهی ، مقتضی اجابت دعا های بندگان است .

ص: 195

و ادعوا ربِّي . . . بدعاء ربِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 3

3- ربوبیت و تدبیر کارآمد و دقیق خداوند بر سرتاسر هستی ، دلیل منزه بودن او از نسیان

و ما كان ربك نسيًا . ربّ السموت والأرض و ما بينهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 71 - 4

4- ورود همه آدمیان به جهنم ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

كان على ربك حتمًا مقضيًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 11

11- ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای پاداش به اعمال صالح

والبقيت الصلح خیر عند ربك ثوابًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 25 - 5

5 - شرح صدر ، بخشش خداوند و برخاسته از مقام ربوبیت او است .

قال ربّ اشرح لي صدري

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آفرینش موجودات و هدایت آفریده ها به کمال وجودی آنها است .

ربّنا الذي أعطى كلّ شيء خلقه ثمّ هدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضای پاداش به دارندگان نیت خیر و سبقت گیرندگان در کار نیک

و عجلت إلیک ربّ لترضی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 15

15 - خشم الهی بر مرتدان و بازگشت کنندگان به شرک و بت پرستی ، مقتضای ربوبیت او است .

أضلّهم السامریّ . . . أم أردتّم أن یحلّ علیکم غضب من ربّکم

ص: 196

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 114 - 19

19 - علم ، موهبتی از ناحیه خداوند و نشأت گرفته از ربوبیت او است .

وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 14

14 - ارائه دلایل روشن از سوی خداوند بر رسالت پیامبران ، برخاسته از ربوبیت او است .

بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِ أُولَئِكَ تَأْتِيهِمْ بَيْنَهُمَا فِي الصُّحُفِ الْأُولَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 9

9 - اتمام حجت و فرستادن پیامبران برای ابلاغ آیات الهی ، مقتضای ربوبیت الهی است .

رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 2 - 4

4 - وحی الهی ، یادآوری به مردمان و نجات آنان از غفلت و بی خبری ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 83 - 8

8 - ربوبیت الهی ، مقتضای روی آوری انسان به درگاه او به هنگام رنج و نیاز

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أُنِىُّ مَسْنَى الضَّرِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12- ربوبیت خداوند ، مقتضی روی آوردن به درگاه او به هنگام نیاز

إذ نادى رَبَّهُ رَبِّ لا تذرني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ربوبیت خدا نسبت به آدمیان ، مستلزم پرستش او است .

أنا ربکم فاعبدون

برداشت یاد شده از تفریع <اعبدون> به <أنا ربکم> استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ربوبیت خداوند ، مقتضی رحمت بی کران و یاری بخشی بندگان است .

وَرَبَّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 7

7- وضع قوانین و مقررات سعادتبخش از سوی خداوند ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری او است .

وَمَنْ يَعِظْكُمْ حَرَمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهِ عِنْدَ رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 72 - 10

10 - ربوبیت الهی ، مقتضی پاداش به مبلغان دینی

فَخَرَجَ رَبُّكَ خَيْرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 7

7- ربوبیت خدا ، مقتضی حسابرسی اعمال و کیفر کافران

فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 5

5_ تأمین خواسته های متقین در بهشت ، برخاسته از ربوبیت خداوند

لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ خَلَدِينَ كَانِ عَلَى رَبِّكَ وَعْدًا مَسْئُولًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 20 - 14

14_ آزمایش انسان ها برای توانمند ساختن روحیه آنها ، به اقتضای ربوبیت خدا و ناشی از بصیرت و بینایی او به احوال آنان

و جعلنا بعضکم لبعض فتنه أتصبرون و کان ربّک بصیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 8

8_ ربوبیت خداوند ، مقتضی راهبری پیامبر (ص) و مؤمنان و نصرت و یاری آنان

و کفی برّک هادیًا و نصیرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 57 - 8

8_ ربوبیت خداوند ، مقتضی حرکت انسان به سوی او و برگزیدن راه الهی (دین)

ص: 198

إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 5,7

5 - فرستادن رسولان ، برخاسته از مقام ربوبیت و پروردگاری خداوند

فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

7 - جهان آفرینش ، برخوردار از رشد و تکامل در پرتو ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

پروریدن، ایجاد حالتی است در شیء پس از حالت پیشین تا آن گاه که به حدّ تمام و کمال برسد (مفردات راغب). این معنا حکایت از حرکت تکاملی جهان دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 11

11 - ربوبیت الهی ، مقتضی آمرزش خطاها و گناهان بندگان مؤمن

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 62 - 7

7 - ربوبیت الهی ، مقتضی هدایت خلق

إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 77 - 4

4 - ربوبیت خدا ، نشانگر قدرت او در رساندن فیض به خلق

فَيَأْتِهِمْ عَذَابٌ لِيْ بِالْإِلَهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

آمدن <ربّ العالمین> در برابر ضمیر <هم> _ که به بت ها بازمی گردد _ می تواند اشاره به عجز و بی خاصیتی بت ها داشته باشد؛ در حالی که پروردگار جهانیان، به دلیل پروردگاری اش، در یاری رساندن به انسان ها، توانا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 82 - 7

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضی دل بستن انسان ها به مغفرت و آمرزش او در روز قیامت

ربّ العـلمین... الذی أطمع أن یغفرلی خطیئتی یوم الدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 113 - 6

6 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حساب رسی از اعمال بندگان است .

إن حسابهم إلاّ علی ربّی لو تشعرون

ص: 199

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 8 - 12

12 - ربوبیت خدا بر نظام عظیم و پهناور هستی، گواه نامحدود و منزه بودن او از هرگونه نقص و کاستی

و سبحن الله رب العالمین

وصف <رب العالمین> مشعر به علیت است؛ یعنی، چون او پروردگار همه عوالم هستی است، از هر نقص و کاستی منزه و از قرار گرفتن در مکان و محدود شدن در آن مبرا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 40 - 24, 25

24 - غنا (بی نیازی) و کرم (بخشنده) (لازمه پروردگاری خداوند

فإن ربی غنیّ کریم

25 - ربوبیت آمیخته به غنا و کرم خداوند، مقتضی نعمت بخشی به خلق حتی با وجود ناسپاسی آنان

و من کفر فإن ربی غنیّ کریم

ارتباط <فإن ربی> با <من کفر> بیانگر این نکته است که گرچه ناسپاسان، مستحق دوری از رحمت و نعمت اند؛ اما چون خداوند در مقام ربوبیت است و غنی و کریم نیز می باشد، باز بر آنان نعمت هایش را ارزانی می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 73 - 4

4 - ربوبیت خداوند، مقتضی شمول و فراگیر بودن فضل و رحمتش بر تمامی مردمان

وإن ربک لذو فضل علی الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 74 - 3

3 - ربوبیت خدا، مستلزم آگاهی کامل او از نهان و آشکار خلق

وإن ربك ليعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 78 - 3

3 - داوری میان حق پذیران و حق ناپذیران از شؤون ربوبیت خداوند

إن ربك يقضى بينهم

تکیه بر وصف ربوبیت خداوند _ و نه هر اسم یا وصف دیگر _ بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 93 - 16

16 - ربوبیت الهی ، مقتضی نظارت دائمی و همه جانبه او بر اعمال خلق

و ما ربك بغفل عما تعملون

ص: 200

به کار رفتن واژه <رب> به جای هر اسم یا صفت دیگر، می تواند از آن جهت باشد که صفت ربوبیت، مستلزم داشتن نظارت دائمی و همه جانبه بر کار خلق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 22 - 6

6 - راهنمایی گمشدگان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری خداوند

قال عسی ربی أن یهدینی سواء السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 24 - 8

8 - سرپرستی و تأمین روزی انسان ، مقتضای ربوبیت خداوند

فقال ربّ إتیّی لما أنزلت إلیّ من خیر فقیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 37 - 3

3 - ربوبیت خدا ، مقتضای داوری میان پیامبران و تکذیبگران رسالت ایشان

وقال موسی ربی أعلم بمن جاء بالهدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 46 - 3

3 - بعثت پیامبر (ص) و نزول قرآن بر آن حضرت ، جلوه رحمت و مقتضای ربوبیت خداوند بر خلق

ولکن رحمه من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 68 - 6

6 - گزینش پیامبر و تبیین وظایف خلق ، از شؤون ربوبیت خداوند است .

و ربّك يخلق ما يشاء ويختار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - قصص - 28 - 69 - 4

4- آگاهی همه جانبه به نهان و آشکار مردم ، از شوون ربوبیت خداوند

و ربّك يعلم ما تكنّ صدورهم و ما يعلنون

تکیه بر وصف ربوبیت به جای هر اسم یا وصف دیگر، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

13 - قصص - 28 - 85 - 13

13 - ربوبیت خدا بر مردمان ، مقتضی بعثت پیامبران برای هدایت و راهنمایی آنان

ص: 201

قل ربِّي أعلم من جاء بالهدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 86 - 6

6 - بعثت پیامبران ، مقتضای ربوبیت خداوند بر خلق

و ما كنت ترجوا أن يلقى إليك الکتب إلا رحمة من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 30 - 2

2 - ربوبیت خداوند ، مقتضی دعا به درگاه او و استمداد از او است .

قال رب انصرني على القوم المفسدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 59 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اتکا و توکل همواره بر او در همه امور است .

على ربهم يتوكلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 8 - 15

15 - ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حضور انسان ها در پیشگاه خداوند است .

وإن كثيرًا من الناس بلقاء ربهم لك فرون

ذکر وصف ربوبیت در مورد لقاءالله می تواند ناظر به برداشت بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 5

5 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پناه جستن به او در خطرات و سختی ها است .

وإذا مسّ الناس ضرّاً دعوا ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 5 - 4,5

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی هدایت بندگان است .

هدی من ربّهم

5 - هدایت شدن محسنان ، نشأت یافته از ربوبیت خداوند است .

أولئك على هدى من ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 2 - 5

ص: 202

5- ربوبیت خداوند ، مقتضی فرستادن قرآنی خلل ناپذیر و متقن است .

تنزیل الکت_ب لاریب فیه من ربّ الع_لمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 3 - 5

5- ربوبیت خداوند ، منشأ نزول کتاب آسمانی (قرآن و ...) است .

تنزیل الکت_ب .. بل هو الحقّ من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 11 - 11

11 - ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگشت انسان ها به سوی او پس از اتمام حیات دنیوی است .

ثمّ إلی ربّکم ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 10

10 - درخواست از خدا برای نجات از گرفتاری ، مقتضای ربوبیت او است .

ناکسوارعوسهم عند ربّهم ربّنا أبصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، متقاضی دعا به درگاه او است .

یدعون ربّهم خوفاً وطمعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 25 - 3

3- ربوبیت و پروردگاری خدا مقتضی حلّ نهایی اختلافات بشر است .

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامِ فَمَنْ فِيهَا كَانَ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 2 - 3

3 - ربوبیت الهی ، مقتضای ارسال وحی به پیامبر (ص) است .

وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 67 - 7

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضای اظهار تضرع به درگاه او است .

رَبَّنَا إِنَّا أَعْطَيْنَا سَادَتَنَا

ص: 203

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 5

5 - ربوبیت خداوند ، مقتضای استدعا به درگاه او است .

رَبَّنَا اٰتِهْم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 3 - 14، 7

7 - تحقق روز قیامت ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

وَرَبِّيْ لِتَاتِيْنٰكُمْ

14 - ربوبیت خداوند ، مقتضای داشتن علم غیب و احاطه علمی بر همه موجودات

وَرَبِّيْ ... ع لَمْ الْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ ... وَلَا اَصْغَرَ مِنْ ذٰلِكَ وَلَا اَكْبَرَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 12 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضای تحت اختیار درآوردن جنیان برای سلیمان (ع)

وَمِنَ الْجِنَّۃِ مَنۢ يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِۦ بِاِذْنِ رَبِّهٖ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 15 - 8، 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضای اعطای روزی به بندگان

مِنۢ رِّزْقِ رَبِّكُمْ

8 - آمرزش گری خداوند ، برخاسته از ربوبیت او است .

وَرَبِّ غَفُوْرٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی نگهبانی بر هر چیز است .

وربک علی کل شیء حفیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 23 - 13

13 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اظهار حق برای بندگان

قالوا ماذا قال ربکم قالوا الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 26 - 2

ص: 204

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی جمع انسان ها در قیامت و داوری نهایی بین جریان حق و باطل

قل یجمع بیننا ربنا ثم ینفتح بیننا بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 15

15 - ربوبیت الهی ، مقتضی مؤاخذه کافران به قرآن

وقال الذین کفروا لن نؤمن به_ذا القرآن . . . و لو تری إذ الظالمون موقوفون عند رب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 36 - 2

2- ربوبیت الهی ، مقتضی قبض و بسط روزی بندگان

إنّ ربّی یبسط الرزق لمن یشاء و یقدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 3

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی قبض و بسط روزی بندگان

إنّ ربّی یبسط الرزق لمن یشاء . . . و یقدر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 48 - 3,9

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی آگاهی همه جانبه او از غیب و نهان ها است .

إنّ ربّی . . . علّم الغیوب

<علام الغیوب>، خبر مبتدای محذوفی مثل <هو> است که مرجع آن <ربّی> است.

9- ربوبیت خداوند ، مقتضی فرو فرستادن قرآن کریم

قل إنّ ربّی یقذف بالحقّ

<ال> در <الحق> می تواند عهد بوده و به قرآن کریم (ذکر شده در آیات سابق) بازگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 50 - 7

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضی ارسال وحی به منظور هدایت بندگان است .

و إن اهتدیت فبما یوحی الّی ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 10

10 - آمرزندگی و قدردانی از بندگان ، از شئون ربوبیت خداوند است .

إنّ ربّنا لغفور شکور

ص: 205

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 16 - 6

6 - ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن پیامبران برای انسان ها

قالوا ربّنا یعلم إنّنا إلیکم لمرسلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 58 - 5

5 - سلام و تحیت خداوند به بهشتیان ، برخاسته از ربوبیت و مهربانی او به خلق است .

سَلِّمْ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ

برداشت یاد شده، از بیان دو صفتِ <ربّ> و <رحیم> برای خداوند (در این آیه شریفه) به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 57 - 5

5 - ربوبیت الهی ، مقتضی توفیق دادن و نعمت بخشیدن به بندگان مخلص خود

عباد الله المخلصین . . . و لولا نعمه ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 99 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی هدایت و راهنمایی بندگان خالص خود در صحنه های دشوار زندگی

وقال إنّی ذاهب إلی ربّی سیهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 101 - 10

10 - ربوبیت الهی ، مقتضی استجابت دعای بندگان خالص است .

ربّ هب لی من الصّـلحین . فبشّرـه بغلـم حلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 182 - 11

11 - ربوبیت خداوند ، مقتضای حمد و ستایش است .

الحمد لله رب العالمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 9 - 5

5 - برگزیدن انسانی از میان توده های مردم برای دریافت وحی و رسیدن به پیامبری ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

أم عندهم خزائن رحمة ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 206

15 - ص - 38 - 24 - 20

20 - ربوبیت خداوند ، مقتضی درخواست آمرزش از او است .

فاستغفر ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آمرزش است .

قال رب اغفر لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 21

21 - ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حسابرسی اعمال بندگان

ثمّ إلى ربّکم مرجعکم فینبئکم بما کنتم تعملون إنّہ علیم بذات الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 9

9 - ربوبیت خداوند ، مقتضی امیدواری انسان به رحمت او است .

و یرجوا رحمہ ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 3

3 - ربوبیت الهی ، مقتضی تقوای پیشگی و پرهیزکاری است .

لکن الذین اتّقوا ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 8

8 - هدایت انسان های حق پذیر و دارای شرح صدر ، مقتضای ربوبیت الهی است .

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو على نور من ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 6

6 - داوری خداوند در روز رستاخیز میان مردم ، مقتضای ربوبیت او است .

ثم إنكم يوم القيامة عند ربكم تختصمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 5

5 - تأمین تمامی خواسته های تقوایندگان در آخرت ، مقتضای ربوبیت پروردگار است .

ص: 207

هم المتقون . لهم ما يشاءون عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 54 - 3

3 - ربوبيت خداوند ، مقتضى توبه و بازگشت گنه کاران به سوى او و تسليم شدنشان در برابر او است .

و أنیبوا إلى ربکم و أسلموا له

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 55 - 6

6 - ربوبيت الهی ، مقتضى نزول وحی و کتاب آسمانی

أنزل إليکم من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 75 - 21

21 - ربوبيت خداوند ، مقتضى حمد و ستایش است .

الحمد لله رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 6 - 6

6 - ربوبيت الهی ، مقتضى عذاب دادن و کيفر کردن کافران حق ستيز و تکذيب کننده

و كذلك حقت کلمت ربک على الذين کفروا أنهم أصحاب النار

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 7 - 11

11 - ربوبيت الهی ، مقتضى رحمت و علم گسترده به همه چيز است .

ربنا وسعت كل شىء رحمه و علمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پناهندگی به او در سختی ها است .

قال .. عذت برّی و ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 13

13 - ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن رسول و ارائه دین به بشر ، همراه با دلیل و برهان روشن و اثباتگر

وقد جاءکم بالبینات من ربّکم

برداشت یاد شده از آمدن قید <من ربّکم> استفاده می شود.

ص: 208

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 49 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، مقتضی انحصار دعا و درخواست از او است .

ادعوا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 15

15 - ربوبیت خداوند ، مقتضی تسبیح و حمد پیوسته او است .

و سبح بحمد ربک بالعشی و الإبک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 64 - 15

15 - افاضه خیر ها و برکت ها بر جهانیان ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

فتبارک الله رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 65 - 19

19 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حمد و ستایش است .

الحمد لله رب العالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 23 - 2

2 - مقام ربوبیت و پروردگاری خداوند ، مقتضی علم فراگیر او نسبت به انسان ها و اعمال آنان

ظننتم أنّ الله لا يعلم .. ظننتم برّبکم

لحن انکار آمیز آیه و تعبیر <ظننتم> و نیز آمدن صفت <ربّ>، نشانگر برداشت یادشده است؛ یعنی، این گونه گمان درباره <پروردگار>

گمانی بی جا و ناروا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 43 - 10

10 - مقام پروردگار ، مقتضی جامعیت و برخورداری از بخشایش و جزادهی

إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 5

5 - عدالت در نظام مجازات و پاداش ، از شوون ربوبیت الهی است .

وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ

ص: 209

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 47 - 10، 3

3 - آگاهی خداوند از زمان برپایی قیامت ، لازمه ربوبیت او است .

و ما ربّك بظلمٍ م... إليه یردّ علم الساعه

با توجه به رجوع ضمیر <إليه> به <ربّك> در آیه قبل، برداشت بالا استفاده می شود.

10 - آگاهی به روند پیدایش میوه ها و تکوین و تولد جنین ، مقتضای ربوبیت الهی است .

و ما ربّك ... و ما تخرج ... إلاّ بعلمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 4 - 2

2 - وحی و بعثت پیامبران ، مقتضای مالکیت و ربوبیت بی شریک خدا بر جهان و انسان

كذلك یوحی إليك ... له ما فی السموت و ما فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 24

24 - ربوبیت الهی بر همگان ، مقتضای اجرای عدالت در میان همه آنان

أمرت لأعدل بینکم الله ربّنا وربّکم

جمله <الله ربّنا> می تواند تعلیل برای <أمرت لأعدل> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 47 - 2

2 - ربوبیت خداوند ، نسبت به انسان ها و تدبیر امور آنان ، مقتضای پاسخ گویی انسان به دعوت او

استجیبوا لربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - معاد و بازگشت به سوی خداوند ، لازمه ربوبیت مدبرانه او نسبت به انسان و جهان

وإنا إلی ربّنا لمنقلبون

از آیه قبل استفاده شد که هماهنگی طبیعت با نیازهای انسان یک اتفاق نیست؛ بلکه براساس تدبیر و ربوبیت خاص و عالمانه شکل یافته است. اکنون در این آیه نتیجه می گیرد که وجود همان ربوبیت حسابگر و آگاه، مستلزم آن است که حرکت انسان در طبیعت، بی فرجام نباشد و از حیطه تدبیر و ربوبیت خداوند خارج نشود؛ بلکه به سوی او بازگردد و در حلقه فرمان الهی تداوم یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - فرزندداری و دل مشغولی به فرزند ، ناسازگار با مقام ربوبیت عام الهی *

ص: 210

قل إن كان للرحمن ولد . . . سبحن رب السموت و الأرض رب العرش

یادکرد <رب السماوات. . .> در پی نفی فرزند از خدا، ممکن است اشاره به این نکته داشته باشد که فرزند، برای پدر وابستگی آور است و خداوندی که دارای ربوبیت عام می باشد، نفس ربوبیت عامش گواه بی فرزندى او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 1

1- ربوبیت یگانه خداوند بر هستی ، خود گواه الوهیت بی همتای او است .

رب السموت و الأرض . . . لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 22 - 6

6- ربوبیت الهی ، مقتضی التجا و روی آوری به درگاه او

فدعائه

از این که موسی(ع) در دعای خویش، به ربوبیت الهی توسل می جوید، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 11 - 3

3- آیات الهی در نظام تکوین و تشریح ، نشأت یافته از مقام ربوبیت و در جهت تکامل خلق

و الذین كفروا بآيات ربهم

با توجه به این که در آیات پیشین، هم سخن از نشانه های تکوینی خدا و هم سخن از قرآن به میان آمده است؛ واژه <آیات> در این آیه می تواند به هر دو بخش اشاره داشته باشد. وصف <رب> نیز بیانگر جنبه ربوبیت و تکامل بخشی این آیات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 15 - 9

9- ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها ، مقتضی بر پا ساختن قیامت و بازگرداندن آنان به سوی خویش

ثمَّ إلى ربِّكم ترجعون

کاربرد وصف <رب> در آیه شریفه، گویای این نکته است که ربوبیت الهی نقشی عمده در رجعت آدمیان و حیات اخروی آنان دارد؛ یعنی، از آن جهت که خداوند، پروردگار و رشددهنده خلق است، می بایست حیات را در جهان آخرت تداوم بخشد تا خلق به کمال خویش برسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جا ئیه - 45 - 37 - 3

3 - ربوبیت یگانه خداوند در جهان هستی ، نمودی از عظمت و کبریایی او است .

ربَّ السموت وربَّ الأرض .. . وله الكبرياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 11

ص: 211

11- ربوبیت الهی، مقتضی فرو فرستادن برنامه و قانون حق برای بشر

بما نزل علی محمد و هو الحق من ربهم

از ارتباط <ما نزل>، <الحق> و <من ربهم> مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 5

5- حقایق نازل شده از مقام ربوبیت الهی، مایه رشد و تعالی و مصونیت از پوچی است.

و أصلح بالهم . ذلك بأن... اتبعوا الحق من ربهم

وصف <رب> در آیه شریفه، مشعر به علیت است؛ یعنی، آنچه از سوی <رب> نازل شود، جز در جهت تکامل نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 6

6- ربوبیت الهی، مقتضی تکامل بخشیدن به انسان ها، با ارائه دلایل روشن به ایشان

كان علی بینة من ربه

وصف <ربه> مشعر به علیت است؛ یعنی، خداوند از آن جهت که <رب> و پرورش دهنده است، دلایل روشنی در اختیار خلق قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 7 - 4

4- ربوبیت الهی، مقتضی مجازات کافران و حق ستیزان

إن عذاب ربك لوقع

از اضافه <عذاب> به <رب>، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11، 6

6- رهایی از عذاب دوزخ در پرتوروبیبت خداوند ، خود نعمتی بزرگ برای تقوایندگان

و وقیهم ربهم عذاب الجحیم

11 - اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند ، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دوزخ

ف_ کھین بما ءاتیهم ربهم و وقیهم ربهم عذاب الجحیم

قید <بما آتاهم.. > می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 3،7

3_ پیامبر (ص) ، در پرتوروبیبت ویژه الهی و در منظر عنایت و حمایت او

و اصبر لحکم ربک فانک باعیننا

ص: 212

7 - موضع گیری تکذیب گران در برابر پیامبر (ص) و مهلت دهی خداوند به آنان و تأخیر در مجازات آنان ، قضای الهی و مقتضای ربوبیت او است .

و اصبر لحکم ربّک

<حکم> به معنای قضا است. مفسران با توجه به ارتباط آیه با آیات پیشین، بر آنند که مراد از <لحکم ربّک> قضای الهی درباره تکذیب کنندگان و افعال آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 18 - 3

3 - مشاهده آثار بزرگ ربوبی خداوند ، آخرین دستاورد پیامبر (ص) در کنار < سدره المنتهی >

لقد رأی من ءایت ربّه الکبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 10 - 3

3 - ربوبیت الهی ، مقتضای التجای بندگان به او ، در دشواری ها

فدعا ربّه ائی مغلوب فاتتصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 32 - 5

5 - ربوبیت الهی در حق جن و انس ، مستلزم برپا داشتن نظام حسابرسی اعمال برای آنان

سنفرغ لكم ایّه الثقلان . فبأی ءالآء ربّكما تکذبان

ارتباط <ربّكما> با محتوای آیه قبل، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 36 - 2

2 - ربوبیت الهی در حق خلق ، مستلزم مسدود ساختن راه هرگونه فرار از کیفر کردارشان در قیامت

یرسل علیکم شواظ من نار و نحاس . . . فبأیّ آء ربکم تکذبان

از به کار رفتن وصف <ربکم> و ارتباط آن با مفاد آیه قبل _ که بیانگر ناتوانی فرار از صحنه قیامت بود _ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 38 - 6

6 - پایان پذیری عمر زندگی دنیا ، در راستای ربوبیت الهی برای خلق است ؛ نه زوال همیشگی آنان .

فإذا انشقت السماء . . . فبأیّ آء ربکم تکذبان

با توجه به این که <انشقاق آسمان> زمینه ساز برپایی قیامت است، خداوند با تذکر ربوبیت خویش به خلق، یادآور شده است که این فروپاشی به معنای نابودی ابدی نیست؛ بلکه کاری در راستای ربوبیت همیشگی خدا نسبت به آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 213

18 - رحمن - 55 - 78 - 5

5 - افاضه خیر ها و برکت ها ، برخاسته از ربوبیت خداوند

تبـرک اسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 74 - 8

8 - ربوبیت خداوند بر جهان هستی ، مقتضی تسبیح و تنزیه او است .

نحن خلقنکم . . . نحن جعلنـها تذکره ... فسبح باسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 6

6 - بعثت پیامبران ، مقتضای ربوبیت خداوند و در راستای تربیت و رشد و کمال انسان ها

و الرسول یدعوکم لتؤمنوا برّبکم

<ربّ> یعنی، تربیت کننده و تربیت ایجاد حالتی در شیء پس از حالت قبل است، تا آن گاه که به حد تمام و کمال برسد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی یاری جستن از او و التجای به درگاه وی

ربّنا علیک توکلنا .. ربّنا لاتجعلنا ... ربّنا إنّک أنت العزیزالحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 3

3 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آگاهی همه جانبه و برتر او نسبت به احوال انسان ها است .

إنّ ربّک هو أعلم بمن ضلّ عن سبیلہ و هو أعلم بالمهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 19 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضای کیفر و مجازات کافران تکذیب گر و ثروتمندان مغرور

فلاتطع المکذبین . . . أن کان ذا مال و بنین ... فطاف علیها طائف من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 50 - 3

3 - برگزیدن افرادی از میان مردم به رسالت و پیامبری ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

فاجتنب یه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 214

7- ربوبیت خداوند ، مقتضی بعثت پیامبران و عقوبت دشمنان ایشان است .

فعصوا رسول ربهم فأخذهم أخذهم رابيه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 28 - 3

3- ربوبیت الهی ، مقتضی کیفر دادن گناه کاران است .

إن عذاب ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 41 - 5

5- ربوبیت خداوند نسبت به مشرق و مغرب عالم ، دلیل توانایی او بر احیای مجدد انسان ها است .

ربّ المشرق والمغرب إنا لقرءون . علی أن نبذل خیراً منهم و ما نحن بمسبوقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 5 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی ارائه شکوائیه به درگاه او است .

قال ربّ إتی دعوت قومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی آمرزش خواهی از او است .

ربّ اغفر لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 17 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی یاد دائم او در دل ها است .

و من يعرض عن ذكر ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 20 - 5

5- ربوبیت بی همتای خداوند ، مقتضی انحصار خواندن و عبادت به او است .

قل إنّما أدعوا ربّي ولأشرك به أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 8 - 3

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی یادکردن نام او در همه احوال

ص: 215

و اذکر اسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 9 - 2

2- ربوبیت خداوند ، نسبت به مشرق و مغرب عالم ، مقتضی توجه کامل خلق به او و یاد دائمی او در زندگی است .

و اذکر اسم ربّک .. ربّ المشرق و المغرب

توصیف خداوند به <ربّ المشرق> .. پس از توصیه به یاد دائمی او و توجه کامل به او در زندگی _ می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 19 - 6

6- ربوبیت خداوند ، مقتضی در پیش گرفتن راه او (راه دین) است .

اتّخذ إلی ربّه سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 5

5- ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حسابرسی اعمال

إنا نخاف من ربّنا یوماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 25 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی ذکر و یاد همیشگی خداوند

و اذکر اسم ربّک بکره و أصیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 2

2- خداوند ، به اقتضای ربوبیت خویش ، تقوایندگان را از پاداش های اخروی بهره مند می سازد .

جزاء من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 37 - 13، 6

6 - پاداش رسانی به اهل تقوا در قیامت، اقتضای تدبیر نظام هستی و لازمه ربوبیت خداوند بر جهان است.

جزاء من ربك . . . رب السموت و الأرض و ما بینهما

13 - ناتوانی همگان، از اعمال نظر و دخالت در تصمیم گیری های جهان آخرت، برخاسته از فراگیر بودن ربوبیت خداوند و گستردگی رحمت او است.

رب السموت و الأرض و ما بینهما الرحمن لایملکون منه خطاباً

ص: 216

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 16 - 7

7 - ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن پیامبران است .

إذ نادیه رَبّه

محتوای ندای خداوند _ به قرینه آیه بعد _ فرمان رسالت موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 16

16 - ربوبیت خداوند ، مقتضی برخوردی سخت با هواپرستان

خاف مقام رَبّه و نهی النفس عن الهوی

در آیه شریفه ترس هر کس از ربوبیت خداوند، مقدمه نهی خود از هوا و هوس قرار داده شده است. بنابراین هواپرستان، باید از خداوند به دلیل ربوبیت او، هراس داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 41 - 2

2 - بهشت و پاداش های اخروی ، برخاسته از مقام ربوبیت خداوند است .

من خاف مقام رَبّه .. . فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 44 - 3

3 - تصمیم گیری درباره امور قیامت و تعیین زمان آن ، از شؤون ربوبیت خداوند است .

إلی رَبّک منتهیها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 29 - 7,9

7- ربوبیت خداوند بر انسان ها و سلطه او بر تمام امور آنان ، علت مشروط بودن خواسته های آنان به خواست خداوند است .

و ما تشاءون إلا أن يشاء الله ربّ العـلمین

توصیف <الله> به وصف <ربّ العالمین>، به منزله بیان علّت برای نکته مطرح شده در آیه شریفه است.

9- مشیت های الهی ، در راستای ربوبیت او بر عوالم هستی است .

إلا أن يشاء الله ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 6 - 7

7- ربوبیت خداوند ، مقتضی مجازات حرام خواران و کم فروشان

ویل للمطفّفين . . . يوم يقوم الناس لربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 217

20 - انشقاق - 84 - 6 - 9

9- ربوبیت خداوند ، مقتضی وجود یافتن قیامت و ملاقات انسان ها در آن ، با خداوند است .

إلى ربك كدحًا فمَلَّ قِيَه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 9

9- ربوبیت خداوند بر انسان ها ، مقتضی شناخت ذات و حالات آنان است .

إنَّ رَبَّهٗ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 12 - 5

5- سخت گیری بر کافران ، مقتضای ربوبیت خداوند و در جهت پیشبرد اهداف رسالت پیامبر (ص) است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 4 - 7

7- ربوبیت خداوند بر انسان ها ، جلوه گر در توانا ساختن آنان بر خواندن و نوشتن

وَرَبِّكَ الْاَكْرَمِ . الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 5 - 5

5- ربوبیت خداوند بر انسان ، جلوه گر در آگاهی بخشیدن به او است .

وَرَبِّكَ الْاَكْرَمِ . . . عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم

چه این آیه خبر برای <رَبِّكَ> باشد و چه <الْاَكْرَمِ> خبر آن بوده و این آیه بدل برای <عَلَّمَ بِالْقَلَمِ> قرار داده شود، برداشت یاد شده، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 5 - 4

4 - الزام زمین به افشای اخبار انسان ها در قیامت ، برخاسته از مقام ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور آنها است .

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا

تعبیر <رَبَّكَ>، گرچه خطاب به شخص پیامبر (ص) است؛ ولی در این موارد مفاد آیه شریفه اختصاص به آن حضرت ندارد، بلکه خطاب به لحاظ جنبه های بشری او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 11 - 6

6 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حسابرسی و مؤاخذه خطاکاران است .

إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

ص: 218

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 3 - 3

3 - مالکیت خداوند بر کعبه و سیطره ربوبیت و تدبیر او بر آن ، برهان الزام قریش به عبادت او است .

فلیعبدوا ربَّه_ذا البیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 10، 4

4 - خداوند ، به دلیل مدبّر و مالک بودن بر امور انسان ها ، سزاوار پرستش و نماز خالصانه بندگان به درگاه او است .

فصلّ لربّک

10 - مالک و مدبّر بودن خداوند ، دلیل لزوم اخلاص و قصد قربت در قربانی کردن به درگاه او است .

فصلّ لربّک وانحر

آثار شناخت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 4

4_ شناخت خداوند و ربوبیت فراگیرش ، موجب توکل کردن بر او و نهراسیدن از دشمنان دین

ثم لاتنظرون. إنی توکلت علی الله ربی وربکم

توصیف خداوند به ربوبیت (ربی و ربکم) ، پس از بیان توکل بر او ، می رساند که: خداوند رب همگان است ، شایسته و بایسته این است که بر او توکل شود.

آثار عقیده به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 24

24_ اعتقاد و توجه به ربوبیت خدا ، بازدارنده آدمی از سرپیچی کردن از دستور های خدا

إني أخاف إن عصيت ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 17

17 - اعتقاد به رازقیت ، حاکمیت ، حیات بخشی و تدبیر مطلق خدا نسبت به امور جهان ، مقتضی تقوایبشگی است .

قل من یرزقکم . . . فسیقولون اللّٰه فقل أفلاتتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 1 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت خدا ، مقتضی رعایت تقوا و پرهیز از نافرمانی او

ص: 219

اتَّقُوا رَبَّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 6

6 - عقیده به ربوبیت خدا، علت اصلی تهاجم و خصومت مشرکان و کافران علیه مسلمانان در عصر بعثت

إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبَّنَا اللَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 64 - 6

6 - اعتقاد به ربوبیت خداوند، مقتضی شب زنده داری و عبادت و نماز برای او است.

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

آمدن قید <لِرَبِّهِمْ> و یاد ربوبیت خدا، به جای دیگر اوصاف او همچون رحمان، می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 91 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت خداوند و مالکیت او بر تمامی مظاهر هستی، مقتضی پرستیدن یگانه او

إِنَّمَا أَمْرُهُ أَنْ عَبَّدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدَةَ... وَ لَهُ كُلُّ شَيْءٍ

واژه <رَبِّ> و تعبیر <و له كلّ شیء> در حقیقت بیانگر فلسفه حصر پرستش انسان در برابر خدا است؛ یعنی، چون او پروردگار و مالک یگانه هستی است، پس عبودیت انسان باید تنها به درگاه او باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 18 - 13

13 - اعتقاد به ربوبیت الهی، مقتضی خشیت و خداترسی است.

الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت خدا ، مقتضی تقوای پیشگی و پروا داشتن از او است .

اتَّقُوا رَبَّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 2

2 - اعتقاد به ربوبیت الهی ، مقتضی تقوای پیشگی است .

اتَّقُوا رَبَّهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 8,9

ص: 220

8 - تصمیم فرعونیان به قتل موسی (ع) ، به خاطر اعتقاد آن حضرت به ربوبیت مطلق خداوند بود .

أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ

9 - کشتن موسی (ع) به صرف اعتقاد او به ربوبیت خداوند ، کاری نکوهیده و نابه جا در نظر مؤمن آل فرعون

أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ

از استفهام انکاری در جمله <أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا..> که در مقام تطبیح عمل فرعون می باشد _ برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت الهی ، مقتضی التجای انسان به درگاه او ، برای آمرزش گناهان

يقولون ربنا اغفر لنا

تعیین صفت ربوبیت (ربنا) برای درخواست غفران از درگاه الهی ، بیانگر معنای یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 10 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت و غفّاریت خداوند ، مقتضی استغفار و طلب آمرزش از او است .

استغفروا ربکم إنه کان غفّارًا

برداشت یاد شده ، از آمدن صفت <ربّ> و نیز از این که جمله <إنه کان غفّارًا> در مقام تعلیل است ، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 6 - 8

8 - کم فروشی ، ناسازگار با اعتقاد به ربوبیت خداوند بر جهان هستی

ویل للمطفّفین .. یوم یقوم الناس لربّ العـلمین

آثار قبول ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16_ پذیرش ولایت و ربوبیت غیر خدا، فرورفتن در تاریکیهاست و پذیرش ولایت و ربوبیت خدا، راهیابی به نور است .

قل من رب السموت . . . أم هل تستوی الظلمت والنور

اتکا به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 16

16 - مقام ربوبیت الهی ، تکیه گاه خلق برای طلب آمرزش و تعالی از درگاه او

يقولون ربّنا اغفر . . . ربّنا إنّك

ص: 221

با توجه به تکرار واژه ربنا در آیه مطلب بالا استفاده می شود.

احاطه ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 102 - 4

4- آسمان ها و زمین ، تحت ربوبیت خداست .

ما أنزل من وراء إلا رب السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 16

16 - احاطه ربوبیت خداوند بر هستی ، گواه حقانیت پیام او و هماهنگی آن با قوانین نظام هستی

سنريهم ءای_تنا .. حتى يتبين لهم أنه الحق أولم يكف بربك أنه على كل شيء

اختلاف در ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 64 - 7

7- ربوبیت الهی ، محور اصلی اختلافات یهودیان در عصر عیسی (ع)

الذی تختلفون فيه .. إن الله هو ربى وربكم فاعبدوه

از ارتباط این آیه با آیه قبل، به دست می آید که آنچه مورد اختلاف یهودیان بوده است، مسأله ربوبیت الهی می باشد.

ادعاهای ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 24 - 5

5- ادعای ربوبیت برتر ، موضع گیری فرعون در برابر طرح توحید ربوبی از سوی موسی (ع)

و أهدیک إلى ربك .. أنا ربکم الأعلى

جمله <وَأهدیک إلی ربّک> در آیات پیشین، سخنی بود که موسی(ع)، آن را با توجه به انکار ربوبیت خداوند از سوی فرعون، مطرح ساخت. فرعون در واکنش به این دعوت، برترین ربوبیت را برای خود قائل شد.

استهزاهای مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 2

2_ منکران ربوبیت خدا و کافران به قیامت از سر استهزا و ناباوری، خواهان تعجیل در فرارسیدن عذاب های موعود

یستعجلونک بالسیئه

ص: 222

<استعجال> (مصدر يستعجلون) به معنای درخواست عجله است. حرف <باء> در <بالسیئه> برای تعدیه و <ال> در آن عهد ذهنی است؛ یعنی، آن بدی و مراد از آن به قرینه <قد خلت من قبلهم المثلات> عذاب است. بنابراین <يستعجلونك بالسيئه>؛ یعنی، از تو می‌خواهند در آوردن آن عذاب وعده داده شده تعجیل کنی.

اعتصام به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 151 - 6

6_ توجه و تمسک به ربوبیت خداوند، از آداب دعا به درگاه اوست .

قال رب

اقرار به ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 1

1_ اظهار خضوع و تذلل همراه توسل به ربوبیت خداوند و اعتراف مکرر به آن، از آداب دعاست .

وقال موسى ربنا... ربنا ليضلوا... ربنا اطمس

اقرار به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 173 - 25

25 - امام رضا (ع) در جواب مسائل محمد بن سنان (در بیان فلسفه احکام) نوشته است: <... و حرم ما اهل لغير الله به... و لنلا يسوى بين ما تقرب به اليه و بين ما جعل عباده للشياطين و الأوثان، لأن في تسميه الله عز و جل الأقرار بربوبيته و توحيد و ما في الاهلال لغير الله من الشرك به و التقرب به إلى غيره...>

... خداوند، ذبیحه ای را که هنگام ذبح، نام غیر خدا بر آن برده شده، حرام کرده است تا اینکه یکسان نباشد آنچه برای خدا قربانی می‌کنند و آنچه عبادت شیاطین و بتها قرار می‌گیرد؛ چون در نام بردن خداوند عز و جل در موقع ذبح، اعتراف به ربوبیت خدا و توحید اوست و در نام بردن غیر خدا شرک به خدا و نزدیک شدن به غیر اوست ...>

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 86 - 3

3- مشرکان ، در قیامت به ربوبیت خدای یگانه ، اقرار می کنند .

قالوا ربّنا هـٰؤُلَاءِ شُرَكَائُنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 17

17 - لزوم اعتراف به ربوبیت خداوند به هنگام سجده

ص: 223

فَأَلْقَى السِّحْرَهُ سَجْدًا قَالُوا ءَامَنَّا بِرَبِّ هَرُونَ وَ مُوسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 125 - 6

6 - روی گردانان از یاد خدا ، با حضور در صحنه قیامت ، به ربوبیت خداوند اعتراف خواهند کرد .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 10

10 - گرفتاران عذاب ، ربوبیت خداوند را دریافته و به آن اعتراف خواهند کرد .

و لو آتآ أهلکنهم .. لقالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 106 - 2

2 - اقرار ذلیلانه مشرکان در تنگنای دوزخ ، به ربوبیت و پروردگاری خداوند

قالوا ربّنا غلبت .. قومًا ضالّین

<غلبه> (مصدر <غلبت>) به معنای چیره شدن است. <شقوقه> معادل <شقاوه> و در مقابل سعادت است. در این جا مراد از شقاوت، عوامل و اسباب آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 63 - 4

4 - اعتراف پیشوایان شرک به ربوبیت خداوند در قیامت

قال الذین حقّ علیهم القول ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 67 - 4

4 - کافران ، در قیامت ، با مشاهده آتش جهنم ، به ربوبیت خداوند اعتراف می کنند .

یوم تقلّب وجوههم فی النار . . . وقالوا ربّنا

ماضی آوردن عبارت <قالوا ربّنا> در مقابل <يقولون یالیتنا> احتمال دارد که مربوط به زمانی باشد که هنوز در عذاب واقع نشده اند و تنها، آن را مشاهده کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 2

2 - کافران پیرو در قیامت ، به ربوبیت خداوند اعتراف می کنند .

وقالوا . . . ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 224

5- اعتراف پیشوایان شرک به ربوبیت الهی در حضور مشرکان در عرصه قیامت

فحقّ علینا قول ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 61 - 2

2- اعتراف و توجه پیروان طاغیان در دوزخ ، به ربوبیت پروردگار در هنگام درخواست از او

قالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 9

9- اعتراف فرشتگان حامل عرش الهی ، به ربوبیت خداوند و رحمت و علم گسترده او درباره همه پدیده های عالم

ربّنا وسعت کلّ شیء رحمه و علمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 11 - 6

6- اعتراف کافران لجوج و حق ناپذیر در قیامت به ربوبیت خداوند

قالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 12 - 2

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

ربّنا اکشف عَنَّا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 16 - 8

8 - اعتراف شیطان به ربوبیت خداوند بر هستی

كَمِثْلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ .. إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 6

6_ اعتراف انسان به ربوبیت خدا در نشئه شهود

أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 173 - 3

3_ در صورتی که واقعه اشهاد و اقرار به ربوبیت خدا تحقق نمی یافت ، آدمیان در حیات دنیا به ربوبیت و وحدانیت خدا آگاه

ص: 225

نمی شدند .

و أشهدهم على أنفسهم . . . أو تقولوا إنما أشرك ءاباؤنا

التجاء به ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 80 - 2

2- التجاء به ربوبيت خدا و خود را مروبوب او دانستن ، از آداب دعا و نيايش

و قل رب ادخلني مدخل صدق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 10 - 7,8

7- اصحاب كهف ، با التجاء به ربوبيت الهى ، خواهان جلب رحمت و حمايت او شدند .

فقالوا ربنا انا من لدنك رحمه و هيئ لنا

8- التجاء به ربوبيت الهى ، از آداب دعا و نيايش

فقالوا ربنا انا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 29 - 2

2 - لزوم التجاء به مقام ربوبيت و پروردگارى خدا به هنگام دعا و عرض نياز

و قل رب انزلى منزلاً مباركاً

به كارگيرى كلمه <رب> در مقام عرض حاجت به جاى كلمات ديگر ، مى تواند بيانگر برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - مؤمنون - 23 - 39 - 1

1 - التجاء پيامبر پس از نوح به درگاه پروردگار ، پس از نااميدى از تأثير تبليغاتش در مردم

قال رب انصرني بما كذبتون

ظرف <قال> محذوف است؛ یعنی، <قال بعد ما ایس من ایمانهم>. <باء> در <بما كذبتون> سببیه و <ما> مصدریه (موصول حرفی) است. بنابراین <بما كذبتون> به تأویل <بتكذيبهم إتيای> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 97 - 3

3 - التجا به ربوبیت الهی در دعا، از آداب توصیه شده از سوی خدا

و قل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 107 - 2

ص: 226

2 - التجای دوزخیان به ربوبیت الهی ، برای اعطای فرصتی دوباره به آنان

رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا

<إِخْرَاجٌ> (مصدر <أَخْرَجْنَا>) به معنای بیرون بردن و <عُودٌ> (مصدر <عُدْنَا>) به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 9

9 - التجا به ربوبیت الهی و بر شمردن صفات رحمت آفرین او ، از آداب دعا و نیایش است .

يقولون ربّنا .. و أنت خير الرحمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 118 - 7

7 - التجا به ربوبیت الهی و بر شمردن صفات رحمت آفرین او ، از آداب دعا و نیایش

وقل ربّ اغفر وارحم و أنت خير الرحمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 6

6 - ربوبیت الهی ، پناهگاه مردان خدا در تنگناها

ربّ نجّنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 9

9 - مجرمان در قیامت ، برای بازگشت به دنیا ، به ربوبیت الهی متمسک می شوند .

رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا

انذار مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - پیامبر (ص) مأمور بيم دادن به کسانی که آیات روشن توحید و ربوبیت خداوند را نپذیرفته، از آن اعراض می کنند .

فإن أعرضوا فقل أندر تكم

آیات پیشین _ که بیانگر دلایل توحید و ربوبیت یگانه خداوند بود _ قرینه بر این است که متعلق <أعرضوا> دلایل روشن توحید و ربوبیت می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (ص) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونك بالسینه

ص: 227

اهمیت ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 9

9- موسی و هارون (ع)، دعوت به پذیرش ربوبیت خداوند را سرلوحه دعوت های خویش قرار داده بودند .

بربّ هرون و موسی

اهمیت ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 16

16_ لزوم توجه به خدا و ربوبیت او، به ویژه در مواقع خطر ارتکاب گناه

رب . . . إلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب إلیهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 3,9

3 - توجّه به ربوبیت خداوند، از آداب نماز

فصلّ لربّک

9- لزوم توجّه به ربوبیت خداوند، هنگام قربانی کردن حیوانات

فصلّ لربّک وانحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 4 - 2

2 - پناه بردن به خداوند و توجه به ربوبیت، فرمان روایی و الوهیت او، فرمانی الهی به پیامبر (ص)، برای محفوظ ماندن آن حضرت از

وسوسه های دشمن

قل أعوذ برّبّ الناس . ملک الناس . إله الناس . من شرّ الوسواس الختّاس

اهمیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 12

12 - نظام هستی ، نیازمند تدبیر پیوسته و مستمر خداوند است .

یدبر الأمر

به کارگیری فعل مضارع (یدبر) _ که مفید تجدد و استمرار است _ بیانگر این حقیقت است که: جهان هستی هر لحظه نیازمند به خداوند بوده و با عنایت مستمر و بیوقفه او سر پا مانده است.

ص: 228

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 14

14 - جهان آفرینش ، پیوسته نیازمند تدبیر خداست .

و من یدبر الأمر فسیقولون الله

به کارگیری فعل مضارع (یدبر) - که بیانگر استمرار است - مفید برداشت فوق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 85 - 6

6 - مقام ربوبیت خداوند ، سزاوار درخواست یاری از او ، برای رهایی از چنگال ستمگران است .

ربنا لا تجعلنا فتنة للقوم الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 10

10 - طرح ربوبیت مطلق خداوند در برابر فرعون ، اولین گام مبارزه صریح موسی و هارون (ع) با وی

فأتیا فرعون فقولاً إنا رسول ربّ العـلمین

تصریح موسی و هارون(ع) به این که عوالم جهان آفرینش تحت ربوبیت خدا است، می تواند اولین گام در مبارزه با فرعون و ردّ صریح ادعای وی باشد که می گفت: <أنا ربکم الأعلى>. (79/24).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 16

16 - مقام ربوبیت الهی ، تکیه گاه خلق برای طلب آمرزش و تعالی از درگاه او

یقولون ربّنا اغفر... ربّنا إنک

با توجه به تکرار واژه ربّنا در آیه مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- فرمان دریافت و قرائت قرآن به پیامبر (ص)، برخاسته از مقام ربوبی خداوند و مایه رشد و تعالی آن حضرت

اقرأ وربك الأكرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 6 - 8

8 - دارا بودن مقام ربوبیت، فرمان روایی و الوهیت، دلیل توانایی خداوند بر حفاظت مردم از خطر وسوسه های جنیان و انسان ها است.

ربّ الناس . ملك الناس . إله الناس ... من الجنّة و الناس

اهمیت عقیده به ربوبیت خدا

ص: 229

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 3

3- عقیده به ربوبیت خداوند دارای جایگاهی ویژه در میان اعتقادات دینی

مثل الذین کفروا برّهم

ذکر ربوبیت خدا از میان سایر متعلقات ایمان، دلالت بر اهمیت آن می کند.

ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا و توجه به آن ، زمینه ساز پذیرش دعوت اوست .

للذین استجابوا لربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 12، 15

12_ باور و توجه به ربوبیت خدا وادار کننده آدمی به پرستش او

هوربی لا إله إلا هو

15_ باور به ربوبیت خدا و یکتایی او ، گرایش دهنده آدمی به توحید در توکل

هوربی لا إله إلا هو علیه توکلت

جمله <علیه توکلت> به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او که از <هوربی> و <لا إله إلا هو> استفاده می شود.

ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3

3- باور به ربوبیت خدا ، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا ، وادار کننده آدمی به پرستش او

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 6

6 - باور به خالقیت و ربوبیت خدا ، عامل گرایش انسان به بندگی اوست .

اعبدوا ربکم الذی خلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 8

8 - باور به ربوبیت خدا بر جهان آفرینش ، وادار کننده آدمی به تسلیم و اطاعت خدا

ص: 230

أسلمت لرب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 10، 9

9_ ایمان پیامبر (ص) به ربوبیت خدا بر تمام هستی، علت اخلاص کامل و همه جانبه او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

توصیف <الله> به <رب العالمین> دلیل برداشت فوق است.

10_ باور به ربوبیت مطلق خداوند برانگیزنده انسان به اخلاص در عبادت و انجام همه امور برای او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هو رب کل شیء

جمله <هو رب کل شیء> به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 4

4_ اعتقاد راسخ نوح (ع) به ربوبیت خدا بر وی، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی بود.

و لکنی رسول من رب العلمین. أبلغکم رسلت ربی

حضرت نوح (ع) برای اینکه اشاره به علت پایداریش بر ابلاغ رسالت کند، به جای آوردن ضمیر و گفتن <رسالاته>، <رسلت ربی> گفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 3

3_ ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند.

و ألقى السحرة سجدین. قالوا ءامنا برب العلمین

برداشت فوق بر این اساس است که جمله <قالوا ءامنا .. > حال برای <السحرة> و یا بدل اشتمال برای <القی السحرة ... > باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهّم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1

1 _ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع)، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

ص: 231

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 1

1_ فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفت و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

ضمیر در <به> هم می تواند به موسی(ع) برگردانده شود و هم می تواند به <رب> برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 9

9_ نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله <إنا إلی ربنا منقلبون> توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 10

10_ باور مصلحان یهود به ربوبیت خداوند بر بندگان ، وادارکننده ایشان به تلاش برای اصلاح جامعه و بازداری منحرفان از گناه و تجاوز

قالوا معذره إلی ربکم

برداشت فوق از آوردن اسم <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 4

4_ اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا ، کارساز نیست .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و أختبوا إلی ربهم أولئک أصحَب الجنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 15

15_ پذیرش ربوبیت خدا و پیروی از برنامه های پیامبران ، مانع از حاکمیت و سلطه ستمگران و سرکشان *

و تلک عاد جحدوا بأی_ت ربهم . . . واتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 26

26_ باور به ربوبیت خدا و توجه به احسان ها و نعمت های او ، زمینه ساز پرهیز از گناهان است .

معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

ص: 232

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 12

12_ بندگان خالص خدا، از مشاهده برهان الهی (باور به ربوبیت خدا و...) بهره مند هستند.

همّ بها لولا أن رءا برهن ربه .. إنه من عبادنا المخلصين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 8

8_ یوسف (ع) به دلیل باور به ربوبیت و تدبیر الهی، رحمت او را مایه ترک گناهان و بدی ها دانست و خود را ستایش نکرد.

وما أُبرءُ نفسی إن النفس لأماره بالسوء إلاّ ما رحم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31_ مطالعه سرگذشت یوسف (ع)، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست.

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 8

8_ باور به ربوبیت خدا بر انسان ها، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئك الذین كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 18

18_ باور به توحید و ولایت خدا و ربوبیت او، مراتبی گوناگون دارد و هر انسانی به اندازه استعدادش آن را درمی یابد.

قل من رب السموت والأرض .. أنزل من السماء ماء فسالت أودیه بقدرها ... كذلك یضرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ باور به ربوبیت خداوند و توجه به آن ، زمینه ساز خشیت آدمی از اوست .

بخشون ربهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 6

6 - ساحران با مشاهده بطلان سحرشان ، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنّا برّ هرون و موسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 233

4- هارون ، پایداری بر توحید و ایمان به ربوبیت خداوند را ، شرط پیروزی در آزمون الهی خواند .

إِنَّمَا فَتَنَّتُمْ بِهِ وَ إِنَّ رَبَّكُمْ الرَّحْمَنُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 49 - 10

10_ نگرش از سر تعقل و اندیشه به تحولات طبیعت و پدیده های آن ، شرط ره یافت به ربوبیت خداوند

أَلَمْ تَر إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ .. جعل لكم الليل ... أرسل الريح ... أنزلنا من ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 12 - 2

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

رَبَّنَا اكشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 32 - 3

3 - ایمان باغداران یمنی ، به ربوبیت خداوند

عسى ربنا .. إلى ربنا رغبون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 3 - 5

5 - ایمان و اعتراف گروهی از جن ، به ربوبیت و یکتایی خداوند پس از شنیدن آیات قرآن

وَأَنَّهُ تَعَلَّى جَدًّا رَبَّنَا مَا اتَّخَذَ صَـحْبَهُ وَ لَّا وَلَدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 1 - 9

9- باور به ربوبیت خداوند، زمینه ساز پرهیز از همراه ساختن نام او با هرگونه وصف ناشایست .

سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 8

8- رزمندگان مجاهد، سپاسگزار خداوند و پذیرای ربوبیت او هستند .

وَالْعَدِيَّتْ . . . إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

تمجید مجاهدان از یک سو و نکوهش ناسپاسان از سویی دیگر، بیانگر آن است که مجاهدان ناسپاس نیستند.

بطلان ربوبیت غیر خدا

ص: 234

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 9

9_ قیامت ، روز ظهور مولویت و مالکیت به حق و پروردگاری بی همتای خداوند و بر ملا شدن بطلان اندیشه مولویت و ربوبیت غیر او برای شرک پیشگان

و یوم نحشر هم جمعاً .. و ردوا إلى الله مولیهم الحق و ضل عنهم ما كانوا یفترون

بی منطقی ربوبیت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 72 - 9

9 - توصیف مخلوقی ناتوان به ربوبیت ، در برابر خداوند خالق انسان ، کاری ناروا و فاقد دلیل و برهان است .

لن نُؤثِرک .. والذی فطرنا

عبارت <والذی فطرنا> عطف بر <ما جائنا> است؛ یعنی، <لن نُؤثِرک علی الذی فطرنا> (ما تو را [ای فرعون که مخلوقی بیش نیستی] بر خدایی که ما را آفریده است بر نمی گزینیم). این جمله، حاوی استدلالی متقن است؛ یعنی، چون خدا آفریدگار است و نیز ربوبیت خود را با بینات به ما ابلاغ نموده است، انتخاب غیر او برای ربوبیت سزاوار نیست.

تبیین ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 8

8\$ - هدایت مردم به خداوند و بیان ربوبیت او و ایجاد حالت خداترسی در آنان ، از نخستین اهداف پیامبران است .

فقل .. و أهدیک إلى ربک فتحشی

- هدایت مردم به خداوند و بیان ربوبیت او و ایجاد حالت خداترسی در آنان، از نخستین اهداف پیامبران است.

تداوم ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 12

12 - ربوبیت و تکامل بخشی خداوند ، دارای تداوم حتی در جهان آخرت

ف_ کَهِينَ بِمَا ءَاتَيْهِمْ رَبَّهُمْ وَوَقَيْهِمْ رَبَّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

در صورتی که اضافه <رَبِّ> به <هم>، بیانگر ربوبیت قبلی و فعلی خداوند نسبت به بهشتیان باشد _ و نه صرفاً به لحاظ گذشته _ معلوم می گردد که جریان تکامل بخشی در جهان آخرت نیز تداوم دارد. گفتنی است که تربیت کردن _ که در واژه <رَبِّ> هست _ عبارت است از ایجاد حالتی در شیء پس از حالت قبل، تا زمانی که به حد تمام و کمال برسد. (مفردات راغب)

تذکر حاکمیت ربوبیت خدا

ص: 235

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 6

6\$ - توجه دادن فرعون به سیطره ربوبیت خداوند بر او، از رسالت های موسی (ع)

و اهدیک إلی ربّک فتخشی

تصریح به <ربّک> در برابر کسی که مدعی ربوبیت بر انسان ها است - چنان چه در آیات بعد خواهد آمد - گویای برداشت یاد شده است.

ترس از ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 50 - 1,4

1- فرشتگان، همواره، از مقام ربوبیت و قهاریت خداوند، در خوف و هراسند.

و المملئکة... یخافون ربّهم من فوقهم

<من فوقهم> حال برای <ربّ> است و دلالت بر علوّ و برتری خدا می کند که حاکی از قهاریت اوست و فعل مضارع <یخافون> دلالت بر تداوم می کند.

4- مقام ربوبیت و قهاریت خداوند، شایسته ترس و هراس است.

یخافون ربّهم من فوقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 2

2- توجه به وحدانیت خداوند، زمینه ترس از ربوبیت او است.

ولئن سألتهم من خلق... ليقولنّ الله... ألم تر أنّ الله یولج... ألم تر أنّ

سفارش به تقوا، پس از آیات اثبات کننده توحید، می تواند نکته یاد شده را برساند.

تکذیب ربوبیت خدا

7 - از امام صادق (ع) روایت شده که فرمودند: > الكفر في كتاب الله على خمسة أوجه . . . فمنها كفر الجحود و الجحود على وجهين . . . فأما كفر الجحود فهو الجحود بالربوبية و هو قول من يقول لارب و لاجنه و لانار . . . قال الله عز و جل : . . . إن الذين كفروا سواء عليهم ءأنذرتهم أم لم تنذرهم لا يؤمنون . . . ;

کفر در کتاب خدابه پنج معنا آمده است . . . یکی از آنها کفر جحود است که دو وجه دارد: یک وجه آن، انکار ربوبیت است و آن قول کسی است که می گوید: نه خدایی هست نه بهشتی و نه جهنمی . . . خداوند فرمود: إن الذين كفروا سواء عليهم . . . <

16 - شرک پیشگی و انکار ربوبیت خدا _ علی رغم اعتقاد به رازقیت ، حاکمیت ، حیات بخشی و تدبیر بیوقفه خدا نسبت به

امور جهان _ نشانه ای از وجود روحیه بی پروایی در انسان است .

قل من یرزقکم .. فسیقولون اللّٰه فقل أفلاتتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 9 - 2

2_ آدمی ، به هنگام از دست دادن امکانات و موهبت های دنیوی ، از رحمت الهی مأیوس شده و تدبیر خداوند در هستی را منکر می شود

ولئن أذقنا الإنسـن .. إئنّه لیئوس کفور

<کفور> می تواند از کفر _ که به معنای انکار است _ گرفته شده باشد. بر این اساس جمله <إنّه ... کفور> اشاره به این دارد که: انسان در پی برخوردار شدن از نعمت و سلب آن نعمت از وی چنین می پندارد که تبدیلهای و تغییرها در هستی به دست خداوند نیست و از اختیار او بیرون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 6

6_ انکار قیامت ، هم طراز و مساوق انکار ربوبیت خداست .

أولئك الذین کفروا بر بهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 11

11_ انکار معاد ، انکار ربوبیت خدا و استهزای عذاب های موعود الهی ، از مصادیق ظلم است .

وإن ربک لذو مغفره للناس علی ظلمهم

از مصداقهای مورد نظر برای <ظلمهم> به قرینه <یستعجلونک> _ که گویای استهزاست _ و به قرینه آیه قبل _ که درباره انکار معاد و ربوبیت خدا بود _ مواردی است که در برداشت ذکر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 63 - 4

4 - انکار ربوبیت و یکتایی خداوند، در عین مشاهده آیات و جلوه های خالقیت مطلق او، نشانه وجود روح لجاجت و ستیزه جویی است.

اللّٰهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْاَيْلَ . . . ذَلِكُمْ اللّٰهُ رَبُّكُمْ ... فَاتَى تَوْفِكُونَ . كَذَلِكَ يُؤْفِكُ الَّذِي

تکذیب ناپذیری ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 13 - 2

2 - هر یک از نعمت های زمین، جلوه ای از ربوبیت انکارناپذیر الهی به < جن و انس > و < مرد و زن >

فَبَأَيِّ آءِ الْآءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانِ

به کار گرفتن وصف < رب >، اشاره به مطلب بالا دارد و تشبیه آمدن < کما > و < تکذبان >، ممکن است به خاطر توجه خطاب

ص: 237

به جن و انس و یا مرد و زن از انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 16 - 1

1 - جلوه های ربوبیت الهی در آفرینش انسان از < خاک > و جن از < آتش > ، غیر قابل انکار و تکذیب ناپذیر است .

خلق الإنسَن... و خلق الجنَّ... فبأئِءِ الآءِ ربِّكَمَا تكذَّبَان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 21 - 1

1 - قوانین طبیعی حاکم بر جریان آب های زمین ، نمودی از ربوبیت انکارناپذیر الهی و غیرقابل تکذیب

مرج البحرین... فبأئِءِ الآءِ ربِّكَمَا تكذَّبَان

التقای آب های زمین و دریاها با یکدیگر و وجود حایل و مانع از هضم شدن آنها در یکدیگر، اشاره به نوعی قوانین حاکم بر آب های (شور و شیرین) دارد خداوند متعال این قوانین را، نمودی از ربوبیت انکار ناپذیر خویش دانسته است.

توسل به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 1

1 _ اظهار خضوع و تذلل همراه توسل به ربوبیت خداوند و اعتراف مکرر به آن ، از آداب دعاست .

وقال موسى ربنا... ربنا لیضلوا... ربنا اطمس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 3

3_ تمسک و توسل به ربوبیت خداوند ، از آداب دعاست .

قال رب... إلاّ تغفر لی و ترحمنی أكن من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11- تمسک به ربوبیت الهی در مقام دعا و نیایش ، امری پسندیده و نیکوست .

قل ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 4 - 2,3

2- زکریا (ع) ، در دعای خود ، به ربوبیت الهی ، توسل جست .

قال ربّ ائی وهن العظم . . . ولم اکن بدعائک ربّ شقیّاً

3- توسل به ربوبیت الهی و تکرار آن ، از آداب دعا است .

قال ربّ . . . لم اکن بدعائک ربّ

ص: 238

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 6 - 17

17- توسل به نام مقدس < ربّ > از آداب دعا است .

واجعله ربّ رضياً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 100 - 4

4 - امکان فرزندان شدن انسان با دعا و توسل به ربوبیت الهی

ربّ هب لی من الصّـلحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 3

3 - توسل به ربوبیت خداوند ، از آداب دعا است .

قال ربّ اغفر لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 41 - 5

5- توسل ایوب (ع) به ربوبیت خدا ، در هنگام عرض حاجت و دعا برای رفع گرفتاری خود

إذ نادى ربّه أنّى مسّنى الشیطن

جاودانگی ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 16

16_ توحید ، ولایت خدا و ربوبیت او ، حقایقی است ماندگار و شرک و پرستش غیر خدا باطلهایی است رفتنی و ناپایدار

فأما الزبد فیزهد جفاءً و أما ما ینفع الناس

به قرینه آیات گذشته از مصادیق مورد نظر برای باطل _ که به کفها تشبیه شد شرک و پرستش غیر خداست و از مصادیق حق که نافع و ماندگار است _ توحید و اعتقاد به ربوبیت و ولایت خداوند است.

جاهلان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 87 - 1

1 - ربوبیت مطلق خداوند بر جهان هستی ، امری ناشناخته برای قوم مشرک ابراهیم (ع)

فما ظنکم برّ الع_لمین

فعل <ظن> هرگاه با حرف <با> متعدی شود، غالباً به ظن غیرصادق و بد إشعار دارد؛ یعنی، گمان شما به خدا، گمانی

ص: 239

غیرصادق و نادرست است. گفتنی است <عالم> (مفرد <عالمین>) به مجموعه و دسته ای از موجودات گفته می شود. بنابراین <عالمین>؛ یعنی، تمامی پدیده های موجود در جهان از هر دسته و مجموعه ای.

حاکمیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 127 - 8

8 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است؛ بنابراین <رَبِّ الْعَالَمِينَ>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 145 - 8

8 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <رَبِّ الْعَالَمِينَ>؛ یعنی، پروردگار همه عوالم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 22 - 2

2 - انسان ها در قیامت ، خود را به طور کامل ، مقهور ربوبیت و تدبیر خداوند خواهند دید .

و جاء رَبِّكَ

اضافه <رَبِّ> به ضمیر خطاب - که به مخاطب خاصی نظر ندارد - بیانگر آن است که آنچه برای همگان مشهود خواهد شد، جلوه های ربوبیت خداوند در هر شخص است.

حقانیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16_ توحید ، ولایت خدا و ربوبیت او ، حقایقی است ماندگار و شرک و پرستش غیر خدا باطلهایی است رفتنی و ناپایدار

فأما الزبد فيذهب جفاءً و أما ما ينفع الناس

به قرینه آیات گذشته از مصادیق مورد نظر برای باطل _ که به کنها تشبیه شد شرک و پرستش غیر خداست و از مصادیق حق که نافع و ماندگار است _ توحید و اعتقاد به ربوبیت و ولایت خداوند است.

حکمت در ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 83 - 12

ص: 240

12_ حکمت و علم، دو شرط لازم در تدبیر و مدیریت است.

و تلک حجتنا .. إن ربک حکیم علیم

<رب> در لغت به معنای مدیر و مربی آمده است. توصیف رب در آیه به علم و حکمت، گذشته از دلالت آن بر علم و حکمت خداوند، اشاره ای به ضرورت وجود این دو در تدبیر و مدیریت می تواند باشد.

خالقیت در ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 73 - 6

6 - خالقیت و آفریدگاری ، شرط ربوبیت و خداوندگاری است .

یَأْتِيهَا النَّاسُ .. إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ لَنْ يَخْلُقُوا ذَبَابًا

خواسته های مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 2

2_ منکران ربوبیت خدا و کافران به قیامت از سر استهزا و ناباوری ، خواهان تعجیل در فرارسیدن عذاب های موعود

یَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ

<استعجال> (مصدر يستعجلون) به معنای درخواست عجله است. حرف <باء> در <بالسئیة> برای تعدیه و <ال> در آن عهد ذهنی است ؛ یعنی، آن بدی و مراد از آن به قرینه <قد خلت من قبلهم المثلات> عذاب است. بنابراین <یستعجلونک بالسیئة> ؛ یعنی، از تو می خواهند در آوردن آن عذاب وعده داده شده تعجیل کنی.

در دوران ابراهیم(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 78 - 0

در قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ مردم زمان ابراهیم ماه را <رب> و آن را مؤثر در امور خود می پنداشتند.

فلما رء القمر بازغا قال هذا ربي

جمله <هذا ربي>، که در مقام مجادله حضرت ابراهیم(ع) با قومش بیان شده، اشاره به یکی از اعتقادات باطل آنان دارد که همان پندار ربوبیت برای ماه است.

ص: 241

دلایل ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 8

8_ قرآن دلیلی روشن بر اثبات ربوبیت خدا بر انسانهاست.

فقد جاءكم بينه من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 2

2_ اختلاف شب و روز (کوتاه و بلند شدن هر یک از آن دو در طول سال) و تغییر فصل ها ، حاوی دلیلهایی روشن بر تدبیر و ربوبیت خدا نسبت به اهل زمین است .

إن فی اختلاف الیل والنهار . . . لأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 2

2_ پدیده های گوناگون در آسمان ها و زمین ، آیات و نشانه های توحید و ربوبیت مطلق خدا بر جهان هستی است .

قل انظروا ماذا فی السموت والأرض و ما تغنی الأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 3

3_ هود (ع) ، معجزات متعددی را برای اثبات ربوبیت خداوند در اختیار قوم عاد قرار داد . *

و تلک عاد جحدوا بأی ت ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 29

29_ یکتایی خدا و غلبه و تسلط او بر هستی ، دلیل ربوبیت و ولایت اوست .

أفأأأأأأ من ءونه أولفاء . . . و هو الوءء القءر

ءءء - نام سوره - سوره - آفه - ففش

11 - طه - 20 - 50 - 11

11 - آلقء همه موءوءاء هسءف و هءاءف آنفا ، برهان ربوففء آءا اسء .

ربنا الءف أءطف كل شف ء آلقه ثم هءف

ءفصفل كلام موسى (ع)، به برهانف منطقف و محكم بازگشء ءارء كه صورء آن آن آنفن اسء: >الله رب لآئه آالق و هاء<.

ءءء - نام سوره - سوره - آفه - ففش

11 - طه - 20 - 133 - 12

12 - قرآن ، نشانف و ءلفلف روشن بر ربوففء آءاوند بر انسان ها اسء .

ب آفه من ربه أولم آآئهم

ص: 242

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 10

10 - موسی (ع)، ارائه دهنده دلایل روشن و بی ابهام، بر اثبات ربوبیت خداوند برای فرعونیان

و قد جاءكم بالبينات من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 61 - 7

7 - آفریش شب و روز برای تأمین نیازهای بشر، جلوه ای از ربوبیت خداوند و نشانه توانایی او بر برپا کردن قیامت

إِنَّ السَّاعَةَ لَأْتِيَةٌ... اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا

آیه شریفه، درصدد اثبات و ارائه نشانه های درستی و راستی برپایی قیامت است که در دو آیه قبل، با صراحت به آن تأکید شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 81 - 2

2 - آفریش دام ها و کشتی ها، از نشانه ها و دلایل قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَنْعَامَ... وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَلَاحِ تَحْمِلُونَ. وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ

از مصادیق مورد نظر آیه شریفه برای آیات الهی، دام ها و کشتی ها (موضوع بحث آیه قبل) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 18 - 5

5 - در جهان هستی، نشانه های بزرگی از ربوبیت الهی وجود دارد که جلوه گر شدن آنها برای انسان ها، حتی پیامبر خاتم (ص)، ممکن و مقدور نیست.

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 86 - 5,6

5- انسان ، اگر تحت تدبیر الهی قرار نداشته باشد ، باید بتواند با مرگ مبارزه کند .

فلولا إن كنتم غير مدينين

6- ناتوانی انسان برای گریز از مرگ ، نشانه آن است که او تحت قیمومت و تدبیر خداوند قرار دارد .

فلولا إن كنتم غير مدينين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 2 - 3

3- تکوین یافتن انسان ها از خون جامد به دست خداوند ، شاهد و دلیل ربوبیت او بر آنان است .

ربّك الذی خلق . خلق الإنسـن من علق

این آیه، بدل برای جمله <خلق> در آیه قبل و توصیف <ربّك> است.

ص: 243

ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 83 - 14

14 - توجه به ربوبیت خداوند از آداب دعا و نیایش

ربناء امننا فاکتبنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 10

10 - از آداب دعا توجه به ربوبیت خداوند در حال دعاست.

یدعون ربهم بالغدوة والعشیّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 6

6 - توجه به ربوبیت خدا بر انسانها، زمینه ساز پذیرش احکام اوست.

أتل ما حرم ربکم علیکم

از اهداف بیان ربوبیت خدا به عنوان خاستگاه تحریم شرک و ... ، این است که انسانها بدانند محرمات الهی در راستای تربیت ایشان بوده و در نتیجه زمینه پذیرش در آنان ایجاد شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 7

7 - باور به حاکمیت خداوند بر موجودات و توجه به ربوبیت او بر انسانها ، ایجاد کننده روحیه توکل در آنان است .

إنی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابّة إلاّ هوء اخذ بناصیبتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 17

17_ توجه به ربوبیت خدا ، از آداب دعاست .

قال رب . . . وإلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب إلیهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 98 - 6

6_ توجه به ربوبیت خدا از آداب دعا و استغفار است .

سوف أستغفر لکم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 101 - 2

ص: 244

2_ توجه به ربوبیت خداوند از آداب دعا و نیایش است .

رب قد ءاتیتنی . . . توفنی مسلماً و الحقنی بالصـ_لحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا و توجه به آن ، زمینه ساز پذیرش دعوت اوست .

للذین استجابوا لربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 4

4_ باور به ربوبیت خداوند و توجه به آن ، زمینه ساز خشیت آدمی از اوست .

یخشون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 12

12_ باور و توجه به ربوبیت خدا و ادار کننده آدمی به پرستش او

هوربی لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 9

9- توجه به ربوبیت خداوند ، از آداب دعا است .

یدعون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 10 - 4

4- زکریا (ع) ، هنگام دعا ، به ربوبیت خداوند توجه داشت .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 17

17- توجه به ربوبیت خدا ، از آداب دعا و استغفار است .

سأستغفر لك ربّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 48 - 14

14- توجه به ربوبیت الهی و نام مقدس < ربّ > از آداب دعا است .

و أدعوا ربّي . . . بدعاء ربّي

ص: 245

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 10

10- توجه به نبود فراموشی در خداوند و ربوبیت او بر سراسر هستی ، برانگیزنده آدمی به عبادت و اطاعت او و پایداری بر آن

و ما كان ربك نسيًا . ربّ السموت ... فاعبده واصطبر لعب_دته

تفریع لزوم عبادت بر معارف ذکر شده در جملات پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 25 - 6

6 - یاد کرد ربوبیت الهی و به زبان آوردن نام مقدس <ربّ > ، از آداب دعای به درگاه او است .

قال ربّ اشرح لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 114 - 27

27 - ذکر نام <ربّ > در دعا ، از آداب آن است .

وقل ربّ زدنی علمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 42 - 7

7- لزوم یادکرد انسان از پروردگار و مربی خویش

بل هم عن ذکر ربّهم معرضون

توییح کافران، به دلیل روی گردانی از یاد پروردگار، مشعر به این معنا است که انسان به حکم عقل باید از یاد پروردگار و مربی خویش غفلت نوزد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 83 - 5

5- خواندن خداوند با نام < ربّ > ، از آداب دعا و نیایش است .

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أُنًى مَسْنَى الضَّرِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 89 - 11

11- توجه به ربوبیت خداوند و ذکر آن به هنگام دعا ، از آداب دعا و نیایش

إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 20

20_ توسل به اسم < ربّ > و یاد کرد ربوبیت خداوند ، از آداب دعا

ص: 246

و الذين يقولون ربنا هب لنا .. واجعلنا للمتقين إمامًا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 79 - 7

7 - ذكر صفت ربوبيت خدا در دعا ، امرى پسندیده و مطلوب

قال رب فأنظرنى إلى يوم يبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - اعلى - 87 - 15 - 3

3 - توجه به جلوه های ربوبیت خداوند ، وادار سازنده انسان به عبادت و ذکر خدا و جاری ساختن نام او بر زبان است .

و ذکر اسم ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - لیل - 92 - 20 - 8

8 - توجه به ربوبیت خداوند ، وادار سازنده انسان به تلاش برای کسب رضایت و لطف او است .

ابتغاء وجه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - ضحى - 93 - 3 - 3

3 - توجه پیامبر (ص) ، به ربوبیت و عنایت ویژه خداوند به او ، مایه اطمینان آن حضرت به قطع نشدن ارتباط الهی با او است .

ما ودّعک ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - شرح - 94 - 8 - 2

2 - توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزاننده انسان به ابتهال و تضرّع به درگاه او است .

و إلى ربّک فارغب

قید <إلى ربّك> متعلق به <ارغب> است. تقدیم آن و آوردن حرف <فاء> پس از آن، بیانگر نقش ربوبیت خداوند، در لزوم توجه به او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 14

14 - توجه به خالقیت خداوند و ربوبیت او، برانگیزاننده انسان به همراه ساختن کارها با ذکر نام او است.

اقراً باسم ربّك الذی خلق

ربوبیت اجرام آسمانی

ص: 247

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 77 - 12

12 _ اهل بابل به سبب پندار ربوبیت برای اجرام آسمانی و پرستش بتها، گمراه بودند.

أَتَّخِذُ أَصْنَامًا .. . كُوكِبًا .. . الْقَمَرَ .. . الْقَوْمِ الضَّالِّينَ

به گفته بسیاری از مفسران، احتجاج ابراهیم(ع) با مشرکان در سرزمین بابل روی داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 78 - 10

10 _ الوهیت بتها در کنار ربوبیت اجرام آسمانی، پندار رایج مردم زمان ابراهیم(ع)

أَتَّخِذُ أَصْنَامًا .. . كُوكِبًا .. . الْقَمَرَ .. . الشَّمْسَ

سخن ابراهیم(ع) بابت پرستان آن بود که <أَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءِالِهَةً> ولی در مورد اجرام آسمانی سخن از ربوبیت آنهاست. تفاوت این دو تعبیر محتملاً اشاره ای به تفاوت بتها و اجرام آسمانی در پندار قوم ابراهیم است.

ربوبیت اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 9

9 _ قیامت ، روز ظهور مولویت و مالکیت به حق و پروردگاری بی همتای خداوند و بر ملا شدن بطلان اندیشه مولویت و ربوبیت غیر او برای شرک پیشگان

و یوم نحشرهم جميعاً .. . وردوا إلى الله مولیهم الحق و ضل عنهم ما كانوا یفترون

ربوبیت الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 124 - 5

5 _ امداد مؤمنان پیکارگر از سوی خداوند ، برخاسته از ربوبیت اوست .

ان یمدکم ربکم بثلثه الاف من الملئکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 125 - 5

5_ امداد مؤمنان پیکارگر از سوی خدا ، برخاسته از ربوبیت او

یمددکم ربکم بخسمه الاف من الملئکه مسومین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 133 - 4

4_ آمرزش گناه بندگان ، پرتویی از < ربوبیت > خداوند

و سارعوا الی مغفره من ربکم

ص: 248

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 136 - 3

3_ آمرزش گناه بندگان ، پرتویی از < ربوبیت > خداوند

اولئک جزأؤهم مغفره من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 147 - 10

10_ توجه به < ربوبیت > خداوند ، برانگیزنده انسان به دعا و درخواست از او

ربنا اغفر لنا ذنوبنا

ربوبیت خاص خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 133 - 3

3_ پیامبر(ص) تحت عنایت و ربوبیت خاص خداوند است.

لم یکن ربک ... و ما ربک ... و ربک الغنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 50 - 9

9- ملائکه ، تحت ربوبیت خاص خداوندند .

و الملئکه ... یخافون ربهم

با توجه به اینکه خداوند < رب > همه موجودات است و اضافه < رب > به ضمیر < هم > _ که مرجع آن ملائکه است _ می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

ربوبیت خالق آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

28_ ربوبیت و ولایت تنها برازنده خالق هستی است .

أفأخذتم من دونه أولياء .. قل الله خ_لق كل شيء

ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 2 - 4

4 - خداوند مالک و مدبر همه عالم های هستی است .

ص: 249

عالم (مفرد عالمین) است و به مجموعه و دسته ای از موجودات گفته می شود، بنابراین <العالمین>، یعنی، همه موجودات به لحاظ مجموعه ها و دسته ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 3 - 4

4 - تدبیر هستی بر اساس رحمت الهی است .

رب العلمین. الرحمن الرحیم

توصیف خداوند به رحمانیت و رحیمیت، پس از بیان تدبیر جهان هستی به دست او، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 17، 2

2 - ربوبیت خدا بر هستی، رحمانیت و رحیمیت او و مالکیتش بر روز قیامت، دلیل شایستگی او برای پرستش

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

17_ شناخت ربوبیت خدا بر تمام هستی و باور به رحمانیت و رحیمیت او و مالکیتش بر روز جزا، تنها با امداد الهی امکان پذیر است .

الحمد لله رب العلمین . . . ایاک نستعین

شناخت ربوبیت خدا و . . . از تکالیفی است که می توان آن را از سوره حمد برداشت کرد. لذا آنها نیز متعلق <نستعین> می باشند؛ یعنی: نستعینک علی ان نعرف ربوبیتک و . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 5، 2

2 - خداوند، پروردگار همه انسانهاست .

یأیها الناس اعبدوا ربکم

5 - ربوبیت خداوند بر انسان ها، دلیل شایستگی او برای پرستش است .

انتخاب <رب> به جای <الله> در <اعبدوا ربکم> به علت لزوم پرستش اشاره دارد؛ یعنی، چون خداوند رب است، شایسته پرستش است و باید عبادت شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 49 - 14

14 - آزمون انسان ها با سختی ها و نیز نعمت ها و آسایش ها برخاسته از مقام ربوبی خدا و در جهت رشد و تربیت آنان است .

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق با توجه به کلمه <رب> - که به معنای مربی و مدیر است - استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 250

1 - بقره - 2 - 61 - 13

13 - قوم موسی معتقد به ربوبیت و حاکمیت خداوند بر طبیعت

فادع لنا ربک یخرج لنا مما تنبت الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 124 - 3

3 - خداوند ، پروردگار ابراهیم (ع) و تدبیر کننده امور او

و إذ ابتلی ابرهیم ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 2

2 - التجا به مقام ربوبی خداوند ، از آداب دعا و درخواست نیازها از درگاه اوست .

رب اجعل هذا بلداً آمناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 9

9 - التجا به مقام ربوبی خداوند ، از آداب دعا به درگاه اوست .

ربنا تقبل منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 3،7

3 - خداوند ، پروردگار ابراهیم و مدبر همه جهانهاست .

ربه ... لرب العلمین

7 - ربوبیت خدا ، بر همه هستی ها و عوالم ، دلیل ابراهیم (ع) برای تسلیم شدنش در برابر خدا

أسلمت لرب العلمین

مقتضای محاوره خداوند و ابراهیم(ع) آن بود که او در پاسخ خداوند بگوید <أسلمت لك>. آوردن <لرب العالمین> به جای <لك> اشاره به نکاتی دارد؛ از جمله بیان حقیقت با ارائه دلیل آن؛ یعنی، چون ابراهیم دانست که خداوند رب العالمین است، تسلیم او شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 3

3 - خداوند ، پروردگار همگان (مسلمانان ، اهل کتاب و . . .) است .

و هوربنا وربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 198 - 5

5 - تفضل خدا بر بندگان ، پرتوی از ربوبیت او

ص: 251

فضلا من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 200 - 3

3 - توجّه به ربوبیت الهی ، از آداب دعا

من يقول ربنا اتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 201 - 2

2 - درخواست از مقام ربوبیت خداوندی ، از آداب دعا

ربنا اتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 258 -

1,5,7,10,11,14,17,23

1 - محاجّه و ستیز نمرود (شاه بابل) با ابراهیم (ع) ، درباره ربوبیت الهی

الم تر الى الذی حاجّ ابرهیم فی ربّه ان اتیه الله الملك

کلمه <حاجّ> از مصدر محاجّه به معنای ارائه برهان و دلیل است در مقابل حجّت و دلیل خصم و خالی از معنای مخاصمه و مجادله نیست. بنابراینچه مورّخین نوشته اند و نیز روایات دلالت دارد، پادشاه معاصر حضرت ابراهیم (ع)، نمرود (از سلاطین بابل) بوده است.

5 - محاجّه درباره وحدانیت و ربوبیت الهی و انکار آن ، علی رغم بهره مندی از داده های خداوندی ، شگفت آور و خلاف عقل سلیم است .

الم تر الى الذی حاجّ ابرهیم فی ربّه ان اتیه الله الملك

مقصود از استفهام در <الم تر .. > ، بیان شگفتی از چنین محاجّه و انکاری است.

7 - قدرتمداری ، زمینه ساز غرور و کفر در برابر ربوبیت الهی

الم تر الى الذي . . ان اتيه الله الملك

چنانچه جمله <ان اتيه . . >، بيانِ عِلَّتِ كُفْرٍ و غرورِ نمرود باشد، می توان از آن یک نتیجه کلی به دست آورد که قدرت و سلطنت، زمینه ساز غرور، کفر و ... است.

10 _ استدلال ابراهیم (ع) به امامت (میراندن) و احیاء (زنده کردن) پروردگار، بر وحدانیت و ربوبیت وی

اذ قال ابرهیم ربی الذی یحیی و یمیت

11 _ قانون حیات و مرگ، نشانه و پرتو ربوبیت الهی

ربی الذی یحیی و یمیت

14 _ طلوع دائمی خورشید از مشرق، جلوه ای از قدرت الهی و نشانه ربوبیت او

حاج ابرهیم فی ربّه . . فان الله یأتی بالشمس من المشرق

17 _ ثابت شدن توحید ربوبی خداوند بر نمرود، پس از بیان دلایل روشن توسط ابراهیم (ع)

اذ قال ابرهیم ربی . . فبهت الذی کفر

23 _ انسان های برخوردار از نعمت های بیشتر الهی، سزاوارتر به درک و پذیرش ربوبیت الهی

الم تر . . ان اتیه الله الملك

ص: 252

گفته شده جمله <ان اتیه الله . . > به قرینه سیاق آیه به این معناست که نمرود به خاطر برخورداری از نعمت خدادادی ملک و سلطنت، باید بهتر از دیگران به ربوبیت الهی اذعان کند. چرا که ملک و سلطنت نیز پرتویی از ربوبیت و الوهیت خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 260 - 4

4_ احیای مردگان ، از شئون ربوبیت خداوند

ربّ ارنی کیف تحیی الموتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 285 - 3،17

3_ نزول وحی و قرآن ، ناشی از مقام ربوبیت الهی

امن الرّسول بما انزل الیه من ربّه

17 - غفران الهی ، مقتضای ربوبیت خداوند

غفرانک ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 8 - 11،8

8_ عالمان ژرفنگر ، به ربوبیت الهی و افاضه هدایت و رحمت از ناحیه او ، اذعان دارند .

و الرّاسخون فی العلم یقولون . . . ربّنا لا تزغ قلوبنا ... من لدنک رحمه

11_ ربوبیت الهی ، مقتضی هدایت و رحمت و حفظ بندگان از انحراف

ربّنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 9 - 9

9_ وقوع قیامت ، پرتویی از ربوبیت الهی است .

رَبَّنَا اَنْتَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 15 - 5

5_ پاداش متّقین ، در پرتو ربوبیت حق

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 16 - 6,9

6_ بخشایش گناه بندگان ، جلوه ربوبیت الهی است .

رَبَّنَا .. فاغفرلنا

از اسناد <غفران> به مقام ربوبیت برداشت شده است.

ص: 253

9_ درخواست از مقام ربوبیت حق و عدم اتکای به عمل صالح خویش ، ادب دعا

رَبَّنَا اِنَّا اٰمَنَّا

همواره در قرآن، ایمان و عمل صالح با هم ذکر می شود؛ ولی در اینجا چون مقام دعاست، گوینده علی رغم دارا بودن عمل صالح <تقوا>، یادی از آن نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 37 - 5,6

5_ پذیرش دعای خالصانه بندگان ، جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولِ حَسَنٍ

6_ رشد و شکوفایی استعداد های نهفته انسان ، در پرتو ربوبیت خداوند

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا .. و انبتها نباتاً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 38 - 7

7_ درخواست از مقام < ربوبیت > خدا ، ادب دعا

قال ربِّ هب لي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 41 - 2

2_ توجه زکریا به ربوبیت خدا ، در هنگام دعا

قال ربِّ اجعل لي ايه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 43 - 4

4_ ربوبیت الهی ، مقتضی خضوع در برابر او

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 49 - 3

3_ ارسال رسول همراه با آیات روشنگر (معجزه) ، جلوه ای از ربوبیت خداست .

و رسولا ... ائی قد جئتکم بایه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 50 - 9

9_ ربوبیت حق ، مقتضی فرستادن انبیا ، همراه با معجزات

و جئتکم بایه من ربکم

ص: 254

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 51 - 7, 5, 4, 3, 2

2_ عیسی (ع)، خود را چون همه مردم، موجودی نیازمند به ربوبیت خدا می دانست.

انّ الله ربّي وربكم

3_ ربوبیت خداوند، جلوه ای از الوهیت او

انّ الله ربّي وربكم

4_ اعتقاد به ربوبیت خداوند، مقتضی پرستش اوست.

انّ الله ربّي وربكم فاعبدوه

5_ عبادت، پذیرش عملی ربوبیت خداوند است.

انّ الله ربّي وربكم فاعبدوه

7_ محور دعوت عیسی (ع)، بیان ربوبیت خدا و هدایت مردم به پرستش او

انّ الله ربّي وربكم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 53 - 1, 3

1_ ربوبیت خداوند، مقتضی ایمان به آنچه او فرءوف رستاده است.

ربنا انما بما انزلت

3_ توجه به ربوبیت خدا، برانگیزنده انسان به دعا

ربنا انما بما انزلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 60 - 3

3_ بیان حقایق، پرتویی از ربوبیت خداوند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 64 - 8

8 _ انحصار ربوبیت به خداوند

و لا یَتَّخِذُ بَعْضُنَا بَعْضًا اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 83 - 15

15 _ تسلیم و اعتراف اصحاب یمین به ربوبیت الهی از روی رغبت ; و اعتراف اصحاب شمال با کراهت ، در عالم ذرّ

وله اسلم من فی السّموات و الارض طوعاً و کرهاً

قال اصحاب الیمین بلی طوعاً و قال اصحاب الشّمال بلی کرهاً .. فذلک قوله تعالی <وله اسلم من فی السّموات و الارض طوعاً و کرهاً>.

علل الشرايع، ص 425، ح 6، ب 161؛ تفسير برهان، ج 1، ص 295، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 9

9 - نبوت پیامبران و نزول کتب آسمانی بر آنان، پرتویی از ربوبیت الهی

و ما أوتی . . . و التَّبِیُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 169 - 13، 16

13 - شهیدان، پرورش یافتگان مقام ربوبی خداوند هستند.

بل احياء عند ربهم يرزقون

16 - ارتزاق شهیدان در پیشگاه خداوند، پرتوی از ربوبیت او

عند ربهم يرزقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 21

21 - ناسازگاری ربوبیت خدا با آفرینش بی هدف و باطل

ربنا ما خلقت هذا باطلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 193 -

4، 6، 7، 8، 12، 13، 14

4 - یاد همیشگی خداوند و اندیشه در آفرینش، زمینه ایمان به ربوبیت الهی

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا . . . وَيَتَفَكَّرُونَ . . . رَبَّنَا . . . فَاِمَانًا

6 - ایمان نیابردن به ربوبیت خداوند، پس از شنیدن ندای قرآن و دعوت پیامبر به آن، نشانه بی خردی است.

رَبَّنَا اٰتِنَا سَمْعَنَا . . . فَاَمْنًا

7_ پذیرش ربوبیت خداوند ، حقیقت ایمان است .

سمعنا منادياً ینادی للایمان ان امنوا برّکم

تفسیر <ایمان> به پذیرش ربوبیت خداوند، دلالت می کند که اعتقاد به ربوبیت او حقیقت ایمان و یا رکن اساسی آن است.

8_ ایمان به ربوبیت خداوند ، از دعوت های اساسی انبیا

سمعنا منادياً ینادی للایمان ان امنوا برّکم

12_ توجه به ربوبیت خداوند ، زمینه درخواست و انتظار آمرزش گناهان از او

رَبَّنَا فاغفرلنا

13_ توجه به ربوبیت خداوند ، از آداب دعا

رَبَّنَا اٰتِنَا . . . رَبَّنَا فاغفرلنا

14_ بخشش گناهان و پوشاندن ناروایی ها ، پرتوی از ربوبیت الهی

رَبَّنَا فاغفرلنا ذنوبنا و کفرّ عَنَّا سیّئاتنا

ص: 256

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 4,5,6

4_ وفای خداوند به وعده های خویش ، جلوه ای از ربوبیت او

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک

5_ نوید پاداش به خردمندان مؤمن از سوی خداوند ، پرتوی از ربوبیت او

ربّنا و اتنا ما وعدتنا علی رسلک

6_ توجّه و شیفتگی مؤمنان خردمند ، در دعا و مناجات نسبت به ربوبیت خداوند

ربّنا ما خلقت هذا باطلا .. ربّنا و اتنا

تکرار کلمه <ربّنا> از سوی خردمندان، نشانگر توجه خاص آنان به خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 2,8

2_ استجاب دعا ، جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

فاستجاب لهم ربّهم

8_ برقراری نظام پاداش عمل و تباه نشدن اعمال خیر ، پرتوی از ربوبیت خداوند

فاستجاب لهم ربّهم ائی لا اضیع عمل عامل منکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 4

4_ توجّه به ربوبیت الهی ، زمینه گرایش به تقوا

لکن الذین اتّقوا ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 22

22_ نوید پاداش و تضمین آن ، پرتوی از ربوبیت الهی نسبت به مؤمنان

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 1 - 5

5_ آفرینش آدمیان از شخص واحد و نبودن امتیاز در خلقت آنان ، پرتویی از ربوبیت الهی نسبت به آنان

اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 65 - 6, 3, 2

2_ سوگند خداوند به ربوبیت خویش نسبت به پیامبر (ص)

فلا وربك

3_ خداوند ، مربی و تربیت کننده پیامبر (ص)

ص: 257

6_ ربوبیت الهی، منشأ تربیت پیامبر (ص) برای تصدّی مقام قضاوت و حکومت

فلا وربک لا یؤمنون حتی یحکموا

برداشت فوق از کاربرد کلمه <ربّ> و اضافه آن به ضمیر خطاب استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 17

17_ توجه به ربوبیت خدا، از آداب دعا

ربّنا اخرجنا .. و اجعل لنا من لدنک ولیّاً و اجعل لنا من لدنک نصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 118 - 6

6_ اعتراف شیطان به ربوبیت و مالکیت خداوند نسبت به تمامی مردمان

وقال .. من عبادک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 5

5_ بعثت پیامبر (ص) و نزول قرآن پرتویی از ربوبیت الهی

قد جاءکم الرسول بالحق من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 39

39_ کفایت خداوند برای تدبیر هستی، دلیل وحدانیت او و منزّه بودنش از داشتن شریک و فرزند

انما اللّٰه الٰه وحد سبحانه ان یکون له ولد .. کفی باللّٰه وکیلا

جمله <کفی ..> دلیل دیگری است برای مطالب گذشته.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 174 - 2,5

2_ بعثت پیامبر (ص) پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به مردمان

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بَرَهْنٌ مِّن رَّبِّكُمْ

5_ خداوند، پروردگار تمامی انسان ها و تدبیر کننده امور آنها

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ بَرَهْنٌ مِّن رَّبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 17,22

17_ دستیابی مردم به روزی و درآمد های مادی، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به آنان

يٰٓتٰغُوْنَ فَضٰلًا مِّن رَّبِّهِمْ

ص: 258

22_ ربوبیت خداوند ، منشأ تفضل او به بندگان خویش

بیتغون فضلا من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 25 - 13

13_ ربوبیت خداوند ، زمینه دعا و درخواست از او

قال رب .. فافرق بیننا و بین القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 28 - 12،13،14،15،16

12_ خداوند ، پروردگار تمام عوالم هستی و همه در پرتو ربوبیت او

انی اخاف الله رب العلمین

13_ هستی ، دارای جریان‌ی رو به کمال در پرتو ربوبیت خداوند

رب العلمین

<رب> به معنای تربیت کننده است و تربیت یعنی ایجاد تدریجی چیزی تا آنگاه که به کمال خویش برسد.

14_ ربوبیت الهی ، مقتضی کیفر متجاوزان

انی اخاف الله رب العلمین

ترس هابیل، به قرینه آیه بعد، از مجازات خداوند و عذاب دوزخ بوده است. بنابراین توصیف خداوند به <رب العلمین>، می رساند که چون او رب العالمین است، متجاوزان را کیفر می دهد.

15_ توجه به ربوبیت فراگیر خداوند بر جهان هستی ، موجب ترس از او و پرهیز از گناه

انی اخاف الله رب العلمین

توصیف <الله> به <رب العلمین>، پس از بیان خدا ترسی هابیل، می رساند که وی بدان جهت از خدا هراسان بوده که خداوند را پروردگار جهانیان می دانسته است.

16_ ناسازگاری قتل با اعتقاد به ربوبیت خداوند بر جهان هستی

ما إنا .. انی اخاف الله رب العلمین

تعلیل اقدام نکردن به قتل به ترس از خدای رب العالمین، می رساند که ربوبیت خداوند بر جهان هستی چنین اقتضا می کند که انسانها باید در امنیت جانی بسر ببرند. بنابراین کسانی که مرتکب قتل می شوند، خود را به نوعی رودرروی ربوبیت خداوند قرار داده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 64 - 17

17_ نزول قرآن بر پیامبر (ص) ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

ما أنزل إلیک من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 15

15_ نزول کتب آسمانی و تعالیم الهی ، نمودی از ربوبیت خداوند نسبت به بندگان

ص: 259

ولو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم

گزینش کلمه <رب>، مبین ارتباط نازل کردن کتب آسمانی با ربوبیت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 67 - 3

3_ رسالت الهی پیامبر (ص) برای ابلاغ وحی، جلوه ای از ربوبیت خداوند

یایها الرسول بلغ ما أنزل إلیک من ربک

گزینش اسم <رب> نشانه ارتباط رسالت و وحی با ربوبیت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 10، 17

10_ فرمان ها و معارف نازل شده بر اهل کتاب، در کنار تورات و انجیل، جلوه ای از ربوبیت خداوند

حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

17_ فرمان ها، معارف و تعالیم نازل شده بر پیامبر (ص) برخاسته از ربوبیت خداوند

ما أنزل إلیک من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 114 - 4

4_ درخواست از مقام الوهیت و ربوبیت خداوند از آداب دعا و مؤثر در استجاب آن

قال عیسی ابن مریم اللّهم ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 117 - 3، 5

3_ تنها خداوند پروردگار، اختیاردار عیسی (ع) و سایر مردمان

ان اعبدوا اللّہ ربی و ربکم

5_ بیان ربوبیت خداوند بر مسیح (ع) و تمامی انسان ها از برجسته ترین تعالیم حضرت مسیح (ص)

ما قلت لهم الا ما امرتني به ان اعبدوا الله ربي وربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 15 - 8

8_ توجه به ربوبیت خداوند، مقتضی پرهیز از عصیان او

قل اني اخاف ان عصيت ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 23 - 6

6_ اعتراف مشرکان در قیامت به الوهیت و ربوبیت خداوند

والله ربنا ما كنا مشركين

ص: 260

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 45 - 14، 15

14 _ همه جهانیان تحت ربوبیت خدا هستند.

و الحمد لله رب العلمین

15 _ خداوند، مالک و مدبر جهانیان است.

رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 14

14 _ شمول رحمت خداوند بر مؤمنان به آیات، پرتویی از ربوبیت اوست.

یؤمنون بآیتنا .. کتب ربکم علی نفسه الرحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 16

16 _ علم محیط خداوند بر تمامی موجودات، ضامن جریان مشیت و ربوبیت خداوند در پهنه هستی است.

إلا أن یشاء .. وسع ربی کل شیء علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 102 - 8

8 _ توجه به انحصار ربوبیت و خالقیت خداوند برانگیزنده آدمی به پرستش اوست.

ذلکم الله ربکم لا إله إلا هو خلق کل شیء فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 104 - 2

2 _ ارائه آگاهی به انسان، پرتوی از ربوبیت و لطف الهی است.

قد جاءكم بصائر من ربكم

تکرار ضمیر <کم> و اضافه رب به آن بیانگر لطف خداوند به بندگانش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 106 - 4

4 - نزول وحی از شوون ربوبیت الهی است.

ما أوحى إليك من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 108 - 17

17 - بازگشت همگان به سوی خداوند و آگاهی یافتن آنان از حقیقت کرده های خویش در قیامت، پرتوی از ربوبیت الهی

ص: 261

است.

ثم إلى ربهم مرجعهم فينبئهم بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 20

20_ جلوگیری نکردن از ستیز دشمنان با پیامبر(ص) از مظاهر ربوبیت الهی و موجب رشد و تربیت است.

ولو شاء ربك ما فعلوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 114 - 10

10_ نزول قرآن بر اساس حق، جلوه ربوبیت الهی نسبت به پیامبر(ص) است.

أنه منزل من ربك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 115 - 7

7_ اتمام دین، با بعثت پیامبر(ص) جلوه ای از ربوبیت خداوند است.

و تمت كلمت ربك صدقا وعدلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 19

19_ آگاهی دقیق از اهل بدعت در دین و متجاوزان به حدود الهی، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 126 - 3,4

3_ پیامبر(ص) مشمول ربوبیت و عنایت ویژه خداوند است.

و هذا صرط ربك مستقيما

4_ هدایت و گمراهی از شؤن ربوبیت خداوند است.

و هذا صرط ربك مستقيما

ذکر نام مبارک <رب> پس از اشاره به هدایتگری (آن یهدیه) و اضلال الهی (یضله) بیانگر ارتباط این نام و تجلی آن با گمراهی و هدایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 127 - 7

7_ پاداش دادن به هدایت یافتگان هشیار و متذکر، از شؤن ربوبیت خداوند است.

لهم دارالسلام عند ربهم

ص: 262

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 2, 1

1_ تنها خداوند، <رب> (مالک و مدبر) انسانهاست.

أغیر الله أبعی ربا

<بعی>، مصدر <أبعی>، به معنای جستجو و طلب کردن است. کلمه <ربا> مفعول برای <أبعی> و <غیر الله> حال برای <ربا> است.

2_ خداوند، مالک و مدبر همه هستی است.

و هورب کل شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 165 - 4

4_ برتری برخی از انسانها بر برخی دیگر و تفاوت آنان در برخوردار شدن از نعمتها، تدبیری است از جانب خدا در راستای ربوبیت او بر جوامع بشری

و هورب کل شیء... رفع بعضکم فوق بعض درجات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 3 - 6

6_ قرآن، نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند است.

من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 29 - 3

3_ فرمان به قسط، فرمانی برخاسته از ربوبیت خداوند

قل أمر ربی بالقسط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 9

9_ تحریم کردارهای زشت و دیگر محرمات، ناشی از ربوبیت خداوند است.

إنما حرم ربی الفوحش . . . ما لا تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 44 - 5

5_ وعده ها و وعید های خداوند ، برخاسته از ربوبیت او و برای رشد و تربیت انسانهاست .

قد وجدنا ما وعدنا ربنا حقاً فهل وجدتم ما وعد ربکم حقاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 54 - 16، 14، 4، 2، 1

ص: 263

1_ خداوند ، آفریدگار آسمان ها و زمین و پروردگار راستین انسانهاست .

إن ربکم اللّٰه الذی خلق السموت و الأرض فی سته آیام

2_ تنها آفریدگار نظام هستی ، شایسته ربوبیت و تدبیر امور انسانهاست .

إن ربکم اللّٰه الذی خلق السموت و الأرض

4_ خداوند پس از آفرینش آسمان ها و زمین (نظام هستی) با استیلا بر عرش ، به تدبیر امور آنها پرداخت .

ثم استوی علی العرش

14_ افاضه خیر ها و برکت ها بر جهانیان ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

تبارک اللّٰه رب العلمین

16_ تمامی موجودات جهان هستی ، تحت ربوبیت خداوند هستند .

اللّٰه رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 9، 2

2_ شناخت ربوبیت الهی ، مستلزم روی آوری انسان به دعا به درگاه اوست .

إن ربکم اللّٰه الذی .. ادعوا ربکم تضرعاً

بیان ضرورت دعا پس از بیان ربوبیت خداوند و تدبیر جهان هستی از سوی او می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

9_ توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزنده آدمی به دعا به درگاه او

ادعوا ربکم

هدف از بیان ربوبیت خدا به انسانها، در ضمن دعوت آنان به دعا به درگاه او، ایجاد انگیزه دعا در ایشان است. یعنی باور به ربوبیت خدا همان و روی آوری به درگاه او همان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 5

5_ هراس از مقام ربوبی خدا و تقمت او و امید داشتن به رحمت وی ، از آداب دعا و نیایش به درگاه خداوند است .

و ادعوه خوفاً و طمعاً

هر یک از <خوفاً> و <طمعاً> مصدری است به معنای اسم فاعل و حال برای فاعل <ادعوه> می باشد. یعنی <ادعوه خائفین و طامعین>. متعلق <طمعاً> به قرینه فراز بعد رحمت خداست و در مقابل، متعلق <خوفاً> تقمت خدا و دوری از رحمت او خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 3

3_ موجودات در پرتو ربوبیت خداوند به ثمر می نشینند و بازدهی دارند .

یخرج نباته یاذن ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 61 - 9,10

9_ خداوند ، پروردگار و مدبر تمامی هستی است .

ص: 264

10_ رسالت پیامبران در راستای ربوبیت خداوند بر تمام هستی است .

و لکنی رسول من رب العلمین

انتخاب <رب العلمین> از میان دیگر اسما و صفات خداوند، به عنوان ارسال کننده پیامبران، اشاره به این نکته دارد که رسالت پیامبران در ارتباط با ربوبیت خدا بر تمام جهان هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 63 - 6

6_ دین و معارف الهی ناشی از مقام ربوبی خداوند و برای رشد و تعالی انسانهاست .

أن جاءكم ذكر من ربكم

<من> در <ذكر من ربكم> برای ابتدای غایت است. یعنی معارف دین از مقام ربوبی سرچشمه گرفته است. و اضافه <رب> به <کم> می رساند که نزول آن معارف در راستای ربوبیت خدا بر انسانها و برای تربیت آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 67 - 8,9

8_ خداوند ، پروردگار و مدبّر تمام هستی است .

رب العلمین

9_ رسالت پیامبران در راستای ربوبیت خداوند بر تمامی هستی است .

و لکنی رسول من رب العلمین

انتخاب <رب العلمین> از میان دیگر صفات خداوند به عنوان ارسال کننده پیامبران اشاره به این نکته دارد که رسالت پیامبران در ارتباط با ربوبیت او بر تمام هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 69 - 7

7_ دین و معارف الهی ناشی از مقام ربوبی خداوند و برای رشد و تعالی انسانهاست .

أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 4,5

4_ کیفر حق ناپذیران، در راستای ربوبیت الهی بر جامعه انسانی است.

قد وقع علیکم من ربکم رجس

5_ سوق دادن مردم به جایگاه بایسته آنان، پرتویی از ربوبیت خداوند بر ایشان است.

قد وقع علیکم من ربکم رجس و غضب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 73 - 14

14_ ارائه دلیل برای هدایت مردم، پرتوی از ربوبیت خداوند بر آنان

ص: 265

بینه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 77 - 3

3_ فرمان های خداوند برخاسته از ربوبیت او و برای رشد و تعالی انسانهاست .

عن أمر ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 85 - 16

16_ ارائه دلیلی روشنگر از سوی خداوند ، برخاسته از ربوبیت اوست .

قد جاء تکم بینه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 89 - 17، 23، 27

17_ شعیب (ع) ، علم مطلق خداوند را دلیل پذیرش ربوبیت وی و تسلیم در برابر مشیتهاش دانست .

قال ... إلا أن یشاء الله ربنا وسع ربنا کل شیء علماً

23_ توجه به ربوبیت خدا و علم همه جانبه او ، مستلزم توکل کردن بر وی و پایداری در برابر تهدید دشمنان

وسع ربنا کل شیء علماً علی الله توکلنا

27_ داوری خداوند میان انسان ها ، جلوه ای از ربوبیت او نسبت به ایشان است .

ربنا افتح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 104 - 2، 4

2_ رسالت انبیا در راستای تدبیر جهان و ربوبیت خداوند بر هستی است .

إنی رسول من رب العلمین

موسی با توصیف خداوند به پروردگار هستی به عنوان منشأ رسالت خویش، به این نکته اشاره دارد که رسالتش در راستای ربوبیت خداوند بر جهان هستی است. یعنی رسالت انبیا با تدبیر کل جهان پیوند دارد.

4_ خداوند ، مالک و مدبر همه عالم های هستی

رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 6,8

6_ دلایل و معجزات موسی (ع) ، موهبتی الهی پیشروی فرعونیان و نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند

قد جئتکم ببینه من ربکم

8_ ربوبیت خداوند بر تمام هستی و نیز بر فرعون و بزرگان دربارش ، مورد تأکید موسی در محاوراتش با فرعون

إنی رسول من رب العلمین . . . قد جئتکم ببینه من ربکم

ص: 266

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 5,6,1

1_ ساحران با مشاهده معجزه موسی (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا رب العلمین

5_ خداوند ، تدبیرکننده تمام هستی است .

ءامنا رب العلمین

6_ ربوبیت مطلق خداوند ، مهمترین و بارزترین پیام موسی (ع) برای مردم کافر عصر خویش

قالوا ءامنا رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 126 - 15,7

7_ ربوبیت خداوند بر بندگان مایه هدایت آنان به وسیله آیات و نشانه های خویش

ءامنا بایت ربنا لما جاءتنا

15_ توسل به ربوبیت خداوند از آداب دعا به درگاه اوست .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 8

8_ نابودی فرعونیان و به حاکمیت رسیدن بنی اسرائیل ، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به آنان

عسی ربکم أن یهلك عدوکم ویستخلفکم فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 134 - 9

9_ استجاب دعا ، از شؤن ربوبی خداوند است .

ادع لنا ربکی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 149 - 5

5_ شمول رحمت خدا بر بندگان و آمرزش گناه آنان جلوه ای از ربوبیت خداوند بر بندگان است .

لئن لم یرحمنا ربنا ویغفر لنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 151 - 9

9_ موسی (ع) با توجه به ربوبیت خدا و توصیف او به <أرحم الراحمین> ، خواسته های خویش را از وی تقاضا کرد .

و أنت أرحم الرحمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 267

4_ کیفر های خداوند برخاسته از ربوبیت اوست .

سینالهم غضب من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ ذلت و خواری یهودیان با مسلط ساختن مردمی بر آنان ، پرتوی از ربوبیت خدا بر پیامبر (ص) و در راستای تقویت و گسترش آیین وی

و إذ تأذن ربك

برداشت فوق از کلمه <رب> و اضافه شدن آن به ضمیری که برای خطاب به پیامبر(ص) به کار رفته، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ خداوند پس از خلقت هر انسان ، حقیقت وی را در ارتباط با ربوبیت الهی بر او آشکار می سازد .

و إذ أخذ ربك . . . و أشهدهم علی أنفسهم ألسنت بر بكم

<أشهدهم علی کذا> یعنی او را حاضر کرد تا وجود امری یا تحقق فعلی را ببیند و بر آن آگاه شود تا به هنگام لزوم گواهی دهد. بنابراین <أشهدهم علی أنفسهم>، یعنی خداوند انسانها را به وجود خودشان حاضر کرد تا خود را ببینند. جمله <ألسنت بر بكم> (آیا پروردگار شما نیستم)، بیان می دارد که مراد از شهود خویش، دیدن خود در ارتباط با ربوبیت خداوند است. یعنی خود را ببینند و دریابند که وجودشان وابسته به خداوند و ربوبیت اوست.

4_ هر انسانی در نشئه شهود به گونه ای محسوس ربوبیت و وحدانیت خداوند را دریافته است .

و أشهدهم علی أنفسهم ألسنت بر بكم قالوا بلی

7_ آگاهی انسان در نشئه حجاب به ربوبیت خداوند ، برخاسته از آگاهی او در نشئه شهود است .

أشهدهم علی أنفسهم . . . أن تقولوا یوم القیمه إنا كنا هذا غفلین

<أن تقولوا . . . > به تقدیر <لام> و <لا>ی نافیه است. یعنی <لأن لا تقولوا> (ما مسأله اشهاد را عملی کردیم تا روز قیامت نگویید از ربوبیت خدا غافل بودیم). این تعلیل می رساند که اگر مسأله اشهاد نبود، حجت بر انسانها تمام نبود و خداوند آنها را به خاطر غفلت از

ربوبیتش مؤاخذه نمی کرد. از لوازم این معنا آن است که آگاهی بالفعل انسانها نسبت به خدا به خاطر مسأله اشهاد می باشد.

14 _ آدمی در قیامت به علم حضوری درمی یابد که خداوند پروردگار اوست .

إنا كنا هذا غفلین

اشاره به ربوبیت خدا با کلمه <هذا> گویای آن است که انسان در قیامت خود را در پیشگاه خداوند حاضر می یابد. یعنی علم حضوری و شهودی به او پیدا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 173 - 1

1 _ وجود نشئه شهود و آگاه شدن آدمی به ربوبیت و وحدانیت خدا در آن نشئه ، از میان برنده هر گونه عذر و بهانه ای برای روی آوری به شرک

و أشهدهم علی أنفسهم . . . أو تقولوا إنما أشرك ءاباؤنا

ص: 268

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 203 - 8،10

8 - قرآن کتابی نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند

إنما أتبع ما يوحى إليّ من ربّي

10 - قرآن و روشنگری های آن پرتویی از ربوبیت خدا و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

هذا بصائر من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 205 - 1،2

1 - خداوند از پیامبرش خواست تا متوجه مقام ربوبی وی بوده و او را در دل و جان خویش یاد کند .

و اذکر ربک فی نفسک

2 - خشوع در برابر خدا و هراس از مقام ربوبی او ، از آداب توجه به خدا و یاد کردن اوست .

و اذکر ربک فی نفسک تضرعا و خیفه

<تضرع> به معنای خشوع و اظهار کوچکی است و <خیفه> به معنای ترسیدن و هراس داشتن است. <تضرعا> و <خیفه> مصدر و در

آیه شریفه به معنای اسم فاعل (متضرعا) و (خائفا) می باشند. یعنی: یاد کن پروردگارت را با حالت خشوع و هراس.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 3،4

3 - تقدیر خداوند بر وقوع جنگ بدر ، در جهت تدبیر امور پیامبر (ص) و در راستای پیشبرد رسالت وی

أخرجک ربک من بیتک بالحق

<رب> به معنای مدبر و مربی است و اضافه آن به <ک> در جمله <کما أخرجک ربک> می رساند که از اهداف تقدیر الهی بر خروج

پیامبر(ص)، تدبیر امور وی بوده که طبعاً برای تکمیل رسالت او بوده است.

4 - اقدام پیامبر (ص) به جنگ بدر ، اقدامی به حق و تحت تدبیر و ربوبیت خداوند

كما أخرجك ربك من بيتك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 2 - 12

12 - خدا، پروردگار و مربی آدمیان است .

عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

7 - يونس - 10 - 3 - 1, 11, 14, 19

1 - خدا، پروردگار و مربی انسانهاست .

إن ربكم الله

11 - تدبیر امور آسمان ها و زمین در دست خداوند است .

ص: 269

الذی خلق السموت و الأرض . . . یدبر الأمر

14 _ وجود وسایط و عوامل (شفیعان) برای خدا در تدبیر امور نظام هستی

یدبر الأمر ما من شفیع إلا من بعد إذنه

19 _ تنها خداوند خالق مدبر ، پروردگار انسان ها و شایسته پرستش است .

اللّٰه الذی خلق . . . ثم استوی ... یدبر الأمر ... ذلکم اللّٰه ربکم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 23

23 _ خدا پروردگار آدمیان است .

إن عصیت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 19 - 10

10 _ خدا ، پروردگار و مربی انسانهاست .

و لو لا کلمه سبقت من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 2

2 _ خدا ، رب و پروردگار حقیقی آدمیان است .

فذلکم اللّٰه ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 37 - 12

12 _ خدا ، پروردگار جهانیان است .

من رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 57 - 5

5_ خداوند ، رب و پرورش دهنده همه انسانهاست .

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَ تَكْوِيمُ مَوْعِظَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 67 - 6

6_ ربوبیت و تدبیر امور انسان در دست خداوند است .

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 270

8 - هود - 11 - 12 - 12

12_ خداوند ، نگهبان همه چیز و تدبیر کننده آن است .

والله على كل شيء وكيل

<وکیل> به کسی گفته می شود که کار دیگری را به عهده گرفته است و چون در آیه شریفه با <علی> متعدی شده معنای حفاظت و نگهداری نیز در آن اشراب شده است. بنابراین جمله <والله علی...> اشاره به این معنا دارد که: خداوند عهده دار، حافظ و نگهبان امور همگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 5

5_ خداوند ، پروردگار همگان و مدبر امور ایشان است .

علی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 28 - 3

3_ خداوند ، مربی پیامبران و مدبر امور ایشان است .

إن كنت علی بیته من ربی

برداشت فوق ، با توجه به گزینش اسم <رب> _ که به معنای مدبر و مربی است _ استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 34 - 11

11_ خداوند ، پروردگار انسان ها و تدبیرکننده امور ایشان است .

هو ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 10، 11، 3

3_ خداوند، پروردگار و مالک همه انسان ها و مدبر امور ایشان است .

علی الله ربی و ربکم

10_ ربوبیت فراگیر خداوند ، سیطره او بر همه جنبندگان و ضرورت توکل بر او، از تعالیم حضرت هود (ع)

ینی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابّه إلاّ هو ء اخذ بناصیتها

11_ افعال خداوند و تدبیرات او ، به تمامی براساس حکمت و بر طریق صواب است .

إن ربی علی صراط مستقیم

بر صراط مستقیم بودن شخص ، به معنای راستی و درستی کارهای اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 13

13_ مالک و مربی بودن خداوند بر همه چیز ، مستلزم مراقبت و حفاظت کامل او ، از آنهاست .

إن ربی علی کل شیء حفیظ

ص: 271

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 63 - 3

3_ خداوند ، مربی پیامبران و مدبر امور ایشان است .

إن كنت علی بیّنه من ربی

برداشت فوق ، با توجه به گزینش اسم <رب> _ که به معنای مدبر و مربی است _ استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 14، 13

13_ خداوند ، مربی پیامبر (ص) و مدبر امور اوست .

إن ربک

14_ قدرت شکست ناپذیر خداوند ، پشتوانه پیشبرد هدف های رسالت و تدبیر امور نبوت رسول خداست .

إن ربک هو القوی العزیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 6

6_ لوط (ع) تحت تربیت خداوند و برخوردار از حمایت او بود .

إنارسل ربک

برداشت فوق ، از <ربک> (مدبر و مربی تو) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 3

3_ خداوند ، مربی پیامبران و تدبیر کننده امور ایشان است .

إن كنت علی بیّنه من ربی

<رب> به معنای مدبر و مربی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 110 - 8

8_ مصالح جوامع بشری و تدبیر امور انسان ها ، مایه تقدیر خداوند بر داوری نکردن او میان حق گرایان و باطل اندیشان ، در عرصه حیات دنیاست .

لولا کلمه سبقت من ربک لقضی بینهم

برداشت فوق ، از کلمه <رب> _ که به معنای مدبر و مربی است _ استفاده می شود؛ یعنی ، تقدیر یاد شده (لولا کلمه سبقت ..) در راستای تدبیر امور انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 117 - 5

5_ ستم به انسان ها و به هلاکت رساندن جوامع درستکار ، ناسازگار با مقام ربوبیت خدا و مدبر بودن اوست .

ص: 272

و ما كان ربك ليهلك القرى بظلم و أهلها مصلحون

برداشت فوق از <رب> _ که به معنای مدبر و مربی است - استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 21 - 24، 23

23_ حوادث و مراحل زندگانی یوسف (ع) ، به تدبیر و فرمان خداوند تحقق می یافت .

و كذلك مكّنا ليوسف في الأرض . . . والله غالب على أمره

از مصداقهای مورد نظر برای <أمره> _ به قرینه <كذلك مكّنا ليوسف> _ تدبیر امور یوسف(ع) است. برخی برآند که ضمیر در <أمره> به یوسف برمی گردد. بر این اساس جمله <والله غالب على أمره> (خداوند بر امور یوسف(ع) غلبه دارد و تدبیر امور او در اختیار خداست) در برداشت فوق صراحت بیشتری دارد.

24_ اکثریت مردم به جریان امور به تدبیر خدا و توان او بر انجام مشیتهایش و ناتوانی همگان در برابر او ، ناآگاهند .

والله غالب على أمره و لکن أكثر الناس لا يعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 20

20_ یوسف (ع) در برابر زلیخا تصریح کرد که تنظیم جریان زندگی او ، به عنایت و تدبیر خداوند بوده است .

معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

ضمیر در <إنه> به <الله> باز می گردد و در برداشت فوق، جمله <إنه ربی> تعلیل برای <معاذ الله> گرفته شده است. بر این اساس مفاد جمله فوق، چنین می شود: من [از این امر فریبیده] به خدا پناه می برم و او مرا یاری خواهد کرد ؛ زیرا او مدبر امور من و تربیت کننده من است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 13

13_ خداوند ، امور انسان ها را بر اساس رحمت خویش و مغفرت خطاهای آنان تدبیر می کند .

إن ربی غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 14

14_ خداوند ، رب و پروردگار همه انسانهاست .

لعلکم بلقاء ربکم توقنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 12

12_ خارج پنداشتن تدبیر امور هستی از اختیار خداوند ، نشانه جهل و کور فکری است .

إن فی ذلک لآیَات لِقَوْمٍ یَعْقِلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 273

15_ کفرپیشگان علی رِغم مشاهده نشانه های ربوبیت خدا بر سراسر جهان ، با موحدان درباره خداوند و ربوبیت او به جدال و جرّ و بحث می پردازند .

هو الذی یریکم البرق . . . و هم یجـدلون فی الله

جمله حالیه <و هم یجادلون فی الله> قید برای همه جمله هایی است که در آیات پیشین آمده است ؛ یعنی ، با آنکه آثار وجودی خدا و ربوبیت او نمایان است و اوست که برق، رعد، ابر و صاعقه را پدید می آورد و همه امور را تحقق می بخشد، آنان درباره وی به جرّ و بحث می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 1

1_ موجودیت انسان ها و دستاوردهایشان و نیز تدبیر امور آنان به دست خداوند است .

أفمن هو قائم علی کل نفس بما کسبت

از معانی <قائم بودن بر کسی> در اختیار داشتن شؤن آن کس ، تدبیر امور او و قوام بخشیدن به وی است. حرف <باء> در <بما کسبت> به معنای <مع> می باشد و مراد از <من هو...> خداوند متعال است. بنابراین مفاد <من هو قائم...> این است که: خداوند قوام بخش انسانها و هر آنچه به دست آورده اند می باشد و او شؤن ایشان را اداره و تدبیر می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 9

9- انبیا ، برخوردار از عنایت و تربیت ویژه خداوند

فأوحی إلیهم ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 5

5- همه انسان ها ، حتی کفار ، تحت ربوبیت خداوندند .

مثل الذین کفروا برّهم أعمـ لهم کرماد اشتدّت به الريح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 35 - 6

6- خواندن خداوند با اسم < ربّ > از آداب دعاست .

ربّ اجعل هـذا البلد اماناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 22 - 9

9- نزول باران ، تحت تدبیر خداوند و به میزان مشخص و اندازه ای معین است .

وإن من شيء إلا عندنا خزائنه و ما ننزله إلا بقدر معلوم . . . فأنزلنا من السماء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 274

9 - حجر - 15 - 98 - 9

9- ربوبیت خداوند ، شایسته تسبیح ، حمد ، سجده و فروتنی انسان به پیشگاه او

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 99 - 8

8- ربوبیت خداوند ، شایسته عبادت به درگاه او

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 55 - 2

2- پیامبر (ص) ، تحت توجه و پرورش ویژه خداوند قرار داشت .

وَرَبِّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

با توجه به اینکه خداوند رب همه موجودات است و در آیه قبل نیز خود را <رب> همه انسانها معرفی کرد؛ ولی در این آیه <رب> به ضمیر مفرد مخاطب _ که مقصود از آن پیامبر(ص) است _ اضافه شده و این حکایت از آن دارد که آن حضرت، تحت توجه و پرورش خاص خداوند قرار داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 60 - 7

7- پیامبر (ص) ، تحت ربوبیت و عنایت ویژه خداوند

إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 12

12- پیامبر (ص) ، تحت ربوبیت ویژه خداوند و مصون از سلطه و نفوذ شیطان

إن عبادی لیس لک علیهم سلطن و کفی برّیک وکیلاً

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از <ک> در <رَبِّک> چنانکه مفسّران نیز احتمال داده اند پیامبر(ص) باشد. بنابراین، با اینکه خداوند سلطه شیطان بر بندگان خود را منتفی دانسته است، اختصاص به ذکر پیامبر(ص) پس از آن، می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 66 - 5

5- مطالعه در پدیده های نهفته در طبیعت ، هدایت کننده انسان به ربوبیت خدای یگانه

رَبِّکُم الذی یزجی لکم الفلک فی البحر لتبتغوا من فضله

از اینکه خداوند برای گرایش دادن انسانها به ربوبیت خویش، آنها را به مواهب طبیعت توجه داده است، برداشت فوق استفاده می شود.

ص: 275

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 85 - 10

10- پیامبر (ص)، تحت عنایت ویژه و ربوبیت خاص خداوند

من أمر ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 87 - 7

7- ربوبیت الهی نسبت به پیامبر (ص)، ربوبیتی آمیخته با رحمت است .

إلاّ رحمه من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 13 - 8

8- شناخت ربوبیت خداوند، از عوامل ایمان اصحاب كهف بود .

ءامنوا برّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 13

13- تدبیر امور آسمان ها و زمین (جهان هستی)، به دست خداوند است .

ربّ السموت والأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 19 - 1

1- بیداری اصحاب كهف از خواب، رخدادی شگفت و تحت تدبیر و اراده خداوند بود .

و كذلك بعثنهم

اسناد «بعث» و بیدارسازی به خداوند، گویای نکته فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 22 - 15

15- برتری آگاهی خداوند، لازمه ربوبیت او است .

قل ربّی أعلم بعدتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 4,8

4- الله، یگانه مالک و مدبّر انسان و جهان هستی است .

ل_کُنَّا هُوَ اللهُ رَبِّی

8- شرک و غفلت از ربوبیت خدا، مهم ترین خطر رفاه زدگی و سرمستی به امکانات دنیوی است .

ل_کُنَّا هُوَ اللهُ رَبِّی وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّی أَحَدًا

ص: 276

مرد مؤمن، برای جدا کردن صف خویش از ثروت مند مغرور، به دو نکته اشاره کرده است: ربوبیت خدا و عدم شرک و با این تعبیر، ثروت مند مغرور را به غفلت از خدا و گرفتاری به شرک، هشدار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 3 - 7

7- مقام ربوبیت خدا، مقام اجابت درخواست بندگان است.

إِذْ نَادَى رَبَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 1، 4

1- حضرت عیسی (ع) در گهواره، خداوند را پروردگار خود و دیگر انسان ها معرفی کرد.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ

جمله <إِنَّ اللَّهَ رَبِّي...> عطف بر <إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ> در آیات قبل است. این آیه نیز نقل بخشی از گفته های عیسی (ع) در گهواره است و آیات <ذلک عیسی... کن فیکون> در این بین معترضه می باشد. تشابه این جمله با آنچه در سوره آل عمران و زخرف از عیسی (ع) نقل شده، تأیید کننده این نکته است.

4- خداوند، تدبیرکننده و پرورش دهنده همه انسان ها است.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 11

11- اسماعیل صادق الوعد، پرورش یافته تربیت های الهی و زندگی او تحت تدبیر و ربوبیت خداوند بود.

عند رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 9

9- خداوند برای رشد آگاهی های پیامبر (ص) و تدبیر رسالت او، هیچ نکته ای از تعالیم ضروری را فروگذاری نکرده و به دست

فراموشی نسپرده است .

و ما کان ربّک نسباً

برداشت یادشده، با توجه به کلمه <ربّ> به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 13، 1

1- خداوند ، پروردگار آسمان ها و زمین و موجودات میان آن دو است .

ربّ السموت والأرض و ما بینهما

13- جز خداوند ، هیچ موجودی شایسته نام مقدس <ربّ و پروردگار جهان > نیست .

ربّ السموت والأرض . . . هل تعلم له سمياً

ص: 277

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 41 - 1,5

1 - موسی (ع) پرورش یافته خداوند

اصطنعتک

<اصطناع>; یعنی، تربیت کردن و مؤدب ساختن (قاموس) و بر مبالغه در شایسته ساختن دلالت دارد (مفردات راغب).

5 - خداوند، مربی پیامبران و پرورش دهنده آنان

واصطنعتک لنفسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 13, 9

9 - تأکید موسی (ع) در برابر فرعون، بر یگانگی خالق و ربّ جهان

من ربّکما... ربّنا الذی أعطی کلّ شیء خلقه

13 - موسی (ع)، رسالت خویش را پرتویی از هدایت گسترده ربوبی دانست.

من ربّکما... ربّنا الذی أعطی کلّ شیء خلقه ثمّ هدی

مناسبت بحث موسی (ع) با فرعون، چنین اقتضا کرده است که آن حضرت، موضوع هدایت عام الهی را مطرح کند تا پاسخ سؤال مقدر فرعون را داده باشد؛ زیرا ممکن بود فرعون بگوید: بر فرض که خدای خالق ربّ تو است، چه دلیلی بر لزوم پذیرش سخن رسولان او وجود دارد؟ موسی (ع) با مطرح کردن هدایت عام الهی، علاوه بر پاسخ به سؤال احتمالی او، زمینه کلی اثبات رسالت خویش را نیز مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 7

7 - خداوند رحمان (دارای رحمت گسترده)، پروردگار همه مردم است.

وإنّ ربّکم الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

21 - خداوند تعلیم دهنده و تربیت کننده پیامبران است .

وقل ربّ زدنی علماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 33 - 5

5- آفرینش و تدبیر جهان از جانب خداوند ، دو اصل تفکیک ناپذیر در جهان بینی توحیدی است .

و ما خلقنا السماء .. و جعلنا ... و هو الذی خلق .. کلّ فی فلک یسبحون

سیاق آیات در مقام ردّ اندیشه مشرکان است که برای خداوند مقام خالقیت، و برای خدایان خویش مقام تدبیر قائل بودند و خداوند در آیات پیشین مقام تدبیر و در این آیه مقام آفرینش را به خود نسبت داده و جدایی آن دو مقام را مردود دانسته است.

ص: 278

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 1

1- جهان هستی (آسمان ها ، زمین و انسان ها) ، تحت ربوبیت خداوند است .

بل ربّکم ربّ السموت والأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 1 - 2

2- خدا ، پروردگار آدمیان است .

اتّقوا ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 3

3 - خدا ، پروردگار آدمیان است .

فی ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 6

6 - خدا ، پروردگار انسان ها

عند ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 8

8 - خدا ، پروردگار انسان ها

ربّنا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 47 - 7

7 - خدا، پروردگار آدمیان

وإنَّ يومًا عند ربِّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 9

9 - خدا، پروردگار انسان ها

أنَّه الحقُّ من ربِّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 67 - 6

ص: 279

6 - خدا، پروردگار انسان ها

و ادع إلى ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها

يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا... و اعبدوا ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 29 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها است .

و قل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 4

4 - خدا، پروردگار آدمیان

و أنا ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 57 - 3,4

3 - خدا، پروردگار انسان ها

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مَشْفِقُونَ

4 - وجود کیفر، برای انسان های متخلف، در نظام ربوبی خداوند

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مَشْفِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 58 - 5

5 - خدا، پروردگار انسان ها است .

والذین هم بأیـت ربّهم یؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 5,6

5 - خدا، پروردگار انسان ها است .

إلی ربّهم

6 - نظام ربوبی خداوند، نظامی بر اساس کیفر و پاداش

إلی ربّهم رجعون

ص: 280

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 76 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها

فما استکانوا لرّبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 94 - 1

1 - خدا، پروردگار انسان ها است .

رّبّ فلا تجعلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 97 - 5

5 - خدا، پروردگار آدمیان است .

وقل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 98 - 4

4 - خدا، پروردگار آدمیان است .

و أعوذ بک ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 99 - 2

2 - خدا، پروردگار انسان ها است .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 106 - 1

1 - خدا، پروردگار آدمیان است .

قالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 107 - 1

1 - خدا، پروردگار انسان ها است .

ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 2

ص: 281

2 - خدا، پروردگار انسان ها است .

يقولون ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 116 - 8

8 - خدا، پرورش دهنده و اداره کننده مرکز مدیریت فیض بخش هستی (عرش)

ربّ العرش الکریم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 6،11

6 - خدا، پروردگار انسان ها است .

فإنّما حسابہ عند ربّہ

11 - شرک و بت پرستی، کفران نعمت های خدا و ناسپاسی در برابر ربوبیت او است .

و من یدع مع اللّٰه . . . إنّہ لا یفلح الّک_فرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 118 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها است .

وقل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 9 - 4

4 - پیامبر (ص)، تحت تربیت خاص و حمایت ویژه خداوند

وإنّ ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 8

8 - سراسر هستی تحت تدبیر و ربوبیت خدا است .

ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 2

2 - پروردگار جهانیان ، پروردگار و مدبر شرق و غرب عالم و هر آنچه میان آن دو است .

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 78 - 2

ص: 282

2- اشاره ابراهیم (ع) به آفریدگاری و هدایت‌گری خدا، برای معرفی پروردگار جهان برای بت پرستان

إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ . الذی خلقنی فهو یهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 98 - 4

4- ربوبیت گسترده خدا بر تمامی هستی، دلیل بی‌همتایی او

إِنْ كُنَّا لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ . إِذْ نَسُوْكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

<عالمین> جمع <عالم> بوده و همراه با <ال>، مفید استغراق است. بنابراین <رب العالمین> دلالت دارد بر این که سراسر هستی، تحت ربوبیت خدا بوده و هر چه غیر خدا است، مربوب او می‌باشد. نتیجه آن که خدا در ربوبیت، همتا ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 109 - 8

8 - همه عوالم هستی تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<عالمین> جمع با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <رب العالمین>; یعنی، پروردگار همه عالم‌ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 8 - 9

9- خدا، پروردگار همه جهانیان

وَسَبِّحْ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

جمع با <الف و لام> مفید عموم است. بنابراین <رب العالمین>; یعنی، پروردگار همه جهانیان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 26 - 3

3- خورشید و تمام مظاهر آفرینش، خود تحت تدبیر و ربوبیت خداوند قرار دارند و سزاوار الوهیت و پرستش نیستند.

يسجدون للشمس . . . الله لا إله إلا هو ربّ العرش العظيم

بیان توحیدی و استدلالی آیه یاد شده، تعریضی نسبت به عمل ناروای قوم سبا در پرستش خورشید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 93 - 11

11 - پیامبر (ص)، تحت ربوبیت خاص خداوند

و ما ربّک بغـفل

اضافه <ربّ> به <کاف> _ که خطاب به پیامبر(ص) است _ مطلب یاد شده را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 30 - 8

8 - خدا، مربی و مدبر جهان هستی

ص: 283

أنا الله ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 11

11 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای نصر و پیروزی بر مؤمنان است .

و لئن جاء نصر من ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 7

7 - همه انسان ها ، تحت تربیت و ربوبیت خداوندند .

یـأیها الناس اتقوا ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 2 - 6،4

4 - قرآن ، از مقام ربوبیت خدا ، نشأت گرفته و دربردارنده معارفی در جهت رشد و کمال انسان است .

تنزیل الکتـب . . . من ربّ العـلمین

6 - همه جهان ها ، تحت ربوبیت خداوند واحد است .

ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 10 - 10

10 - کافران نیز تحت تدبیر ربوبیت خداوندند .

بل هم بلقاء ربّهم کـفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 15 - 7

7 - خداوند ، پروردگاری بس آمرزنده و بخشایشگر برای مردم سبا

و ربّ غفور

خبر <ربّ> عبارتی محذوف است و آن _ به قرینه <هم> و <کم> در این آیه _ <لکم> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 13

13 - پیامبر (ص) ، تحت ربوبیت و عنایت خاص خداوند

و ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 7

ص: 284

7 - خدا (الله)، پروردگار انسان ها

الله ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 39 - 10

10 - کیفر کافران، از شئون مقام ربوبی است.

و لایزید الـکـ فرین کفرهم عند ربهم إلا مقتاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 62 - 2

2 - همه پدیده های جهان هستی، جلوه های خالقیت و توحید ربوبی خداوند است.

الله خـلق کل شیء

آیه شریفه به قرینه آیه 64_ که به منزله نتیجه این آیه بوده و در آن شرک محکوم گردیده است_ درصدد بیان نشانه های خالقیت خدا و اثبات توحید ربوبی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 16

16 - مناجات با خداوند و ذکر صفت ربوبیت او، از آداب دعا و حاجت خواهی از او

ربنا وسعت... فاغفر للذین تابوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 6

6 - ربوبیت مطلق الهی، نقطه اصلی تضاد میان آیین موسی و آیین فرعونیان

وقال فرعون ذرونی أقتل موسی و لیدع ربّه .. و قال موسی إنی عذت برّبی و ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی دعا و حاجت خواهی بندگان از او است .

وقال ربکم ادعونی أستجب لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - خداوند ، پروردگار انسان ها است .

ذلکم اللّٰه ربکم

5- ربوبیت ، خالقیت ، الوهیت و یکتایی ، از اوصاف و ویژگی های خداوند

ذلکم اللّٰه ربکم خـلق کلّ شیء لا الـه الاّ هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 64 - 12

12 - خداوند ، پروردگار انسان ها است .

ذَٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبُّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 67 - 1

1 - خداوند ، خالق و آفریدگار انسان ها است .

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 9 - 12

12 - ربوبیت و تدبیر جهان از شؤون خالقیت خدا است .

بِالَّذِي خَلَقَ .. ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ

از این که خداوند برای ربوبیت خویش به خالقیتش استناد کرده، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 12 - 4

4 - نظام آسمان ها ، تحت هدایت وحی الهی (امر و تدبیر خداوند)

وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 10 - 9

9 - پیامبر (ص) تحت ولایت و تربیت ویژه الهی

ذَٰلِكُمُ اللّٰهُ رَبِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جا ئیه - 45 - 37 - 9

9- ربوبیت خداوند بر هستی ، متکی بر حکمت و کاردانی او

ربّ العـلمین . . . و هو العزیز الحکیم

از ارتباط واژه <حکیم> با <ربّ العالمین>، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 27 - 4

4_ تمسک شیطان به ربوبیت الهی در دادگاه اخروی ، برای میرا جلوه دادن خود از گناهان مشرکان *

قال قرینه ربّنا ما أطعیته

ص: 286

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 5

5 - کیفر تجاوزگران ، در راستای ربوبیت الهی و هموار ساختن راه رشد برای بندگان است .

مَسْوَمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ

تعبیر <عند ربّك> ممکن است اشاره به این جهت داشته باشد که مقام پروردگاری و تربیت خلق و رشد انسان ها، مقتضی آن است که موانع تکامل و رشد از میان برداشته شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 49 - 1

1 - تمامی قلمرو هستی ، در انحصار ربوبیت خداوند ، از زمین خاکی تا ستاره <شعری>

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشَّعَرِ

تصریح به <شعری>، می تواند از آن جهت باشد که این ستاره، در نقطه ای بس دور در فضا قرار دارد و یادکرد آن در حقیقت، برای بیان یگانگی ربوبیت خداوند بر تمام قلمرو گسترده هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 74 - 4

4 - خداوند ، پروردگاری بزرگ و بلند مرتبه

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

<العظیم> می تواند صفت برای <رب> و یا صفت برای <اسم> باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 80 - 4

4 - خداوند ، پروردگار و تدبیرکننده همه عوالم هستی است .

تَنْزِيلَ مِنَ رَبِّ الْعَالَمِينَ

<عالم> (مفرد <عالمین>) به مجموعه و دسته ای از مخلوقات گفته می شود. بنابراین <العالمین>; یعنی، همه موجودات به لحاظ مجموعه ها و دسته ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 86 - 4

4 - انسان ، تحت تدبیر و ربوبیت خداوند

فلولا إن كنتم غير مدینین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 96 - 3

3 - خداوند ، پروردگاری بزرگ و بلند مرتبه

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ

واژه <العظیم> می تواند صفت برای <رب> و یا صفت برای <اسم> باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

ص: 287

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 3 - 5

5_ > عن أبي الحسن الرضا (ع) . . . و أمّا الظاهر فليس من أجل أنّه علا الأشياء برکوب فوقها و قعود عليها و تسنم لذرأها و ل_کن لقهرة و لغلبته الأشياء و قدرته عليها . . . و أمّا الباطن فليس على معنى الإستبطن للأشياء بأن يغور فيها و ل_کن ذلك منه على استبطانه للأشياء علماً و حفظاً و تدبيراً . . . ;

از امام رضا(ع) روایت شده است : . . . و اما ظاهر بودن خداوند نه از آن جهت است که بر اشیا بالا رفته به این که بر آنها سوار گشته و بر فراز آنها نشسته است؛ بلکه این ظهور از جهت قهر و غلبه و قدرت او بر اشیا است... اما خداوند باطن است، به این معنا نیست که او در درون اشیا قرار گرفته و در بطن آنها پنهان است؛ بلکه به این معنا است که از لحاظ آگاهی به اشیا و حفظ و تدبیر [و تنظیم امور] آنها در درون آنها است...<

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 5

5 - تدبیر و اداره امور جهان در اختیار خداوند است .

خلق السموت . . . ثم استوی علی العرش

<عرش>، به معنای تخت است و مراد از آن تخت حکومت و اداره امور جهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 5

5 - خداوند ، پروردگار و مربی انسان ها

و الرسول یدعوکم لتؤمنوا برّبکم

واژه <رب> مشترک لفظی میان وصف و مصدر است و در آیه شریفه معنای وصفی آن (تربیت کننده، مربی و پروردگار) اراده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 10 - 7

7 - اهل زمین ، تحت ربوبیت خداوند

أشّر أريد بمن في الأرض . . . ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 9 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، نسبت به مشرق و مغرب عالم ، دلیل یکتایی و بی بدیلی او

ربّ المشرق و المغرب لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 37 - 1,2

1 - خداوند ، مالک و مدبّر آسمان ها و زمین و تمام موجودات بین آنها است .

ص: 288

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

2- تدبیر امور انسان ها ، در اختیار مالک و مدبّر جهان هستی است .

رَبِّكَ . . . رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا

<رَبِّ السَّمَوَاتِ> _ که بیانگر <رَبِّكَ> در آیه قبل می باشد _ گویای این است که رَبُّ تو همان رَبُّ جهان هستی است و آنان که به ارباب متعدد می اندیشند، بر خطایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 4

4\$ - شناخت ربوبیت خداوند ، زمینه ساز پیدایش حالت ترس و خشیت در برابر او

و أهديك إلى ربك فتحشي

- شناخت ربوبیت خداوند، زمینه ساز پیدایش حالت ترس و خشیت در برابر او

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 29 - 5،8

5 - خداوند ، مالک ، مربّی و مدبّر تمام هستی است .

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<رَبِّ> مصدری است که در معنای فاعل (تربیت کننده) به کار می رود (مفردات راغب). از جمله معانی <رَبِّ> مالک و مدبّر و مربّی است و <عالمین>؛ یعنی، اصناف مخلوقات. (لسان العرب)

8- بی قید و شرط بودن مشیت خداوند ، لازمه ربوبیت او بر تمام هستی است .

إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

وجود قید <إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ> در مورد مشیت انسان ها و ذکر نشدن هیچ قیدی در مورد مشیت الهی، گویای آن است که مشیت خداوند قیدی ندارد. توصیف خداوند به <رَبِّ الْعَالَمِينَ>، در حقیقت بیان علت مطلق بودن مشیت او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 1 - 8

8- هر نام که بر ربوبیت دلالت کند، ویژه خداوند است و بر غیر او روا نیست.

سبّح اسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 6, 2

2- خداوند، تدبیرکننده امور پیامبر (ص) و مربّی او است.

ربّک

6- با وجود ربوبیت و عنایت ویژه خداوند به پیامبر (ص)، موردی برای خشم و بی مهری به آن حضرت وجود نداشت.

ربّک و ماقلی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 10

ص: 289

10 - خداوند ، مری پیامبر (ص) و تدبیرکننده شؤون رسالت آن حضرت است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 4 - 5

5- ربوبیت و فرمان روایی خداوند بر مردم و شایستگی او برای الوهیت ، دلیل توانایی او بر ناکام گذاشتن وسوسه گران

بِرَبِّ النَّاسِ . مَلِكِ النَّاسِ . إِلَهِ النَّاسِ . مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ

ربوبیت خدا در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 30 - 3

3- بهشت برین ، جایگاه رشد و کمال در پرتو ربوبیت خداوند

ارجعی إلی رَبِّكَ . . . و ادخلی جَنَّتِی

این آیه، عطف بر آیه قبل و هر دو تفصیل رجوع به خداوند است. برگزیدن واژه <رَبِّكَ> در آیات پیشین، بیانگر مواجه شدن بهشتیان با ربوبیت خداوند است.

ربوبیت خدا در دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 36 - 7

7- ذکر صفت ربوبیت خدا در دعا ، امری پسندیده و مطلوب است .

قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَى يَوْمِ يَبْعَثُونَ

ربوبیت خدا در قصه یوسف(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 7 - 6

6_ تنها جویندگان حقیقت و پژوهشگران وادی معرفت ، به نشانه های ربوبیت خدا و علم و حکمت او در داستان یوسف پی خواهند برد .

لقد کان فی یوسف و إخوته ءای ت للسائلین

بدیهی است که داستان یوسف(ع) و برادرانش، حاوی آیات و نشانه هاست ، چه پرسشگری باشد یا نباشد. بنابراین حرف لام در <للسائلین> لام انتفاع است و <للسائلین> گویای این است که پرسشگران و محققان ، از آن داستان سود می برند.

ربوبیت خدا در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 290

13_ قیامت ظرف ظهور و انکشاف ربوبیت مطلق خدا برای همگان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء .. . فینبئکم بما کنتم فیه تختلفون

از مصادیق مورد نظر برای <ما کنتم فیه تختلفون>، به دلیل <أغیر الله أبغی ربا>، ربوبیت خداوند بر هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 4

4 - ربوبیت خدا در قیامت، برای مجرمان، تجلی پیدا می کند .

ناکسوارعوسهم عند ربهم .. . ربنا أبصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 27 - 5

5_ ربوبیت انکارناپذیر الهی، متجلی برای همگان در قیامت

قال قرینه ربنا ما أطعیته

التجای قرین کافران به ربوبیت عام الهی در روز قیامت، می رساند که ربوبیت خداوند در آن روز، چنان آشکار است که هیچ کس، قادر به نادیده گرفتن آن نیست.

ربوبیت در آفرینش

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 66 - 9

9_ در جهان آفرینش هیچ مخلوقی، مالک و رب مخلوقی دیگر، و یا مملوک و مربوب مخلوقی دیگر نیست .

ألا إن لله من فی السموت و من فی الأرض و ما یتبع الذین یدعون من دون الله شركاء

ربوبیت در قوم ابراهیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 76 - 3

3_ قوم ابراهیم ستارگان را <رب> و مؤثر در تدبیر هستی می پنداشتند.

راء کوکبا قال هذاربی

ربوبیت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 72 - 15

15_ معتقدان به الوهیت و ربوبیت غیر خدا، کافر و مشرکند.

لقد كفر الذين قالوا إنّ الله هو المسيح ابن مريم . . انه من يشرك بالله

ص: 291

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 77 - 11

11 - پندار ربوبیت برای غیر خداوند، گمراهی است.

لئن لم یهدنی ربی لأکونن من القوم الضالین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 38 - 14

14 - اعتقاد به جدایی خالقیت خدا از ربوبیت او و نسبت دادن ربوبیت و تدبیر امور جهان به غیر خدا ، شرک است .

ولئن سألتهم من خلق السموت والأرض ليقولنَّ الله قل أفرءیتم ما تدعون من دون الل

ربوبیت معبود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 117 - 7

7 - ربوبیت ، ملاک شایستگی برای پرستش

ان اعبدوا الله ربی وربکم

توصیف <الله> به <ربی و ربکم> اشاره به علت لزوم پرستش خداوند (اعبدوا) دارد یعنی چون خداوند رب است شایسته و بایسته پرستش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 4

4 - قوام بخشی به بندگان و تدبیر امور ایشان ، از ویژگی های معبود شایسته پرستش

أفمن هو قائم علی کل نفس بما کسبت و جعلوا لله شرکاء

ربوبیت معبود راستین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - استجابت دعا و بر آوردن حاجت ، تنها در توان ربّ و مالک حقیقی جهان (الله) است .

ذلکم الله ربکم له الملک و الذین تدعون من دونه . . . إن تدعوهم لا یسمعوا دعاءکم و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - تنها پروردگار جهان ، سزاوار عبودیت و پرستش است .

أنفکاً الهه دون الله تریدون . فما ظنکم برّب العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 126 - 3

3 - عبودیت و پرستش ، تنها شایسته پروردگار انسان ها است .

أتدعون بعلاً .. الله ربكم وربّ ابائكم الأولین

یادآوری ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها، پس از محکوم کردن پرستش بت ها، گویای مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 66 - 3

3 - تنها مالک و مدبر جهان هستی ، شایسته عبادت است .

وما من إله إلاّ الله .. ربّ السموت والأرض و ما بینهما

توصیف خداوند به، مالک و مدبر هستی بودن _ پس از بیان یکتایی او در معبودیت _ می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 6 - 17

17 - ربوبیت ، از اوصاف خدای حقیقی (الله) است .

الله ربكم

<ربكم> صفت برای <الله> است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 4 - 5

5- توانایی بر خلقت جهان و تدبیر امور آن ، شرط شایستگی معبود برای پرستیده شدن

ماذا خلقوا من الأرض أم لهم شرك في السموت

در این آیه، به ناتوانی بت ها در امر خلقت و تدبیر جهان اشاره شده است و این خود می نمایاند که توانایی بر خلقت و تدبیر، ملاکی است که براساس آن، می توان معبود واقعی را از معبود دروغین، متمایز ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 23 - 2

2- یگانه مدبّر و فرمانروای جهان هستی ، شایسته مقام خداوندی و پرستش است .

هو الله الذی لا إله إلا هو الملک

وصف <الملک> برای جمله قبل ، اشعار به علیت دارد.

ربوبیت و انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 80 - 4

4_ اعتقاد به ربوبیت انبیا و فرشتگان (غیر خدا) ، کفر است .

و لا یأمرکم .. ایأمرکم بالکفر

ص: 293

رحمانیت در ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 9

9 - رحمانیت ، شرط ربوبیت است .

وإن ربكم الرحمن

ردّ ربوبیت اجرام آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 5

5_ استدلالهای ابراهیم(ع) بر ابطال شرک و پرستش بتها و اجرام آسمانی به هدایت خداوند بود.

أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا... قَالَ لِأَحَبِّ الْأَفْلِينَ... وَقَدْ هَدِينِ

ردّ ربوبیت خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 78 - 6

6_ افول پذیری و پنهان گشتن خورشید، گواه بر دخیل نبودن آن در <ربوبیت> هستی است.

قال هذا ربي هذا أكبر فلما أفلت

رد ربوبیت ستارگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 76 - 6

6_ ابراهیم(ع) در برابر ستاره پرستان، با توجه به پنهان شدن ستارگان، پذیرفتن ربوبیت برای آنها را نامعقول اعلام کرد.

قال هذا ربي فلما أفل قال لا أحب الأفلين

<افول> به معنی پنهان شدن است.

ردّ ربوبیت ماه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 77 - 6

6_ افول پذیری و پنهان شدن ماه، برهانی بر دخیل نبودن آن در ربوبیت عالم است.

فلما رء القمر بازغا قال هذا ربی فلما أفل قال لئن لم یهدنی ربی

ص: 294

زمینه اقرار به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 34 - 6

6- تمسک و توجه کافران به ربوبیت الهی ، در شرایط اضطرار و مشاهده عذاب

و یوم یعرض الذین کفروا علی النار .. قالوا بلی وربنا

به میان آوردن نام پروردگار و اضافه <رب> به <نا>، می رساند که کافران با این کار در تلاشند تا در آن شرایط دشوار، رحمت الهی را به خود متوجه کنند.

زمینه ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 14

14 - توجه به عظمت خداوند ، مایه خضوع به درگاه او و وادار سازنده انسان به پذیرش ربوبیت او

فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَجْدًا قَالَ أَمَّا رَبِّ هَرُونَ وَ مُوسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 8 - 4

4 - توجه به قدرت خداوند ، در صورت نگاری و ترکیب اجزای بدن انسان مانع تأثیر جاذبه های گناه در او و زمینه ساز پذیرش ربوبیت خداوند است .

ما غرک .. فی ایّ صوره ما شاء رگبک

زمینه ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31_ مطالعه سرگذشت یوسف (ع) ، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست .

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

زمینه ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کھف - 18 - 19 - 13

13- برتری آگاهی خداوند ، لازمه ربوبیت او بر همه آگاهان است .

ربکم أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 295

4- همنشین شدن با بندگان خالص خداوند در قیامت ، حرکت به سوی او و بهره مندی از جلوه های ربوبیت او است .

ارجعی إلى ربّك .. فادخلی فی عبـدی

از معانی حرف <فاء>، تفصیل بعد از اجمال است و این آیه، رجوع به پروردگار را با تفصیل بیشتری بیان می دارد.

زمینه قبول ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 7 - 4

4- توجّه به خالقیت مدبّرانه خداوند ، زمینه ساز پذیرش ربوبیت او و مانع فریب خوردن انسان از جاذبه های گناه است .

ما غرّك برّك .. الذی خلقك فسوّك فعدلك

سوگند به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 92 - 1

1- سوگند مؤکد خداوند به ربوبیت خویش بر بازپرسی تمامی کافران و تجزیه گران دین

فوربّك لنسنلّهم أجمعین

ضمیر جمع غایب <لنسنلّهم> هم می تواند به کافرانی برگردد که در چند آیه قبل از آن سخن به میان آمد (..أزواجاً منهم) و هم می تواند به <المقتسمین> اشاره داشته باشد. برداشت فوق بنابر هر دو احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 68 - 0

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 69 - 8

8- خداوند با سوگند به ربوبیت خود ، بر تحقق حتمی طبقه بندی عاصیان در قیامت ، تأکید کرده است .

فوربک .. ثمّ لنزعنّ من كلّ شيعه ... عتيا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 70 - 10

10- خداوند با سوگند به ربوبیت خویش ، بر آگاهی دقیق خود از میزان عذاب مجرمان تأکید کرده است .

فوربک .. ثمّ لنحنّ أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

19 - معارج - 70 - 40 - 1

1 - سوگند اکید خداوند ، به ربوبیت خویش نسبت به مشرق ها (خاور ها) و مغرب ها (باختر ها)

ص: 296

فلا أقسم برَبِّ المشرق و المغرب

درباره <لا> در <لا أقسم> و امثال آن، مفسران توجیحات چندی ذکر کرده اند؛ از جمله این که <لا> زاید و برای تأکید <أقسم> می باشد.

شرایط ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 76 - 7,8

7_ آنچه پنهان گردد شایسته پروردگاری نیست.

قال هذا ربی فلما أفل قال لا أحب الأفلین

8_ شایستگی ربوبیت جهان برای کسی که ثبات داشته و از موجودات دیگر تأثیر نپذیرد.

هذا ربی فلما أفل قال لا أحب الأفلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 77 - 6,7,9

6_ افول پذیری و پنهان شدن ماه، برهانی بر دخیل بودن آن در ربوبیت عالم است.

فلما رءا القمر بازغا قال هذا ربی فلما أفل قال لئن لم یهدنی ربی

7_ آنچه افول نپذیرد و تغییر نیابد، سزاوار ربوبیت است.

فلما أفل قال لئن لم یهدنی ربی

9_ ربوبیت هستی سزاوار کسی است که هدایتگر باشد.

قال لئن لم یهدنی ربی لأكونن من القوم الضالین

جمله <لئن لم یهدنی ربی> تعریضی بر ستاره پرستان می تواند باشد، یعنی شما که ستاره را رب می پندارید چه نشانی از هدایتگری آنان دارید، و اگر رب نتواند هادی باشد، چگونه رب خواهد بود؟

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ افول پذیری و پنهان گشتن خورشید، گواه بر دخیل نبودن آن در <ربوبیت> هستی است.

قال هذا ربی هذا أكبر فلما أفلت

7_ آنچه افول و تغییرناپذیر باشد، سزاوار مقام ربوبیت است.

هذا أكبر فلما أفلت قال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ تفکر در طبیعت و افول و تغییر پذیری آن، مایه درک ناتوانی پدیده های آن برای ربوبیت است.

كوكبا .. القمر ... الشمس بازغه ... وجهت وجهی للذی فطر السموت

3_ پدیدآورنده آسمانها و زمین شایسته ربوبیت و عبادت خالصانه است، نه پدیده های جهان.

لا أحب الأفلین ... إنی وجهت وجهی للذی فطر السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 19، 17

17 - علم و آگاهی، لازمه حتمی برای تدبیر و مدیریت است.

إلا أن يشاء ربي شيئا وسع ربي كل شيء علما

ابراهیم(ع) تدبیر و جریان ربوبیت الهی را در جهان در پرتو علم محیط خداوند دانسته است. در اینجا باید یک اصل کلی مورد نظر و مقبول باشد که اساس تدبیر صحیح در پرتو علم میسر است.

19 - ربوبیت تنها شأن موجودی است که احاطه علمی بر تمامی پدیده های هستی داشته باشد.

وسع ربي كل شيء علما

بحث در آیات گذشته درباره توحید ربوبی بود. جمله <وسع ربي...> از زبان ابراهیم(ع) می تواند به عنوان ملاک و معیاری برای <رب> بیان شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 83 - 12

12 - حکمت و علم، دو شرط لازم در تدبیر و مدیریت است.

و تلک حجتنا .. إن ربک حکیم علیم

<رب> در لغت به معنای مدیر و مربی آمده است. توصیف رب در آیه به علم و حکمت، گذشته از دلالت آن بر علم و حکمت خداوند، اشاره ای به ضرورت وجود این دو در تدبیر و مدیریت می تواند باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 102 - 1

1 - تنها خدای مبدع آسمانها و زمین و آفریننده هستی و بی نیاز از شریک و فرزند، شایسته پروردگاری آدمیان است.

بدیع السموت .. ذلکم الله ربکم لا إله إلا هو

در آیه گذشته، صفات متعددی برای خداوند ذکر گردید و <ذلکم> در این آیه اشاره به خداوند، با تمامی صفات مذکور در آیه پیشین، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 128 - 26

26_ علم و حکمت شرط لازم برای ربوبیت است.

إن ربك حكيم عليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 54 - 2

2_ تنها آفریدگار نظام هستی ، شایسته ربوبیت و تدبیر امور انسانهاست .

إن ربكم الله الذي خلق السموات والأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 298

8 - هود - 11 - 123 - 11

11_ آگاهی به اعمال و رفتار انسانها ، از شرایط ربوبیت است .

و ما ربك بغفل عما تعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 9

9 - رحمانیت ، شرط ربوبیت است .

وإن ربكم الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 112 - 7

7- پروردگار ، دارای رحمت گسترده و کمک دهنده و مددکار است .

وربنا الرحمن المستعان

<الرحمان> (صیغه مبالغه) به معنای کسی است که رحمت او بسیار است و <المستعان> اسم مفعول به معنای کسی است که از او طلب کمک شود. گفتنی است که هر دو خبر برای <ربنا> می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 64 - 6

6 - بی نیازی و واجد بودن همه کمالات ، شرط شایستگی برای ربوبیت و تدبیر امور عالم و آدم

وإن الله لهو الغنى الحميد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 73 - 6

6 - خالقیت و آفریدگاری ، شرط ربوبیت و خداوندگاری است .

یأیها الناس .. إن الذين تدعون من دون الله لن یخلقوا ذباباً

7- شناخت مظاهر طبیعت و اندیشه در آن ، از راه های شناخت خداوند و ربوبیت و تدبیر او بر هستی است .

الذی جعل لکم الأرض . . . لأولی النهی . . . تاره أُخری

مجموعه این آیات برای معرفی <رب> است. طریقه ای که قرآن در این آیات ارائه نموده، توجه دادن انسان به مظاهر طبیعت و تعقل در آن، برای شناخت خداوند و ربوبیت حاکم او بر صحنه هستی است.

شؤون ربوبیت

ص: 299

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 77 - 8

8_ هدایتگری از شؤون لازم برای <رب> است.

قال لئن لم یهدنی ربی لأکونن من القوم الضالین

شؤون ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 3

3_ محکوم شدن مکذبان آیات الهی به عذاب استیصال ، از شؤون ربوبیت الهی و مقتضای آن است .

إن الذین حقت علیهم کلمت ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 69 - 7

7- تقسیم گنه کاران در قیامت براساس مراتب عصیان گری آنها ، از شؤون ربوبیت الهی است .

فوربک .. ثم لنزعن من کلّ شیعه ائهم اشدّ علی الرحمن عتیّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 9

9- آگاهی از میزان جرایم انسان ها و درجات عذاب آنان ، از شؤون ربوبیت الهی است .

فوربک .. ثم لنحن أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 46 - 5

5- عذاب کافران ، از شؤون ربوبیت الهی است .

و لئن مستهم نفعه من عذاب ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 112 - 4

4- داوری عادلانه و برحق خداوند ، از شؤون ربوبیت او است .

رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 78 - 1

1 - هدایت و راهنمایی خلق ، از شؤون ربوبیت و خالقیت خداوند

إِلَّا رَبِّ الْعَالَمِينَ . الذی خلقنی فهو یهدین

تقریب جمله <فهو یهدین> بر <رَبِّ الْعَالَمِينَ> و <الذی خلقنی>، بیانگر برداشت یاد شده است؛ یعنی، چون او پروردگار

ص: 300

جهانیان و نیز آفریننده من است؛ پس خود او هم مرا راهنمایی خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 79 - 2

2 - تدارک نیاز های زندگی انسان (چون خوردنی ها و آشامیدنی ها) در زمین ، از شؤن ربوبیت خداوند

فَأْتِهِمْ عِدُّوْا لِيْ اِلَّا رِبِّ الْعَالَمِيْنَ . . . وَالَّذِيْ هُوَ يَطْعَمُنِيْ وَيَسْقِيْنِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 19 - 6

6 - درخواست و دعا به درگاه خداوند ، از شؤن ربوبیت الهی است .

فَقَالُوا رَبَّنَا بَعْدَ بَيْنِنَا اِسْفَارَنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 22 - 3

3 - رسیدگی به حال انسان ها در قیامت ، از شؤن ربوبیت خداوند است .

كَلَّا اِذَا . . . وَجَاء رِبِّكَ

عاقلان و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 54 - 7

7 - تنها بهره مندان از خرد ، توان درک آیات ربوبیت الهی و بهره بردن از آن را دارند .

اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيٰتٍ لِّاُوْلِي النُّهْيِ

به خاطر این که عقل از پلیدی ها نهی می کند، آن را <نهیه> می گویند و جمع آن <نهی> است. لام در <لأُولَى النهی> برای اختصاص است و مراد این است که هر چند آیات و نشانه ها برای همه انسان ها است؛ ولی تنها خردمندان می توانند آن را درک کنند.

عذاب دنیوی مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشانشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و لما جاء أمرنا .. و تلک عاد جحدوا بأی ت ربهم ... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (ص) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

ص: 301

و يستعجلونك بالسيئه

عذاب مكذبان ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18_ خداوند كفرپيشگاني كه على رغم مشاهده آيات خدا، ربوبيت او را منكر شوند، به عذاب شديد و مكرى سخت تهديد کرده است .

و هم يجـدلون في الله و هو شديد المحال

عقيده به ربوبيت اجرام آسماني

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 81 - 4

4_ قوم ابراهيم علاوه بر عقيده و تأثير و نقش بتها و اجرام آسماني در تدبير و ربوبيت جهان، به خداوند نیز معتقد بودند.

و لاتخافون انكم اشركتم بالله

احتجاج ابراهيم (ع) با مشركان در جمله <و لاتخافون ..> در صورتی تام است كه آنها عقيده به <الله> داشته باشند.

عقيده به ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 76 - 14

14 - يهوديان ، معتقد به ربوبيت خداوند

أتحدثونهم بما فتح الله عليكم ليحاجوكم به عند ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - اعراف - 7 - 38 - 21

21_ ربوبيت خداوند مورد پذيرش و اذعان دوزخيان قرار خواهد گرفت.

قالت ... ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 5

5_ اعتقاد راسخ هود به ربوبیت خدا بر وی ، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی

و لکنی رسول من رب العلمین. أبلغکم رسالت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 12

ص: 302

12_ احساس ناتوانی یوسف (ع) از ترک گناه بدون امداد های الهی ، جلوه ای از اعتقاد او به ربوبیت خدا

رب . . . و إلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب إلیهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 17

17_ اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او ، زمینه ساز باور آدمی به اینکه به سوی خدا در حرکت است و به او باز می گردد .

هوربی . . . إلیه متاب

<إلیه متاب> نیز مانند <علیه توکلت> به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 36 - 4

4- ابلیس ، معتقد به ربوبیت خداوند بود و خود را تحت ربوبیت او می دانست .

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 39 - 2

2- ابلیس ، معتقد به ربوبیت خداوند بود و خود را تحت ربوبیت او می دانست .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 21 - 31

31- بازدید کنندگان از اصحاب كهف ، به ربوبیت خداوند و برتری علم او بر همگان ، معتقد بودند .

فقالوا . . . ربّهم أعلم بهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 48 - 12

12- ابراهیم (ع)، خداوند را مربی و پرورش دهنده خود می دانست و به ربوبیت او دل بسته بود .

سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي . . . وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بَدْعًا رَبِّي شَقِيًّا

تکرار <رَبِّي> در کلام حضرت ابراهیم، گویای نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 19 - 2

2 - مردم سبأ، به ربوبیت خداوند معتقد بودند .

فَقَالُوا رَبَّنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 149 - 7

ص: 303

7 - عقیده به وجود دختر برای خدا ، ناسازگار با عقیده به ربوبیت او است .

فاستفتهم الربک البنات و لهم البنون

برداشت یاد شده از تصریح به اسم <ربّ> در آیه شریفه، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 79 - 4

4 - ابلیس ، معتقد به ربوبیت خداوند

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 3

3 - موسی (ع) ، اعتقاد خود به ربوبیت مطلق خداوند و نیز اعتماد خویش بر او در انجام رسالت را به فرعونیان اعلام کرد .

وقال موسی ائی عذت برّی و ربکم من کلّ متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 28

28 - اعتقاد به ربوبیت خداوند مقتضی توکل انسان بر او

ربّنا علیک توکلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 29 - 3

3 - باغداران یمنی ، گروهی خداپرست و معتقد به ربوبیت الهی بودند .

قالوا سبحن ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 7

7- اعتقاد جنیان استماع کننده قرآن ، به ربوبیت یگانه خدا و دوری آنان از شرکوری به او

ولن نشرك برّنا أحدًا

عقیده به ربوبیت خورشید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 78 - 4

4_ مردم سرزمین ابراهیم (بابل) خورشید را در تدبیر امور خویش مؤثر می دانستند.

فلما رء الشمس بازغه قال هذا ربی هذا أكبر

ص: 304

عقیده به ربوبیت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 30 - 10

10 - شرک (اعتقاد به وجود مولویت و ربوبیت برای غیر خدا) پنداری باطل و افترا بر خداوند است .

وردوا إلى الله مولیهم الحق و ضل عنهم ما كانوا یفترون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 14 - 15

15 - اعتقاد به ربوبیت و الوهیت برای غیر خدا ، پنداری بسیار دور از حق و واقعیت

لن ندعوا من دونه إل_ها لقد قلنا إذا شططًا

<شطط> به معنای دوری از حق و افراط و زیاده روی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 2

2 - جبهه توحید ، جبهه ای است معتقد به ربوبیت بی شریک خدا و جبهه شرک ، جبهه ای است منکر ربوبیت خدا و معتقد به پروردگاری غیر او .

هذان خصمان اختصموا فی ربهم فالذین كفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 40 - 4

4 - عقیده به شریک بودن غیر خدا با او در خلق و تدبیر عالم ، شرک است .

قل أراءیتم شركاءکم الذین تدعون من دون الله أرونی ماذا خلقوا من الأرض أم لهم شرك

علاقه به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- رغبت و اشتیاق شدید، باید تنها به سوی خداوند و جلوه های ربوبیت او باشد.

وإلی ربّک فارغب

تقدیم <إلی ربّک>، بر متعلق آن، بر حصر دلالت دارد. در <مفردات راغب> آمده است: جمله <رغب فیه و إلیه> [درباره هر چیز]، مفید حریص بودن بر آن است و <رغبه>، به معنای گستردگی اراده و خواستن است.

علم در ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 19، 17

17 - علم و آگاهی، لازمه حتمی برای تدبیر و مدیریت است.

ص: 305

إلا أن يشاء ربى شيئا و سع ربى كل شىء علما

ابراهيم(ع) تدبير و جريان ربوبيت الهى را در جهان در پرتو علم محيط خداوند دانسته است. در اینجا بايد يك اصل كلى مورد نظر و مقبول باشد كه اساس تدبير صحيح در پرتو علم ميسر است.

19 _ ربوبيت تنها شأن موجودى است كه احاطه علمى بر تمامى پديده هاى هستى داشته باشد.

و سع ربى كل شىء علما

بحث در آيات گذشته درباره توحيد ربوبى بود. جمله <وسع ربى ...> از زبان ابراهيم(ع) مى تواند به عنوان ملاك و معيارى براى <رب> بيان شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

5 - انعام - 6 - 83 - 12

12 _ حكمت و علم، دو شرط لازم در تدبير و مديريت است.

و تلك حجتنا .. إن ربك حكيم عليم

<رب> در لغت به معنای مدير و مری آمده است. توصیف رب در آیه به علم و حکمت، گذشته از دلالت آن بر علم و حکمت خداوند، اشاره ای به ضرورت وجود این دو در تدبير و مديريت مى تواند باشد.

عموميت ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - رعد - 13 - 5 - 9

9_ ربوبیت خداوند فراگیرِ همگان حتی کافران

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 40 - 5

5- ربوبيت خداوند، در برگيرنده همه افراد حتى كسانى كه معتقد به آن نيستند .

أفأصْفَكم ربكم بالبنين

اضافه <رب> به ضمیر مخاطب <کم> _ که منظور مشرکان هستند و ربوبیت خداوند را قبول نداشتند _ می تواند به منظور یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 15 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، عام و فراگیر همه انسان ها حتی کافران ، است .

رَبِّهِمْ

عوامل تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 306

5_ شرک و انکار ربوبیت خدا، اعتقادی است برخاسته از جهل و غفلت .

و الذین هم عن آیتنا غفلون

غفلت از ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 10، 9

9_ غفلت آدمی از ربوبیت خدا در نشئه حجاب و حیات دنیوی، با سابقه نشئه شهود، عذری غیر قابل پذیرش

أشهدهم علی أنفسهم . . . أن تقولوا یوم القیمه إنا كنا هذا غفلین

10_ هیچ انسانی در روز قیامت نمی تواند مدعی غفلت از ربوبیت خدا در حیات دنیوی خویش باشد .

أشهدهم علی أنفسهم . . . أن تقولوا یوم القیمه إنا كنا هذا غفلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 13 - 3

3- سرزنش تکذیب گران و کافران جن و انس، از سوی خداوند به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیء الآء ربکما تکذبان

استفهام در <فبأیء> توییخی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 21 - 4

4- سرزنش تکذیب گران و کافران جن و انس از سوی خدا، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیء الآء ربکما تکذبان

استفهام در <فبأیء الآء> توییخی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خدا، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت فراگیر الهی

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

استفهام در <فَبَأَيِّ آلَاءِ> توبیخی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - سرزنش تکذیب گران و کافران جن و انس از سوی خداوند، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

تشبیه آمدن <کما> و <تکذِّبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 28 - 5

5- سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

تثیبه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 36 - 4

4_ سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 49 - 3

3- سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 51 - 3

3- سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خدا ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فیهما عینان تجریان . فبأیّء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 65 - 4

4- سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 67 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت الهی

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 69 - 4

ص: 308

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 71 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 73 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 75 - 3

3 - توبیخ شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت پروردگار خویش

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 77 - 3

3 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

فرجام تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - نادیده گرفتن مقام ربوبیت خداوند و زیاده روی در هواپرستی ، فرجامی جز آتش دوزخ ندارد .

فَأَمَّا مَنْ طَغَى . . . فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى

از آن جا که مراد از طغیان در <من طغى> _ به قرینه <من خاف مقام ربّه و نهى النفس عن الهوى> (در آیات بعد) _ بی اعتنایی به پروردگار و پیروی از هوای نفس است، تهدید به جحیم نیز، درباره کسانی است که این گونه باشند.

ص: 309

قبول ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء

جمله <و هورب کل شیء> به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 12

12_ باور و توجه به قدرت و حاکمیت مطلق خداوند، موجب پذیرش ربوبیت او بر انسان و سایر هستی است.

إلا ما شاء ربک إن ربک فعال لما یرید

برداشت فوق، با توجه به کلمه <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 3

3_ باور به نقش خدا در جهان آفرینش و علم همه جانبه او و فرمانبری همگان از وی، آدمی را به پذیرش ربوبیت مطلق او بر جهان هستی هدایت می کند.

الله یعلم .. هو الذی یریکم البرق ... لله یسجد ... قل من رب السموت والأرض

بیان ربوبیت خدا بر هستی با طرح سؤال از مشرکان، پس از آیاتی که صفات و ویژگیهای خداوند را مطرح کرد، می رساند که مضمون آیه مورد بحث به منزله نتیجه ای برای آیات گذشته است؛ یعنی، آگاهی همه جانبه خدا (الله یعلم ..)، دخل و تصرف او در هستی (هو الذی یریکم ...) و خضوع همگان در برابر او (لله یسجد ...) هر اندیشمندی را به این نتیجه می رساند که: اوست رب و مالک همه هستی و غیر او ربوبیتی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 8

8- عبادت ، پذیرش عملی ربوبیت خداوند است .

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

قبول ربوبیت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 4

4_ جستجوی ربی غیر از خدا، امری شگفت و برخاسته از کم خردی است.

أَغْيِرَ اللَّهُ أْبْغَى رِبَا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ

استفهام در جمله <أَغْيِرَ اللَّهُ...> انکار تعجیبی است.

ص: 310

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 192 - 3,4

3_ توانا بودن بر یاری رسانی به بندگان و دفاع کردن از خویش ، از ملاک های ربوبیت و معبود راستین است .

لایستطیعون لهم نصرا و لا أنفسهم ینصرون

4_ عاجز بودن معبودان اهل شرک بر دفاع از خود و پرستشگران خویش ، دلیل عدم لیاقت آنها برای ربوبیت و پرستش

ایشرکون ما . . . لایستطیعون لهم نصرا و لا أنفسهم ینصرون

قوم ابراهیم و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 87 - 1

1 - ربوبیت مطلق خداوند بر جهان هستی ، امری ناشناخته برای قوم مشرک ابراهیم (ع)

فما ظنکم برّ العـلمین

فعل <ظن> هرگاه با حرف <با> متعدی شود، غالباً به ظن غیرصادق و بد‌إشعار دارد؛ یعنی، گمان شما به خدا، گمانی غیرصادق و نادرست است. گفتنی است <عالم> (مفرد <عالمین>) به مجموعه و دسته ای از موجودات گفته می شود. بنابراین <عالمین>؛ یعنی، تمامی پدیده های موجود در جهان از هر دسته و مجموعه ای.

قوم عاد و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 2

2_ اکثریت قاطع قوم عاد ، آیات الهی و نشانه های ربوبیت خداوند را انکار کردند .

و تلک عاد جحدوا بأیـت ربهم

با اینکه عده ای از مردم عاد ایمان آوردند، خداوند انکار آیات و مخالفت با پیامبران را به همه قوم نسبت می دهد تا به این نکته اشاره کند که: اکثریت قریب به اتفاق آنان، به کفرورزی اصرار داشتند و مؤمنان در قیاس با آنها، چیزی به شمار نمی آمدند. قابل ذکر است که چون

فعل <جحد> به وسیله حرف <با> متعدی شده، معنای <کفر> در آن اشراب شده است.

کافران و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 8

8_ کافران و مشرکان، منکر ربوبیت مطلق خدا هستند و همواره در برابر آن ایستاده و در این راه پشتیبان یکدیگراند.

و يعبدون من دون الله... و كان الكافر على ربه ظهيرا

<الف و لام> در کلمه <الكافر> برای استغراق است و این کلمه شامل تمامی کافران می شود. <ظهیر> (فعیل به معنای فاعل) نیز به معنای معین و پشتیبان است. گفتمی است آمدن فعل <كان> در آغاز مبتدا و خبر، بیانگر استمرار خبر برای مبتدا است.

ص: 311

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 2

2- کشف و ظهور ربوبیت بی همتای الهی در قیامت ، برای کافران

و قال الذین کفروا ربّنا

از اقرار کافران به ربوبیت الهی (ربّنا)، مطلب بالا استفاده می شود.

کفر به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- ابراهیم - 14 - 18 - 11

11- کفر به ربوبیت خداوند ، گمراهی است و از صراط مستقیم فاصله بسیاری دارد .

الذین کفروا برّهم ... ذلک هو الضلّال البعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 9

9\$- فرعون ، به ربوبیت خداوند ، بی اعتقاد و در برابر خواسته های او گستاخ بود .

و أهدیک إلی ربّک فتخشی

- فرعون، به ربوبیت خداوند، بی اعتقاد و در برابر خواسته های او گستاخ بود.

کیفر اخروی مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- رعد - 13 - 5 - 11

11_ منکران معاد و ربوبیت خدا در روز قیامت به غل ها و زنجیرهایی که بر گردنشان آویخته می شود ، گرفتار خواهند شد .

أولئک الأغلّال فی أعناقهم

کیفر ادعای ربوبیت

1 - خداوند فرعون را در پی ادعای ربوبیت ، به عذاب سخت دنیا و آخرت گرفتار ساخت .

فأخذه الله نكال الآخرة و الأولى

فاء در <فأخذه.. >، آن را بر آیه قبل (فقال أنا ربكم الأعلى) تفریع کرده است.

6 - خداوند ، فرعون را به دلیل تکذیب رسالت و معجزه موسی (ع) و عصیانگری و ادعای ربوبیت ، هلاک ساخت .

فكذب و عصى . . . فقال أنا ربكم الأعلى . فأخذه الله نكال الآخرة و الأولى

می توان گفت: فاء در <فأخذه الله>، کیفر را بر تمام کارهای فرعون که در آیات قبل آمده بود، تفریع کرده است.

کیفر مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 14

14 - منکران ربوبیت خداوند در قیامت مجازات خواهند شد.

فینبئکم بما کنتم فیه تختلفون

برداشت فوق بر این اساس است که <خبر دادن> (فینبئکم)، کنایه از کیفر دهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 2

2 - شرک پیشگان منکر ربوبیت خدا، سزاوار گرزهای آهنین در دوزخ

و لهم مق - مع من حدید

<مقمعه> (مفرد <مقامع>) به معنای گرز است. پس <مقامع من حدید>؛ یعنی، گرزهای آهنین.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 6 - 1

1 - آتش جهنم، کیفر منکران ربوبیت خداوند

و للذین کفروا برّهم عذاب جهنّم

گواهی بر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 5

5 - خداوند پس از شناساندن خود به انسان ها از آنان خواست تا بر ربوبیت خدا و عبودیت خویش گواه باشند .

و أشهدهم علی أنفسهم ألت برکم

لجاجة مکذبان ربوبیت خدا

3 - گروهی از مردم با وجود هشدار های قرآن ، همچنان بر بی ایمانی خود باقی اند و ربوبیت و بصیرت الهی را انکار کرده و معاد و حسابرسی اعمال را نمی پذیرند .

إِنَّ رَبَّهٖ كَانَ بِهِ بِصِيرًا .. فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

متعلق <لایؤمنون>، ممکن است معارفی باشد که در آیات پیشین بیان شد؛ از قبیل: ربوبیت و بصیرت الهی، نامه های اعمال، محاسبه و .

...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 24 - 3

3- فرعون ، در حضور مردم و با صدای بلند ، خود را برترین تصمیم گیرنده درباره اداره زندگانی و تدبیر امور آنان معرفی کرد .

فنادی . فقال أنا ربکم الأعلى

فرعون _ براساس دیگر آیات قرآن _ هم خود را <اله> می خواند و هم برای خود <الهی> غیر خدا مدعی بود. بنابراین برگزیدن تعبیر <ربّ اعلی> درباره خود، برای تصریح به این نکته است که در رشد و تربیت مردم نیز، تصمیم اصلی را او می گیرد.

مرکز ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 22 - 11

11- ربوبیت و تدبیر خداوند بر عرش (مرکز اداره جهان) ، دلیل یگانگی او و نبودن شریک و معبود دیگری در عالم هستی است .

لو کان فیہما ءالہہ . . . فسبحن اللہ ربّ العرش عمّا یصفون

<ربّ العرش> صفت برای اسم جلاله (اللّٰه) است. توصیف خداوند به این صفت _ پس از نفی معبودها و خدایان دیگر در عالم می تواند بیانگر این نکته باشد که صفت <ربّ> و تدبیر امور، تنها در انحصار خداوند است و شریکی برای او نیست.

مستحق ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 54 - 2

2 _ تنها آفریدگار نظام هستی ، شایسته ربوبیت و تدبیر امور انسانهاست .

إن ربکم اللّٰه الذی خلق السموت والأرض

مسیحیان و ربوبیت عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ مسیح (ع)، برخوردار از ربوبیت و پروردگاری، در بینش نادرست نصارا

اتخذوا .. أرباباً من دون الله والمسيح ابن مريم

مشركان صدر اسلام و ربوبیت خدا

ص: 314

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 2

2_ شرک پیشگان عصر بعثت ، منکر ربوبیت خدا بودند .

قال الكفرون إن هذا لسحر مبين. إن ربكم الله

به کارگیری حرف تأکید (إن) و اسمیه بودن جمله <إن ربکم الله> بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 4،12

4_ شرک پیشگان عصر بعثت با وجود اعتقادشان به رازقیت و روزی بخشی خدا ، ربوبیت بی شریک او را باور نداشتند .

قل من يرزقكم من السماء والأرض . . . فسيقولون الله

ضمیر فاعلی در <سقیولون> به مشرکان بر می گردد.

12_ مشرکان عرب جاهلی با وجود اعتقادشان به اینکه تدبیر امور جهان در دست خداست ، منکر ربوبیت و پروردگاری بی همتای او بودند .

و من يدبر الأمر فسيقولون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 4

4_ امتناع مشرکان عصر بعثت از اقرار به ربوبیت خدا بر تمام هستی علی رغم مشاهده نقش او در جهان آفرینش

قل من رب السموت والأرض قل الله

از اینکه خداوند خود به پرسشی که از مشرکان کرده (من رب السموت) پاسخ می دهد (قل الله) معلوم می شود آنان از اعتراف و اقرار به ربوبیت خداوند خودداری می کردند.

مشرکان و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ کافران و مشرکان ، منکر ربوبیت مطلق خدا هستند و همواره در برابر آن ایستاده و در این راه پشتیبان یکدیگراند .

و يعبدون من دون الله . . . و كان الكافر على ربه ظهيرا

<الف و لام> در کلمه <الكافر> برای استغراق است و این کلمه شامل تمامی کافران می شود. <ظهیر> (فعل به معنای فاعل) نیز به معنای معین و پشتیبان است. گفتنی است آمدن فعل <كان> در آغاز مبتدا و خبر، بیانگر استمرار خبر برای مبتدا است.

مظاهر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 4 - 4

4- برپایی قیامت پرتوی از ربوبیت خدا بر جهان هستی است .

ص: 315

رب العلمین . . . ملک یوم الدین

برداشت فوق از ارتباط <مالک یوم الدین> با <رب العالمین>، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 7

7 - هدایت یافتگی اهل تقوا، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

أولئك على هدى من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 22 - 12، 2

2 - آفرینش زمین به گونه ای مناسب برای زندگانی، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

اعبدوا ربکم . . . الذی جعل لکم الأرض فرشاً

<الذی جعل . . . > صفت دوم برای <ربکم> در آیه قبل است.

12 - آفرینش آسمان، نزول باران، به ثمر رسیدن میوه ها و پیدایش روزی برای انسان ها، جلوه هایی از ربوبیت خداوند است .

اعبدوا ربکم . . . الذی جعل لکم ... رزقاً لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 4

4 - نزول خیر ها و برکت ها از ناحیه خدا، پرتوی از ربوبیت او بر انسانهاست .

أن ينزل عليكم من خير من ربكم

برداشت فوق، با توجه به اسم <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 3

3 - پاداش دهی خداوند پرتوی از ربوبیت اوست .

فله أجره عند ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 11

11 - امنیت و رزق و روزی بندگان ، پرتوی از ربوبیت خداست .

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 7

7 - اعطای کتاب های آسمانی به پیامبران و نازل کردن احکام و معارف دین بر آنان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

و ما أوتی النبیین من ربهم

ص: 316

برداشت فوق با توجه به کلمه <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 4

4 - احکام و معارف اسلام ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

الحق من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 149 - 5

5 - تعیین مسجدالحرام به عنوان قبله ، پرتوی از ربوبیت خدا بر پیامبر (ص) و در جهت پیشبرد اهداف وی بود .

وإنه للحق من ربك

اضافه <رب> (تربیت کننده و مدبر) به ضمیر <ك> که خطاب به پیامبر است، می تواند اشاره به این معنا باشد که: تغییر قبله در جهت تدبیر امور پیامبر؛ یعنی، اهداف رسالت، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 2

2 - گسترش الطاف و رحمت خاص الهی بر مؤمنان صبور ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 9

9_ ارتقای درجه معنوی مؤمنان پرتوی از ربوبیت الهی است .

نطمع ان یدخلنا ربنا مع القوم الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 30 - 7

7_ محاکمه و مجازات منکران معاد، جلوه ای از ربوبیت خداوند است.

و لو تری إذ وقفوا علی ربهم .. قالوا بلی وربنا قال فذوقوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 38 - 10

10_ برانگیخته شدن تمامی حیوانات جلوه ای از ربوبیت الهی است.

ثم إلی ربهم یحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 45 - 17,20

17_ جهان آفرینش مظهر ربوبیت خداوند است.

ص: 317

چون خداوند پرورش دهنده و تربیت کننده جهان آفرینش است پس جهان آفرینش جلوه و مظهر ربوبیت او است.

20_ نابد ساختن ملتهای ستمگر، جلوه ای از ربوبیت الهی بر جهانیان

فقط دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العلمین

سخن از ربوبیت خداوند (رب العالمین) پس از بیان نابودی ستمکاران (فقط دابر القوم الذین ظلموا) حکایت از آن دارد که نابودی ستمکاران نیز پرتوی از ربوبیت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 57 - 2

2_ اعطای بینات (دلایل روشن) به پیامبر(ص)، پرتویی از ربوبیت خداوند

قل إني على بينة من ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 4

4_ خداوند، پروردگار انسانها و تشریح احکام پرتوی از ربوبیت او بر ایشان است.

قل تعالوا أتل ما حرم ربكم عليكم

انتخاب <رب> به عنوان فاعل <حرم> بیانگر برداشت فوق است. یعنی چون خدا، پروردگار شما و مدبر امورتان است، احکام یاد شده را برای شما تشریح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 6

6_ قرآن پرتوی از ربوبیت خداوند بر انسانهاست.

فقد جاءكم بينة من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 161 - 3

3_ هدایت یافتگی پیامبر(ص)، جلوه ای از ربوبیت خدا به اوست.

هدینی ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 9

9_ برپایی قیامت و بازگشت انسانها به خدا، پرتوی از ربوبیت خدا بر انسانها و برای تدبیر امور آنان است.

ثم إلی ربکم مرجعکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 165 - 2

2_ آمدن هر نسلی به جای نسل پیشین، پرتوی از ربوبیت خدا بر انسانهاست.

ص: 318

و هورب كل شيء... و هو الذي جعلكم خلائف الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 6

6_ رسالت پیامبران جلوه ای از ربوبیت خداوند بر انسانهاست .

قد جاءت رسلنا بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 141 - 14

14_ آزمون انسان ها با سختی ها ، برخاسته از مقام ربوبی خدا و در جهت رشد و تربیت آنان

و فی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 4,8,9,12

4_ شرک پیشگان عصر بعثت با وجود اعتقادشان به رازقیت و روزی بخشی خدا ، ربوبیت بی شریک او را باور نداشتند .

قل من یرزقکم من السماء و الأرض .. فسیقولون اللّٰه

ضمیر فاعلی در <سیقولون> به مشرکان بر می گردد.

8_ شرک پیشگان عصر بعثت ، در عین اینکه به مالکیت و حاکمیت خدا بر قوا و حواس آدمی اعتقاد داشتند ، منکر ربوبیت او بودند .

أمن یملک السمع و الأبصر .. فسیقولون اللّٰه

9_ شرک پیشگان عرب جاهلی با وجود اینکه خدا را پدید آورنده جانداران از موجودات بی جان و موجودات بی جان را از جانداران می

دانستند ، منکر ربوبیت و پروردگاری او بودند .

و من یرزق الحی من المیت و یرزق المیت من الحی .. فسیقولون اللّٰه

12_ مشرکان عرب جاهلی با وجود اعتقادشان به اینکه تدبیر امور جهان در دست خداست ، منکر ربوبیت و پروردگاری بی همتای او

بودند .

و من يدبر الأمر فسيقولون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 13

13_ قیامت روز مؤاخذه منکران ربوبیت خداست .

أن تقولوا يوم القيمة إنا كنا هذا غفلين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 8

8 - فرعون و پیروان او ، به خدای آفریننده هستی معترف بودند و ربوبیت او را انکار می کردند .

ص: 319

من ربّكما .. ربّنا الذی أعطی کلّ شیء خلقه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 5

5 - ربوبیت خداوند بر انسان ها مورد انکار کافران عصر بعثت قرار داشت .

من ربّه

چنانچه کافران به ربوبیت خداوند معترف بودند، می گفتند: <ربّنا>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 2

2 - جبهه توحید ، جبهه ای است معتقد به ربوبیت بی شریک خدا و جبهه شرک ، جبهه ای است منکر ربوبیت خدا و معتقد به پروردگاری غیر او .

هذان خصمان اختصموا فی ربّهم فالذین کفروا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 50 - 3

3 - مشرکان مکه ، ربوبیت خداوند را بر همه قبول نداشتند .

لولا أنزل علیه آیت من ربّه

تعبیر <ربّه> و اضافه <ربّ> به ضمیر مفرد مذکر غایب _ که مرجع اش پیامبر است _ حکایت از نکته فوق می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 126 - 1

1 - قوم الیاس ، منکر ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها

أتدعون بعلاً .. اللّٰه ربّکم وربّ آبائکم الأولین

یادآوری ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها، گویای این مطلب است که قوم الیاس، منکر این حقیقت بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 15، 8

8 - فرعون ، منکر ربوبیت خداوند

و لیدع ربّه

15 - اعتقاد به ربوبیت خداوند ، در آیین مردم عصر فرعون مردود بود .

و لیدع ربّه .. آن یبذل دینکم

دین حضرت موسی بر ربوبیت خداوند استوار بود. بنابراین دین مردم مصر _ که مطابق اعتقادات موسی(ع) در حال تغییر بود _ در تضاد با اعتقاد به ربوبیت خداوند قرار داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 9 - 13

ص: 320

13 - مشرکان عصر بعثت ، معتقد به خالقیت خدا و منکر ربوبیت مطلقه وی بودند .

قل ائتکم لتکفرون بالذی خلق . . . ذلک ربّ العـلمین

تعبیر <تجعلون له أنداداً> نشان می دهد که مشرکان اصل وجود خدا و خالقیت او را قبول داشته اند ولی برای او شریک در آفرینش و ربوبیت قائل بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 9

9 - اصرار و لجاجت فرعونیان ، در نپذیرفتن ربوبیت مطلقه الهی ، حتی پس از گرفتار آمدن به عذاب

ادع لنا ربّک

فرعونیان به جای <ربّنا> <ربّک> گفته اند؛ با این که موسی(ع) خداوند را <ربّ العالمین> معرفی کرد. از این مطلب اعتراف نکردن به ربوبیت مطلقه و در نتیجه لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 17 - 5

5 - بخش عظیمی از انسان ها - با وجود دلایل فراوان بر ربوبیت خداوند - همچنان بر انکار آن اصرار میورزند .

قتل الإنسـن ما أكفـره

نفرین <قتل الإنسان> عموم انسان ها و افراد را می گیرد زیرا حرف <ال> در آن یا برای استغراق است و یا بر ماهیت دلالت دارد و جنس انسان مورد نفرین قرار گرفته است. از آنجا که در این موارد عموم حقیقی مراد نیست، چنین تعبیری بیانگر کثرت چشمگیر افراد مورد نظر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 2

2 - شرک پیشگان عصر بعثت ، منکر ربوبیت خدا بودند .

قال الکفرون إن هذا لسحر مبین. إن ربکم الله

به کارگیری حرف تأکید (إن) و اسمیه بودن جمله <إن ربکم الله> بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 18 - 1

1_ عرب جاهلی ، مردمانی شرک پیشه و منکر ربوبیت خداوند

و یعبدون من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 2

2_ اکثریت قاطع قوم عاد ، آیات الهی و نشانه های ربوبیت خداوند را انکار کردند .

و تلک عاد جحدوا بأی_ت ربهم

با اینکه عده ای از مردم عاد ایمان آوردند، خداوند انکار آیات و مخالفت با پیامبران را به همه قوم نسبت می دهد تا به این نکته اشاره کند که: اکثریت قریب به اتفاق آنان، به کفرورزی اصرار داشتند و مؤمنان در قیاس با آنها، چیزی به شمار نمی

ص: 321

آمدند. قابل ذکر است که چون فعل <جحد> به وسیله حرف <با> متعدی شده، معنای <کفر> در آن اشراب شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 2

2_ قوم عاد، ربوبیت خدا را انکار کرده و از فرمانش سرپیچی کردند .

ألا إن عادًا كفروا ربهم

چون <ربهم> بدون واسطه حرف <باء> مفعول برای <كفروا> قرار گرفته است، می توان گفت: در <كفروا> معنای عصیان و نافرمانی اشراب شده است؛ یعنی: عصوا ربهم کافرین به.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 68 - 2

2_ قوم ثمود، ربوبیت خداوند را انکار کردند و از فرمانش سرپیچی نمودند .

ألا إن ثمودا كفروا ربهم

چون <ربهم> بدون واسطه حرف <باء> مفعول برای <كفروا> قرار گرفته است، می توان گفت در <كفروا> معنای عصیان و نافرمانی اشراب شده است؛ یعنی: عصوا ربهم کافرین به.

مکذبان ربوبیت خدا در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 6

6 - برای شرک پیشگان منکر ربوبیت خدا، در دوزخ جامه هایی از آتشی ویژه می برند و بر آنان می پوشانند .

فالذین كفروا قَطَّعت لهم ثياب من نار

تکثیر <نار> نشانگر این نکته است که جامه هایی که برای اهل شرک خواهند برید از جنس آتشی به خصوص خواهد بود نه از هر آتشی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 2

2- شرک پیشگان منکر ربوبیت خدا، سزاوار گرزهای آهنین در دوزخ

و لهم مقـمع من حديد

<مقمعه> (مفرد <مقامع>) به معنای گرز است. پس <مقامع من حديد>; یعنی، گرزهای آهنین.

ملاک ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 76 - 11

11_ عن الرضا(ع): إن إبراهيم(ع) وقع إلى ثلاثة اصناف، صنف يعبد الزهره .. <فلما جن عليه الليل> فرأى الزهره، قال <هذاري> على الانكار والاستخبار <فلما افل> الكوكب <قال لا احب الأقلين> لأن الافول من صفات المحدث لا من صفات القدم

ص: 322

از امام رضا(ع) روایت شده است: ... ابراهیم(ع) با سه گروه برخورد کرد؛ گروهی که ستاره زهره را می پرستیدند ... <چون شب، ابراهیم(ع) را فروگرفت> و ستاره زهره را دید، به عنوان استفهام انکاری گفت: <این پروردگار من است> و چون ستاره غروب کرد گفت: <غروب کنندگان را دوست ندارم>; زیرا غروب کردن از صفات موجود حادث است نه قدیم ...

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 27,28

27_ موجودی که خود مخلوق خداوند است نمی تواند شریک خدا در ربوبیت بوده و به خدایی پذیرفته شود .

أم جعلوا لله شركاء .. قل الله خ_لق كل شيء

28_ ربوبیت و ولایت تنها برازنده خالق هستی است .

أفأخذتم من دونه أولياء .. قل الله خ_لق كل شيء

ملاک ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 26 - 5

5- علم و قدرت بی کران خدا ، اساس ربوبیت و تدبیر او بر نظام هستی

الذی ینخرج الخبء .. و یعلم ماتخفون و ما تعلنون... ربّ العرش العظیم

<ینخرج الخبء> _ در آیه پیش_ بیانگر قدرت بی کران و <یعلم ما تخفون..> بیانگر علم همه جانبه خداوند است. ارتباط این آیه با آیه قبل می رساند که ربوبیت و تدبیر خدا، بر پایه قدرت و علم همه جانبه است.

ملاکهای ربوبیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 191 - 2,4

2_ توانایی بر آفرینش ، از ملاک های معبود راستین و از ملاک های شایسته بودن برای ربوبیت و تدبیر هستی است .

ایشرکون ما لایخلق شیئا

با توجه به آیات قبل و بعد معلوم می شود که مراد از شرک، شرک در ربوبیت و پرستش است.

4_ مخلوق نبودن و وجود ذاتی داشتن، از ملاک های شایستگی برای تدبیر امور هستی است.

ایشرکون ما .. و هم یخلقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 192 - 3,4

3_ توانا بودن بر یاری رسانی به بندگان و دفاع کردن از خویش، از ملاک های ربوبیت و معبود راستین است.

لايستطيعون لهم نصرا ولا انفسهم ينصرون

4_ عاجز بودن معبودان اهل شرک بر دفاع از خود و پرستشگران خویش، دلیل عدم لیاقت آنها برای ربوبیت و پرستش

ایشرکون ما .. لايستطيعون لهم نصرا ولا انفسهم ينصرون

ص: 323

منشأ مبارزه با ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 5 - 3

3 - ایجاد انگیزه های درونی در مردم ، برای مقابله با ربوبیت ، فرمان روایی و الوهیت خداوند ، هدف شیطان از القای وسوسه به قلب ها است .

بِرَبِّ النَّاسِ . مَلِكِ النَّاسِ . إِلَهِ النَّاسِ . مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ . الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ

مؤمنان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 4

4 - در دیدگاه مؤمنان جن ، ایمان آوردنگان به ربوبیت خدای یکتا ، از نقصان حق خویش و یا ستم شدن در مجازات ، بیم نداشته و در امان اند .

فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا

<رَهَقَ> در معانی <سفاهت> ، <گناه> ، <کذب> و <ظلم> به کار می رود؛ ولی در این آیه معنای اخیر مراد است.

نشانه ها ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 6 - 2

2_ آفرینش انسان از خاک ، رشد مرحله به مرحله او در رحم ، صعود تدریجی از طفولیت (مرحله ضعف جسمی و عقلی) به اوج جوانی و نزول تدریجی از اوج بتوانایی (جوانی) به حضیض ناتوانی (کهولت و پیری) ، جلوه های ربوبیت خدا و یگانگی او

فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تَرَابٍ .. لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا ... ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ

نشانه های ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 54 - 4

4_ خداوند در طول تاریخ آیات و نشانه های الوهیت و ربوبیت خویش را به آدمیان ارائه کرده است .

كفروا بآيت الله . . . كذبوا بآيت ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 5 - 2,4,8,9

2_ فروزندی خورشید و تابندگی ماه ، جلوه هایی از ربوبیت و تدبیر خدا نسبت به اهل زمین

ص: 324

إن ربكم الله . . . هو الذي جعل الشمس ضياءً والقمر نوراً

4_ حرکت منظم ماه در مدار خود و منازل آن (هلال ، تربيع ، بدر و . . .) آیت و نشانه ربوبیت خداست .

و القمر نوراً و قدره منازل

8_ جهان آفرینش ، آیات و نشانه های ربوبیت خداوند

الله الذي خلق السموت . . . هو الذي جعل الشمس ... يفصل الأيت

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از <آیات> آیات تکوین باشد نه آیات تدوین.

9_ قرآن ، تبیین گر آیات و جلوه های ربوبیت الهی در پدیده های جهان آفرینش

ما خلق الله ذلك إلا بالحق يفصل الأيت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 6 - 1

1_ آمد و رفت شب و روز ، از آیات و نشانه های روشن ربوبیت خداست .

إن ربكم الله . . . إن فی اختلاف الیل و النهار ... لأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 22 - 1, 2

1_ وجود مرکب های راهوار و چهارپایان باربر در خدمت انسان _ برای طی مسافت های طولانی بیابان ها _ نشانه ربوبیت و پروردگاری خدا

هو الذي يسيركم في البر

روی سخن در این آیات با مشرکان و آن دسته از مردمان است که از ربوبیت خدا _ که در تار و پود جهان آفرینش جلوه گر است _ غافل و بی توجه هستند.

2_ حرکت کشتی ها بر سطح دریا ، در سایه وزش باد های ملایم و موافق ، از جلوه های ربوبیت و پروردگاری خدا

هو الذي يسيركم في البر و البحر حتى إذا كنتم في الفلك و جرين بهم بريح طيبة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 15

15 - طبیعت (نزول باران ، رویش گیاهان و . . .) از منابع تفکر و نشانه های ربوبیت خداوند است .

كما أنزلنـه من السماء فاختلف به نبات الأرض . . . كذلك تفصل الأيت لقوم يتفكرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 10، 13، 7، 3

3 - تأمین بیوقفه رزق و روزی انسان ها از سوی خدا ، جلوه ای از ربوبیت بی همتای اوست .

قل من یرزقکم من السماء و الأرض

این آیه شریفه - به قرینه آیه بعد - در مقام رد پندار ربوبیت غیر خدا و توجه دادن شرک پیشگان به ربوبیت بی همتای خداست . گفتنی است که به کارگیری فعل مضارع (یرزقکم) بیانگر استمرار روزی و بیوقفه بودن آن است .

7 - شنوایی و بینایی و دیگر حواس ، از جلوه های ربوبیت خدا بر انسانها

أمن یملک السمع و الأبصر

ص: 325

10_ پیدایش مستمر و بیوقفه موجودات جاندار از پدیده های بی جان و موجودات بی جان از پدیده های جاندار ، از نشانه های ربوبیت خدا

و من یرج الحی من المیت و یرج المیت من الحی . . . فسیقولون اللّٰه

13_ وحدت تدبیر در جهان آفرینش ، نشانه وحدت ربوبیت و بی اساس بودن اندیشه شرک است .

و من یدبر الأمر فسیقولون اللّٰه

وحدت تدبیر از وحدت مدبر _ که جمله <و من یدبر الأمر> بر آن دلالت دارد _ استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 1

1_ رازقیت ، حاکمیت ، حیات بخشی و تدبیر خداوند نسبت به کار جهان ، جلوه های روشنی از ربوبیت خدا بوده و اعتقاد به آن ، مستلزم ایمان به پروردگاری بی شریک است .

قل من یرزقکم من السماء . . . فذلکم اللّٰه ربکم

تفریع جمله <ذلکم اللّٰه ربکم> با <فای نتیجه>، در آیه پیش (قل من یرزقکم . . .) بیانگر این حقیقت است که: با وجود اعتقاد به رازقیت خدا، حاکمیت او بر قوا و حواس آدمی، خالقیت نسبت به جاندار و بی جان و تدبیر او نسبت به امور جهان؛ ایمان به ربوبیت مطلق خدا ضروری بوده و مجالی برای پندارپروردگاری غیر او باقی نمی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 3

3_ بخشایش گناهان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

استغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 4,20

4_ بصیرت و روشن ضمیری انسان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

أفمن کان علی بینه من ربه

20_ قرآن ، کتابی از ناحیه خداوند و پرتوی از ربوبیت اوست .

إنه الحق من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 6

6_ کيفر و مجازات ستمگران ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

أولئك يعرضون على ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 34 - 12،14

12_ اغوای گمراهان پس از اتمام حجت بر آنان و عنادورزی ایشان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

إن كان الله يريد أن يغويكم هو ربكم

ص: 326

14_ بازگشت انسان ها به خدا ، پرتوی از ربوبیت اوست .

هوربکم و إليه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 41 - 8

8_ بخشش گناهان بندگان و گسترش رحمت بر آنان ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربی لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 11

11_ مغفرت و رحمت خداوند ، جلوه ای از ربوبیت اوست .

قال رب . . . وإلا تغفر لی و ترحمنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 52 - 3

3_ بخشایش گناهان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

استغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 7

7_ پدید آوردن اقوامی صالح و موحد ، در پی نابود سازی کفرپیشگان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

و یتخلف ربی قومًا غیرکم

روشن است که قوم جانشین ، همواره غیر از قوم نابود شده است. بنابراین کلمه <غیرکم> ناظر به مغایرت در عقیده و مرام می باشد و لذا <غیرکم> به صالح و موحد بودن تفسیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 8

8_ نزول عذاب بر اقوام تبه کار ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

إنه قد جاء أمر ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 90 - 5

5_ بخشایش گناه بندگان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

واستغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 11

ص: 327

11_ نزول عذاب بر مشرکان و گنه پیشگان ، جلوه ای از ربوبیت خدا و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

لما جاء أمر ربك

برداشت فوق ، با توجه به کلمه <رب> (مدبر و مربی) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 4

4_ نزول عذاب برستم پیشگان (کافران و مشرکان) پرتوی از ربوبیت خدا در جهت تدبیر امور انسانهاست .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظلمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 6

6_ کیفرسانی و پاداش دهی خداوند ، پرتوی از ربوبیت اوست .

ليوفينهم ربك أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 6 - 21

6_ گزینش انسان های لایق از ناحیه خداوند ، پرتوی از ربوبیت اوست .

كذلك يجتبيك ربك

21_ فضیلت های یوسف (ع) و نعمت های عطا شده به او و حضرت ابراهیم و اسحاق (ع) و خاندان یعقوب ، جلوه هایی از ربوبیت خداوند

يجتبيك ربك .. و يتم نعمته عليك و على آل يعقوب ... إن ربك عليم حكيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 7 - 1

1_ داستان یوسف و برادرانش ، حاوی نشانه ها و آیاتی فراوان از ربوبیت خدا و علم و حکمت او

إن ربك علیم حکیم. لقد کان فی یوسف وإخوته آیات للسائلین

<آیات> به معنای نشانه هاست و چون در جمله <لقد کان . . .> بیان نشده است که داستان یوسف و برادرانش نشانه چه حقیقت و یا حقایقی می تواند باشد و به عبارت دیگر، متعلق <آیات> ذکر نشده است، می توان گفت متعلق آن، حقایق مطرح شده در آیه قبل است که از جمله آنها ربوبیت، علم و حکمت خداوند است (إن ربک علیم حکیم).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 25

25_ پذیرش درخواست آدمی از جانب خدا و حفظ او از ارتکاب گناه، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

معاذ الله إنه ربی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 34 - 6,7

ص: 328

6_ نجات یوسف (ع) از کید زلیخا و دیگر زنان ، جلوه ای از ربوبیت الهی بر آن حضرت

فاستجاب له ربه فصرف عنه کیدهنّ

7_ اجابت دعای بندگان ، پرتوی از ربوبیت الهی است .

فاستجاب له ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 12

12_ بهره مندی پیامبران از دانش های ویژه ، جلوه ای از ربوبیت خداوند بر آنان

ذلکما مما علمنی ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 12

12_ مغفرت و رحمت خداوند بر بندگان ، پرتوی از ربوبیت او بر ایشان است .

إلاّ ما رحم ربی إن ربی غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 98 - 4

4_ آمرزش گناه بندگان ، پرتوی از ربوبیت خداست .

سوف أستغفر لکم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 1 - 8

8_ قرآن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

والذی أنزل إلیک من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 19 - 3

3_ قرآن جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

أَنمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ مِنَ رَّبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 19

19- نعمت رهایی از نظام های ظالمانه اجتماعی ، از وسیله های آزمایش الهی

اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من آل فرعون . . . وفي ذلكم بلاء من ربكم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 7 - 6

ص: 329

6- رأفت و رحمت خداوند ، جلوه ای از مقام ربوبیت اوست .

إن ربکم لرءوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 67 - 8

8- در فرآورده های خرما و انگور برای خردورزان ، آیت و نشانه ای از قدرت و ربوبیت خداوند است .

و من ثمرت النخیل و الأعنَب تتخذون منه سکرًا و رزقًا حسنًا إن فی ذلک لآیه لقوم ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 5

5- رحمت خداوند ، جلوه ربوبیت اوست .

عسی ربکم أن یرحمکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 12 - 6

6- روزی ها ، منافع و ذخایر الهی برای انسان ، جلوه ربوبیت خداوند برای اوست .

لتبتغوا فضلًا من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 30 - 2

2- روزی خداوند به انسان ها ، جلوه ربوبیت و پروردگاری اوست .

إن ربک یسط الرزق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 3

3- وحی پیام های حکیمانه به پیامبر (ص) ، جلوه ربوبیت خاص خداوند برای آن حضرت است .

اضافه <رب> به <ك> _ که مرجع آن پیامبر(ص) است _ می تواند مشعر به معنای یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 66 - 1

1- حرکت پیوسته کشتی ها و قوانین حاکم بر آن ، در جهت منافع انسان و جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

ربکم الذی یزجی لکم الفلک فی البحر لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 79 - 14

14- راهنمایی پیامبر (ص) به کسب مقامات برتر معنوی ، جلوه ای از ربوبیت الهی برای آن حضرت

ص: 330

فتهجّد به . . . یبعثک ربّک مقامًا محمودًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 85 - 6

6- روح ، حقیقتی است که دانش آن مختص به خداوند و جلوه ای از ربوبیت اوست .

قل الروح من امر ربّی

اضافه <امر> به <رب> به معنای اضافه لام اختصاص است و به قرینه سؤال پرسش کنندگان، مقصود اختصاص در علم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 87 - 2

2- تثبیت مفاهیم وحی و جاودانگی آنها در قلب پیامبر (ص) ، جلوه ربوبیت خاص الهی نسبت به آن حضرت

لئن شئنا لنذهبنّ بالذی أوحینا . . . إلاّ رحمه من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 108 - 6

6- آیه های قرآن ، تبلور ربوبیت کامل و بی نقص خداوند نسبت به انسان ها ، در نظر آگاهان

إن الذین أوتوا العلم . . . إذا یتلی علیهم . . . یقولون سبحن ربّنا إن کان وعد ربّین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 24 - 15

15- هدایت های الهی ، پرتوی از ربوبیت او است .

أن یهدین ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 27 - 4

4- قرآن ، جلوه ربوبیت خداوند و برای پیشبرد رسالت پیامبر (ص) است .

کلمه <ربّ> در <ربّک>، گویای این است که قرآن، مایه تربیت و رشد آن حضرت در مسیر ابلاغ پیام الهی است و چون خداوند، مربی پیامبر (ص) است، آن را به وی عطا کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 46 - 8

8- پاداش خداوند به کردار نیک، جلوه ای از ربوبیت او است.

و البقیة الصالحات خیر عند ربّک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 58 - 2,7

ص: 331

2- غفران و رحمت خداوند ، جلوه هایی از مقام ربوبیت او است .

و ربّك الغفور ذوالرحمه

<الغفور> می تواند خبر و یا صفت برای <ربّك> باشد.

7- إعطای مهلت از سوی خداوند به گنه کاران ، برای روی آوری به توبه ، جلوه ربوبیت الهی است .

و ربّك الغفور ذوالرحمه لو يؤاخذهم بما كسبوا لعجلّ لهم العذاب بل لهم موعد

یادآوری رحمت و غفران خداوند، در ضمن آیاتی که نشان دهنده حال هدایت ناپذیران و عذاب حتمی آنان است، دربردارنده این پیام نیز هست که در هر صورت، راه بازگشت، مسدود نشده و مجرم، می تواند به سوی او بازگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 81 - 3

3- از میان رفتن فرزند ناصالح و جایگزینی آن به وسیله فرزندی صالح ، جلوه ای از ربوبیت خدا برای پدر و مادر مؤمن است .

بیدلهما ربّهما خیرًا منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 13، 15

13- حمایت خداوند از فرزندان یتیم پدری صالح و حفظ مال آنها ، جلوه ای از رحمت و ربوبیت او بوده است .

فأراد ربّك .. . رحمه من ربّك

<رحمه> مفعولّ له برای فعل <أراد> است ؛ یعنی ، اراده پروردگار به باقی ماندن گنج یتیمان، به خاطر رحمت او بوده است.

15- رحمت خداوند ، جلوه ای از ربوبیت او است .

رحمه من ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 11

11- کیفر اخروی ستم کاران ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نَّكَرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 2 - 5

5- رحمت خداوند جلوه ای از ربوبیت او است .

رحمت ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 8 - 3

3- زکریا (ع) ، موهبت فرزند را از جلوه های ربوبیت خداوند برای خویش می دانست .

قال ربّ ائنی یکون لی غلـم

ص: 332

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 19 - 3

3- اعطای فرزندی شایسته و پاک به مریم (س) ، مایه رشد و تکامل او و جلوه ای از ربوبیت خداوند

قال إنما أنا رسول ربك لأهب لك غلـمًا زكياً .. قال ربك هو

کلمه <رب> می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 24 - 8

8- امداد رسانی به انسان های شایسته و پاکدامن _ به ویژه در شرایط سخت _ از جلوه های ربوبیت خداوند است .

قد جعل ربك تحتك سريعًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 5

5- نزول ملائکه بر پیامبر (ص) و آوردن وحی ، جلوه ای از ربوبیت خداوند بر آن حضرت بود .

وما ننزّل إلاّ بأمر ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 68 - 5

5- برانگیختن منکران معاد و مجازات آنها ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

فوربك لنحشرنهم .. حول جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 12 - 3

3 - مکالمه خداوند با موسی (ع) در وادی طوی ، جلوه ای از ربوبیت او نسبت به آن حضر بود .

یـموسى . إني أنا ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 26 - 4

4- آسان ساختن برنامه های تبلیغی پیامبران ، جلوه ربوبیت خداوند و عنایت ویژه او به پیشبرد اهداف رسالت است .

رَبِّ . . . یسر لی امری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 15

15 - فرستادن رسولان الهی همراه با معجزات ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ . . . بـایه من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 333

1 - قرار دادن زمین ، همانند گهواره ای برای آرامش و آسایش انسان ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

الذی جعل لکم الأرض مهذاً

<مهد> جایگاهی است که برای طفل آماده می کنند (گهواره)، در آیه شریفه، زمین به گهواره ای که طفل در آن می آرمد، تشبیه شده است.

6 - وجود راه ها و امکان سیر و انتقال ، بر اثر همواربودن زمین ، از موهبت های الهی برای انسان و پرتویی از ربوبیت خداوند

الذی . . . سلک لکم فیها سبلاً

7 - فراهم آمدن زمینه های گوناگون و متنوع برای بهره برداری انسان در روی زمین ، پرتویی از ربوبیت خداوند

الذی . . . و سلک لکم فیها سبلاً

<سبل> جمع <سبیل> می باشد. محتمل است مراد از آن <راه> باشد و ممکن است به معنای طریقه هایی باشد که جهت امرار معاش و دیگر امور انسان بر روی زمین وجود دارد.

9 - نزول باران از آسمان و رویش گیاهان مختلف به وسیله آن ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

الذی . . . و أنزل من السماء ماء فأخرجنا به أزواجاً من نبات

13 - وجود تفاوت چشمگیر در بین انواع گوناگون نباتات ، از جلوه های ربوبیت الهی است .

فأخرجنا به أزواجاً من نبات شتى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - نظام زمین و تناسب آن برای حیات و تغذیه انسان ها و دام های آنان ، حاوی نشانه های فراوانی بر ربوبیت الهی است .

جعل لکم الأرض . . . کلوا . . . فی ذلک لآیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - اعطای معجزه به پیامبران ، پرتوی از ربوبیت خداوند

ربّ موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 14

14 - بخشش گناهان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

إِنَّا أَمْنَا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطِيئَاتِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 6

6 - جزای اعمال ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 334

5- متلاشی شدن کوه ها در قیامت ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و به فرمان او است .

فقل ینسفها ربّی نسفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- برگزیدن آدم از سوی خداوند ، پرتویی از ربوبیت او است .

ثمّ اجتبّه ربّه

10 - پذیرش توبه آدم و راهنمایی او برای حرکت به سوی خدا ، پرورشی الهی برای آدم و جلوه ای از ربوبیت خداوند بود .

ثمّ اجتبّه ربّه فتاب علیه و هدی

ارتباط واژه <ربّه> به فعل های <تاب> و <هدی>، گویای برداشت یاد شده است و مراد از هدایت _ به قرینه <اجتباہ ربّه> _ هدایت به سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - اعطای بصیرت و بینایی و سلب آن ، از جلوه های ربوبیت خداوند است .

قال ربّ لمّ حشرتنی أعمی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - ارائه آیات برای هدایت بشر ، پرتوای از ربوبیت الهی

بِآیَاتِ رَبّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - رزق ویژه خداوند به پیامبر (ص)، پرتویی از ربوبیت و عنایت او به آن حضرت است .

ورزق ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 11

11 - نزول قرآن، پرتو ربوبیت خداوند و وسیله پیشرفت اهداف رسالت است .

لولا یأتینا بـِ آیه من ربّه أولم تأتھم

جمله <أولم تأتھم>.. <قرآن را مصداق معجزه ای قرار داده که خداوند باید بر پیامبر(ص) نازل می کرد. شمول ربوبیت خداوند بر پیامبر(ص) (ربّه)، به معنای تربیت و رشد پایه ها و ساختار رسالت آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 62 - 1

ص: 335

1 - جابه جایی مستمر شب و روز در پرتو قدرت خدا ، نشانه ای گویا از تدبیر و ربوبیت او است .

بَأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ .. ذَلِكَ بَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ

آیه پیش در بیان یکی از جلوه های قدرت و توانایی مطلق خدا بود؛ یعنی، جابه جا کردن شب و روز که با آن نظام زندگی انسان ها سامان می یابد. در این آیه می فرماید: این که خداوند خود تدبیر نظام جهان را در اختیار گرفت، بدان سبب است که در تمام هستی، تنها او است که ال-ه و معبود به حق است و هرچه غیر او_ که معبود پنداشته می شوند_ پوچ، باطل و موهوم اند و بلند مرتبگی و بزرگی، تنها برازنده او است و نه غیر او.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 63 - 1

1 - نزول باران از آسمان ، یکی دیگر از جلوه های ربوبیت و تدبیر خداوند

ألم تر ... فتصبح الأرض مخضرة

استفهام در <ألم تر...> برای تقریر است. در این جا روی سخن با مردمی است که باور داشتند: نزول باران از آسمان و سبز و خرم شدن زمین توسط آن و به گردش درآمدن چرخه حیات و سامان یافتن زندگی آدمیان، همه تنها در پرتو قدرت و در سایه تدبیر خداوند میسر شده است؛ اما در عین حال می پنداشتند که سرنوشت آنان در دست خدایان دیگری رقم می خورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 3

3 - زمین ، سرشار از جلوه های ربوبیت خدا نسبت به انسان

ألم تر أن الله سخر لكم ما فى الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 66 - 4

4 - تجلی ربوبیت خدا در آفرینش و در مرگ و حیات مجدد انسان ها

و هو الذى أحياكم ثم يميتكم ثم يحييكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 19 - 6

6- پیدایش گیاهان مختلف با میوه های متفاوت به وسیله ریزش باران ، یکی از جلوه های تدبیر و ربوبیت خداوند است .

فَأَنْشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ .. لَكُمْ فِيهَا فَوْكَةٌ كَثِيرَةٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 23 - 4

4- ارسال رسولان به سوی مردم ، نعمتی معنوی در کنار سایر نعمت های الهی برای بشر و نمودی دیگر از ربوبیت ، تدبیر و نظارت دقیق او بر احوال خلق است .

و مَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ .. و لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ

در آیات پیشین، آوردن تعبیرهایی چون: <أَنْزَلْنَا>، <أَسْكَنَّا>، <أَنْشَأْنَا> و <نَسَقِيكُمْ>، برای بیان نمونه هایی از نعمت های مادی خداوند برای بشر و نمودهایی از تدبیر او بود. اکنون تعبیر <و لَقَدْ أَرْسَلْنَا...> در کنار آن نعمت ها، بیانگر نعمت معنوی

ص: 336

خدا و یادآور نمودی دیگر از ربوبیت و تدبیر و نظارت او بر کاربندگانش می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 58 - 2

2 - نظام آفرینش ، نشانه خدا و جلوه پروردگاری او است .

و الذین هم بأیـت ربّهم یؤمنون

مراد از <آیات>، می تواند نشانه های خداوندگاری او در جهان آفرینش باشد. هم چنین می تواند دلایل ربوبیت او در کتاب آسمانی (قرآن) باشد. برداشت فوق بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 76 - 5

5 - بلا های دنیوی جلوه ربوبیت خداوند

فما استکانوا لربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 78 - 1

1 - دستگاه شنوایی ، بینایی و قوه تعقل در انسان ، جلوه هایی از تدبیر و ربوبیت خداوند

و هو الذی أنشأ لکم السمع و الأبصار و الأفئدة

<فواد> (جمع <أفئدة>) به معنای دل (قوه ادراک و تعقل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 80 - 3,8

3 - جریان مستمر مرگ و حیات از جلوه های توحید ، ربوبیت و تدبیر خداوند

و هو الذی یحیی و یمیت

این بخش از آیات، در مقام بیان جلوه های ربوبیت و تدبیر خداوند نسبت به جهان و انسان است در برابر این اندیشه شرک آمیز مردم

صدراسلام بود که معتقد به ربوبیت غیر خدا بودند.

8- گردش شب و روز و پیدایش فصل های مختلف ، یکی دیگر از جلوه های تدبیر و ربوبیت بی شریک خداوند

وله اختلاف الیل والنهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 45 - 1

1_ امتداد و گسترانیدن سایه ها ، نمودی روشن از ربوبیت خداوند

ألم تر إلی ربّک کیف مدّ الظلّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 47 - 6

6_ گردش شب و روز و آرامش در شب و روز پر تلاش ، نشانه ربوبیت خداوند

ص: 337

ألم تر إلى ربك . . . وهو الذي جعل لكم الليل لباسًا والنوم سباتًا وجعل النهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 49 - 9

9_ جریان باد ها ، نزول باران ، احیای سرزمین های مرده و سیراب کردن دام ها و انسان ها از نعمت های الهی و از نشانه های ربوبیت خداوند

ألم تر إلى ربك . . . وهو الذي أرسل ... أنزلنا من السماء ماء طهورًا . لنحیی به ب

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که این آیه، مانند آیات گذشته، درصدد برشمردن نعمت های الهی و اثبات ربوبیت مطلق خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 53 - 2

2_ وجود دو دریا با آب گوارا و شیرین و شور و تلخ در کنار هم بدون مخلوط شدن و درهم آمیختن آن دو آب ، از نشانه های ربوبیت و قدرت خداوند

وهو الذي مرج البحرين هـ_ذا عذب فرات . . . و حجرًا محجورًا

ممکن است مراد از دو دریا، دو دریای معینی باشد (مثل اقیانوس هند و بحر احمر) و یا از آن رو که عرب رودخانه بزرگ را <بحر> می نامد، مراد ریزش آب رودخانه _ که شیرین و گوارا است _ به دریای شور و تلخ باشد و میان این دو مانعی است که نه دریا، آب های شیرین رودخانه ها را تلخ می کند و نه آب های شیرین رودخانه، آب شور و تلخ دریا را شیرین و گوارا می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 54 - 6

6_ آفرینش انسان ها از عنصری مایع (نطفه یا آب) و ایجاد دو نوع پیوند خویشاوندی نسبی و سببی میان آنان ، از نشانه های ربوبیت و قدرت بی انت های خداوند است .

وهو الذي خلق من الماء بشرًا . . . فجعله نسبًا و صهرًا و كان ربك قديرًا

یادآوری ربوبیت خداوند در پایان آیه شریفه و نیز در آغاز نخستین آیات مربوط به بحث از آفرینش پدیده های جهان (ألم تر إلى ربك . . .) می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 73 - 6

6 - آیات قرآن ، جلوه ربوبیت خداوند

ذکروا بآیات ربهم

برداشت فوق از اضافه شدن <آیات> به <ربهم> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 81 - 5

5 - شفایابی انسان پس از بیماری و حیات مجدد وی پس از مرگ ، نمود های ربوبیت الهی

ص: 338

إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ... وَإِذَا مَرَضت... وَالذِي يَمِينتِي ثُمَّ يَحِين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 5

5 - همسری و زوجیت مرد با زن ، به تدبیر الهی و جلوه ای از ربوبیت او است .

خلق لكم ربكم من أزواجكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 192 - 3

3 - قرآن ، مظهر ربوبیت خداوند

وإِنَّه لَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 13 - 2

2 - بازگشت موسی به دامان مادر ، نمودی از تدبیر و اراده الهی است .

فرددنَه إِلَى أُمَّه

اسناد فعل <ردد> به ضمیر <نا> بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 8

8 - بعثت پیامبران ، نمود ربوبیت خدا

فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 5

5 - قرآن ، کتابی نازل شده از جانب خداوند و جلوه ربوبیت او

إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 10 - 8

8 - بازگشت به سوی پروردگار و ملاقات با او ، جلوه ربوبیت وی در مسیر تکامل انسان است .

بل هم بلقاء ربهم کفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 6 - 3

3 - نزول کتاب آسمانی قرآن بر پیامبر (ص) ، پرتوی از ربوبیت خدا است .

الذی أنزل إليك من ربك

ص: 339

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 8

8 - آفرینش جهان (انسان، دریا، خورشید و ماه)، جلوه ای از ربوبیت خدا است.

اللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ... وَ مَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ... وَ سَخَّرَ الشَّمْسَ وَ الْقَمَرَ... ذَلِكُمْ أَل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 39 - 4

4 - نابودی امت ها و نسل های انسان ها، و وراثت و جانشینی دیگران، با اراده خداوند و نشانه ربوبیت او است.

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْخَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 46 - 3

3 - آیات قرآن، از نشانه ها و جلوه های ربوبیت پروردگار است.

وَ مَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ

برداشت یاد شده بر این پایه استوار است که مقصود از <آیات>، آیه های قرآن می باشد و اضافه آن به صفت <رب>، بیانگر مطلب بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 182 - 10

10 - جهان آفرینش، مظهر ربوبیت خداوند است.

رَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 6 - 18

18 - آفرینش جهان (آسمان، زمین، خورشید، ماه و انسان) جلوه ربوبیت خدا است.

خلق السموات والأرض... خلقكم من نفس واحدة... ذلكم الله ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 6

6 - اعطای پاداش به تقوایندگان ، جلوه ای از ربوبیت الهی

لكن الذين اتقوا ربهم لهم غرف من فوقها غرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 13

13 - طبیعت (جریان نزول باران ، پیدایش چشمه سارها ، رویش کشت های رنگارنگ و خشک و خرد شدن آنها) ، از جلوه های قدرت و ربوبیت خداوند است .

ص: 340

ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء .. ثم يجعله حطاً ما إن في ذلك لذكرى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 52 - 8

8 - وجود آیات و نشانه های فراوان و گوناگون قدرت خداوند و ربوبیت او ، در چگونگی رسیدن روزی انسان ها و فراخی و تنگی آن

أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 69 - 4

4 - روشن شدن زمین و حقایق مربوط به اهل آن در قیامت ، جلوه ربوبیت الهی است .

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 81 - 2

2 - آفرینش دام ها و کشتی ها ، از نشانه ها و دلایل قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ .. وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَلَاحِ تَحْمِلُون . وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ

از مصادیق مورد نظر آیه شریفه برای آیات الهی ، دام ها و کشتی ها (موضوع بحث آیه قبل) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 10 - 7

7 - کوه های استوار ، برکت سرشار زمین ، تغییر فصل ها و تأمین نیاز های غذایی موجودات ، از نشانه های ربوبیت بی همتای خدا

ذَلِكَ رَبِّ الْعَالَمِينَ . وَجَعَلَ فِيهَا رُوسًا مِّن فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا فِي أَرْبَعِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 39 - 2

2 - جهان ، سرشار از نشانه های قدرت و تدبیر خداوند است .

و من ءای_ته اُنک تری الأرض

کلمه <من> در <و من آیاته> برای تبعیض است و از این که حیات و سرسبزی زمین، تنها بخشی از آیات معرفی شده، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 53 - 14

14 - آیات آفاقی و انفسی خداوند در هستی، نشانی از ربوبیت و تدبیر یگانه او است .

سنرپهم ءای_تنا .. أولم یکف برّیک

ص: 341

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 54 - 3

3 - حضور انسان ها در قیامت ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

ألا إِيْتَهُمْ فِي مَرِيحِهِ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ

اضافه <لقاء> به وصف ربوبیت _ و نه دیگر اوصاف و اسمای الهی _ معنای بالا را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 14

14 - سنت امهال به کافران ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

و لولا كلمة سبقت من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 13 - 4,5

4 - نعمت های گسترده الهی در پهنه زمین ، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به انسان

والذی خلق الأزواج کلّها .. ثمّ تذکروا نعمه ربکم

5 - هماهنگی نعمت های الهی و ذخایر و امکانات زمین با نیاز های انسان ، نشانی از ربوبیت خداوند است .

والذی خلق .. ثمّ تذکروا نعمه ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 17

17 - دستیابی پیامبر (ص) ، به منصب رسالت در پرتو برخورداری آن حضرت از ربوبیت ویژه الهی

ورحمت ربک خیر ممّا یجمعون

اضافه <رب> به کاف خطاب گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فرستادن رسولان از سوی خداوند ، جلوه ای از ربوبیت او بر جهان هستی است .

فقال إني رسول ربِّ العـلـمـين

از اضافه <رسول> به <ربِّ العالمين>، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- هشدارها و اندازهای خداوند بر خلق ، جلوه رحمت و ربوبیت او نسبت به آنان

إنا كنا منذرين . . . رحمه من ربِّك

با توجه به این که در آیات پیشین، پس از بیان نزول قرآن به وصف اندازگری حق تصریح شده است؛ عبارت <رحمه من ربِّك>، می تواند فلسفه و خاستگاه این اندازگری را تبیین کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 7 - 3

3- آسمان ها و زمین و سراسر نظام هستی ، نمودار ربوبیت عالی و خدشه ناپذیر خداوند است .

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 17 - 10

10 - داوری پروردگار میان انسان ها و فیصله دادن به همه خصومت های آنان ، جلوه ای از ربوبیت او است .

إن ربّک یقضی بینهم یوم القیـمه فیما کانوا فیه یختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 8

8 - شمول رحمت حق در قیامت نسبت به مؤمنان صلاح پیشه ، نمودی از ربوبیت او

فأما الذین ءامنوا و عملوا الصـلحـت فیدخلهم ربّهم فی رحمته

به کار رفتن واژه <ربّ> و اضافه آن به <هم>، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 18

18- مغفرت و محو کاستی های اعمال و لغزش های صالحان ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

و مغفره من ربّهم

از ارتباط غفران با وصف ربوبیت خدا، می توان نتیجه گرفت که خطاپوشی خداوند نسبت به مؤمنان نیک کردار متقی، ناشی از مقام ربوبیت و پروردگاری او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 2

2 - عطایای خداوند به اهل بهشت ، جلوه ای از ربوبیت و پروردگاری او

ءاتیهم ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 4

4 - بهشت ، جلوه ربوبیت خداوند ، در حق تقوایشگان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ ... ءَاتِيهِمْ رَبُّهُمْ

مطرح ساختن ربوبیت خداوند، در مقام اعطای بهشت به پرهیزکاران و نیز اضافه <رب> به <هم>، مطلب بالا را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 11، 4

ص: 343

4- فرمان های الهی ، جلوه ای از ربوبیت او در راه رشد و تعالی پیامبر (ص) و پیروان آن حضرت

و اصبر لحکم ربّک

اضافه <حکم> به <ربّ>، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

11- لزوم تنزیه خداوند از کاستی ها ، همراه با ستایش او بر جلوه های عالی پروردگاری اش

و سبح بحمد ربّک

<باء> در <بحمد> برای مصاحبت است. از ارتباط <سبح بحمد> با <ربّ> مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 18 - 2

2- آیات و نشانه های ربوبی ، در عظمت و بزرگی مختلف است (برخی بزرگ تر از برخی دیگر است) .

رأی من ءای ربّ الکبری

در صورتی که <الکبری> صفت تخصیصی <آیات> باشد، به دست می آید که آیات ربوبی، بر دو دسته بزرگ و بزرگ تر تقسیم می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 30 - 8

8- مکلف نبودن پیامبر (ص) به هدایت گمراهان حق ناپذیر ، نمودی از ربوبیت خداوند در حق آن حضرت

فأعرض عن من تولّى .. إن ربّک هو أعلم بمن ضلّ عن سبیله

ذکر <ربّک> پس از تعیین محدوده تبلیغ برای پیامبر(ص)، می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 46 - 3

3- پیدایش انسان از آبی اندک (نطفه) ، نمودی از قدرت و ربوبیت الهی

و أنّ إلى ربّک المنتهی .. و أنّه خلق ... من نطفه

از ارتباط این آیه با آیه <و أنّ إلى ربّک المنتهی>، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 55 - 5

5 - تمامی جلوه های ربوبیت خداوند ، نعمت هایی تردیدناپذیر

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تُتْمَارِي

از این که <آلاء> به <رب> اضافه شده است، می توان نتیجه گرفت که آنچه از ناحیه <رب> صادر می شود، بی شک خیر، کمال و نعمت است و در نتیجه تمامی افعال و تدابیر الهی، نعمت بر خلق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 13 - 2

2 - هر یک از نعمت های زمین ، جلوه ای از ربوبیت انکارناپذیر الهی به < جن و انس > و < مرد و زن >

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

ص: 344

به کار گرفتن وصف <رب>، اشاره به مطلب بالا دارد و تشبیه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس و یا مرد و زن از انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 17 - 3

3 - وجود نظم و برنامه در طلوع و غروب خورشید ، نشانی از پروردگار جهان

ربّ المشرقین و ربّ المغربین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 18 - 1

1 - تجلی ربوبیت الهی ، در تدبیر و طرح ریزی نظام گردش خورشید

ربّ المشرقین . . . فبأیّ ءالآء ربّکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 21 - 1

1 - قوانین طبیعی حاکم بر جریان آب های زمین ، نمودی از ربوبیت انکارناپذیر الهی و غیرقابل تکذیب

مرج البحرین . . . فبأیّ ءالآء ربّکما تکذبان

التقای آب های زمین و دریاها با یکدیگر و وجود حایل و مانع از هضم شدن آنها در یکدیگر، اشاره به نوعی قوانین حاکم بر آب های (شور و شیرین) دارد خداوند متعال این قوانین را، نمودی از ربوبیت انکار ناپذیر خویش دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 23 - 2

2 - تأمین نیاز های روحی و تجملی انسان در طبیعت ، جلوه ای از ربوبیت انکارناپذیر الهی در حق وی

یخرج منهما اللؤلؤ و المرجان . فبأیّ ءالآء ربّکما تکذبان

با توجه به این که نقش مروارید و مرجان در بعد تجملی زندگی انسان آشکار می باشد، نعمت شمرده شدن آن برای انسان، می رساند که خداوند _ در کنار همه نیازهای اولیه بشر _ نیازهای ثانوی آنان را نیز در نظر داشته و تأمین کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 49 - 4

4 - نعمت های متنوع بهشت ، جلوه ربوبیت الهی به جن و انس

ذواتا أفنان . فبأیء الآء ربکما تکذبان

به کار گرفتن وصف <رب> بیانگر مطلب بالا است. تشبیه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس و یا مرد و زن از انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 51 - 4

4 - وجود چشمه های همیشه جاری در بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی به جن و انس

ص: 345

فیهما عینان تجریان . فبأیّ ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 53 - 2

2- میوه های متنوع بهشت ، نمود ربوبیت الهی به جن و انس

فیهما من کلّ ف_کَهِه زوجان . فبأیّ ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 55 - 2

2- آسایش ، تنعم و بهره‌وری های خانفان مقام پروردگار در بهشت ، جلوه ای از ربوبیت عالی خداوند و نعمتی غیر قابل انکار و تکذیب

متکین . . . فبأیّ ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 63 - 4

4- بهشت های متنوع و متعدد ، جلوه ای از ربوبیت الهی به جن و انس

و من دونهما جنتان . فبأیّ ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 65 - 2

2- برگ های سبز و پرتراوت باغ های بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی به جن و انس

مدهامتان . فبأیّ ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 67 - 2

2- وجود چشمه های جوشان در باغ های بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی به جن و انس

فیهما عینان نضّاختان . فبأیّ ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 69 - 2

2 - میوه های متنوع - به ویژه خرما و انار - در بهشت ، نمود ربوبیت الهی به جن و انس

فیهما ف - کله و نخل و رمان . فبأی ءالآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 71 - 2

2 - خلق حوریان نیک سیرت و زیبا صورت بهشتی ، جلوه ای از ربوبیت پروردگار نسبت به جن و انس

فیهنّ خیرت حسان . فبأی ءالآء ربکما تکذبان

ص: 346

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 73 - 2

2 - حوریان جذاب و مستور در خیمه های بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی نسبت به جن و انس

حور مقصورت فی الخیام . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 75 - 2

2 - حوریان باطراوت و پاکدامن بهشتی ، نمودی از ربوبیت الهی نسبت به جن و انس

لم یطمثهنّ انس قبلهم . . . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 78 - 6

6 - تمامی مظاهر آفرینش _ در دنیا و آخرت _ نمودهایی از ربوبیت خداوند

تبـرک اسم ربک ذی الجـلـل و الإکرام

این آیه، نتیجه تمامی آیات پیشین و فشرده کلام را بیان داشته است و به کل سوره نظر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 80 - 3

3 - قرآن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

تنزیل من ربّ العـلـمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 8

8 - آمرزش و چشم پوشی از گناه بندگان در قیامت ، جلوه ربوبیت و پروردگاری خداوند

سابقوا إلی مغفره من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 5 - 2

2 - جلوه زیبای آسمان ، نشان دیگری از ربوبیت یگانه خداوند

تَبْرَكَ الَّذِي بَدَأَ الْمَلِكَ . . . وَ لَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصْرِيحٍ

برداشت یاد شده، از آن جا است که این آیه، در توضیح و تبیین آیات گذشته است. گفتنی است که در آن آیات درباره فرمان روایی و قدرت بی همتای خداوند سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 43 - 2

2 - قرآن ، جلوه ربوبیت خداوند است .

ص: 347

تنزیل من ربّ العَلَمین

مطلب یاد شده، از نسبت تنزیل به <ربّ العالمین> استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 15 - 4

4 - آسمان هفت گانه ، جلوه عظمت ربوبی خداوند و قدرت او

مالکم لاترجون لله وقارًا .. ألم تروا كيف خلق الله سبع سموت طباقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 4

4 - بهره مند ساختن تقوایبندگان از پاداش های آخرت ، جلوه تدبیر خداوند در ترفیع بخشیدن به مقام پیامبر (ص) است .

ربّک

<ربّ> مصدر و به معنای تربیت است و مجازاً در معنای <تربیت کننده> استعمال می شود (مفردات راغب). تأکید بر واژه <ربّک>، گویای آن است که اعطای پاداش به متقین، در راستای تربیت پیامبر(ص) و افزودن رشد آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 16 - 2

2 - وحی به موسی (ع) ، جلوه ربوبیت خداوند بر او و از عوامل رشد و تربیت آن حضرت برای انجام رسالت خویش بود .

إذ نادیه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 8 - 5

5 - هیئت و سیمای هر انسان ، جلوه گاه کرم و ربوبیت الهی است .

بربّک الکریم .. فی ایّ صوره ما شاء ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - شکافته شدن آسمان در آستانه قیامت ، در جهت کمال آن و جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

و اذنت لربّها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - گسترش و افزایش مساحت زمین در آستانه قیامت و خالی شدن درون آن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و در راستای تکامل یافتن زمین است .

و اذنت لربّها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 348

10 - معادِ انسان ها ، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است .

بلیٰ اِنَّ رَبَّهٗ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 2 - 6

6 - آفریدن و نظام دادن به جهان هستی ، اقتضای ربوبیت خداوند است .

رَبِّكَ .. الذی خلق فسوٰی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 3 - 6

6 - وجود حد و مرز مشخص در استعداد های هر یک از موجودات و فراهم بودن زمینه ظهور آنها ، جلوه هایی از ربوبیت خداوند است .

رَبِّكَ الْاَعْلٰی .. الذی قدر فهدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 4 - 3

3 - آفرینش چراگاه ها ، از جلوه های ربوبیت خداوند است .

رَبِّكَ .. الذی اخرج المرعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 6 - 3

3 - توانمند ساختن پیامبر (ص) بر قرائت قرآن و فراموش نکردن آن ، از جلوه های ربوبیت خداوند بر آن حضرت است .

سنقرئک فلاتسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 8 - 5

5- فراهم ساختن شریعتی ساده برای پیامبر (ص)، از جلوه های ربوبیت خداوند است .

سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ . . . وَنَسْتَغْفِرُكَ لِّلِيسْرِی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 6 - 3

3- نابود ساختن سرکشان ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای رشد و تعالی راه پیامبران است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 13 - 3

ص: 349

3 - عذاب طغیان گرانِ مفسد ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای پیشبرد راه پیامبران است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 9,4

4 - زیر نظر داشتن کار های بندگان ، لازمه ربوبیت خداوند بر آنان است .

إِنَّ رَبَّكَ لَبَلَمْرَصَاد

9 - تهدید مخالفان پیامبر (ص) و سرکوب آنان از سوی خداوند ، جلوه ربوبیت او بر پیامبر (ص) و در راستای تدبیر امور رسالت آن حضرت است .

رَبِّكَ

فعل <رَبَّكَ>، زمانی به کار می رود که شخص اداره کاری را به دست گیرد و به تدبیر آن برخیزد (مصباح). بر این اساس کلمه <رَبَّكَ>، به معنای مدبّر است و اضافه آن به ضمیری که خطاب به رسول اکرم(ص) می باشد، بیانگر تأثیر کار خداوند در شؤون پیامبری آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 2

2 - امتحان بندگان ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور آنان است .

رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 16 - 4

4 - آزمایش انسان با فقر و تنگدستی ، در راستای تربیت او و جلوه ربوبیت خداوند است .

ابتلیه فقدر علیه رزقه

ضمیر فاعلی در <إبتلاه>، به <رَبِّهِ> در آیه قبل بر می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - خداوند با فراخواندن صاحبان قلب آرام در قیامت به سوی خویش ، جلوه های ربوبیت خود را بر آنان می گستراند .

ارجعی الی ربّک

ذکر هر یک از اسمای خداوند در این موارد، بیانگر نوع مواجه شدن افراد با او است و تعبیر <ربّک>، بیانگر این نکته است که صاحبان نفس مطمئن، مشمول ربوبیت خداوند و کمال افزون تر خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - همنشین شدن با بندگان خالص خداوند در قیامت ، حرکت به سوی او و بهره مندی از جلوه های ربوبیت او است .

ارجعی الی ربّک . . . فادخلی فی عب_دی

از معانی حرف <فاء>، تفصیل بعد از اجمال است و این آیه، رجوع به پروردگار را با تفصیل بیشتری بیان می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 14 - 91 - 13

13 - عذاب جامعه های گنه کار ، به تدبیر خداوند و جلوه ربوبیت او بر آنان است .

رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 8

8 - پیدایش وقفه ای کوتاه در نزول وحی بر پیامبر (ص) ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور رسالت آن حضرت بود .

رَبِّكَ

در شأن نزول های متعدد و ناهماهنگ درباره این سوره، این نکته مورد اتفاق است که در نزول پیاپی آیات قرآن، درنگی پدید آمد که پیامبر(ص) را غمگین و مورد شماتت دشمن قرار داد و آیات این سوره، برای آن حضرت مایه تسلای خاطر گردید. تعبیر <رَبِّكَ> بیانگر آن است که همین وقفه نیز، جلوه ربوبیت و تدبیر خداوند بوده و آن حضرت را در مسیر دریافت و ابلاغ پیام های الهی، تقویت کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 5 - 3

3 - عطیه های خداوند به پیامبر (ص) در جهان آخرت ، جلوه ربوبیت او و در راستای رشد و کمال آن حضرت است .

يُعْطِيكَ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 11 - 2

2 - نعمت های خداوند به پیامبر (ص) ، جلوه های ربوبیت او بوده و رشد و تربیت آن حضرت را به دنبال داشته است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 11

11 - الزام پیامبر (ص) به قرائت قرآن در آغاز رسالت ، مایه رشد و تعالی آن حضرت و از جلوه های ربوبیت خداوند بود .

اقراً باسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 8 - 5

5 - بازگشت انسان ها به خداوند و به کیفر رسیدن طغیان گران ، جلوه های ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور انسان ها است .

ربّک

ضمیمه خطاب در <ربّک>، ممکن است خطاب به هر کس باشد که سخن را می شنود.

ص: 351

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 2

2 - پاداشِ مؤمنان شایسته کردار ، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است .

عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 11 - 3

3 - آگاهی دقیق خداوند از بندگان ، نشانه و جلوه ربوبیت او است .

إن ربهم بهم يومئذ لخبير

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 1 - 4

4 - برخورد شدید خداوند با فیل داران مهاجم ، جلوه ربوبیت او و فراهم آوردن زمینه رشد برای آیین اسلام بود .

ربك

اضافه <رب> به ضمیر در خطاب به رسول اکرم(ص)، بیانگر این است که نابودی اصحاب فیل، آن حضرت را در مسیر رسالت الهی اش، از تربیت و تدبیر الهی برخوردار کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 3 - 7

7 - < کعبه > ، مظهر ربوبیت خداوند و نشانی گویا بر لزوم عبادت او است .

فلیعبدوا ربَّه_ذا البیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 15

15 - رفع گرسنگی و ناامنی از ساکنان مکه ، در راستای اعتلا و شکوفایی کعبه و از جلوه های ربوبیت خداوند است .

رَبِّ مَـذَآ اَلْبَيْتِ . اَلَّذِي اَطْعَمَهُمْ مِّنْ جُوعٍ وَّءَامَنَهُمْ مِّنْ خَوْفٍ

<الذی>، و صـف <رَبِّ> و بیانگر جلوه های آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 6

6 - مقام ربوبی خداوند ، جلوه گر در اعطای فاطمه (س) به پیامبر (ص)

إِنَّا اَعْطَيْنَاكَ اَلْكَوْثَرَ . فَصَلِّ لِرَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 8

8 - امداد های الهی در فتح مکه ، جلوه ربوبیت خداوند بر پیامبر (ص) و مایه پیشرفت اهداف رسالت آن حضرت بود .

ص: 352

إذا جاء نصر الله و الفتح . . . فسبح بحمد ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 1 - 4

4 - اشتقاق مخلوقات از یکدیگر ، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است .

بربّ الفلق

از جمله معانی <فَلَقَ>، تمام مخلوقات است (لسان العرب). اطلاق این وصف بر آنها، به خاطر این است که <شَقَّه شدن> و <شکافتن>، در پیدایش آنها نقشی اساسی دارد.

نعمت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 3،4

3 - دشمنان اسلام ، ناسپاس در برابر نعمت اسلام و مظاهر ربوبیت خداوند

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

4 - ناسپاسی دشمنان اسلام در برابر ربوبیت خداوند ، دلیل هجوم مجاهدان به صفوف آنان است .

وَالْعَادِيَاتِ . . . إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

نقی ربوبیت غیر خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 102 - 5

5_ غیر خدا، فاقد هر گونه نقش در ربوبیت و تدبیر انسانهاست.

و جعلوا لله شركاء الجن . . . سبئنه . . . ذلکم الله ربکم

توصیف خداوند به یگانگی در ربوبیت، در پی سخن از شرک، در حقیقت رد پندار ربوبیت غیر خداوند است.

نقش ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 12

12 - پاداش انفاقِ گرانِ باتقوا ، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 4 - 8

8 - فرود فرشتگان و روح به زمین در شب قدر ، تدبیری الهی برخاسته از ربوبیت خداوند است .

بِأَذْنِ رَبِّهِمْ

ص: 353

واژه <رب>، بیانگر برداشت یاد شده است.

نیاز به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 2

2- عیسی (ع)، خود را چون همه مردم، موجودی نیازمند به ربوبیت خدا دانست و آن را به همگان اعلام کرد.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ

وسعت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 98 - 6

6 - همه عوالم هستی، تحت ربوبیت خداوند است.

رَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 164 - 8

8 - همه عوالم هستی، تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <رَبِّ الْعَالَمِينَ>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 180 - 8

8 - همه عوالم هستی، تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <رَبِّ الْعَالَمِينَ>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 192 - 8

8 - مجموعه نظام هستی ، تحت تدبیر و ربوبیت یگانه خداوند

وإنه لتنزيل ربّ العـلمین

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید عموم است. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 8 - 14

14 - ربوبیت خدا گسترده در سراسر عوالم هستی

ص: 354

و سبحن الله رب العالَمین

<العالَمین> جمع با الف و لام و مفید استغراق است. بنابراین <ربّ العالَمین>; یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 44 - 20

20 - ربوبیت خدا گسترده در سراسر هستی

لله ربّ العالَمین

<العالَمین> جمع با الف و لام است و افاده عموم می کند. بنابراین <ربّ العالَمین>; یعنی، پروردگار همه جهانیان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 5 - 5

5 - ربوبیت خدا، گسترده در سراسر زمین

إِنَّ إِلَهَكُمْ لَوَاحِدٌ . رَبِّ السَّمَوَاتِ ... وَ رَبِّ الْمَشْرِقِ

<مشرق> (مفرد <مشارق>) به دو معنا آمده است: الف) مکان طلوع، ب) جهت طلوع. در معنای اول <المشارق> شامل همه مکان هایی است که خورشید از آن طلوع می کند و مقصود از آن می تواند بیان گستردگی ربوبیت خداوند در سراسر زمین باشد. در صورت دوم، مشارق می تواند اشاره به تغییر فصول باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 82 - 3,7

3 - آسمان ها و زمین (مجموعه هستی)، عرش خداوند و تحت ربوبیت عالی و بی نقص او

ربّ السموات و الأرض ربّ العرش

بنابراین که <ربّ العرش> عطف بیان باشد، برداشت بالا به دست می آید.

7 - پروردگار گستره هستی، فراتر از دسترسی اندیشه بشر و منزّه از توصیف های خلق

سبحن ربّ السموات و الأرض ربّ العرش عمّا یصفون

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که <سبحان... عَمَّا يَصِفُونَ> نظر به همه خلق داشته باشد و از آن جهت که عام است، شامل مشرکان نیز بشود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 40 - 3

3 - ربوبیت خداوند ، گسترده در سراسر زمین

ربّ المشرق والمغرب

<مشرق> (مفرد <مشارق>) و <مغرب> (مفرد <مغارب>) به دو معنا آمده است: الف) مکان طلوع و غروب، ب) جهت طلوع و غروب. در معنای اول، شامل همه مکان هایی است که خورشید از آن طلوع و یا غروب می کند و مقصود از آن می تواند بیان گستردگی ربوبیت خداوند در سراسر زمین باشد. در صورت دوم، می تواند اشاره به تغییر فصول باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 355

19 - مزمل - 73 - 9 - 1

1 - خداوند ، پروردگار مشرق و مغرب عالم است .

ربّ المشرق و المغرب

ویژگیهای ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 9

9_ ربوبیت خداوند فراگیرِ همگان حتی کافران

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 40 - 5

5- ربوبیت خداوند ، در برگیرنده همه افراد حتی کسانی که معتقد به آن نیستند .

أفأصف لكم ربكم بالبنین

اضافه <رب> به ضمیر مخاطب <کم> _ که منظور مشرکان هستند و ربوبیت خداوند را قبول نداشتند _ می تواند به منظور یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 66 - 11

11- ربوبیت خداوند به انسان ها ، آمیخته با رحمتی گسترده و فراگیر است .

ربکم .. إنه کان بکم رحیمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 8

8- ربوبیت الهی ، آمیخته به رحمت است .

رحمه ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 5

5- ربوبیت الهی ، آمیخته به رحمت او است .

رحمه من ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 52 - 8

8 - ربوبیت خداوند بر هستی ، به دور از هرگونه ناگاهی و فراموشی است .

لا یضلّ ربّی و لا ینسی

ص: 356

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 78 - 12

12 - ربوبیت الهی ، آمیخته با قدرت و آگاهی عمیق

إِنَّ رَبَّكَ ... وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 37 - 6

6 - ربوبیت یگانه خداوند بر هستی ، همراه با اقتدار و دانایی

رَبِّ الْعَالَمِينَ . وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ ... وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 7

7 - خداوند ، مربی و مدبری شایسته و بی عیب ، برای پیامبر (ص) و دیگران است .

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

مخاطب در <رَبِّكَ>، گرچه پیامبر اکرم(ص) است؛ ولی سیاق سوره، بر تمام انسان ها منطبق است. در این موارد آن حضرت به عنوان رسول و نیز فردی از افراد بشر، مورد خطاب قرار گرفته است.

يُوسُفَ (ع) وَرَبُّوهُ خُذَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 17

17_ یوسف (ع) در پیامش به پادشاه مصر ، خداوند رارب و مدبر خویش معرفی کرد .

فَسْئَلُهُ مَا بِآلِ النَّسُوءِ ... إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِمْ عَلِيمٌ

یهود و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 76 - 14

14 - يهوديان ، معتقد به ربوبيت خداوند

أتحدثونهم بما فتح الله عليكم ليحاجوكم به عند ربكم

ربوبيت خدا

آثار ايمان به ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 23 - 2

ص: 357

2_ اطمینان به ربوبیت خدا و زدودن دل از تردید درباره آن ، از شرایط ورود به بهشت است .

إن الذین .. . أختبوا إلی ربهم أولَئکَ أصحَبُ الجنة

برداشت فوق ، بر این مبناست که <إخبات> به معنای اطمینان باشد. بنابراین <أختبوا إلی ربهم>؛ یعنی ، به ربوبیت خدا اطمینان دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 6

6 - اقتضای ایمان و قبول پروردگاری خداوند ، بنده او شدن و دستورات او را بی چون و چرا و از سر تسلیم انجام دادن است .

یَـأَیُّهَا الذین ءامنوا .. . و اعبدوا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 36 - 12

12 - ایمان به پروردگاری و مقام ربوبیت خداوند ، مقتضی توکل انسان بر او ، در همه امور خویش

و علی ربهم یتوکلون

آثار تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 14، 17

14_ نپذیرفتن ربوبیت خداوند و مخالفت با پیامبران و برنامه های ایشان ، زمینه ساز نظام استبدادی و حاکمیت ستمگران *

و تلک عاد جحدوا بأی ت ربهم .. . واتبعوا أمر کل جبار عنید

برداشت فوق ، براساس این احتمال است که ترتیب ذکر جمله <اتبعوا .. .> بر جمله های سابق ، حاکی از ترتب خارجی آن باشد.

17_ انکار ربوبیت خدا ، مخالفت با پیامبران و برنامه های آنان و پیروی از ستمگران و سرکشان ، در پی دارنده عذاب سهمگین قیامت

و نَجینهم من عذاب غلیظ. و تلک عاد جحدوا .. . واتبعوا أمر کل جبار عنید

آیه مورد بحث ، بیانگر گناهانی است که قوم عاد را به عذاب دنیوی و اخروی گرفتار ساخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ انکار ربوبیت خدا و نافرمانی از دستورات پیامبران ، موجب لعنت خدا و دوری از رحمت اوست .

وَأَتَّبَعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ - مَا أَكْفَرُوا مَا كَانُوا يَكْفُرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 6 - 2

2 - انکار صفت ربوبیت خداوند ، مساوی با کفر و موجب دوزخی شدن است .

وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ

ص: 358

آثار جهل به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 87 - 2

2- شرک و بت پرستی ، ناشی از درک نادرست از ربوبیت خدا بر جهان هستی است .

أَنْفَكَآءَ الْهَلَه دُونَ اللّٰه تَرِيدُونَ . فَمَا ظَنّكُمْ بِرَبِّ الْعَلَمِينَ

آثار درک ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 24 - 7

7_ مشاهده برهان الهی (درک حقایقی نظیر ربوبیت خدا ، دریافت زشتی گناه ، باور به عدم رستگاری ظالمان و گنه کاران و . . .) عامل عصمت پیامبران است .

و همّ بها لولا أن رءا برهن ربه

آثار ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - يونس - 10 - 3 - 22

22_ توجه به خالقیت ، حاکمیت ، ربوبیت و مدبر بودن خدا ، زمینه پیدایش روح بندگی و پرستش

اللّٰه الذی خلق . . . ثم استوی . . . يدبر الأمر . . . اللّٰه ربکم فاعبدوه أفلا تذکرون

از حرف <فاء> در <فاعبدوه> که فاء تفریعیه است و دلالت می کند بر اینکه ما بعد فاء، برگرفته از ما قبل می باشد، برداشت فوق به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - يونس - 10 - 15 - 24

24_ اعتقاد و توجه به ربوبیت خدا ، بازدارنده آدمی از سرپیچی کردن از دستور های خدا

إني أخاف إن عصيت ربي

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 23 - 3

3_ توجه به ربوبیت خدا، گرایش دهنده آدمی به خضوع و خشوع در برابر او

و أختبوا إلى ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - يوسف - 12 - 101 - 3

ص: 359

3- یوسف (ع) با یادآوری نعمت های الهی و توجه به ربوبیت و علم و حکمت فراگیر خداوند، خویشتن را در محضر او احساس کرد.

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم. رب قد ءاتیتنی

تغییر سیاق؛ یعنی، التفات از غیبت (إن ربی... إنه هو العلیم) به خطاب (رب قد ءاتیتنی) حاوی نکاتی است از جمله اینکه یوسف(ع) با یاد کردن از نعمتهای خدادادی و توجه به ربوبیت و علم و حکمت مطلق الهی، به این حقیقت توجه پیدا کرد که خداوند حاضر و ناظر است. از این رو خود را در محضر او احساس کرد و او را مخاطب قرار داد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 30 - 5

5- توجه به نقش اصلی مشیت و تقدیر خدا در روزی انسان ها، زمینه ساز اجتناب از بخل و افراط در انفاق به بخشش همه اموال و داراییهاست.

و لاتجعل یدک مغلوله إلی عنقک . . . إن ربک یسط الرزق لمن یشاء

جمله <إن ربک...> در مقام تعلیل برای جمله <و لاتجعل یدک...> است. بنابراین مفهوم آیه چنین می شود: خداوند روزی رسان است، پس نباید از ترس تهیدستی، بخل ورزید و انفاق نکرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 28 - 10

10- توجه به ربوبیت خداوند، سوق دهنده آدمی به استغاثه و دعا به درگاه او است.

یدعون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 38 - 7

7- توجه به ربوبیت الهی و نقش آفرینی آن بر در و دیوار وجود، دارای نقشی مهم و گرایش به توحید است.

ل_کنا هو الله ربی و لا أشکر برّی أحداً

مؤمن به ربوبیت خدا است و از این تکرار استفاده می شود که توجه به صفت ربوبیت در میان دیگر صفات الهی، اثری خاص در پرهیز از شرک دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20- توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزاننده انسان به عبادت خالصانه او و پرهیز از شرکوری است .

و لا یشرک بعباده ربّه أحداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 9 - 7

7 - توجه زکریا به ربوبیت خداوند ، مایه اطمینان او به امکان و سهولت بارداری همسر نازایش در صورت اراده و خواست خداوند

قال ربّک هو علیّ هین

ص: 360

جمله <هو علیّ هین> بدون <قال ربّك> نیز معنای تامی دارد، ولی اضافه شدن آن مفید این معنا است که این سخن، گفته شخص عادی نیست که در باره نحوه آن به فکر فروروی، بلکه گفته پروردگار تو است و او که تو را از هیچ آفرید، در شیوه اعطای فرزند به شما وانمی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 21 - 9

9- توجه مریم (س) به ربوبیت خداوند، را به آسانی و امکان بارداریش به عیسی (ع) مطمئن می ساخت .

قال ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 7

7- توجه به فراگیر بودن ربوبیت خداوند بر همه آدمیان، زمینه ساز ترک پرستش غیر او است .

وإنّ الله ربّی و ربّکم فاعبدوه

جمله <إنّ الله..> تعلیل برای فاعبدوه می باشد، یعنی اعبدوا الله لآئنه ربّی و ربّکم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 3

3 - توجه به ربوبیت خداوند، زمینه ساز ترس از او است .

یٰـأیّها الناس اتّقوا ربّکم

اضافه <ربّ> به ضمیر <کم> می تواند برای رساندن این نکته باشد که خداوند، چون پروردگار شما است، از او بترسید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 15 - 12

12 - توجه به مقام ربوبی پروردگار، مایه تواضع و ستایش به درگاه وی و تنزیه او از هر کاستی و نقص است .

خرّوا سجّداً و سبحوا بحمد ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - توجه به ربوبیت خداوند ، موجب شیفتگی انسان نسبت به انجام دستورات او است .

والذین استجابوا لربهم

با توجه به توضیح برداشت قبل و به کار رفتن کلمه <رب>، می توان استفاده کرد که در اثر توجه به ربوبیت الهی، فرمان های خداوند برای انسان، سهل و آسان گشته و انسان مشتاقانه به اجرای آن خواهد پرداخت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 30 - 4

4 - توجه به ربوبیت الهی بر وجود انسان ، زداینده هر شگفتی درباره قدرت او

قالوا كذلك قال ربك

ص: 361

آوردن وصف <ربّك>، در بردارنده نوعی استدلال بر قدرت خدا می باشد؛ یعنی، آن که وجود تورا پروریده، قادر است که پیرزنی نازا را نیز بارور کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 55 - 1

1 - توجه به نمود های تدبیر و ربوبیت عالی خداوند، زداینده هر تردید درباره نعمت بخشی های الهی

فبأیّ الاء ربّك تتمازی

فای تفریع در <فبأیّ..> می رساند که با توجه به آنچه در آیات پیشین گفته شده، انتظار نمی رود کسی در رابطه با خداوند و آثار رحمت خیز او گرفتار تردید و شک باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 5

5 - توجه به ربوبیت خداوند، مایه هراس از فرجام مخالفت با او است.

و أمّا من خاف مقام ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 15

15 - توجه به ربوبیت خداوند، مایه خداترسی و پیدایش هول و هراس در دل عاقبت اندیشان

ذلک لمن خشی ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 5

5 - توجه به ربوبیت و مدبّر بودن خداوند، بازدارنده انسان از کفران نعمت ها است.

لربّه لکنود

تقدیم <لربّه>، بیانگر اهتمام به آن است؛ یعنی، شگفتا که انسان با آن که خداوند <ربّ> و <مدبّر> او است، به کفران نعمت او رو آورده است!

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 9

9 - توجّه به ربوبیت خداوند ، زمینه ساز تسبیح ، حمد و استغفار به درگاه او است .

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فلق - 113 - 1 - 11

11 - توجّه به ربوبیت خداوند و حاکمیت تدبیر او بر نظام هستی ، برانگیزاننده انسان به پناه بردن به او و اطمینان بخش و دلگرم سازنده پناهندگان است .

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ

ص: 362

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 1 - 8

8 - توجه به ربوبیت خداوند و حاکمیت تدبیر او بر امور مردم ، وادارسازنده انسان هابه استعاذه و دلگرم کننده پناهندگان به او است .

قل أعوذ ربّ الناس

آثار ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 4 - 5

5_ فرستادن آیات و معجزات، مقتضای ربوبیت خداوند و عنایت او به هدایت مردم

و ما تأتيهم من آية من آيات ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 51 - 3

3_ گرد آمدن آدمیان در پیشگاه خداوند در قیامت، مقتضای ربوبیت اوست.

أن يحشروا إلى ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 145 - 21

21_ ربوبیت و غفران و رحمت الهی مقتضی آسان نمودن تکالیف در شرایط اضطرار است.

فمن اضطر غير باغ ولا عاد فإن ربك غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 147 - 7

7_ ربوبیت الهی، مقتضی امیدبخشی به همگان و امهال و هشدار به مجرمان

فإن كذبوك فقل ربكم ذو رحمة وسعة ولا يرد بأسه عن القوم المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 2 - 3

3_ نبوت ، امری ضروری و لازم و از مقتضیات ربوبیت خدا نسبت به انسان است .

أكان للناس عجباً أن أوحينا إلى رجل منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 18، 3

3_ بعثت پیامبر اکرم (ص) و نزول قرآن ، از مقتضیات ربوبیت خدا بر انسان ها و در راستای تربیت و رشد آنان است .

ص: 363

أكان للناس عجباً أن أوحينا إلى رجل منهم . . . إن ربكم الله

18 _ پرستش خدا ، مقتضای پذیرش ربوبیت او بر انسان و جهان است .

ذلكم الله ربكم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 9 - 7

7 _ ربوبیت خداوند ، مقتضی دستگیری و هدایت پیوسته مؤمنان نیک کردار

إن الذين آمنوا . . . يهديهم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 19 - 11

11 _ امهال جوامع شرک پیشه در دنیا و تأخیر انداختن کیفر آنان به جهان آخرت ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری خدا نسبت به انسانها

و لو لا كلمه سبقت من ربك لقضى بينهم فيما فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 33 - 4

4 _ حکم الهی به محرومیت اهل فسق از گرایش به ایمان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری اوست .

كذلك حقت كلمت ربك على الذين فسقوا أنهم لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 37 - 13

13 _ ربوبیت و پروردگاری خدا ، مقتضی نزول قرآن

من رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 53 - 5

5_ ربوبیت الہی ، مقتضی تحقق قطعی وعده های اوست .

قل ای وریبہ إنہ لحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 57 - 4

4_ ربوبیت خداوند ، مقتضی نزول کتابی پندآموز ، شفابخش ، هدایتگر و رحمت بخش است .

يأيها الناس قد جاءكم موعظه من ربكم وشفاء لما في الصدور وهدى ورحمه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 61 - 9

ص: 364

9_ ربوبیت خداوند ، مقتضای نظارت همه جانبه او بر جهان هستی است .

و ما يعزب عن ربك من مثقال ذره في الأرض ولا في السماء . . . إلا في كتب مبين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 6

6_ بهره مندی فرعون و اطرافیان او از ثروت های خدادادی ، مقتضای ربوبیت الهی بود .

ربنا إنك آتيت فرعون و ملاءه زينه و أمولا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 93 - 15

15_ ربوبیت الهی ، مقتضای داوری نسبت به اختلافات مردم در قیامت

إن ربك يقضى بينهم يوم القيمة فيما كانوا فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 94 - 9

9_ ربوبیت الهی ، مقتضای نزول قرآن بر پیامبر اکرم (ص) بوده است .

لقد جاءك الحق من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 3,5

3_ محکوم شدن مکذبان آیات الهی به عذاب استیصال ، از شؤون ربوبیت الهی و مقتضای آن است .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

5_ محروم ساختن تکذیب کنندگان آیات الهی از ایمان ، سنت خدا و مقتضای ربوبیت اوست .

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك لا يؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 99 - 8

8_ مختار و آزاد بودن انسان در پذیرش و عدم پذیرش دین ، مقتضای ربوبیت خداست .

ولو شاء ربك لأمّن من في الأرض كلهم جميعاً أفأنت تكره الناس حتى يكونوا مؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 108 - 5

5_ ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن کتاب و راهنمایی مردم به وسیله آن است .

قد جاءكم الحق من ربكم فمن اهتدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 12

ص: 365

12_ حمایت خداوند از پیامبران در برابر دشمنان آنان ، مقتضای ربوبیت او و پایه قرار دادن افعالش بر حکمت و صواب است .

إني توكلت على الله ربي وربكم . . . إن ربي على صراط مستقيم

<إني توكلت . . . > متضمن حمایت خداوند از هود پیامبر می باشد و جمله <إن ربي . . . > تعلیل برای این معناست. بنابراین راستی و درستی کارهای خداوند ، اقتضا می کند که هود(ع) را در برابر دشمنانش ، حمایت کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 83 - 3

3_ کیفر ستم کاران و گنه پیشگان ، مقتضای ربوبیت خداوند و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

مسوّمه عند ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 119 - 2

2_ رحمت خدا بر بندگان ، برخاسته از ربوبیت اوست .

إلا من رحم ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 21 - 18

18_ روند حوادث و رخداد های تاریخ ، به تدبیر و تقدیر خدا و در اختیار اوست .

وقال الذی اشتریه . . . و کذلک مکّنا لیوسف فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 4

4_ بهره مندی یوسف (ع) از برهان و حجت الهی (مشاهده ربوبیت خدا و . . .) عامل عصمت او از ارتکاب گناهان

لولا أن رءا برهن ربه کذلک لنصرف عنه السوء و الفحشاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 7

7_ ربوبیت خدا بر انسانها، مقتضای تشکیل دادن قیامت و آفرینش مجدد انسان ها پس از مرگ است .

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 14

14_ نوید به مغفرت گناه بندگان و تهدید آنان به عذاب شدید، مقتضای ربوبیت خداوند است .

وإن ربك لذو مغفرة .. وإن ربك لشديد العقاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 1 - 15

ص: 366

15- ربوبیت الهی ، مقتضای بیرون آوردن بندگان خویش از گمراهی کفر ، و هدایت آنان به نور ایمان

لتخرج الناس من الظلمت إلى النور یاذن ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 7 - 3

3- افزایش نعمت در صورت شکرگزاری و تهدید به عذاب در صورت کفران نعمت ، مقتضای ربوبیت الهی

و إذ تأذن ربکم لئن شکرتم لأزیدنکم و لئن کفرتم إن عذابی لشدید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 8

8- حمایت از انبیا ، با هلاکت مخالفان ستمگر آنان ، مقتضای ربوبیت خداوند

فأوحی إلیهم ربهم لنهلکن الظالمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 23 - 7

7- مؤمنان دارای عمل صالح ، مورد عنایت پروردگار خویش بوده و ورود و جاودان ماندنشان در بهشت برخاسته از ربوبیت اوست .

أدخل الذین آمنوا... جنّات... خلدین فیها یاذن ربهم

اضافه شدن <رب> به ضمیر <هم>، که مرجع آن <الذین آمنوا> است، مشعر به معنای یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 25 - 4

4- ثمربخشی اعتقادات حق برخاسته از ربوبیت خداوند است .

توتی أکلها کلّ حین یاذن ربها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 40 - 9

9- ربوبیت الهی، مقتضی استجاب دعا و پذیرش درخواست های بندگان است.

رَبِّنا وَ تَقَبَّلْ دَعاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 25 - 2

2- ربوبیت خداوند برای انسان ها، مقتضی گردآوری آنها در روز قیامت

وَ اِنْ رَبِّكَ هُوَ يَحْشُرْهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 28 - 4

ص: 367

4- ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگویی قصه خلقت انسان برای پیامبر (ص)

و إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَأِكَةِ إِنِّي خَلَقْتُ بَشَرًا مِّن صُلْصُلٍ مِّن حَمَإٍ مَّسْنُونٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 86 - 5

5- ربوبیت خداوند ، مقتضی آفرینش عالمانه جهان است .

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 93 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضی بازپرسی و کیفر و پاداش دادن در برابر اعمال و رفتار آدمی است .

فَوَرَبِّكَ لَنَسْتَلْتَهُمْ أَجْمَعِينَ . عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 30 - 5

5- ربوبیت خداوند ، مقتضی فرو فرستادن قرآن (تعالیم دین) بر بندگان خویش

وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 42 - 7

7- ربوبیت خداوند ، شایسته توکل همه جانبه به اوست .

وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 47 - 6

6- رأفت و رحمت خداوند بر بندگان ، برخاسته از ربوبیت اوست .

فإن ربكم لرءوف رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 68 - 2

2- الهام خداوند به زنبور های عسل و هدايت آنها به ساختن خانه هاي مناسب براي خود ، به مقتضای ربوبيت اوست .

و أوحى ربك إلى النحل . . . و ممّا يعرشون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - نحل - 16 - 69 - 7,8

7- نشان دادن راه زندگي طبيعي (حرکات غريزي براي خانه سازي ، تغذيه از گياهان و توليد عسل) به زنبور های عسل ، به مقتضای ربوبيت پروردگار است .

ص: 368

فاسلکی سبیل ربّک ذللاً

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی سلوک خاشعانه و منقادانه جهان و انسان در مسیر تعیین شده از جانب او

فاسلکی سبیل ربّک ذللاً

آیه شریفه هر چند درباره زبور عسل است، ولی یاد زندگی آنان برای انسان می تواند گویای این پیام باشد که: انسان نیز مانند دیگر موجودات طبیعت، باید در مسیر پروردگارش گام بردارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 99 - 7

7- ربوبیت خداوند ، مقتضی توکل بر اوست .

و علی ربّهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 119 - 9

9- ربوبیت خداوند ، مقتضی غفران و رحمت گسترده نسبت به گناهکاران توبه کننده است .

إن ربّک للذین .. . إن ربّک من بعدها لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 124 - 9

9- تبیین نهایی حق و باطل و فیصله دادن به اختلافات بشری ، مقتضای ربوبیت الهی

و إن ربّک لیحکم .. . فیما کانوا فیه یختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 125 - 2

2- رشد و کمال پیامبر (ص) در پرتو ربوبیت الهی ، مقتضی دعوت دیگران به راه خداست .

ادع الی سبیل ربّک

واژه <رب> _ که در لغت به معنای تربیت است (مفردات راغب) _ می تواند اشاره به این جهت داشته باشد که: بهره‌وری پیامبر(ص) از ربوبیت خدا، مقتضی آن است که آن حضرت دیگران را نیز از ربوبیت خدا بهره مند سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 8 - 6

6- ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگذاشتن در رحمت خویش به روی فتنه گران مجازات شده

و لیتَّبِروا ما علواً تتبیراً . عسی ربکم أن یرحمکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 17 - 12

12- ربوبیت خداوند ، مقتضی مجازات جوامع فاسد و عصیانگر بر اساس علم و آگاهی است .

و کم أهلکنا . . . و کفی برک بذنوب عباده خبیراً بصیراً

ص: 369

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 20 - 5

5- مقام ربوبیت الهی ، مقتضی عطا و افاضه بیایی و مستمر به آدمیان

كَلَّا نَمَدَّ هـِـوْلاء و هـِـوْلاء من عطاء ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 25 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی علم و آگاهی کامل او بر حالات درونی انسانها

ربکم أعلم بما فی نفوسکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 28 - 11

11- امکانات مادی و نعمت های خداوند ، نشأت یافته از ربوبیت خدا و در جهت رشد و تکامل انسان است .

ابتغاء رحمة من ربك ترجوها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 30 - 3,4

3- ربوبیت خدا ، مقتضی مقدر کردن تفاوت روزی برای بندگان است .

إن ربك یسط الرزق لمن یشاء و یقدر

4- تفاوت روزی انسان ها ، تدبیر الهی در جهت پرورش و رشد آنان است .

إن ربك یسط الرزق لمن یشاء و یقدر

تأکید بر ربوبیت الهی در مورد <یسط> و <یقدر> می رساند که این بسط و تقدیر نشأت یافته از ربوبیت اوست (تا چرخ زندگی بچرخد و انسانها در پرتو این تفاوت آزمایش شوند و تکامل یابند).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- ارائه تعالیمی حکیمانه از سوی خداوند برای بشر ، مقتضای ربوبیت اوست .

ذَلِك مِمَّا أَوْحَى إِلَيْكَ رَبِّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 54 - 2,7

2- ربوبیت و پروردگاری خداوند ، مقتضی علم و آگاهی کامل به احوال انسانهاست .

رَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ

7- ربوبیت الهی ، مقتضی دادن پاداش و یا کیفر به انسانهاست .

رَبِّكُمْ .. . إِنَّ يَشَأُ يَرْحَمَكُم أَوْ إِن يَشَأُ يُعَذِّبِكُمْ

ص: 370

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 55 - 3

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی علم و آگاهی او به همه موجودات آسمان ها و زمین است .

رَبِّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 57 - 14، 5

5- ربوبیت خداوند ، سزاوار تقرب به اوست .

يَبْتَغُونَ إِلَيَّ رِبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ

14- امید به رحمت خداوند و ترس از عذابش ، مقتضای ربوبیت اوست .

إِلَى رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ .. و يرجون رحمته و يخافون عذابه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 60 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی احاطه کامل به همه انسانهاست .

إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 10

10- ربوبیت خداوند ، مقتضی حمایت از بندگان خویش

إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 9

9- ربوبیت الهی ، مقتضی آگاهی عمیق او به هدایت پیشگان و تمایز آنان با دیگران

فَرَبِّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَى سَبِيلًا

ذکر صفت <ربِّ> به جای اسم <الله> و یا صفات دیگر برای بیان آگاهی خداوند از گروه‌های انسانی، مشعر به نکته یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 108 - 7

7- ربوبیت کامل خداوند نسبت به انسان ها ، مستلزم تخلف ناپذیری وعده های او

سَبِّحْ رَّبَّنَا إِن كَان وَعْد رَبَّنَا لِمَفْعُولًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 40 - 3

3- ربوبیت پروردگار ، مقتضی سلب نعمت از فخر فروشان و مشرکان دل بسته به دنیا واعطای نعمتی افزون تر به موحدان

ص: 371

است ،

فَعَسَى رَبِّي أَن يُؤْتِيَنَا خَيْرًا مِّنْ جَنَّتِكَ وَيُرْسِلْ عَلَيْهَا حِسَابًا مِّنَ السَّمَاءِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 48 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضی حشر آدمیان و عرضه شدن آنان در پیش گاه پروردگار است .

و حشرنهم... و عرضوا علی ربک صفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 49 - 19، 18

18- مبرا بودن خداوند از هرگونه ظلم و بی عدالتی ، مقتضای ربوبیت او است .

و لا یظلم ربک أحدًا

19- حساب رسی و سنجش عادلانه اعمال آدمیان در قیامت ، لازمه ربوبیت خدا است .

و وضع الکتب... و لا یظلم ربک أحدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 55 - 11

11- ربوبیت و پروردگاری خدا ، مقتضی التجای انسان به درگاه وی برای طلب آمرزش است .

و یتغفروا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 57 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضی ارائه آیات ، برای رشد و تعالی بشر است .

ذکر بایات ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16- خضر (ع) با توجه دادن موسی (ع) به تدبیر فراگیر الهی، حفاظت اموال یتیمان را، برخاسته از گستردگی ربوبیت خداوند دانست.

فأراد ربّك

خضر(ع) با اضافه <ربّ> به ضمیر خطاب (ربّك) به موسی(ع) این نکته را بیان داشته است که گرچه ترمیم دیوار، به تغذیه و تربیت جسم تو کمکی نکرد، ولی مالک و مدبّر تو، مالک و مدبّر یتیمان نیز هست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- ذوالقرنین، خود را مملوک خداوند و عطیه های الهی را، برخاسته از مقام ربوبیت او می دانست.

ما مكّنتی فیہ ربّی

ص: 372

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 105 - 3

3- ربوبیت خداوند مقتضی ارائه آیات در جهت هدایت مردم است .

كفروا بآیت ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 109 - 6,7

6- ربوبیت خداوند مایه پیدایش آفریده ها و ارائه رهنمود های او است .

لكلمت ربی . . . كلمت ربی

7- پیامبر (ص) متکی به مبدأ لایزال هستی و تحت ربوبیت خاص او است .

لكلمت ربی . . . كلمت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 6 - 15

15- صالح و شایسته شدن فرزندان ، به دست خداوند و از شؤون ربوبیت او است .

یرثنی . . . واجعله ربّ رضیاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 11

11- قبول درخواست آمرزش ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

سأستغفر لك ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 48 - 13

13- ربوبیت الهی ، مقتضی اجابت دعا های بندگان است .

و ادعواربی . . . بدعاء ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 3

3- ربوبیت و تدبیر کارآمد و دقیق خداوند بر سرتاسر هستی ، دلیل منزه بودن او از نسیان

و ما كان ربك نسيًا . رب السموت والأرض و ما بينهما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 71 - 4

4- ورود همه آدمیان به جهنم ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

كان على ربك حتمًا مقضيًا

ص: 373

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 76 - 11

11- ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای پاداش به اعمال صالح

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 25 - 5

5 - شرح صدر ، بخشش خداوند و برخاسته از مقام ربوبیت او است .

قال رب اشرح لی صدری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آفرینش موجودات و هدایت آفریده ها به کمال وجودی آنها است .

ربنا الذی أعطی کل شیء خلقه ثم ھدی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 84 - 10

10 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پاداش به دارندگان نیت خیر و سبقت گیرندگان در کار نیک

و عجلت إلیک ربّ لترضی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 15

15 - خشم الهی بر مرتدان و بازگشت کنندگان به شرک و بت پرستی ، مقتضای ربوبیت او است .

أضلّھم السامریّ .. أم أردّتم أن یحلّ علیکم غضب من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - علم ، موهبتی از ناحیه خداوند و نشأت گرفته از ربوبیت او است .

وقل ربّ زدنی علماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - ارائه دلایل روشن از سوی خداوند بر رسالت پیامبران ، برخاسته از ربوبیت او است .

بـ ایه من ربّه أولم تأتھم بینه ما فی الصحف الأولى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 374

9- اتمام حجت و فرستادن پیامبران برای ابلاغ آیات الهی ، مقتضای ربوبیت الهی است .

رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 2 - 4

4- وحی الهی ، یادآوری به مردمان و نجات آنان از غفلت و بی خبری ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

مَا يَأْتِيهِمْ مِنْ ذِكْرِ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 83 - 8

8- ربوبیت الهی ، مقتضای روی آوری انسان به درگاه او به هنگام رنج و نیاز

و أَيُّوبُ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 89 - 12

12- ربوبیت خداوند ، مقتضای روی آوردن به درگاه او به هنگام نیاز

إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 92 - 5

5- ربوبیت خدا نسبت به آدمیان ، مستلزم پرستش او است .

أَنَا رَبِّكُمْ فَاعْبُدُونِ

برداشت یاد شده از تفریع <اعبدون> به <أنا ربكم> استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ربوبیت خداوند ، مقتضای رحمت بی کران و یاری بخشی بندگان است .

وَرَبُّنَا الرَّحْمَنُ الْمُسْتَعَانُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 7

7- وضع قوانین و مقررات سعادتبخش از سوی خداوند ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری او است .

وَمَنْ يَعْظَمْ حُرْمَتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 72 - 10

ص: 375

10 - ربوبیت الهی ، مقتضی پاداش به مبلغان دینی

فخراج ربّک خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 7

7 - ربوبیت خدا ، مقتضی حسابرسی اعمال و کیفر کافران

فإنّما حسابہ عند ربّہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 16 - 5

5 - تأمین خواسته های متقین در بهشت ، برخاسته از ربوبیت خداوند

لهم فیها ما یشاءون خ - لدین کان علی ربّک وعداً مسئولاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 20 - 14

14 - آزمایش انسان ها برای توانمند ساختن روحیه آنها ، به اقتضای ربوبیت خدا و ناشی از بصیرت و بینایی او به احوال آنان

و جعلنا بعضکم لبعض فتنة أتصبرون و کان ربّک بصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 31 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، مقتضی راهبری پیامبر (ص) و مؤمنان و نصرت و یاری آنان

و کفی بر ربّک هادياً و نصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 57 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حرکت انسان به سوی او و برگزیدن راه الهی (دین)

إلا من شاء أن يتخذ إلى ربه سبيلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 5,7

5 - فرستادن رسولان ، برخاسته از مقام ربوبیت و پروردگاری خداوند

فقولا إنا رسول ربّ العـلمین

7 - جهان آفرینش ، برخوردار از رشد و تکامل در پرتو ربوبیت خداوند

ربّ العـلمین

پروریدن، ایجاد حالتی است در شیء پس از حالت پیشین تا آن گاه که به حدّ تمام و کمال برسد (مفردات راغب). این معنا حکایت از حرکت تکاملی جهان دارد.

ص: 376

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 51 - 11

11 - ربوبیت الهی ، مقتضی آمرزش خطاها و گناهان بندگان مؤمن

إِنَّا نَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطِيئَاتِنَا أَنْ كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 62 - 7

7 - ربوبیت الهی ، مقتضی هدایت خلق

إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 77 - 4

4 - ربوبیت خدا ، نشانگر قدرت او در رساندن فیض به خلق

فَأِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ

آمدن <رب العالمین> در برابر ضمیر <هم> - که به بت ها بازمی گردد - می تواند اشاره به عجز و بی خاصیتی بت ها داشته باشد؛ در حالی که پروردگار جهانیان، به دلیل پروردگاری اش، در یاری رساندن به انسان ها، توانا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 82 - 7

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضی دل بستن انسان ها به مغفرت و آمرزش او در روز قیامت

رَبِّ الْعَالَمِينَ .. الَّذِي أَطْمَعُ أَنْ يَغْفِرَ لِي خَطِيئَاتِي يَوْمَ الدِّينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 113 - 6

6 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حساب رسی از اعمال بندگان است .

إن حسابهم إلا على ربّي لو تشعرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 8 - 12

12 - ربوبیت خدا بر نظام عظیم و پهناور هستی ، گواه نامحدود و منزه بودن او از هرگونه نقص و کاستی

و سبحن الله رب العالمین

وصف <رب العالمین> مشعر به علیت است؛ یعنی، چون او پروردگار همه عوالم هستی است، از هر نقص و کاستی منزه و از قرار گرفتن در مکان و محدود شدن در آن مبرا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 40 - 24,25

24 - غنا (بی نیازی) و کرم (بخشندگی) لازمه پروردگاری خداوند

ص: 377

فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ

25- ربوبیت آمیخته به غنا و کرم خداوند ، مقتضی نعمت بخشی به خلق حتی با وجود ناسپاسی آنان

و من کفر فإنّ ربّي غنيّ كريم

ارتباط <فإنّ ربّي> با <من کفر> بیانگر این نکته است که گرچه ناسپاسان، مستحق دوری از رحمت و نعمت اند؛ اما چون خداوند در مقام ربوبیت است و غنی و کریم نیز می باشد، باز بر آنان نعمت هایش را ارزانی می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 73 - 4

4- ربوبیت خداوند ، مقتضی شمول و فراگیر بودن فضل و رحمتش بر تمامی مردمان

وإنّ ربّك لذو فضل على الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 74 - 3

3- ربوبیت خدا ، مستلزم آگاهی کامل او از نهان و آشکار خلق

وإنّ ربّك ليعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 78 - 3

3- داوری میان حق پذیران و حق ناپذیران از شؤون ربوبیت خداوند

إنّ ربّك يقضى بينهم

تکیه بر وصف ربوبیت خداوند _ و نه هر اسم یا وصف دیگر _ بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 93 - 16

16- ربوبیت الهی ، مقتضی نظارت دائمی و همه جانبه او بر اعمال خلق

و ما رَبِّكَ بِعَمَّا تَعْمَلُونَ

به کار رفتن واژه <رَبِّ> به جای هر اسم یا صفت دیگر، می تواند از آن جهت باشد که صفت ربوبیت، مستلزم داشتن نظارت دائمی و همه جانبه بر کار خلق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 22 - 6

6 - راهنمایی گمشدگان ، مقتضای ربوبیت و پروردگاری خداوند

قال عسی رَبِّي أَن يَهْدِيَنِي سِوَاءَ السَّبِيلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 24 - 8

8 - سرپرستی و تأمین روزی انسان ، مقتضای ربوبیت خداوند

ص: 378

فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لَمَّا أَنْزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 37 - 3

3 - ربوبیت خدا، مقتضی داوری میان پیامبران و تکذیبگران رسالت ایشان

وَقَالَ مُوسَى رَبِّي أَعْلَمُ بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 46 - 3

3 - بعثت پیامبر (ص) و نزول قرآن بر آن حضرت، جلوه رحمت و مقتضای ربوبیت خداوند بر خلق

وَلَا كُنْ رَحِمَةً مِّنْ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 68 - 6

6 - گزینش پیامبر و تبیین وظایف خلق، از شؤون ربوبیت خداوند است.

وَرَبِّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 69 - 4

4 - آگاهی همه جانبه به نهان و آشکار مردم، از شؤون ربوبیت خداوند

وَرَبِّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ

تکیه بر وصف ربوبیت به جای هر اسم یا وصف دیگر، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 85 - 13

13 - ربوبیت خدا بر مردمان، مقتضی بعثت پیامبران برای هدایت و راهنمایی آنان

قل ربِّي أعلم من جاء بالهدى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 86 - 6

6 - بعثت پیامبران ، مقتضای ربوبیت خداوند بر خلق

و ما كنت ترجوا أن يلقى إليك الکتب إلا رحمة من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 30 - 2

2 - ربوبیت خداوند ، مقتضی دعا به درگاه او و استمداد از او است .

قال رب انصرني على القوم المفسدين

ص: 379

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 59 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اتکا و توکل همواره بر او در همه امور است .

علی ربهم یتوکلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 8 - 15

15 - ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حضور انسان ها در پیشگاه خداوند است .

وإن کثیراً من الناس بلقائ ربهم لکـفرون

ذکر وصف ربوبیت در مورد لقاءالله می تواند ناظر به برداشت بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 33 - 5

5 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پناه جستن به او در خطرات و سختی ها است .

وإذا مسّ الناس ضرّاً دعوا ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 5 - 5، 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی هدایت بندگان است .

هدی من ربهم

5 - هدایت شدن محسنان ، نشأت یافته از ربوبیت خداوند است .

أولئك علی هدی من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 2 - 5

5- ربوبیت خداوند ، مقتضی فرستادن قرآنی خلل ناپذیر و متقن است .

تنزیل الکت_ب لاریب فیه من ربّ الع_لمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 3 - 5

5- ربوبیت خداوند ، منشأ نزول کتاب آسمانی (قرآن و ...) است .

تنزیل الکت_ب ... بل هو الحقّ من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 11 - 11

11 - ربوبیت خداوند ، مقتضی بازگشت انسان ها به سوی او پس از اتمام حیات دنیوی است .

ص: 380

ثم إلى ربكم ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 10

10 - درخواست از خدا برای نجات از گرفتاری ، مقتضای ربوبیت او است .

ناکسوا رءوسهم عند ربهم ربنا أبصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 16 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، متقاضی دعا به درگاه او است .

يدعون ربهم خوفاً وطمعاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 25 - 3

3 - ربوبیت و پروردگاری خدا مقتضی حلّ نهایی اختلافات بشر است .

إن ربك هو يفصل بينهم يوم القيامة فيما كانوا فيه يختلفون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 2 - 3

3 - ربوبیت الهی ، مقتضی ارسال وحی به پیامبر (ص) است .

واتبع ما يوحى إليك من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 67 - 7

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضای اظهار تضرع به درگاه او است .

ربنا إنا أطعنا سادتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 5

5 - ربوبیت خداوند ، مقتضای استدعا به درگاه او است .

رَبَّنَا اٰتِهْم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 3 - 14، 7

7 - تحقق روز قیامت ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ

14 - ربوبیت خداوند ، مقتضای داشتن علم غیب و احاطه علمی بر همه موجودات

ص: 381

و رَّبِّي ... ع-لم الغيب لا يعزب عنه مثقال ذره ... و لا أصغر من ذلك و لا أكبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 12 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی تحت اختیار در آوردن جنیان برای سلیمان (ع)

و من الجنّ من يعمل بين يديه بإذن ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 15 - 4,8

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اعطای روزی به بندگان

من رزق ربّکم

8 - آمرزش گری خداوند ، برخاسته از ربوبیت او است .

و ربّ غفور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی نگهداری بر هر چیز است .

و ربّک علی کلّ شیء حفیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 23 - 13

13 - ربوبیت خداوند ، مقتضی اظهار حق برای بندگان

قالوا ماذا قال ربّکم قالوا الحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 26 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی جمع انسان ها در قیامت و داوری نهایی بین جریان حق و باطل

قل یجمع بیننا ربنا ثم ینفتح بیننا بالحقّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 15

15 - ربوبیت الهی ، مقتضی مؤاخذه کافران به قرآن

وقال الذین کفروا لن نؤمن به_ذا القراءان . . و لو تری إذ الظالمون موقوفون عند رب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 36 - 2

2- ربوبیت الهی ، مقتضی قبض و بسط روزی بندگان

ص: 382

إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 39 - 3

3 - ربوبیت خداوند ، مقتضی قبض و بسط روزی بندگان

إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ . . . وَيَقْدِرُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 48 - 3,9

3 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آگاهی همه جانبه او از غیب و نهان ها است .

إِنَّ رَبِّي . . . عَلَّمَ الْغَيْبِ

<عَلَّمَ الْغَيْبِ>، خبر مبتدای محذوفی مثل <هو> است که مرجع آن <رَبِّي> است.

9 - ربوبیت خداوند ، مقتضی فرو فرستادن قرآن کریم

قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ

<ال> در <الْحَقِّ> می تواند عهد بوده و به قرآن کریم (ذکر شده در آیات سابق) بازگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 50 - 7

7 - ربوبیت خداوند ، مقتضی ارسال وحی به منظور هدایت بندگان است .

وإِنِ اهْتَدَيْتُمْ فَبِمَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ رَبِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 10

10 - آمرزندگی و قدردانی از بندگان ، از شؤن ربوبیت خداوند است .

إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 16 - 6

6 - ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن پیامبران برای انسان ها

قالوا ربّنا یعلم إنّنا إلیکم لمرسلون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 58 - 5

5 - سلام و تحیت خداوند به بهشتیان ، برخاسته از ربوبیت و مهربانی او به خلق است .

سَلِّمْ قَوْلًا مِّن رَّبِّ رَحِيمٍ

برداشت یاد شده، از بیان دو صفتِ <ربِّ> و <رحیم> برای خداوند (در این آیه شریفه) به دست می آید.

ص: 383

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 57 - 5

5 - ربوبیت الهی ، مقتضی توفیق دادن و نعمت بخشیدن به بندگان مخلص خود

عباد الله المخلصین . . . و لولا نعمه ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 99 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی هدایت و راهنمایی بندگان خالص خود در صحنه های دشوار زندگی

وقال اِنّی ذاهب اِلی ربّی سیهدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 101 - 10

10 - ربوبیت الهی ، مقتضی استجابت دعای بندگان خالص است .

ربّ هب لی من الصّـلحین . فبشّرـه بغلـم حلیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 182 - 11

11 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حمد و ستایش است .

الحمد لله ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 9 - 5

5 - برگزیدن انسانی از میان توده های مردم برای دریافت وحی و رسیدن به پیامبری ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

أم عندهم خزائن رحمه ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 24 - 20

20 - ربوبیت خداوند ، مقتضی درخواست آمرزش از او است .

فاستغفر ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آمرزش است .

قال رب اغفر لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 7 - 21

ص: 384

21- ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حسابرسی اعمال بندگان

ثمَّ إلى ربِّكم مرجعکم فینبئکم بما کنتم تعملون إنَّه علیم بذات الصدور

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 9 - 9

9- ربوبیت خداوند ، مقتضی امیدواری انسان به رحمت او است .

و یرجوا رحمه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 3

3- ربوبیت الهی ، مقتضی تقوایبشگی و پرهیزکاری است .

لکن الذین اتقوا ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 22 - 8

8- هدایت انسان های حق پذیر و دارای شرح صدر ، مقتضای ربوبیت الهی است .

أفمن شرح الله صدره للإسلام فهو علی نور من ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 31 - 6

6- داوری خداوند در روز رستاخیز میان مردم ، مقتضای ربوبیت او است .

ثمَّ إنکم یوم القیامه عند ربکم تختصمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 34 - 5

5- تأمین تمامی خواسته های تقوایبشگان در آخرت ، مقتضای ربوبیت پروردگار است .

هم المَتَّقُونَ . لهم ما يشاءون عند ربِّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 54 - 3

3 - ربوبیت خداوند ، مقتضی توبه و بازگشت گنه کاران به سوی او و تسلیم شدنشان در برابر او است .

و أنیبوا إلى ربِّكم و أسلموا له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 55 - 6

6 - ربوبیت الهی ، مقتضی نزول وحی و کتاب آسمانی

أنزل إليكم من ربِّكم

ص: 385

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 75 - 21

21 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حمد و ستایش است .

الحمد لله رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 6 - 6

6 - ربوبیت الهی ، مقتضی عذاب دادن و کیفر کردن کافران حق ستیز و تکذیب کننده

و كذلك حَقَّتْ کَلِمَتُ رَبِّکَ عَلَی الذِّینِ کَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 11

11 - ربوبیت الهی ، مقتضی رحمت و علم گسترده به همه چیز است .

رَبَّنَا وَسِعْتَ کُلَّ شَیْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی پناهندگی به او در سختی ها است .

قال ... عذت برّی و ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 13

13 - ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن رسول و ارائه دین به بشر ، همراه با دلیل و برهان روشن و اثباتگر

وقد جاءکم بالبینت من ربکم

برداشت یاد شده از آمدن قید <من ربکم> استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 49 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، مقتضی انحصار دعا و درخواست از او است .

ادعوا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 55 - 15

15 - ربوبیت خداوند ، مقتضی تسبیح و حمد پیوسته او است .

و سبح بحمد ربک بالعشی و الإبکـر

ص: 386

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 64 - 15

15 - افاضه خیر ها و برکت ها بر جهانیان ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

فتبارک الله ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 65 - 19

19 - ربوبیت خداوند ، مقتضی حمد و ستایش است .

الحمد لله ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 23 - 2

2 - مقام ربوبیت و پروردگاری خداوند ، مقتضی علم فراگیر او نسبت به انسان ها و اعمال آنان

ظننتم أنّ الله لا يعلم . . . ظننتم برّکم

لحن انکار آمیز آیه و تعبیر <ظننتم> و نیز آمدن صفت <ربّ> ، نشانگر برداشت یادشده است؛ یعنی، این گونه گمان درباره <پروردگار> گمانی بی جا و ناروا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 43 - 10

10 - مقام پروردگار ، مقتضی جامعیت و برخوردارگی از بخشایش و جزادهی

إنّ ربّک لذو مغفره و ذو عقاب أليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 46 - 5

5 - عدالت در نظام مجازات و پاداش ، از شؤون ربوبیت الهی است .

و ما رَبِّكَ بظُلْمٍ مَّالِعٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 47 - 10، 3

3 - آگاهی خداوند از زمان برپایی قیامت ، لازمه ربوبیت او است .

و ما رَبِّكَ بظُلْمٍ مَّالِعٍ ... إِلَيْهِ يَرْدُ عِلْمُ السَّاعَةِ

با توجه به رجوع ضمیر <إليه> به <ربّك> در آیه قبل، برداشت بالا استفاده می شود.

10 - آگاهی به روند پیدایش میوه ها و تکوین و تولد جنین ، مقتضای ربوبیت الهی است .

و ما رَبِّكَ ... و ما تَخْرُجُ ... إِلَّا بِعِلْمِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 4 - 2

ص: 387

2- وحی و بعثت پیامبران ، مقتضای مالکیت و ربوبیت بی شریک خدا بر جهان و انسان

کذلک یوحی إلیک . . . له ما فی السموت و ما فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 15 - 24

24- ربوبیت الهی بر همگان ، مقتضی اجرای عدالت در میان همه آنان

أمرت لأعدل بینکم الله ربنا وربکم

جمله <الله ربنا> می تواند تعلیل برای <أمرت لأعدل> باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 47 - 2

2- ربوبیت خداوند ، نسبت به انسان ها و تدبیر امور آنان ، مقتضی پاسخ گویی انسان به دعوت او

استجیبوا لربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 14 - 3

3- معاد و بازگشت به سوی خداوند ، لازمه ربوبیت مدبرانه او نسبت به انسان و جهان

وإنا إلی ربنا لمنقلبون

از آیه قبل استفاده شد که هماهنگی طبیعت با نیازهای انسان یک اتفاق نیست؛ بلکه براساس تدبیر و ربوبیت خاص و عالمانه شکل یافته است. اکنون در این آیه نتیجه می گیرد که وجود همان ربوبیت حسابگر و آگاه، مستلزم آن است که حرکت انسان در طبیعت، بی فرجام نباشد و از حیطة تدبیر و ربوبیت خداوند خارج نشود؛ بلکه به سوی او بازگردد و در حلقه فرمان الهی تداوم یابد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 82 - 5

5- فرزندداری و دل مشغولی به فرزند ، ناسازگار با مقام ربوبیت عام الهی *

قل إن كان للرحمن ولد . . . سبحن رب السموت و الأرض رب العرش

یادکرد <رب السماوات . . . > در پی نفی فرزند از خدا، ممکن است اشاره به این نکته داشته باشد که فرزند، برای پدر وابستگی آور است و خداوندی که دارای ربوبیت عام می باشد، نفس ربوبیت عامش گواه بی فرزندى او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 8 - 1

1- ربوبیت یگانه خداوند بر هستی ، خود گواه الوهیت بی همتای او است .

رب السموت و الأرض . . . لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 22 - 6

ص: 388

6- ربوبیت الهی، مقتضی التجا و روی آوری به درگاه او

فدعا ربّه

از این که موسی(ع) در دعای خویش، به ربوبیت الهی توسل می جوید، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 11 - 3

3 - آیات الهی در نظام تکوین و تشریح، نشأت یافته از مقام ربوبیت و در جهت تکامل خلق

و الذین کفروا بـایـت ربهم

با توجه به این که در آیات پیشین، هم سخن از نشانه های تکوینی خدا و هم سخن از قرآن به میان آمده است؛ واژه <آیات> در این آیه می تواند به هر دو بخش اشاره داشته باشد. وصف <رب> نیز بیانگر جنبه ربوبیت و تکامل بخشی این آیات است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 15 - 9

9 - ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها، مقتضی بر پا ساختن قیامت و بازگرداندن آنان به سوی خویش

ثمّ إلی ربکم ترجعون

کاربرد وصف <رب> در آیه شریفه، گویای این نکته است که ربوبیت الهی نقشی عمده در رجعت آدمیان و حیات اخروی آنان دارد؛ یعنی، از آن جهت که خداوند، پروردگار و رشددهنده خلق است، می بایست حیات را در جهان آخرت تداوم بخشد تا خلق به کمال خویش برسند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 37 - 3

3 - ربوبیت یگانه خداوند در جهان هستی، نمودی از عظمت و کبریایی او است.

ربّ السموت وربّ الأرض... و له الکبرياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 2 - 11

11- ربوبیت الهی، مقتضی فرو فرستادن برنامه و قانون حق برای بشر

بما نزل علی محمد و هو الحق من ربهم

از ارتباط <ما نزل>، <الحق> و <من ربهم> مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 3 - 5

5- حقایق نازل شده از مقام ربوبیت الهی، مایه رشد و تعالی و مصونیت از پوچی است.

و أصلح بالهم . ذلك بأنّ... اتبعوا الحق من ربهم

وصف <رب> در آیه شریفه، مشعر به علّیت است؛ یعنی، آنچه از سوی <رب> نازل شود، جز در جهت تکامل نخواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 389

6- ربوبیت الهی، مقتضی تکامل بخشیدن به انسان ها، با ارائه دلایل روشن به ایشان

کان علی بیّنه من ربّه

وصف <ربّه> مشعر به علیت است؛ یعنی، خداوند از آن جهت که <ربّ> و پرورش دهنده است، دلایل روشنی در اختیار خلق قرار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 7 - 4

4 - ربوبیت الهی، مقتضی مجازات کافران و حق ستیزان

إنّ عذاب ربّک لوقع

از اضافه <عذاب> به <ربّ>، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 11، 6

6 - رهایی از عذاب دوزخ در پرتو ربوبیت خداوند، خود نعمتی بزرگ برای تقوایستگان

ووقیهم ربّهم عذاب الجحیم

11 - اعتراف متقین به نقش اصلی ربوبیت خداوند، در هدایت آنان به بهشت و نجات از دروخ

ف_کَهِینَ بِمَا ءَاتٰیهِمْ رَبّهم ووقیهم ربّهم عذاب الجحیم

قید <بما آتاهم..> می رساند که پارسایان بهشتی، در عین برخورداری از نعمت ها، گرفتار غفلت نشده و مغرور به تقوای خود نمی باشند؛ بلکه توجه دارند که به هر نعمتی رسیده اند و از هر بلایی که رهیده اند جز در پرتو امداد و رهنمودهای رشد آفرین خداوند و الطاف او نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 48 - 3، 7

3_ پیامبر (ص)، در پرتو ربوبیت ویژه الهی و در منظر عنایت و حمایت او

و اصبر لحکم ربّک فإِنَّک بأعیننا

7 - موضع گیری تکذیب گران در برابر پیامبر (ص) و مهلت دهی خداوند به آنان و تأخیر در مجازات آنان، قضای الهی و مقتضای ربوبیت او است .

و اصبر لحکم ربّک

<حکم> به معنای قضا است. مفسران با توجه به ارتباط آیه با آیات پیشین، بر آنند که مراد از <لحکم ربّک> قضای الهی درباره تکذیب کنندگان و افعال آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 18 - 3

3 - مشاهده آثار بزرگ ربوبی خداوند، آخرین دستاورد پیامبر (ص) در کنار <سدره المنتهی>

لقد رأی من ءایت ربّه الکبری

ص: 390

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 10 - 3

3 - ربوبیت الهی ، مقتضی التجای بندگان به او ، در دشواری ها

فدعا ربّه اُنّی مغلوب فاتتصر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 32 - 5

5 - ربوبیت الهی در حق جن و انس ، مستلزم برپا داشتن نظام حسابرسی اعمال برای آنان

سنفرغ لكم ایّه الثقلان . فبأیّء الآء ربّکما تکذّبان

ارتباط <ربّکما> با محتوای آیه قبل ، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 36 - 2

2 - ربوبیت الهی در حق خلق ، مستلزم مسدود ساختن راه هرگونه فرار از کیفر کردارشان در قیامت

یرسل علیکما شواظ من نار و نحاس . . . فبأیّء الآء ربّکما تکذّبان

از به کار رفتن وصف <ربّکما> و ارتباط آن با مفاد آیه قبل _ که بیانگر ناتوانی فرار از صحنه قیامت بود _ مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 38 - 6

6 - پایان پذیری عمر زندگی دنیا ، در راستای ربوبیت الهی برای خلق است ؛ نه زوال همیشگی آنان .

فإذا انشقت السماء . . . فبأیّء الآء ربّکما تکذّبان

با توجه به این که <انشقاق آسمان> زمینه ساز برپایی قیامت است ، خداوند با تذکر ربوبیت خویش به خلق ، یادآور شده است که این فروپاشی به معنای نابودی ابدی نیست؛ بلکه کاری در راستای ربوبیت همیشگی خدا نسبت به آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 78 - 5

5 - افاضه خیر ها و برکت ها ، برخاسته از ربوبیت خداوند

تبـرک اسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 74 - 8

8 - ربوبیت خداوند بر جهان هستی ، مقتضی تسبیح و تنزیه او است .

نحن خلقنکم . . . نحن جعلنـها تذکره . . . فسبّح باسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 6

ص: 391

6- بعثت پیامبران ، مقتضای ربوبیت خداوند و در راستای تربیت و رشد و کمال انسان ها

و الرسول يدعوکم لتؤمنوا برّبکم

<رّب> یعنی، تربیت کننده و تربیت ایجاد حالتی در شیء پس از حالت قبل است، تا آن گاه که به حد تمام و کمال برسد (مفردات راغب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 5 - 12

12 - ربوبیت خداوند ، مقتضی یاری جستن از او و التجای به درگاه وی

رّبنا علیک توکلنا .. رّبنا لاتجعلنا ... رّبنا إنّک أنت العزیزالحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 7 - 3

3 - ربوبیت خداوند ، مقتضی آگاهی همه جانبه و برتر او نسبت به احوال انسان ها است .

إنّ ربّک هو أعلم بمن ضلّ عن سبیلہ و هو أعلم بالمهتدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 19 - 4

4 - ربوبیت خداوند ، مقتضی کیفر و مجازات کافران تکذیب گر و ثروتمندان مغرور

فلاتطع المکذّبین .. أن کان ذا مال و بنین ... فطاف علیها طائف من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 50 - 3

3 - برگزیدن افرادی از میان مردم به رسالت و پیامبری ، مقتضای ربوبیت خداوند است .

فاجتبِ یه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- ربوبیت خداوند ، مقتضی بعثت پیامبران و عقوبت دشمنان ایشان است .

فعصوا رسول ربّهم فأخذهم أخذہ رابیہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 28 - 3

3- ربوبیت الهی ، مقتضی کیفر دادن گناه کاران است .

إنّ عذاب ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 41 - 5

ص: 392

5- ربوبیت خداوند نسبت به مشرق و مغرب عالم ، دلیل توانایی او بر احیای مجدد انسان ها است .

ربِّ المشرق والمغرب إنا لَنُدرِون . علی أن نبدل خیرًا منهم و ما نحن بمسبوقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 5 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی ارائه شکوائیه به درگاه او است .

قال ربّ إتی دعوت قومی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 28 - 2

2- ربوبیت خداوند ، مقتضی آمرزش خواهی از او است .

ربّ اغفر لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 17 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی یاد دائم او در دل ها است .

و من یعرض عن ذکر ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 20 - 5

5- ربوبیت بی همتای خداوند ، مقتضی انحصار خواندن و عبادت به او است .

قل إنّما أدعوا ربّی و لأشکر به أحدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 8 - 3

3- ربوبیت خداوند ، مقتضی یادکردن نام او در همه احوال

و اذکر اسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 9 - 2

2- ربوبیت خداوند ، نسبت به مشرق و مغرب عالم ، مقتضی توجه کامل خلق به او و یاد دائمی او در زندگی است .

و اذکر اسم ربّک . . . ربّ المشرق و المغرب

توصیف خداوند به <ربّ المشرق> . . . پس از توصیه به یاد دائمی او و توجه کامل به او در زندگی _ می تواند بیانگر حقیقت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 19 - 6

ص: 393

6- ربوبیت خداوند ، مقتضی در پیش گرفتن راه او (راه دین) است .

اتَّخَذَ إِلَهًا رَبًّا سَبِيلًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 10 - 5

5- ربوبیت الهی ، مقتضی برپایی قیامت و حسابرسی اعمال

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبَّنَا يَوْمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - انسان - 76 - 25 - 8

8- ربوبیت خداوند ، مقتضی ذکر و یاد همیشگی خداوند

و اذکر اسم ربِّک بکره و أصیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 36 - 2

2- خداوند ، به اقتضای ربوبیت خویش ، تقوایبندگان را از پاداش های اخروی بهره مند می سازد .

جزاء من ربِّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نبأ - 78 - 37 - 13، 6

6- پاداش رسانی به اهل تقوا در قیامت ، اقتضای تدبیر نظام هستی و لازمه ربوبیت خداوند بر جهان است .

جزاء من ربِّک . . . ربِّ السموت و الأرض و ما بینهما

13- ناتوانی همگان ، از اعمال نظر و دخالت در تصمیم گیری های جهان آخرت ، برخاسته از فراگیر بودن ربوبیت خداوند و گستردگی

رحمت او است .

ربِّ السموت و الأرض و ما بینهما الرحمن لایملکون منه خطابًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 16 - 7

7 - ربوبیت الهی ، مقتضی فرستادن پیامبران است .

إذ نادیه رَبّه

محتوای ندای خداوند _ به قرینه آیه بعد _ فرمان رسالت موسی(ع) بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 40 - 16

16 - ربوبیت خداوند ، مقتضی برخوردی سخت با هواپرستان

خاف مقام رَبّه ونهی النفس عن الهوی

در آیه شریفه ترس هر کس از ربوبیت خداوند، مقدمه نهی خود از هوا و هوس قرار داده شده است. بنابراین هواپرستان، باید از

ص: 394

خداوند به دلیل ربوبیت او، هراس داشته باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 41 - 2

2- بهشت و پاداش های اخروی ، برخاسته از مقام ربوبیت خداوند است .

من خاف مقام ربّه .. . فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 44 - 3

3- تصمیم گیری درباره امور قیامت و تعیین زمان آن ، از شؤون ربوبیت خداوند است .

إلى ربّك منتهيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تَكْوِيْر - 81 - 29 - 9،7

7- ربوبیت خداوند بر انسان ها و سلطه او بر تمام امور آنان ، علت مشروط بودن خواسته های آنان به خواست خداوند است .

و ما تشاءون إلاّ أن يشاء الله ربّ العـلمين

توصیف <الله> به وصف <ربّ العالمين>، به منزله بیان علت برای نکته مطرح شده در آیه شریفه است.

9- مشیت های الهی ، در راستای ربوبیت او بر عوالم هستی است .

إلاّ أن يشاء الله ربّ العـلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مَطْفَفِيْن - 83 - 6 - 7

7- ربوبیت خداوند ، مقتضی مجازات حرام خواران و کم فروشان

ويل للمطففين .. . يوم يقوم الناس لربّ العـلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 6 - 9

9- ربوبیت خداوند ، مقتضی وجود یافتن قیامت و ملاقات انسان ها در آن ، با خداوند است .

إلى ربِّك كدحًا فمِلْ- قیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 9

9- ربوبیت خداوند بر انسان ها ، مقتضی شناخت ذات و حالات آنان است .

إِنَّ رَبَّهٗ كَانَ بِهِ بَصِيرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بروج - 85 - 12 - 5

ص: 395

5 - سخت گیری بر کافران ، مقتضای ربوبیت خداوند و در جهت پیشبرد اهداف رسالت پیامبر (ص) است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 4 - 7

7 - ربوبیت خداوند بر انسان ها ، جلوه گر در توانا ساختن آنان بر خواندن و نوشتن

و رَبِّكَ الْأَكْرَم . الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 5 - 5

5 - ربوبیت خداوند بر انسان ، جلوه گر در آگاهی بخشیدن به او است .

و رَبِّكَ الْأَكْرَم . . . عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَم

چه این آیه خبر برای <رَبِّكَ> باشد و چه <الْأَكْرَم> خبر آن بوده و این آیه بدل برای <عَلَّمَ بِالْقَلَم> قرار داده شود، برداشت یاد شده، استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - زلزله - 99 - 5 - 4

4 - الزام زمین به افشای اخبار انسان ها در قیامت ، برخاسته از مقام ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور آنها است .

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا

تعبیر <رَبِّكَ>، گرچه خطاب به شخص پیامبر(ص) است؛ ولی در این موارد مفاد آیه شریفه اختصاص به آن حضرت ندارد، بلکه خطاب به لحاظ جنبه های بشری او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 11 - 6

6 - ربوبیت خداوند ، مقتضای حسابرسی و مؤاخذه خطاکاران است .

إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 3 - 3

3 - مالکیت خداوند بر کعبه و سیطره ربوبیت و تدبیر او بر آن ، برهان الزام قریش به عبادت او است .

فليعبدوا ربَّهٗ ذَا الْبَيْتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 4,10

4 - خداوند ، به دلیل مدبّر و مالک بودن بر امور انسان ها ، سزاوار پرستش و نماز خالصانه بندگان به درگاه او است .

فصلٌ لربِّک

10 - مالک و مدبّر بودن خداوند ، دلیل لزوم اخلاص و قصد قربت در قربانی کردن به درگاه او است .

ص: 396

فصل لربك وانحر

آثار شناخت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 4

4_ شناخت خداوند و ربوبیت فراگیرش ، موجب توکل کردن بر او و نهراسیدن از دشمنان دین

ثم لاتظرون. إني توكلت على الله ربي وربكم

توصیف خداوند به ربوبیت (ربی و ربکم) ، پس از بیان توکل بر او ، می رساند که: خداوند رب همگان است ، شایسته و بایسته این است که بر او توکل شود.

آثار عقیده به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 24

24_ اعتقاد و توجه به ربوبیت خدا ، بازدارنده آدمی از سرپیچی کردن از دستور های خدا

إني أخاف إن عصيت ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 17

17_ اعتقاد به رازقیت ، حاکمیت ، حیات بخشی و تدبیر مطلق خدا نسبت به امور جهان ، مقتضی تقوایبشگی است .

قل من يرزقكم .. فسيقولون الله فقل أفلاتتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 1 - 4

4- اعتقاد به ربوبیت خدا ، مقتضی رعایت تقوا و پرهیز از نافرمانی او

اتقوا ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 6

6 - عقیده به ربوبیت خدا، علت اصلی تهاجم و خصومت مشرکان و کافران علیه مسلمانان در عصر بعثت

إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبَّنَا اللَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 64 - 6

6 - اعتقاد به ربوبیت خداوند، مقتضی شب زنده داری و عبادت و نماز برای او است.

وَالَّذِينَ يَبْتُغُونَ لِلرَّبِّهِمْ سَجْدًا وَقِيَمًا

ص: 397

آمدن قید <لربهم> و یاد ربوبیت خدا، به جای دیگر اوصاف او همچون رحمان، می تواند گویای برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 91 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت خداوند و مالکیت او بر تمامی مظاهر هستی ، مقتضی پرستیدن یگانه او

إِنَّمَا أَمْرٌ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَذِهِ الْبَلَدِ .. وَ لَهُ كَلِّ شَيْءٍ

واژه <رب> و تعبیر <وله كلّ شیء> در حقیقت بیانگر فلسفه حصر پرستش انسان در برابر خدا است؛ یعنی، چون او پروردگار و مالک یگانه هستی است، پس عبودیت انسان باید تنها به درگاه او باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 18 - 13

13 - اعتقاد به ربوبیت الهی ، مقتضی خشیت و خداترسی است .

الذین یخشون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت خدا ، مقتضی تقوایبشگی و پروا داشتن از او است .

اتَّقُوا رَبَّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 73 - 2

2 - اعتقاد به ربوبیت الهی ، مقتضی تقوایبشگی است .

اتَّقُوا رَبَّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 8,9

8 - تصمیم فرعونیان به قتل موسی (ع) ، به خاطر اعتقاد آن حضرت به ربوبیت مطلق خداوند بود .

أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ

9 - کشتن موسی (ع) به صرف اعتقاد او به ربوبیت خداوند ، کاری نکوهیده و نابه جا در نظر مؤمن آل فرعون

أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ

از استفهام انکاری در جمله <أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا..> که در مقام تبیح عمل فرعون می باشد _ برداشت یاد شده استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت الهی ، مقتضی التجای انسان به درگاه او ، برای آمرزش گناهان

يقولون ربنا اغفر لنا

ص: 398

تعیین صفت ربوبیت (ربنا) برای درخواست غفران از درگاه الهی، بیانگر معنای یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 10 - 4

4 - اعتقاد به ربوبیت و غفارت خداوند، مقتضی استغفار و طلب آمرزش از او است.

استغفروا ربکم إِنَّه کان غفّارًا

برداشت یاد شده، از آمدن صفت <رب> و نیز از این که جمله <إِنَّه کان غفّارًا> در مقام تعلیل است، به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 6 - 8

8 - کم فروشی، ناسازگار با اعتقاد به ربوبیت خداوند بر جهان هستی

ویل للمطففین . . . یوم یقوم الناس لرب العـلمین

آثار قبول ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 16

16 - پذیرش ولایت و ربوبیت غیر خدا، فرورفتن در تاریکیهاست و پذیرش ولایت و ربوبیت خدا، راهیابی به نور است.

قل من رب السموت . . . أم هل تستوی الظلمت والنور

انکا به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 16

16 - مقام ربوبیت الهی، تکیه گاه خلق برای طلب آمرزش و تعالی از درگاه او

یقولون ربنا اغفر . . . ربنا إناک

با توجه به تکرار واژه ربنا در آیه مطلب بالا استفاده می شود.

احاطه ربوبيت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - اسراء - 17 - 102 - 4

4- آسمان ها و زمين ، تحت ربوبيت خداست .

ما أنزل هـ_وَلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 53 - 16

ص: 399

16 - احاطه ربوبیت خداوند بر هستی، گواه حقانیت پیام او و هماهنگی آن با قوانین نظام هستی

سنریمم ای-تنا .. حتی یتبین لهم أنه الحق أولم یکف بریک أنه علی کل شیء

اختلاف در ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 64 - 7

7 - ربوبیت الهی، محور اصلی اختلافات یهودیان در عصر عیسی (ع)

الذی تختلفون فیہ .. إن الله هو ربی و ربکم فاعبدوه

از ارتباط این آیه با آیه قبل، به دست می آید که آنچه مورد اختلاف یهودیان بوده است، مسأله ربوبیت الهی می باشد.

استهزاهای مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 2

2_ منکران ربوبیت خدا و کافران به قیامت از سر استهزا و ناباوری، خواهان تعجیل در فرا رسیدن عذاب های موعود

یستعجلونک بالسیئه

<استعجال> (مصدر یستعجلون) به معنای درخواست عجله است. حرف <باء> در <بالسیئه> برای تعدیه و <ال> در آن عهد ذهنی است؛ یعنی، آن بدی و مراد از آن به قرینه <قد خلت من قبلهم المثلات> عذاب است. بنابراین <یستعجلونک بالسیئه>؛ یعنی، از تو می خواهند در آوردن آن عذاب وعده داده شده تعجیل کنی.

اعتصام به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 151 - 6

6_ توجه و تمسک به ربوبیت خداوند، از آداب دعا به درگاه اوست.

قال رب

25 - امام رضا (ع) در جواب مسائل محمد بن سنان (در بیان فلسفه احکام) نوشته است: > . . . و حرم ما اهل لغير الله به . . . و لئلا يسوى بين ما تقرب به اليه وبين ما جعل عباده للشياطين والأوثان ، لأن في تسميه الله عز وجل الأقرار بربوبيته و توحيدة و ما في الاهلال لغير الله من الشرك به و التقرب به إلى غيره . . . ;

. . . خداوند، ذبيحه اى را كه هنگام ذبح، نام غير خدا بر آن برده شده، حرام کرده است تا اينكه يكسان نباشد آنچه برای خدا قربانى مى کنند و آنچه عبادت شياطين و بتها قرار مى گيرد؛ چون در نام بردن خداوند عز و جل در موقع ذبح، اعتراف به

ربوبیت خدا و توحید اوست و در نام بردن غیر خدا شرک به خدا و نزدیک شدن به غیر اوست ... <

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 86 - 3

3- مشرکان ، در قیامت به ربوبیت خدای یگانه ، اقرار می کنند .

قالوا ربّنا هـ_ؤلاء شرکاؤنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 17

17 - لزوم اعتراف به ربوبیت خداوند به هنگام سجده

فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هِرُونَ وَ مُوسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 125 - 6

6 - روی گردانان از یاد خدا ، با حضور در صحنه قیامت ، به ربوبیت خداوند اعتراف خواهند کرد .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 134 - 10

10 - گرفتاران عذاب ، ربوبیت خداوند را دریافته و به آن اعتراف خواهند کرد .

ولو أنّا أهلکنهم... لقالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 106 - 2

2 - اقرار ذلیلانه مشرکان در تنگنای دوزخ ، به ربوبیت و پروردگاری خداوند

قالوا ربّنا غلبت... قومًا ضالّین

<غلبه> (مصدر <غلبت>) به معنای چیره شدن است. <شقوقه> معادل <شقاوه> و در مقابل سعادت است. در این جا مراد از شقاوت، عوامل و اسباب آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 63 - 4

4 - اعتراف پیشوایان شرک به ربوبیت خداوند در قیامت

قال الذین حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ رَبَّنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 67 - 4

4 - کافران، در قیامت، با مشاهده آتش جهنم، به ربوبیت خداوند اعتراف می کنند.

ص: 401

یوم تقلّب وجوههم فی النار . . . وقالوا ربّنا

ماضی آوردن عبارت <قالوا ربّنا> در مقابل <يقولون یالیتنا> احتمال دارد که مربوط به زمانی باشد که هنوز در عذاب واقع نشده اند و تنها، آن را مشاهده کرده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 68 - 2

2 - کافران پیرو در قیامت ، به ربوبیت خداوند اعتراف می کنند .

وقالوا . . . ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 31 - 5

5 - اعتراف پیشوایان شرک به ربوبیت الهی در حضور مشرکان در عرصه قیامت

فحقّ علینا قول ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 61 - 2

2 - اعتراف و توجه پیروان طاغیان در دوزخ ، به ربوبیت پروردگار در هنگام درخواست از او

قالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 9

9 - اعتراف فرشتگان حامل عرش الهی ، به ربوبیت خداوند و رحمت و علم گسترده او درباره همه پدیده های عالم

ربّنا وسعت کلّ شیء رحمه و علمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 11 - 6

6- اعتراف کافران لجوج و حق ناپذیر در قیامت به ربوبیت خداوند

قالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 12 - 2

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

ربّنا اكشف عَنّا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 16 - 8

8- اعتراف شیطان به ربوبیت خداوند بر هستی

ص: 402

كَمْثَل الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ .. إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 6

6 - اعتراف انسان به ربوبیت خدا در نشئه شهود

أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 173 - 3

3 - در صورتی که واقعه اشهاد و اقرار به ربوبیت خدا تحقق نمی یافت ، آدمیان در حیات دنیا به ربوبیت و وحدانیت خدا آگاه نمی شدند .

وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ .. أَوْ تَقُولُوا إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا

التَّجَا بِه رُبُوبِيَّتِ خَدَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 80 - 2

2- التجا به ربوبیت خدا و خود را مربوب او دانستن ، از آداب دعا و نیایش

وَقُلْ رَبِّ أَدْخِلْنِي مَدْخَلَ صِدْقٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 10 - 7,8

7- اصحاب كهف ، با التجا به ربوبیت الهی ، خواهان جلب رحمت و حمایت او شدند .

فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا

8- التجا به ربوبیت الهی ، از آداب دعا و نیایش

فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - لزوم التجا به مقام ربوبیت و پروردگاری خدا به هنگام دعا و عرض نیاز

وقل رب أنزلني منزلاً مباركاً

به کارگیری کلمه <رب> در مقام عرض حاجت به جای کلمات دیگر، می تواند بیانگر برداشت فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - التجای پیامبر پس از نوح به درگاه پروردگار، پس از ناامیدی از تأثیر تبلیغاتش در مردم

قال رب انصرنی بما کذبون

ظرف <قال> محذوف است؛ یعنی، <قال بعد ما ایس من ایمانهم>. <باء> در <بما کذبون> سببیه و <ما> مصدریه (موصول حرفی) است. بنابراین <بما کذبون> به تأویل <بتکذیبهم ایّای> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 97 - 3

3 - التجا به ربوبیت الهی در دعا ، از آداب توصیه شده از سوی خدا

و قل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 107 - 2

2 - التجای دوزخیان به ربوبیت الهی ، برای اعطای فرصتی دوباره به آنان

ربّنا أخرجنا منها

<إخراج> (مصدر <أخرجنا>) به معنای بیرون بردن و <عود> (مصدر <عدنا>) به معنای بازگشتن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 9

9 - التجا به ربوبیت الهی و بر شمردن صفات رحمت آفرین او ، از آداب دعا و نیایش است .

يقولون ربّنا . . . و أنت خير الرحمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 118 - 7

7 - التجا به ربوبیت الهی و بر شمردن صفات رحمت آفرین او ، از آداب دعا و نیایش

و قل ربّ اغفر وارحم و أنت خير الرحمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 6

6- ربوبیت الهی ، پناهگاه مردان خدا در تنگناها

رَبِّ نَجْنِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 9

9- مجرمان در قیامت ، برای بازگشت به دنیا ، به ربوبیت الهی متمسک می شوند .

رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا

انذار مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 404

1_ پیامبر (ص) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونك بالسینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 13 - 1

1 - پیامبر (ص) مأمور بیم دادن به کسانی که آیات روشن توحید و ربوبیت خداوند را نپذیرفته ، از آن اعراض می کنند .

فإن أعرضوا فقل أندر تكم

آیات پیشین _ که بیانگر دلایل توحید و ربوبیت یگانه خداوند بود _ قرینه بر این است که متعلق <أعرضوا> دلایل روشن توحید و ربوبیت می باشد.

اهمیت ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 9

9 - موسی و هارون (ع) ، دعوت به پذیرش ربوبیت خداوند را سرلوحه دعوت های خویش قرار داده بودند .

بربّ هرون و موسی

اهمیت ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 16

16_ لزوم توجه به خدا و ربوبیت او ، به ویژه در مواقع خطر ارتکاب گناه

رب .. إلا تصرف عني كیدهنّ أصب إليهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 9، 3

3 - توجّه به ربوبیت خداوند ، از آداب نماز

فصل لربّك

9 - لزوم توجّه به ربوبیت خداوند ، هنگام قربانی کردن حیوانات

فصل لربّك وانحر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 4 - 2

2 - پناه بردن به خداوند و توجه به ربوبیت ، فرمان روایی و الوهیت او ، فرمانی الهی به پیامبر (ص) ، برای محفوظ ماندن آن حضرت از وسوسه های دشمن

قل أعوذ بربّ الناس . ملك الناس . إله الناس . من شرّ الوسواس الخنّاس

ص: 405

اهمیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 12

12 - نظام هستی ، نیازمند تدبیر پیوسته و مستمر خداوند است .

یدبر الأمر

به کارگیری فعل مضارع (یدبر) _ که مفید تجدد و استمرار است _ بیانگر این حقیقت است که: جهان هستی هر لحظه نیازمند به خداوند بوده و با عنایت مستمر و بیوقفه او سر پا مانده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 14

14 - جهان آفرینش ، پیوسته نیازمند تدبیر خداست .

و من یدبر الأمر فسیقولون الله

به کارگیری فعل مضارع (یدبر) _ که بیانگر استمرار است _ مفید برداشت فوق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 85 - 6

6 - مقام ربوبیت خداوند ، سزاوار درخواست یاری از او ، برای رهایی از چنگال ستمگران است .

ربنا لا تجعلنا فتنة للقوم الظلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 10

10 - طرح ربوبیت مطلق خداوند در برابر فرعون ، اولین گام مبارزه صریح موسی و هارون (ع) با وی

فأتیا فرعون فقولا إنا رسول ربّ العـلمین

تصریح موسی و هارون(ع) به این که عوالم جهان آفرینش تحت ربوبیت خدا است، می تواند اولین گام در مبارزه با فرعون و ردّ صریح

ادعای وی باشد که می گفت: <أنا ربکم الاعلی>. (79/24).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حشر - 59 - 10 - 16

16 - مقام ربوبیت الهی ، تکیه گاه خلق برای طلب آمرزش و تعالی از درگاه او

يقولون ربنا اغفر . . . ربنا انک

با توجه به تکرار واژه ربنا در آیه مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 3 - 4

4 - فرمان دریافت و قرائت قرآن به پیامبر (ص) ، برخاسته از مقام ربوبی خداوند و مایه رشد و تعالی آن حضرت

ص: 406

اقراً وربك الأكرم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 6 - 8

8 - دارا بودن مقام ربوبیت ، فرمان روایی و الوهیت ، دلیل توانایی خداوند بر حفاظت مردم از خطر وسوسه های جنیان و انسان ها است .

ربِّ الناس . ملك الناس . إله الناس ... من الجنّة والناس

اهمیت عقیده به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 3

3- عقیده به ربوبیت خداوند دارای جایگاهی ویژه در میان اعتقادات دینی

مثل الذین کفروا برّهم

ذکر ربوبیت خدا از میان سایر متعلقات ایمان، دلالت بر اهمیت آن می کند.

ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا و توجه به آن ، زمینه ساز پذیرش دعوت اوست .

للذین استجابوا لربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 15، 12

12_ باور و توجه به ربوبیت خدا وادار کننده آدمی به پرستش او

هو ربی لا إله إلا هو

15_ باور به ربوبیت خدا و یکتایی او ، گرایش دهنده آدمی به توحید در توکل

هوربی لا إله إلا هو عليه توكلت

جمله <علیه توکلت> به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او که از <هوربی> و <لا إله إلا هو> استفاده می شود.

ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا، رحمت آفرینی و مالکیتش بر روز جزا، وادار کننده آدمی به پرستش او

ص: 407

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 6

6 - باور به خالقیت و ربوبیت خدا، عامل گرایش انسان به بندگی اوست.

اعبدوا ربکم الذی خلقکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 8

8 - باور به ربوبیت خدا بر جهان آفرینش، وادار کننده آدمی به تسلیم و اطاعت خدا

أسلمت لرب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 162 - 9، 10

9 - ایمان پیامبر(ص) به ربوبیت خدا بر تمام هستی، علت اخلاص کامل و همه جانبه او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

توصیف <الله> به <رب العالمین> دلیل برداشت فوق است.

10 - باور به ربوبیت مطلق خداوند برانگیزنده انسان به اخلاص در عبادت و انجام همه امور برای او

إن صلاتی و نسکی . . . لله رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3 - باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء

جمله <هورب کل شیء> به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 62 - 4

4_ اعتقاد راسخ نوح (ع) به ربوبیت خدا بر وی ، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی بود .

و لکنی رسول من رب العلمین . أبلغکم رسلت ربی

حضرت نوح(ع) برای اینکه اشاره به علت پایداریش بر ابلاغ رسالت کند، به جای آوردن ضمیر و گفتن <رسالاته>، <رسلت ربی> گفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 121 - 3

3_ ساحران به هنگام سجده به درگاه خداوند ، ایمانشان را به ربوبیت وی اعلام داشتند .

و ألقى السحرة سجدین . قالوا ءامنا رب العلمین

ص: 408

برداشت فوق بر این اساس است که جمله <قالوا ءامنا .. > حال برای <السحره> و یا بدل اشتمال برای <القی السحره ... > باشد. بر این دو مبنا آیه مورد بحث دلالت می کند که ساحران به هنگام سجده به درگاه خدا برای اینکه توهّم نشود به فرعون سجده می کنند، ایمان خویش را به خداوند اظهار کردند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 122 - 1

1 _ ساحران دربار فرعون پس از مشاهده معجزه موسی (ع) ، به ربوبیت خدای موسی (ع) و هارون بر تمام هستی ایمان آورده و بدان اعتراف کردند .

ءامنا برب العلمین. رب موسی و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 1

1 _ فرعون در پی گرایش ساحران به رسالت موسی (ع) و ایمانشان به ربوبیت خداوند ، بشدت برآشفّت و آنان را به سبب ایمانشان توبیخ کرد .

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لكم

ضمیر در <به> هم می تواند به موسی (ع) برگردانده شود و هم می تواند به <رب> برگردانده شود. در هر صورت برداشت فوق از آیه استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 125 - 9

9 _ نجات از شرک و پذیرش ربوبیت خداوند ، عامل بی پروایی ساحران مؤمن در برابر مجازات ها و شکنجه های فرعون

إنا إلی ربنا منقلبون

در برداشت فوق جمله <إنا إلی ربنا منقلبون> توصیف تحولات عقیدتی ساحران و انقلاب درونی آنان گرفته شده است. در این صورت مراد از آن جمله، بازگشت به خدا با رها شدن از باورهای باطل و پذیرش ربوبیت وی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 164 - 10

10_ باور مصلحان یهود به ربوبیت خداوند بر بندگان ، وادارکننده ایشان به تلاش برای اصلاح جامعه و بازداري منحرفان از گناه و تجاوز

قالوا معذره إلی ربکم

برداشت فوق از آوردن اسم <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 23 - 4

4_ اعمال صالح بدون ایمان و اطمینان به ربوبیت خدا ، کارساز نیست .

إن الذین ءامنوا و عملوا الصالحات و اُخبتوا إلی ربهم أولئک أصحاب الجنة

ص: 409

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 15

15_ پذیرش ربوبیت خدا و پیروی از برنامه های پیامبران ، مانع از حاکمیت و سلطه ستمگران و سرکشان *

و تلک عاد جحدوا بأی_ت ربهم . . . واتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 26

26_ باور به ربوبیت خدا و توجه به احسان ها و نعمت های او ، زمینه ساز پرهیز از گناهان است .

معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 24 - 12

12_ بندگان خالص خدا ، از مشاهده برهان الهی (باور به ربوبیت خدا . . .) بهره مند هستند .

هم بها لولا أن رءا برهـن ربه . . . إنه من عبادنا المخلصین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 8

8_ یوسف (ع) به دلیل باور به ربوبیت و تدبیر الهی ، رحمت او را مایه ترک گناهان و بدی ها دانست و خود را ستایش نکرد .

و ما أُبرءُ نفسی إن النفس لأُمّاره بالسوء إلا ما رحم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31_ مطالعه سرگذشت یوسف (ع) ، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست .

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ باور به ربوبیت خدا بر انسان ها ، وادار کننده انسان به پذیرش قیامت و زنده شدن مردگان برای حضور در صحنه آخرت

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 18

18_ باور به توحید و ولایت خدا و ربوبیت او ، مراتبی گوناگون دارد و هر انسانی به اندازه استعدادش آن را درمی یابد .

قل من رب السموت و الأرض . . . أنزل من السماء ماء فسالت أودية بقدرها ... كذلك يضرب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 410

4_ باور به ربوبیت خداوند و توجه به آن ، زمینه ساز خشیت آدمی از اوست .

بخشون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 6

6 - ساحران با مشاهده بطلان سحرشان ، ربوبیت خداوند بر همه موجودات را باور کرده و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا ربّ هرون و موسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 4

4 - هارون ، پایداری بر توحید و ایمان به ربوبیت خداوند را ، شرط پیروزی در آزمون الهی خواند .

إنما فتنتم به و إنّ ربکم الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 49 - 10

10_ نگرش از سر تعقل و اندیشه به تحولات طبیعت و پدیده های آن ، شرط ره یافت به ربوبیت خداوند

ألم تر إلی ربّک کیف مدّ الظلّ . . . جعل لکم الیل . . . أرسل الریح . . . أنزلنا من ا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 12 - 2

2- اظهار ایمان و اقرار به ربوبیت خداوند از سوی کافران ، در تنگنا های ابتلا و عذاب

ربّنا اکشف عبّا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 32 - 3

3- ایمان باغداران یمنی ، به ربوبیت خداوند

عسی ربنا .. إلی ربنا رغبنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 3 - 5

5- ایمان و اعتراف گروهی از جن ، به ربوبیت و یکتایی خداوند پس از شنیدن آیات قرآن

وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صِـحْبَهُ وَلاَ وَلَدًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 1 - 9

9- باور به ربوبیت خداوند ، زمینه ساز پرهیز از همراه ساختن نام او با هرگونه وصف ناشایست .

ص: 411

سَبَّحِ اسْمَ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 8

8 - رزمندگانِ مجاهد، سپاسگزار خداوند و پذیرای ربوبیت او هستند.

و العَدَى ت... إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

تمجید مجاهدان از یک سو و نکوهش ناسپاسان از سوی دیگر، بیانگر آن است که مجاهدان ناسپاس نیستند.

تبیین ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 8

8\$ - هدایت مردم به خداوند و بیان ربوبیت او و ایجاد حالت خداترسی در آنان، از نخستین اهداف پیامبران است.

فَقُلْ... وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى

- هدایت مردم به خداوند و بیان ربوبیت او و ایجاد حالت خداترسی در آنان، از نخستین اهداف پیامبران است.

تداوم ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 12

12 - ربوبیت و تکامل بخشی خداوند، دارای تداوم حتی در جهان آخرت

ف_كَهَيِّنَ بِمَا آتَيْهِم رَّبَّهُمْ وَوَقَيْهِم رَّبَّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ

در صورتی که اضافه <رَبِّ> به <هم>، بیانگر ربوبیت قبلی و فعلی خداوند نسبت به بهشتیان باشد _ و نه صرفاً به لحاظ گذشته _ معلوم می گردد که جریان تکامل بخشی در جهان آخرت نیز تداوم دارد. گفتنی است که تربیت کردن _ که در واژه <رَبِّ> هست _ عبارت است از ایجاد حالتی در شیء پس از حالت قبل، تا زمانی که به حد تمام و کمال برسد. (مفردات راغب)

تذکر حاکمیت ربوبیت خدا

6\$ - توجه دادن فرعون به سیطره ربوبیت خداوند بر او، از رسالت های موسی (ع)

و أهدیک إلی ربّک فتخشی

تصریح به <ربّک> در برابر کسی که مدعی ربوبیت بر انسان ها است _ چنان چه در آیات بعد خواهد آمد _ گویای برداشت یاد شده است.

ص: 412

ترس از ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 50 - 1,4

1- فرشتگان ، همواره ، از مقام ربوبیت و قهاریت خداوند ، در خوف و هراسند .

و الملئکة ... یخافون ربهم من فوقهم

<من فوقهم> حال برای <رب> است و دلالت بر علوّ و برتری خدا می کند که حاکی از قهاریت اوست و فعل مضارع <یخافون> دلالت بر تداوم می کند.

4- مقام ربوبیت و قهاریت خداوند ، شایسته ترس و هراس است .

یخافون ربهم من فوقهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 2

2- توجه به وحدانیت خداوند ، زمینه ترس از ربوبیت او است .

ولئن سألتهم من خلق .. ليقولنّ الله ... ألم تر أنّ الله یولج ... ألم تر أنّ

سفارش به تقوا، پس از آیات اثبات کننده توحید، می تواند نکته یاد شده را برساند.

تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 6 - 7

7- از امام صادق (ع) روایت شده که فرمودند : < الکفر فی کتاب الله علی خمسة أوجه ... فمنها کفر الجحود و الجحود علی

وجهین ... فأما کفر الجحود فهو الجحود بالربوبیه و هو قول من یقول لارب و لاجنه و لانار ... قال الله عز و جل : ... إن الذین کفروا

سواء علیهم ءأنذرتهم أم لم تنذرهم لا یؤمنون ... ;

کفر در کتاب خدا به پنج معنا آمده است ... یکی از آنها کفر جحود است که دو وجه دارد: یک وجه آن، انکار ربوبیت است و آن قول

کسی است که می گوید: نه خدایی هست نه بهشتی و نه جهنمی ... خداوند فرمود: إن الذین کفروا سواء علیهم ... <

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 16

16 - شرک پیشگی و انکار ربوبیت خدا - علی رغم اعتقاد به رازقیت ، حاکمیت ، حیات بخشی و تدبیر بیوقفه خدا نسبت به امور جهان -
نشانه ای از وجود روحیه بی پروایی در انسان است .

قل من یرزقکم . . . فسیقولون اللّٰه فقل أفلاتتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 9 - 2

2 - آدمی ، به هنگام از دست دادن امکانات و موهبت های دنیوی ، از رحمت الهی مأیوس شده و تدبیر خداوند در هستی را منکر می شود

ولئن أذقنا الإنسان . . . إته لیئوس کفور

ص: 413

<کفور> می تواند از کفر _ که به معنای انکار است _ گرفته شده باشد. بر این اساس جمله <إنه ... کفور> اشاره به این دارد که: انسان در پی برخوردار شدن از نعمت و سلب آن نعمت از وی چنین می پندارد که تبدیلهای و تغییرها در هستی به دست خداوند نیست و از اختیار او بیرون است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 6

6_ انکار قیامت ، هم طراز و مساوق انکار ربوبیت خداست .

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 11

11_ انکار معاد ، انکار ربوبیت خدا و استهزای عذاب های موعود الهی ، از مصادیق ظلم است .

وإن ربك لذو مغفرة للناس على ظلمهم

از مصداقهای مورد نظر برای <ظلمهم> به قرینه <يستعجلونك> _ که گویای استهزاست _ و به قرینه آیه قبل _ که درباره انکار معاد و ربوبیت خدا بود _ مواردی است که در برداشت ذکر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 63 - 4

4 - انکار ربوبیت و یکتایی خداوند ، در عین مشاهده آیات و جلوه های خالقیت مطلق او ، نشانه وجود روح لجاجت و ستیزه جویی است .

اللّٰه الذی جعل لکم الیل . . . ذلکم اللّٰه ربکم . . . فأتی توفکون . کذلک یؤفک الذی

تکذیب ناپذیری ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 13 - 2

2 - هر یک از نعمت های زمین ، جلوه ای از ربوبیت انکارناپذیر الهی به < جن و انس > و < مرد و زن >

فَبأَيِّ ءالَاءِ رَبِّكُمَا تُكذَّبَانِ

به کار گرفتن وصف <رب>، اشاره به مطلب بالا دارد و تشبیه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس و یا مرد و زن از انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 16 - 1

1 - جلوه های ربوبیت الهی در آفرینش انسان از < خاک > و جن از < آتش >، غیر قابل انکار و تکذیب ناپذیر است .

خلق الإنسان... و خلق الجن... فَبأَيِّ ءالَاءِ رَبِّكُمَا تُكذَّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 414

1 - قوانین طبیعی حاکم بر جریان آب های زمین ، نمودی از ربوبیت انکارناپذیر الهی و غیرقابل تکذیب

مرج البحرین .. فیأیء الاء ربکما تکذبان

التقای آب های زمین و دریاها با یکدیگر و وجود حایل و مانع از هضم شدن آنها در یکدیگر، اشاره به نوعی قوانین حاکم بر آب های (شور و شیرین) دارد خداوند متعال این قوانین را، نمودی از ربوبیت انکار ناپذیر خویش دانسته است.

توسل به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 88 - 1

1_ اظهار خضوع و تذلل همراه توسل به ربوبیت خداوند و اعتراف مکرر به آن ، از آداب دعاست .

وقال موسی ربنا .. ربنا لیضلوا ... ربنا اطمس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 47 - 3

3_ تمسک و توسل به ربوبیت خداوند ، از آداب دعاست .

قال رب .. إلا تغفر لی و ترحمنی أکن من الخسرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 24 - 11

11- تمسک به ربوبیت الهی در مقام دعا و نیایش ، امری پسندیده و نیکوست .

قل ربّ ارحمهما کما ربّیانی صغیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 4 - 3، 2

2- زکریا (ع) ، در دعای خود ، به ربوبیت الهی ، توسل جست .

قال ربّ إني وهن العظم . . . ولم أكن بدعائك ربّ شقيّاً

3- توسل به ربوبيت الهى و تکرار آن ، از آداب دعا است .

قال ربّ . . . لم أكن بدعائك ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 6 - 17

17- توسل به نام مقدس < ربّ > از آداب دعا است .

واجعله ربّ رضيّاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صفات - 37 - 100 - 4

ص: 415

4 - امکان فرزندان شدن انسان با دعا و توسل به ربوبیت الهی

رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 35 - 3

3 - توسل به ربوبیت خداوند ، از آداب دعا است .

قال رَبِّ اغْفِرْ لِي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 41 - 5

5 - توسل ایوب (ع) به ربوبیت خدا ، در هنگام عرض حاجت و دعا برای رفع گرفتاری خود

إِذْ نَادَى رَبَّهُ أُنَى الْمَسْنَى الشَّيْطَانِ

جاودانگی ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 16

16 - توحید ، ولایت خدا و ربوبیت او ، حقایقی است ماندگار و شرک و پرستش غیر خدا باطلهایی است رفتنی و ناپایدار

فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً وَأَمَّا مَا يَنْفَعُ النَّاسَ

به قرینه آیات گذشته از مصادیق مورد نظر برای باطل _ که به کفها تشبیه شد شرک و پرستش غیر خداست و از مصادیق حق که نافع و ماندگار است _ توحید و اعتقاد به ربوبیت و ولایت خداوند است.

جاهلان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 87 - 1

1 - ربوبیت مطلق خداوند بر جهان هستی ، امری ناشناخته برای قوم مشرک ابراهیم (ع)

فما ظنکم برّ الع_لمین

فعل <ظن> هرگاه با حرف <با> متعدی شود، غالباً به ظن غیرصادق و بد اشعار دارد؛ یعنی، گمان شما به خدا، گمانی غیرصادق و نادرست است. گفتنی است <عالم> (مفرد <عالمین>) به مجموعه و دسته ای از موجودات گفته می شود. بنابراین <عالمین>؛ یعنی، تمامی پدیده های موجود در جهان از هر دسته و مجموعه ای.

حاکمیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 127 - 8

8 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند

ص: 416

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<العالمين> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است؛ بنابراین <رَبِّ الْعَالَمِينَ>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 145 - 8

8 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<العالمين> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <رَبِّ الْعَالَمِينَ>؛ یعنی، پروردگار همه عوالم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 22 - 2

2 - انسان ها در قیامت ، خود را به طور کامل ، مقهور ربوبیت و تدبیر خداوند خواهند دید .

و جاء رَبِّكَ

اضافه <رَبِّ> به ضمیر خطاب - که به مخاطب خاصی نظر ندارد - بیانگر آن است که آنچه برای همگان مشهود خواهد شد، جلوه های ربوبیت خداوند در هر شخص است.

حقانیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 17 - 16

16_ توحید ، ولایت خدا و ربوبیت او ، حقایقی است ماندگار و شرک و پرستش غیر خدا باطلهایی است رفتنی و ناپایدار

فأما الزبد فيذهب جفاءً و أما ما ينفع الناس

به قرینه آیات گذشته از مصادیق مورد نظر برای باطل _ که به کفها تشبیه شد شرک و پرستش غیر خداست و از مصادیق حق که نافع و ماندگار است _ توحید و اعتقاد به ربوبیت و ولایت خداوند است.

خواسته های مکذبان ربوبیت خدا

2_ منکران ربوبیت خدا و کافران به قیامت از سر استهزا و ناباوری ، خواهان تعجیل در فرارسیدن عذاب های موعود

یستعجلونک بالسیئه

<استعجال> (مصدر یستعجلون) به معنای درخواست عجله است. حرف <باء> در <بالسیئه> برای تعدیه و <ال> در آن عهد ذهنی است ؛ یعنی، آن بدی و مراد از آن به قرینه <قد خلت من قبلهم المثلات> عذاب است. بنابراین <یستعجلونک بالسیئه> ؛ یعنی، از تو می خواهند در آوردن آن عذاب وعده داده شده تعجیل کنی.

دلایل ربوبیت خدا

ص: 417

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 8

8_ قرآن دلیلی روشن بر اثبات ربوبیت خدا بر انسانهاست.

فقد جاءكم بينه من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 2

2_ اختلاف شب و روز (کوتاه و بلند شدن هر یک از آن دو در طول سال) و تغییر فصل ها، حاوی دلیلهایی روشن بر تدبیر و ربوبیت خدا نسبت به اهل زمین است.

إن فی اختلاف الّیل والنهار... لأیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 101 - 2

2_ پدیده های گوناگون در آسمان ها و زمین، آیات و نشانه های توحید و ربوبیت مطلق خدا بر جهان هستی است.

قل انظروا ماذا فی السموت والأرض و ما تغنی الّایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 3

3_ هود (ع)، معجزات متعددی را برای اثبات ربوبیت خداوند در اختیار قوم عاد قرار داد.*

و تلک عاد جحدوا بأیّت ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 29

29_ یکتایی خدا و غلبه و تسلط او بر هستی، دلیل ربوبیت و ولایت اوست.

أفأخذتم من دونه أولیاء... و هو الوحد القهّـر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 11

11 - خلقت همه موجودات هستی و هدایت آنها ، برهان ربوبیت خدا است .

رَبَّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى

تفصیل کلام موسی(ع)، به برهانی منطقی و محکم بازگشت دارد که صورت آن چنین است: <اللَّهُ رَبٌّ لَأَنَّهُ خَالِقٌ وَهَادٌ>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 12

12 - قرآن ، نشانه و دلیلی روشن بر ربوبیت خداوند بر انسان ها است .

بِآيَةٍ مِنْ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ

ص: 418

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 28 - 10

10 - موسی (ع)، ارائه دهنده دلایل روشن و بی ابهام، بر اثبات ربوبیت خداوند برای فرعونیان

وقد جاءكم بالبينات من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 61 - 7

7 - آفریش شب و روز برای تأمین نیاز های بشر، جلوه ای از ربوبیت خداوند و نشانه توانایی او بر برپا کردن قیامت

إن الساعة لأتیة .. الله الذی جعل لکم الیل لتسکنوا فیہ والنهار مبصرًا

آیه شریفه، درصدد اثبات و ارائه نشانه های درستی و راستی برپایی قیامت است که در دو آیه قبل، با صراحت به آن تأکید شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 81 - 2

2 - آفریش دام ها و کشتی ها، از نشانه ها و دلایل قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

الله الذی جعل لکم الأنعم .. وعلیها وعلی الفلک تحملون . ویریکم ءایته

از مصادیق مورد نظر آیه شریفه برای آیات الهی، دام ها و کشتی ها (موضوع بحث آیه قبل) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 18 - 5

5 - در جهان هستی، نشانه های بزرگی از ربوبیت الهی وجود دارد که جلوه گر شدن آنها برای انسان ها، حتی پیامبر خاتم (ص)، ممکن و مقدور نیست.

لقد رأی من ءایت ربّہ الکبری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 86 - 5,6

5- انسان ، اگر تحت تدبیر الهی قرار نداشته باشد ، باید بتواند با مرگ مبارزه کند .

فلولا إن كنتم غير مدينين

6- ناتوانی انسان برای گریز از مرگ ، نشانه آن است که او تحت قیمومت و تدبیر خداوند قرار دارد .

فلولا إن كنتم غير مدينين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 2 - 3

3- تکوین یافتن انسان ها از خون جامد به دست خداوند ، شاهد و دلیل ربوبیت او بر آنان است .

ربّك الذی خلق . خلق الإنسـن من علق

این آیه، بدل برای جمله <خلق> در آیه قبل و توصیف <ربّك> است.

ص: 419

ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 83 - 14

14 - توجه به ربوبیت خداوند از آداب دعا و نیایش

ربناء امننا فاکتبتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 52 - 10

10 - از آداب دعا توجه به ربوبیت خداوند در حال دعاست.

یدعون ربهم بالغدوة والعشیّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 6

6 - توجه به ربوبیت خدا بر انسانها، زمینه ساز پذیرش احکام اوست.

أتل ما حرم ربکم علیکم

از اهداف بیان ربوبیت خدا به عنوان خاستگاه تحریم شرک و ... ، این است که انسانها بدانند محرمات الهی در راستای تربیت ایشان بوده و در نتیجه زمینه پذیرش در آنان ایجاد شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 56 - 7

7 - باور به حاکمیت خداوند بر موجودات و توجه به ربوبیت او بر انسانها ، ایجاد کننده روحیه توکل در آنان است .

إنی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابّة إلاّ هوء اخذ بناصیتها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 17

17_ توجه به ربوبیت خدا ، از آداب دعاست .

قال رب . . . وإلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب إلیهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 98 - 6

6_ توجه به ربوبیت خدا از آداب دعا و استغفار است .

سوف أستغفر لکم ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 101 - 2

2_ توجه به ربوبیت خداوند از آداب دعا و نیایش است .

ص: 420

رب قد ءاتیتنی . . . توفنی مسلماً و الحقنی بالصـ لحن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 18 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا و توجه به آن ، زمینه ساز پذیرش دعوت اوست .

للذین استجابوا لربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 21 - 4

4_ باور به ربوبیت خداوند و توجه به آن ، زمینه ساز خشیت آدمی از اوست .

یخشون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 12

12_ باور و توجه به ربوبیت خدا و ادار کننده آدمی به پرستش او

هوربی لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 9

9- توجه به ربوبیت خداوند ، از آداب دعا است .

یدعون ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 10 - 4

4- زکریا (ع) ، هنگام دعا ، به ربوبیت خداوند توجه داشت .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 47 - 17

17- توجه به ربوبیت خدا، از آداب دعا و استغفار است .

سأستغفر لك ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 48 - 14

14- توجه به ربوبیت الهی و نام مقدس < ربّ > از آداب دعا است .

و ادعوا ربّی . . . بدعاء ربّی

ص: 421

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 10

10- توجه به نبود فراموشی در خداوند و ربوبیت او بر سراسر هستی ، برانگیزنده آدمی به عبادت و اطاعت او و پایداری بر آن

و ما كان ربك نسيًا . ربّ السموت ... فاعبده واصطبر لعب_دته

تفریع لزوم عبادت بر معارف ذکر شده در جملات پیشین، گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 25 - 6

6 - یاد کرد ربوبیت الهی و به زبان آوردن نام مقدس <ربّ > ، از آداب دعای به درگاه او است .

قال ربّ اشرح لی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 114 - 27

27 - ذکر نام <ربّ > در دعا ، از آداب آن است .

وقل ربّ زدنی علمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 42 - 7

7- لزوم یادکرد انسان از پروردگار و مربی خویش

بل هم عن ذکر ربّهم معرضون

توییح کافران، به دلیل روی گردانی از یاد پروردگار، مشعر به این معنا است که انسان به حکم عقل باید از یاد پروردگار و مربی خویش غفلت نوزد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 83 - 5

5- خواندن خداوند با نام < رَبِّ > ، از آداب دعا و نیایش است .

وَأَيُّوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أُنِّى مَسْنَى الضَّرِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 89 - 11

11- توجه به ربوبیت خداوند و ذکر آن به هنگام دعا ، از آداب دعا و نیایش

إِذْ نَادَى رَبَّهُ رَبِّ لَا تَذَرْنِى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 74 - 20

20_ توسل به اسم < رَبِّ > و یاد کرد ربوبیت خداوند ، از آداب دعا

و الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا .. و اجعلنا للمتقين إمامًا

ص: 422

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 79 - 7

7 - ذکر صفت ربوبیت خدا در دعا ، امری پسندیده و مطلوب

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 15 - 3

3 - توجّه به جلوه های ربوبیت خداوند ، وادارسازنده انسان به عبادت و ذکر خدا و جاری ساختن نام او بر زبان است .

و ذکر اسم ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 8

8 - توجّه به ربوبیت خداوند ، وادارسازنده انسان به تلاش برای کسب رضایت و لطف او است .

ابتغاء وجه ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 3

3 - توجّه پیامبر (ص) ، به ربوبیت و عنایت ویژه خداوند به او ، مایه اطمینان آن حضرت به قطع نشدن ارتباط الهی با او است .

ما ودّعک ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 8 - 2

2 - توجّه به ربوبیت خداوند ، برانگیزاننده انسان به ابتهال و تضرّع به درگاه او است .

و إلی ربّک فارغب

قید <إلی ربّک> متعلق به <ارغب> است. تقدیم آن و آوردن حرف <فاء> پس از آن، بیانگر نقش ربوبیت خداوند، در لزوم توجّه به او

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 14

14 - توجّه به خالقیت خداوند و ربوبیت او، برانگیزاننده انسان به همراه ساختن کارها با ذکر نام او است.

اقراً باسم ربّك الذی خلق

ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 423

1 - حمد - 1 - 2 - 4

4 - خداوند مالک و مدبر همه عالم های هستی است .

رب العلمین

عالم (مفرد عالمین) است و به مجموعه و دسته ای از موجودات گفته می شود، بنابراین <العالمین>، یعنی، همه موجودات به لحاظ مجموعه ها و دسته ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 3 - 4

4 - تدبیر هستی بر اساس رحمت الهی است .

رب العلمین. الرحمن الرحیم

توصیف خداوند به رحمانیت و رحیمیت، پس از بیان تدبیر جهان هستی به دست او، بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 5 - 17، 2

2 - ربوبیت خدا بر هستی، رحمانیت و رحیمیت او و مالکیتش بر روز قیامت، دلیل شایستگی او برای پرستش

رب العلمین. الرحمن الرحیم. ملک یوم الدین. ایاک نعبد

17 - شناخت ربوبیت خدا بر تمام هستی و باور به رحمانیت و رحیمیت او و مالکیتش بر روز جزا، تنها با امداد الهی امکان پذیر است .

الحمد لله رب العلمین . . . ایاک نستعین

شناخت ربوبیت خدا و . . . از تکالیفی است که می توان آن را از سوره حمد برداشت کرد. لذا آنها نیز متعلق <نستعین> می باشند؛ یعنی:

نستعینک علی ان نعرف ربوبیتک و . . .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 21 - 5، 2

2 - خداوند، پروردگار همه انسانهاست .

يأيتها الناس اعبدوا ربكم

5- ربوبیت خداوند بر انسان ها ، دلیل شایستگی او برای پرستش است .

اعبدوا ربکم

انتخاب <رب> به جای <الله> در <اعبدوا ربکم> به علت لزوم پرستش اشاره دارد؛ یعنی، چون خداوند رب است، شایسته پرستش است و باید عبادت شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 49 - 14

14 - آزمون انسان ها با سختی ها و نیز نعمت ها و آسایش ها برخاسته از مقام ربوبی خدا و در جهت رشد و تربیت آنان است .

وفي ذلکم بلاء من ربکم عظیم

برداشت فوق با توجه به کلمه <رب> - که به معنای مربی و مدیر است - استفاده می شود.

ص: 424

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 61 - 13

13 - قوم موسی معتقد به ربوبیت و حاکمیت خداوند بر طبیعت

فادع لنا ربک ینخرج لنا مما تنبت الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 124 - 3

3 - خداوند ، پروردگار ابراهیم (ع) و تدبیر کننده امور او

و إذ ابتلی ابرهیم ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 2

2 - التجا به مقام ربوبی خداوند ، از آداب دعا و درخواست نیازها از درگاه اوست .

رب اجعل هذا بلداً آمناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 127 - 9

9 - التجا به مقام ربوبی خداوند ، از آداب دعا به درگاه اوست .

ربنا تقبل منا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 131 - 3,7

3 - خداوند ، پروردگار ابراهیم و مدبر همه جهانهاست .

ربه . . . لرب العلمین

7 - ربوبیت خدا ، بر همه هستی ها و عوالم ، دلیل ابراهیم (ع) برای تسلیم شدنش در برابر خدا

مقتضای محاوره خداوند و ابراهیم(ع) آن بود که او در پاسخ خداوند بگوید <أَسْلَمَت لَكَ>. آوردن <لِرَبِّ الْعَالَمِينَ> به جای <لَكَ> اشاره به نکاتی دارد؛ از جمله بیان حقیقت با ارائه دلیل آن؛ یعنی، چون ابراهیم دانست که خداوند رب العالمین است، تسلیم او شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 139 - 3

3 - خداوند، پروردگار همگان (مسلمانان، اهل کتاب و...) است.

و هوربنا وربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 425

2 - بقره - 2 - 198 - 5

5_ تفضل خدا بر بندگان ، پرتوی از ربوبیت او

فضلا من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 200 - 3

3_ توجه به ربوبیت الهی ، از آداب دعا

من يقول ربنا اتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 201 - 2

2_ درخواست از مقام ربوبیت خداوندی ، از آداب دعا

ربنا اتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 258 -

1,5,7,10,11,14,17,23

1_ محاجّه و ستیز نمرود (شاه بابل) با ابراهیم (ع) ، درباره ربوبیت الهی

الم تر الى الذی حاجّ ابرهیم فی ربّه ان اتیه الله الملك

کلمه <حاجّ> از مصدر محاجّه به معنای ارائه برهان و دلیل است در مقابل حجّت و دلیل خصم و خالی از معنای مخاصمه و مجادله نیست. بنابراینچه مورّخین نوشته اند و نیز روایات دلالت دارد، پادشاه معاصر حضرت ابراهیم (ع)، نمرود (از سلاطین بابل) بوده است.

5_ محاجّه درباره وحدانیت و ربوبیت الهی و انکار آن ، علی رغم بهره مندی از داده های خداوندی ، شگفت آور و خلاف عقل سلیم است .

الم تر الى الذی حاجّ ابرهیم فی ربّه ان اتیه الله الملك

مقصود از استفهام در <الم تر...>، بیان شگفتی از چنین محاجّه و انکاری است.

7_ قدرتمداری، زمینه ساز غرور و کفر در برابر ربوبیت الهی

الم تر الى الذی... ان اتیه الله الملك

چنانچه جمله <ان اتیه...>، بیان علّت کفر و غرور نمود باشد، می توان از آن یک نتیجه کلی به دست آورد که قدرت و سلطنت، زمینه ساز غرور، کفر و... است.

10_ استدلال ابراهیم (ع) به اماته (میراندن) و احیاء (زنده کردن) پروردگار، بر وحدانیت و ربوبیت وی

اذ قال ابرهیم ربّی الذی یحیی و یمیت

11_ قانون حیات و مرگ، نشانه و پرتو ربوبیت الهی

ربّی الذی یحیی و یمیت

14_ طلوع دائمی خورشید از مشرق، جلوه ای از قدرت الهی و نشانه ربوبیت او

حاجّ ابرهیم فی ربّه... فان الله یأتی بالشمس من المشرق

17_ ثابت شدن توحید ربوبی خداوند بر نمود، پس از بیان دلایل روشن توسط ابراهیم (ع)

اذ قال ابرهیم ربّی... فبهت الذی کفر

ص: 426

23_ انسان های برخوردار از نعمت های بیشتر الهی ، سزاوارتر به درک و پذیرش ربوبیت الهی

الم تر . . ان اتیه الله الملك

گفته شده جمله <ان اتیه الله . . > به قرینه سیاق آیه به این معناست که نمرود به خاطر برخورداری از نعمت خدادادی ملک و سلطنت، باید بهتر از دیگران به ربوبیت الهی اذعان کند. چرا که ملک و سلطنت نیز پرتویی از ربوبیت و الوهیت خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 260 - 4

4_ احیای مردگان ، از شؤون ربوبیت خداوند

ربّ ارنی کیف تحیی الموتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- بقره - 2 - 285 - 3،17

3_ نزول وحی و قرآن ، ناشی از مقام ربوبیت الهی

امن الرسول بما انزل الیه من ربّه

17 - غفران الهی ، مقتضای ربوبیت خداوند

غفرانک ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 8 - 11،8

8_ عالمان ژرفنگر ، به ربوبیت الهی و افاضه هدایت و رحمت از ناحیه او ، اذعان دارند .

و الرّاسخون فی العلم یقولون . . ربّنا لا تزغ قلوبنا ... من لدنک رحمہ

11_ ربوبیت الهی ، مقتضی هدایت و رحمت و حفظ بندگان از انحراف

ربّنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 9 - 9

9- وقوع قیامت ، پرتویی از ربوبیت الهی است .

رَبَّنَا اَنْتَكَ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 15 - 5

5- پاداش متّقین ، در پرتو ربوبیت حق

لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 16 - 9، 6

6- بخشایش گناه بندگان ، جلوه ربوبیت الهی است .

ص: 427

رَبَّنَا .. فاغفر لنا

از اسناد <غفران> به مقام ربوبیت برداشت شده است.

9_ درخواست از مقام ربوبیت حق و عدم اتکای به عمل صالح خویش ، ادب دعا

رَبَّنَا اِنَّا اٰمَنَّا

همواره در قرآن، ایمان و عمل صالح با هم ذکر می شود؛ ولی در اینجا چون مقام دعاست، گوینده علی رغم دارا بودن عمل صالح <تقوا>، یادی از آن نمی کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 37 - 5,6

5_ پذیرش دعای خالصانه بندگان ، جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولِ حَسَنٍ

6_ رشد و شکوفایی استعداد های نهفته انسان ، در پرتو ربوبیت خداوند

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا .. و انبتها نباتاً حسناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 38 - 7

7_ درخواست از مقام <ربوبیت > خدا ، ادب دعا

قال ربِّ هب لي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 41 - 2

2_ توجه زکریا به ربوبیت خدا ، در هنگام دعا

قال ربِّ اجعل لي ايه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 43 - 4

4- ربوبیت الهی ، مقتضی خضوع در برابر او

اقتنی لرّبک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 49 - 3

3- ارسال رسول همراه با آیات روشنگر (معجزه) ، جلوه ای از ربوبیت خداست .

ورسولا . . . انّی قد جئتکم بایه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 50 - 9

9- ربوبیت حق ، مقتضی فرستادن انبیا ، همراه با معجزات

ص: 428

و جئتکم بایه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 51 - 2,3,4,5,7

2- عیسی (ع)، خود را چون همه مردم، موجودی نیازمند به ربوبیت خدا می دانست.

انّ الله ربی و ربکم

3- ربوبیت خداوند، جلوه ای از الوهیت او

انّ الله ربی و ربکم

4- اعتقاد به ربوبیت خداوند، مقتضی پرستش اوست.

انّ الله ربی و ربکم فاعبدوه

5- عبادت، پذیرش عملی ربوبیت خداوند است.

انّ الله ربی و ربکم فاعبدوه

7- محور دعوت عیسی (ع)، بیان ربوبیت خدا و هدایت مردم به پرستش او

انّ الله ربی و ربکم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 53 - 1,3

1- ربوبیت خداوند، مقتضی ایمان به آنچه او فرعوف رستاده است.

ربنا انما بما انزلت

3- توجه به ربوبیت خدا، برانگیزنده انسان به دعا

ربنا انما بما انزلت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 60 - 3

3_ بیان حقایق ، پرتویی از ربوبیت خداوند

الحق من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 64 - 8

8_ انحصار ربوبیت به خداوند

و لا يتخذ بعضنا بعضاً ارباباً من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 83 - 15

15_ تسلیم و اعتراف اصحاب یمین به ربوبیت الهی از روی رغبت ; و اعتراف اصحاب شمال با کراهت ، در عالم ذرّ

و له اسلم من فی السموات و الارض طوعاً و کرهاً

قال اصحاب الیمین بلی طوعاً و قال اصحاب الشّمال بلی کرهاً . . . فذلک قوله تعالی >وله اسلم من فی السموات و الارض طوعاً

ص: 429

علل الشرايع، ص 425، ح 6، ب 161؛ تفسير برهان، ج 1، ص 295، ح 1.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 9

9_ نبوت پيامبران و نزول كتب آسماني بر آنان ، پرتويي از ربوبيت الهی

و ما أوتى . . . و التّبيّن من ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 169 - 13، 16

13_ شهيدان ، پرورش يافتگان مقام ربوبي خداوند هستند .

بل احياء عند ربّهم يرزقون

16_ ارتزاق شهيدان در پيشگاه خداوند ، پرتويي از ربوبيت او

عند ربّهم يرزقون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 191 - 21

21_ ناسازگاري ربوبيت خدا با آفريش بي هدف و باطل

ربّنا ما خلقت هذا باطلاً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

3 - آل عمران - 3 - 193 -

4، 6، 7، 8، 12، 13، 14

4_ ياد هميشگي خداوند و اندیشه در آفريش ، زمينه ايمان به ربوبيت الهی

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا .. و يَتَفَكَّرُونَ ... رَبَّنَا ... فَاٰمَنَّا

6_ ایمان نیاوردن به ربوبیت خداوند ، پس از شنیدن ندای قرآن و دعوت پیامبر به آن ، نشانه بی خردی است .

رَبَّنَا اٰنَا سَمِعْنَا .. فَاٰمَنَّا

7_ پذیرش ربوبیت خداوند ، حقیقت ایمان است .

سَمِعْنَا مَنَادِيًّا يَنَادِي لِلْاِيْمَانِ اِنْ اٰمَنُوْا بِرَبِّكُمْ

تفسیر <ایمان> به پذیرش ربوبیت خداوند، دلالت می کند که اعتقاد به ربوبیت او حقیقت ایمان و یا رکن اساسی آن است.

8_ ایمان به ربوبیت خداوند ، از دعوت های اساسی انبیا

سَمِعْنَا مَنَادِيًّا يَنَادِي لِلْاِيْمَانِ اِنْ اٰمَنُوْا بِرَبِّكُمْ

12_ توجه به ربوبیت خداوند ، زمینه درخواست و انتظار آمرزش گناهان از او

رَبَّنَا فَاعْفُرْ لَنَا

13_ توجه به ربوبیت خداوند ، از آداب دعا

رَبَّنَا اٰنَا .. رَبَّنَا فَاعْفُرْ لَنَا

14_ بخشش گناهان و پوشاندن ناروایی ها ، پرتوی از ربوبیت الهی

ص: 430

رَبَّنَا فَاعْفُرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 194 - 4,5,6

4_ وفای خداوند به وعده های خویش ، جلوه ای از ربوبیت او

رَبَّنَا وَاتِّمَامِ وَعْدَتِنَا عَلَىٰ رِسَالِكَ

5_ نوید پاداش به خردمندان مؤمن از سوی خداوند ، پرتوی از ربوبیت او

رَبَّنَا وَاتِّمَامِ وَعْدَتِنَا عَلَىٰ رِسَالِكَ

6_ توجه و شیفتگی مؤمنان خردمند ، در دعا و مناجات نسبت به ربوبیت خداوند

رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا... رَبَّنَا وَاتِّمَامِ

تکرار کلمه <رَبَّنَا> از سوی خردمندان، نشانگر توجه خاص آنان به خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 195 - 2,8

2_ استجاب دعا ، جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبَّهُمْ

8_ برقراری نظام پاداش عمل و تباه نشدن اعمال خیر ، پرتوی از ربوبیت خداوند

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبَّهُمْ إِنَّي لَا أَضِيعُ عَمَلًا مِّنْكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 198 - 4

4_ توجه به ربوبیت الهی ، زمینه گرایش به تقوا

لَكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

22_ نوید پاداش و تضمین آن ، پرتوی از ربوبیت الهی نسبت به مؤمنان

لهم اجرهم عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 1 - 5

5_ آفرینش آدمیان از شخص واحد و نبودن امتیاز در خلقت آنان ، پرتویی از ربوبیت الهی نسبت به آنان

اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 65 - 6، 3، 2

2_ سوگند خداوند به ربوبیت خویش نسبت به پیامبر (ص)

ص: 431

فلا وربک

3_ خداوند ، مری و تربیت کننده پیامبر (ص)

فلا وربک

6_ ربوبیت الهی ، منشأ تربیت پیامبر (ص) برای تصدی مقام قضاوت و حکومت

فلا وربک لا یؤمنون حتی یحکموا

برداشت فوق از کاربرد کلمه <رب> و اضافه آن به ضمیر خطاب استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 75 - 17

17_ توجه به ربوبیت خدا ، از آداب دعا

ربنا اخرجنا .. و اجعل لنا من لدنک ولیاً و اجعل لنا من لدنک نصیراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 118 - 6

6_ اعتراف شیطان به ربوبیت و مالکیت خداوند نسبت به تمامی مردمان

وقال .. من عبادک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 5

5_ بعثت پیامبر (ص) و نزول قرآن پرتویی از ربوبیت الهی

قد جاءکم الرسول بالحق من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 171 - 39

39_ کفایت خداوند برای تدبیر هستی ، دلیل وحدانیت او و منزله بودنش از داشتن شریک و فرزند

انما الله اله وحد سبحانه ان يكون له ولد . . . كفى بالله وكيلا

جمله <كفى . . .> دليل دیگری است برای مطالب گذشته.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 174 - 2,5

2_ بعثت پیامبر (ص) پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به مردمان

يأيتها الناس قد جاءكم برهن من ربكم

5_ خداوند ، پروردگار تمامی انسان ها و تدبیر کننده امور آنها

يأيتها الناس قد جاءكم برهن من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 17,22

ص: 432

17 _ دستیابی مردم به روزی و درآمد های مادی ، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به آنان

بیتغون فضلا من ربهم

22 _ ربوبیت خداوند ، منشأ تفضل او به بندگان خویش

بیتغون فضلا من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 25 - 13

13 _ ربوبیت خداوند ، زمینه دعا و درخواست از او

قال رب . . . فافرق بیننا و بین القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 28 - 12،13،14،15،16

12 _ خداوند ، پروردگار تمام عوالم هستی و همه در پرتو ربوبیت او

انی اخاف الله رب العلمین

13 _ هستی ، دارای جریانانی رو به کمال در پرتو ربوبیت خداوند

رب العلمین

<رب> به معنای تربیت کننده است و تربیت یعنی ایجاد تدریجی چیزی تا آنگاه که به کمال خویش برسد.

14 _ ربوبیت الهی ، مقتضی کیفر متجاوزان

انی اخاف الله رب العلمین

ترس هابیل، به قرینه آیه بعد، از مجازات خداوند و عذاب دوزخ بوده است. بنابراین توصیف خداوند به <رب العلمین>، می رساند که چون او رب العالمین است، متجاوزان را کیفر می دهد.

15 _ توجه به ربوبیت فراگیر خداوند بر جهان هستی ، موجب ترس از او و پرهیز از گناه

انی اخاف الله رب العلمین

توصیف <الله> به <رب العلمین>، پس از بیان خداترسی هابیل، می‌رساند که وی بدان جهت از خدا هراسان بوده که خداوند را پروردگار جهانیان می‌دانسته است.

16_ ناسازگاری قتل با اعتقاد به ربوبیت خداوند بر جهان هستی

ما إنا .. انی اخاف الله رب العلمین

تعلیل اقدام نکردن به قتل به ترس از خدای رب العالمین، می‌رساند که ربوبیت خداوند بر جهان هستی چنین اقتضا می‌کند که انسانها باید در امنیت جانی بسر ببرند. بنابراین کسانی که مرتکب قتل می‌شوند، خود را به نوعی رودرروی ربوبیت خداوند قرار داده‌اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 64 - 17

17_ نزول قرآن بر پیامبر (ص)، جلوه‌ای از ربوبیت خداوند

ما أنزل إلیک من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 433

15_ نزول کتب آسمانی و تعالیم الهی ، نمودی از ربوبیت خداوند نسبت به بندگان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم

گزینش کلمه <رب>، مبین ارتباط نازل کردن کتب آسمانی با ربوبیت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ رسالت الهی پیامبر (ص) برای ابلاغ وحی ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

یا ایها الرسول بلغ ما أنزل إلیک من ربک

گزینش اسم <رب> نشانه ارتباط رسالت و وحی با ربوبیت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10_ فرمان ها و معارف نازل شده بر اهل کتاب ، در کنار تورات و انجیل ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

17_ فرمان ها ، معارف و تعالیم نازل شده بر پیامبر (ص) برخاسته از ربوبیت خداوند

ما أنزل إلیک من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4_ درخواست از مقام الوهیت و ربوبیت خداوند از آداب دعا و مؤثر در استجاب آن

قال عیسی ابن مریم اللّهم ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ تنها خداوند پروردگار ، اختیاردار عیسی (ع) و سایر مردمان

ان اعبدوا الله ربی و ربکم

5_ بیان ربوبیت خداوند بر مسیح (ع) و تمامی انسان ها از برجسته ترین تعالیم حضرت مسیح (ص)

ما قلت لهم الا ما امرتني به ان اعبدوا الله ربی و ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 15 - 8

8_ توجه به ربوبیت خداوند، مقتضی پرهیز از عصیان او

قل إني أخاف إن عصيت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 23 - 6

ص: 434

6_ اعتراف مشرکان در قیامت به الوهیت و ربوبیت خداوند

والله ربنا ما كنا مشركين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 45 - 14, 15

14_ همه جهانیان تحت ربوبیت خدا هستند.

والحمد لله رب العلمين

15_ خداوند، مالک و مدبر جهانیان است.

رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 54 - 14

14_ شمول رحمت خداوند بر مؤمنان به آیات، پرتویی از ربوبیت اوست.

يؤمنون بأيتنا .. كتب ربكم على نفسه الرحمة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 80 - 16

16_ علم محیط خداوند بر تمامی موجودات، ضامن جریان مشیت و ربوبیت خداوند در پهنه هستی است.

إلا أن يشاء .. وسع ربی کل شیء علما

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 102 - 8

8_ توجه به انحصار ربوبیت و خالقیت خداوند برانگیزنده آدمی به پرستش اوست.

ذلکم الله ربکم لا إله إلا هو خلق کل شیء فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 104 - 2

2_ ارائه آگاهی به انسان، پرتوی از ربوبیت و لطف الهی است.

قد جاءكم بصائر من ربكم

تکرار ضمیر <کم> و اضافه رب به آن بیانگر لطف خداوند به بندگانش است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 106 - 4

4_ نزول وحی از شوون ربوبیت الهی است.

ما أوحى إليك من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 435

5 - انعام - 6 - 108 - 17

17_ بازگشت همگان به سوی خداوند و آگاهی یافتن آنان از حقیقت کرده های خویش در قیامت، پرتوی از ربوبیت الهی است.

ثم إلى ربهم مرجعهم فينبئهم بما كانوا يعملون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 112 - 20

20_ جلوگیری نکردن از ستیز دشمنان با پیامبر(ص) از مظاهر ربوبیت الهی و موجب رشد و تربیت است.

ولو شاء ربك ما فعلوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 114 - 10

10_ نزول قرآن بر اساس حق، جلوه ربوبیت الهی نسبت به پیامبر(ص) است.

أنه منزل من ربك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 115 - 7

7_ اتمام دین، با بعثت پیامبر(ص) جلوه ای از ربوبیت خداوند است.

و تمت كلمت ربك صدقا وعدلا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 119 - 19

19_ آگاهی دقیق از اهل بدعت در دین و متجاوزان به حدود الهی، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربك هو أعلم بالمعتدين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 126 - 3,4

3_ پیامبر(ص) مضمول ربوبیت و عنایت ویژه خداوند است.

و هذا صراط ربك مستقيما

4_ هدایت و گمراهی از شؤون ربوبیت خداوند است.

و هذا صراط ربك مستقيما

ذکر نام مبارک <رب> پس از اشاره به هدایتگری (آن یهدیه) و اضلال الهی (یضله) بیانگر ارتباط این نام و تجلی آن با گمراهی و هدایت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 127 - 7

7_ پاداش دادن به هدایت یافتگان هشیار و متذکر، از شؤون ربوبیت خداوند است.

ص: 436

لهم دارالسلام عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 2، 1

1 _ تنها خداوند، <رب> (مالک و مدبر) انسانهاست.

أغیر الله أبغی ربا

<بغی>، مصدر <أبغی>، به معنای جستجو و طلب کردن است. کلمه <ربا> مفعول برای <أبغی> و <غیر الله> حال برای <ربا> است.

2 _ خداوند، مالک و مدبر همه هستی است.

و هورب کل شیء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 165 - 4

4 _ برتری برخی از انسانها بر برخی دیگر و تفاوت آنان در برخوردار شدن از نعمتها، تدبیری است از جانب خدا در راستای ربوبیت او بر جوامع بشری

و هورب کل شیء... رفع بعضکم فوق بعض درجت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 3 - 6

6 _ قرآن، نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند است.

من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 29 - 3

3 _ فرمان به قسط، فرمانی برخاسته از ربوبیت خداوند

قل أمر ربي بالقسط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 33 - 9

9_ تحریم کردارهای زشت و دیگر محرمات، ناشی از ربوبیت خداوند است.

إنما حرم ربی الفوحش .. ما لا تعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 44 - 5

5_ وعده ها و وعید های خداوند، برخاسته از ربوبیت او و برای رشد و تربیت انسانهاست.

قد وجدنا ما وعدنا ربنا حقاً فهل وجدتم ما وعد ربکم حقاً

ص: 437

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 54 - 14، 4، 2، 1

1_ خداوند ، آفریدگار آسمان ها و زمین و پروردگار راستین انسانهاست .

إن ربکم اللہ الذی خلق السموت و الأرض فی سته آیام

2_ تنها آفریدگار نظام هستی ، شایسته ربوبیت و تدبیر امور انسانهاست .

إن ربکم اللہ الذی خلق السموت و الأرض

4_ خداوند پس از آفرینش آسمان ها و زمین (نظام هستی) با استیلا بر عرش ، به تدبیر امور آنها پرداخت .

ثم استوی علی العرش

14_ افزایه خیر ها و برکت ها بر جهانیان ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

تبارک اللہ رب العلمین

16_ تمامی موجودات جهان هستی ، تحت ربوبیت خداوند هستند .

اللہ رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 55 - 9، 2

2_ شناخت ربوبیت الهی ، مستلزم روی آوری انسان به دعا به درگاه اوست .

إن ربکم اللہ الذی ... ادعوا ربکم تضرعاً

بیان ضرورت دعا پس از بیان ربوبیت خداوند و تدبیر جهان هستی از سوی او می تواند اشاره به برداشت فوق داشته باشد.

9_ توجه به ربوبیت خداوند ، برانگیزنده آدمی به دعا به درگاه او

ادعوا ربکم

هدف از بیان ربوبیت خدا به انسانها، در ضمن دعوت آنان به دعا به درگاه او، ایجاد انگیزه دعا در ایشان است. یعنی باور به ربوبیت خدا همان و روی آوری به درگاه او همان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 56 - 5

5_ هراس از مقام ربوبی خدا و نعمت او و امید داشتن به رحمت وی ، از آداب دعا و نیایش به درگاه خداوند است .

و ادعوه خوفاً و طمعاً

هر یک از <خوفاً> و <طمعاً> مصدری است به معنای اسم فاعل و حال برای فاعل <ادعوه> می باشد. یعنی <ادعوه خائفین و طامعین>. متعلق <طمعاً> به قرینه فراز بعد رحمت خداست و در مقابل، متعلق <خوفاً> نعمت خدا و دوری از رحمت او خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 58 - 3

3_ موجودات در پرتو ربوبیت خداوند به ثمر می نشینند و بازدهی دارند .

یخرج نباته یاذن ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 438

9_ خداوند ، پروردگار و مدبر تمامی هستی است .

رب العلمین

10_ رسالت پیامبران در راستای ربوبیت خداوند بر تمام هستی است .

و لکنی رسول من رب العلمین

انتخاب <رب العالمین> از میان دیگر اسما و صفات خداوند، به عنوان ارسال کننده پیامبران، اشاره به این نکته دارد که رسالت پیامبران در ارتباط با ربوبیت خدا بر تمام جهان هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6_ دین و معارف الهی ناشی از مقام ربوبی خداوند و برای رشد و تعالی انسانهاست .

آن جاءکم ذکر من ربکم

<من> در <ذکر من ربکم> برای ابتدای غایت است. یعنی معارف دین از مقام ربوبی سرچشمه گرفته است. و اضافه <رب> به <کم> می رساند که نزول آن معارف در راستای ربوبیت خدا بر انسانها و برای تربیت آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8_ خداوند ، پروردگار و مدبر تمامی هستی است .

رب العلمین

9_ رسالت پیامبران در راستای ربوبیت خداوند بر تمامی هستی است .

و لکنی رسول من رب العلمین

انتخاب <رب العلمین> از میان دیگر صفات خداوند به عنوان ارسال کننده پیامبران اشاره به این نکته دارد که رسالت پیامبران در ارتباط با ربوبیت او بر تمام هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7_ دین و معارف الهی ناشی از مقام ربوبی خداوند و برای رشد و تعالی انسانهاست .

أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 4,5

4_ کیفر حق ناپذیران ، در راستای ربوبیت الهی بر جامعه انسانی است .

قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ

5_ سوق دادن مردم به جایگاه بایسته آنان ، پرتویی از ربوبیت خداوند بر ایشان است .

قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 439

14 - ارائه دلیل برای هدایت مردم ، پرتوی از ربوبیت خداوند بر آنان

بینه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - فرمان های خداوند برخاسته از ربوبیت او و برای رشد و تعالی انسانهاست .

عن أمر ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - ارائه دلیلی روشنگر از سوی خداوند ، برخاسته از ربوبیت اوست .

قد جاء تکم بینه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - شعیب (ع) ، علم مطلق خداوند را دلیل پذیرش ربوبیت وی و تسلیم در برابر مشیتهايش دانست .

قال ... إلا أن یشاء الله ربنا وسع ربنا کل شیء علماً

23 - توجه به ربوبیت خدا و علم همه جانبه او ، مستلزم توکل کردن بر وی و پایداری در برابر تهدید دشمنان

وسع ربنا کل شیء علماً علی الله توکلنا

27 - داوری خداوند میان انسان ها ، جلوه ای از ربوبیت او نسبت به ایشان است .

ربنا افتح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2_ رسالت انبیا در راستای تدبیر جهان و ربوبیت خداوند بر هستی است .

إني رسول من رب العلمين

موسی با توصیف خداوند به پروردگار هستی به عنوان منشأ رسالت خویش، به این نکته اشاره دارد که رسالتش در راستای ربوبیت خداوند بر جهان هستی است. یعنی رسالت انبیا با تدبیر کل جهان پیوند دارد.

4_ خداوند ، مالک و مدبر همه عالم های هستی

رب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 8،6

6_ دلایل و معجزات موسی (ع) ، موهبتی الهی پیشاروی فرعونیان و نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند

قد جئتكم ببينه من ربكم

8_ ربوبیت خداوند بر تمام هستی و نیز بر فرعون و بزرگان دربارش ، مورد تأکید موسی در محاوراتش با فرعون

ص: 440

إني رسول من رب العلمين . . . قد جئتكم بينه من ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 121 - 5,6,1

1_ ساحران با مشاهده معجزه موسى (ع) ربوبیت خداوند را بر تما هستی باور کردند و به آن ایمان آوردند .

قالوا ءامنا برب العلمين

5_ خداوند ، تدبیرکننده تمام هستی است .

ءامنا برب العلمين

6_ ربوبیت مطلق خداوند ، مهمترین و بارزترین پیام موسی (ع) برای مردم کافر عصر خویش

قالوا ءامنا برب العلمين

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 126 - 7,15

7_ ربوبیت خداوند بر بندگان مایه هدایت آنان به وسیله آیات و نشانه های خویش

ءامنا بايت ربنا لما جاءتنا

15_ توسل به ربوبیت خداوند از آداب دعا به درگاه اوست .

ربنا أفرغ علينا صبراً

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 129 - 8

8_ نابودی فرعونیان و به حاکمیت رسیدن بنی اسرائیل ، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به آنان

عسى ربكم أن يهلك عدوكم ويستخلفكم فى الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 134 - 9

9_ استجابت دعا، از شؤون ربوبی خداوند است .

ادع لنا ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 149 - 5

5_ شمول رحمت خدا بر بندگان و آمرزش گناه آنان جلوه ای از ربوبیت خداوند بر بندگان است .

لئن لم یرحمنا ربنا ویغفر لنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 151 - 9

9_ موسی (ع) با توجه به ربوبیت خدا و توصیف او به <أرحم الراحمین>، خواسته های خویش را از وی تقاضا کرد .

و أنت أرحم الراحمین

ص: 441

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 152 - 4

4_ کیفر های خداوند برخاسته از ربوبیت اوست .

سینالهم غضب من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 167 - 3

3_ ذلت و خواری یهودیان با مسلط ساختن مردمی بر آنان ، پرتوی از ربوبیت خدا بر پیامبر (ص) و در راستای تقویت و گسترش آیین وی

وإذ تأذن ربك

برداشت فوق از کلمه <رب> و اضافه شدن آن به ضمیری که برای خطاب به پیامبر(ص) به کار رفته، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 14، 7، 4، 2

2_ خداوند پس از خلقت هر انسان ، حقیقت وی را در ارتباط با ربوبیت الهی بر او آشکار می سازد .

وإذ أخذ ربك . . . و أشهدهم علی أنفسهم ألسنت بریکم

<أشهدهم علی کذا> یعنی او را حاضر کرد تا وجود امری یا تحقق فعلی را ببیند و بر آن آگاه شود تا به هنگام لزوم گواهی دهد. بنابراین <أشهدهم علی أنفسهم>، یعنی خداوند انسانها را به وجود خودشان حاضر کرد تا خود را ببینند. جمله <ألسنت بریکم> (آیا پروردگار شما نیستم)، بیان می دارد که مراد از شهود خویش، دیدن خود در ارتباط با ربوبیت خداوند است. یعنی خود را ببینند و دریابند که وجودشان وابسته به خداوند و ربوبیت اوست.

4_ هر انسانی در نشئه شهود به گونه ای محسوس ربوبیت و وحدانیت خداوند را دریافته است .

و أشهدهم علی أنفسهم ألسنت بریکم قالوا بلی

7_ آگاهی انسان در نشئه حجاب به ربوبیت خداوند ، برخاسته از آگاهی او در نشئه شهود است .

أشهدهم علی أنفسهم . . . أن تقولوا یوم القیمه إنا كنا هذا غفلین

<أن تقولوا .. > به تقدیر <لام> و <لا>ی نافیه است. یعنی <لأن لا تقولوا> (ما مسأله اشهاد را عملی کردیم تا روز قیامت نگویید از ربوبیت خدا غافل بودیم.) این تعلیل می رساند که اگر مسأله اشهاد نبود، حجت بر انسانها تمام نبود و خداوند آنها را به خاطر غفلت از ربوبیتش مؤاخذه نمی کرد. از لوازم این معنا آن است که آگاهی بالفعل انسانها نسبت به خدا به خاطر مسأله اشهاد می باشد.

14_ آدمی در قیامت به علم حضوری درمی یابد که خداوند پروردگار اوست .

إنا كنا هذا غفلين

اشاره به ربوبیت خدا با کلمه <هذا> گویای آن است که انسان در قیامت خود را در پیشگاه خداوند حاضر می یابد. یعنی علم حضوری و شهودی به او پیدا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 173 - 1

1_ وجود نشئه شهود و آگاه شدن آدمی به ربوبیت و وحدانیت خدا در آن نشئه ، از میان برنده هر گونه عذر و بهانه ای برای

ص: 442

روی آوری به شرک

و أشهدهم علی أنفسهم . . . أو تقولوا إنما أشرك ءاباؤنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 203 - 8،10

8_ قرآن کتابی نشأت گرفته از مقام ربوبی خداوند

إنما أتبع ما یوحی إلیّ من ربی

10_ قرآن و روشنگری های آن پرتویی از ربوبیت خدا و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

هذا بصائر من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 205 - 1،2

1_ خداوند از پیامبرش خواست تا متوجه مقام ربوبی وی بوده و او را در دل و جان خویش یاد کند .

و اذکر ربک فی نفسک

2_ خشوع در برابر خدا و هراس از مقام ربوبی او ، از آداب توجه به خدا و یاد کردن اوست .

و اذکر ربک فی نفسک تضرعا و خیفه

<تضرع> به معنای خشوع و اظهار کوچکی است و <خیفه> به معنای ترسیدن و هراس داشتن است. <تضرعا> و <خیفه> مصدر و در آیه شریفه به معنای اسم فاعل (متضرعا) و (خائفًا) می باشند. یعنی: یاد کن پروردگارت را با حالت خشوع و هراس.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 5 - 3،4

3_ تقدیر خداوند بر وقوع جنگ بدر ، در جهت تدبیر امور پیامبر (ص) و در راستای پیشبرد رسالت وی

أخرجک ربک من بیتک بالحق

<رب> به معنای مدبر و مربی است و اضافه آن به <ک> در جمله <کما أخرجک ربک> می رساند که از اهداف تقدیر الهی بر خروج

پیامبر(ص)، تدبیر امور وی بوده که طبعاً برای تکمیل رسالت او بوده است.

4_ اقدام پیامبر (ص) به جنگ بدر، اقدامی به حق و تحت تدبیر و ربوبیت خداوند

كما أخرجك ربك من بيتك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 2 - 12

12_ خدا، پروردگار و مربی آدمیان است .

عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- یونس - 10 - 3 - 14، 11، 1

1_ خدا، پروردگار و مربی انسانهاست .

ص: 443

إن ربكم الله

11 _ تدبیر امور آسمان ها و زمین در دست خداوند است .

الذی خلق السموت و الأرض . . . یدبر الأمر

14 _ وجود وسایط و عوامل (شفیعان) برای خدا در تدبیر امور نظام هستی

یدبر الأمر ما من شفیع إلا من بعد إذنه

19 _ تنها خداوند خالق مدبر ، پروردگار انسان ها و شایسته پرستش است .

الله الذی خلق . . . ثم استوی . . . یدبر الأمر . . . ذلکم الله ربکم فاعبدوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 15 - 23

23 _ خدا پروردگار آدمیان است .

إن عصیت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 19 - 10

10 _ خدا ، پروردگار و مربی انسانهاست .

و لو لا کلمه سبقت من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 2

2 _ خدا ، رب و پروردگار حقیقی آدمیان است .

فذلکم الله ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 37 - 12

12_ خدا، پروردگار جهانیان است .

من رب العلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 57 - 5

5_ خداوند، رب و پرورش دهنده همه انسانهاست .

يأیها الناس قد جاء تکم موعظه من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 67 - 6

6_ ربوبیت و تدبیر امور انسان در دست خداوند است .

هو الذی جعل لکم اللیل لتسکنوا فیه و النهار مبصراً

ص: 444

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 12 - 12

12_ خداوند ، نگهبان همه چیز و تدبیر کننده آن است .

و الله على كل شيء وكيل

<وکیل> به کسی گفته می شود که کار دیگری را به عهده گرفته است و چون در آیه شریفه با <علی> متعدی شده معنای حفاظت و نگهداری نیز در آن اشراب شده است. بنابراین جمله <والله علی...> اشاره به این معنا دارد که: خداوند عهده دار، حافظ و نگهبان امور همگان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 5

5_ خداوند ، پروردگار همگان و مدبر امور ایشان است .

علی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 28 - 3

3_ خداوند ، مربی پیامبران و مدبر امور ایشان است .

إن كنت علی بیته من ربی

برداشت فوق ، با توجه به گزینش اسم <رب> _ که به معنای مدبر و مربی است _ استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 34 - 11

11_ خداوند ، پروردگار انسان ها و تدبیرکننده امور ایشان است .

هوربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3_ خداوند، پروردگار و مالک همه انسان ها و مدیر امور ایشان است .

علی الله ربی و ربکم

10_ ربوبیت فراگیر خداوند ، سیطره او بر همه جنبندگان و ضرورت توکل بر او ، از تعالیم حضرت هود (ع)

ینی توکلت علی الله ربی و ربکم ما من دابّه إلاّ هو ءاخذ بناصیتها

11_ افعال خداوند و تدبیرات او ، به تمامی براساس حکمت و بر طریق صواب است .

إن ربی علی صراط مستقیم

بر صراط مستقیم بودن شخص ، به معنای راستی و درستی کارهای اوست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13_ مالک و مربی بودن خداوند بر همه چیز ، مستلزم مراقبت و حفاظت کامل او ، از آنهاست .

إن ربی علی کل شیء حفیظ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 63 - 3

3_ خداوند ، مربی پیامبران و مدبر امور ایشان است .

إن كنت علی بیّنه من ربی

برداشت فوق ، با توجه به گزینش اسم <رب> - که به معنای مدبر و مربی است - استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 66 - 13،14

13_ خداوند ، مربی پیامبر (ص) و مدبر امور اوست .

إن ربک

14_ قدرت شکست ناپذیر خداوند ، پشتوانه پیشبرد هدف های رسالت و تدبیر امور نبوت رسول خداست .

إن ربک هو القوی العزیز

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 81 - 6

6_ لوط (ع) تحت تربیت خداوند و برخوردار از حمایت او بود .

إنارسل ربک

برداشت فوق ، از <ربک> (مدبر و مربی تو) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 88 - 3

3_ خداوند ، مربی پیامبران و تدبیر کننده امور ایشان است .

إن كنت علی بیّنه من ربی

<رب> به معنای مدبّر و مربی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - 110 - 11 - هود - 8

8_ مصالح جوامع بشری و تدبیر امور انسان ها ، مایه تقدیر خداوند بر داوری نکردن او میان حق گرایان و باطل اندیشان ، در عرصه حیات دنیاست .

لولا کلمه سبقت من ربک لقضی بینهم

برداشت فوق ، از کلمه <رب> _ که به معنای مدبّر و مربی است _ استفاده می شود؛ یعنی ، تقدیر یاد شده (لولا کلمه سبقت ..) در راستای تدبیر امور انسانهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 446

5_ ستم به انسان ها و به هلاکت رساندن جوامع درستکار ، ناسازگار با مقام ربوبیت خدا و مدبر بودن اوست .

و ما کان ربک لیهلک القرى بظلم و أهلها مصلحون

برداشت فوق از <رب> _ که به معنای مدبر و مربی است - استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 21 - 24، 23

23_ حوادث و مراحل زندگانی یوسف (ع) ، به تدبیر و فرمان خداوند تحقق می یافت .

و كذلك مکّنا لیوسف فی الأرض . . . والله غالب علی أمره

از مصداقهای مورد نظر برای <أمره> _ به قرینه <کذلک مکّنا لیوسف> _ تدبیر امور یوسف(ع) است. برخی برآند که ضمیر در <أمره> به یوسف برمی گردد. بر این اساس جمله <والله غالب علی أمره> (خداوند بر امور یوسف(ع) غلبه دارد و تدبیر امور او در اختیار خداست) در برداشت فوق صراحت بیشتری دارد.

24_ اکثریت مردم به جریان امور به تدبیر خدا و توان او بر انجام مشیتهایش و ناتوانی همگان در برابر او ، ناآگاهند .

والله غالب علی أمره و لکنّ أكثر الناس لا یعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 20

20_ یوسف (ع) در برابر زلیخا تصریح کرد که تنظیم جریان زندگی او ، به عنایت و تدبیر خداوند بوده است .

معاذ الله إنه ربی أحسن مثوای

ضمیر در <إنه> به <الله> باز می گردد و در برداشت فوق، جمله <إنه ربی> تعلیل برای <معاذ الله> گرفته شده است. بر این اساس مفاد جمله فوق، چنین می شود: من [از این امر فریبنده] به خدا پناه می برم و او مرا یاری خواهد کرد؛ زیرا او مدبر امور من و تربیت کننده من است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 13

13_ خداوند ، امور انسان ها را بر اساس رحمت خویش و مغفرت خطاهای آنان تدبیر می کند .

إن ربی غفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 2 - 14

14_ خداوند ، رب و پروردگار همه انسانهاست .

لعلکم بلقاء ربکم توقنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 4 - 12

12_ خارج پنداشتن تدبیر امور هستی از اختیار خداوند ، نشانه جهل و کور فکری است .

إن فی ذلک لآیات لقوم یعقلون

ص: 447

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 15

15_ کفرپیشگان علی رغم مشاهده نشانه های ربوبیت خدا بر سراسر جهان ، با موحدان درباره خداوند و ربوبیت او به جدال و جرّ و بحث می پردازند .

هو الذی یریکم البرق . . . و هم یجـدلون فی الله

جمله حالیه <و هم یجادلون فی الله> قید برای همه جمله هایی است که در آیات پیشین آمده است ؛ یعنی ، با آنکه آثار وجودی خدا و ربوبیت او نمایان است و اوست که برق، رعد، ابر و صاعقه را پدید می آورد و همه امور را تحقق می بخشد، آنان درباره وی به جرّ و بحث می پردازند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 33 - 1

1_ موجودیت انسان ها و دستاوردهایشان و نیز تدبیر امور آنان به دست خداوند است .

أفمن هو قائم علی کل نفس بما کسبت

از معانی <قائم بودن بر کسی> در اختیار داشتن شؤن آن کس، تدبیر امور او و قوام بخشیدن به وی است. حرف <باء> در <بما کسبت> به معنای <مع> می باشد و مراد از <من هو...> خداوند متعال است. بنابراین مفاد <من هو قائم...> این است که: خداوند قوام بخش انسانها و هر آنچه به دست آورده اند می باشد و او شؤن ایشان را اداره و تدبیر می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 13 - 9

9- انبیا ، برخوردار از عنایت و تربیت ویژه خداوند

فأوحی إلیهم ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 5

5- همه انسان ها ، حتی کفار ، تحت ربوبیت خداوندند .

مثل الذین کفروا برّبهم أعم لهم کرماد اشتدّت به الريح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 35 - 6

6- خواندن خداوند با اسم <ربّ> از آداب دعاست .

ربّ اجعل هـذا البلد اماناً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 22 - 9

9- نزول باران ، تحت تدبیر خداوند و به میزان مشخص و اندازه ای معین است .

وإن من شيء إلا عندنا خزائنه وما ننزله إلا بقدر معلوم .. فأنزلنا من السماء

ص: 448

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 98 - 9

9- ربوبیت خداوند ، شایسته تسبیح ، حمد ، سجده و فروتنی انسان به پیشگاه او

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 99 - 8

8- ربوبیت خداوند ، شایسته عبادت به درگاه او

وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 55 - 2

2- پیامبر (ص) ، تحت توجه و پرورش ویژه خداوند قرار داشت .

وَرَبِّكَ أَعْلَمُ بِمَن فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ

با توجه به اینکه خداوند رب همه موجودات است و در آیه قبل نیز خود را <رب> همه انسانها معرفی کرد؛ ولی در این آیه <رب> به ضمیر مفرد مخاطب _ که مقصود از آن پیامبر(ص) است _ اضافه شده و این حکایت از آن دارد که آن حضرت، تحت توجه و پرورش خاص خداوند قرار داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 60 - 7

7- پیامبر (ص) ، تحت ربوبیت و عنایت ویژه خداوند

إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 65 - 12

12- پیامبر (ص)، تحت ربوبیت ویژه خداوند و مصون از سلطه و نفوذ شیطان

إن عبادی لیس لک علیهم سلطن و کفی برّک وکیلاً

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مراد از <ک> در <رَبِّک> چنانکه مفسران نیز احتمال داده اند پیامبر(ص) باشد. بنابراین، با اینکه خداوند سلطه شیطان بر بندگان خود را منتفی دانسته است، اختصاص به ذکر پیامبر(ص) پس از آن، می تواند مشعر به نکته یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 66 - 5

5- مطالعه در پدیده های نهفته در طبیعت، هدایت کننده انسان به ربوبیت خدای یگانه

رَبِّکُم الذی یزجی لکم الفلک فی البحر لتبتغوا من فضله

از اینکه خداوند برای گرایش دادن انسانها به ربوبیت خویش، آنها را به مواهب طبیعت توجه داده است، برداشت فوق استفاده

ص: 449

می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 85 - 10

10- پیامبر (ص)، تحت عنایت ویژه و ربوبیت خاص خداوند

من أمر ربّی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 87 - 7

7- ربوبیت الهی نسبت به پیامبر (ص)، ربوبیتی آمیخته با رحمت است.

إلاّ رحمه من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 13 - 8

8- شناخت ربوبیت خداوند، از عوامل ایمان اصحاب كهف بود.

ءامنوا برّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 14 - 13

13- تدبیر امور آسمان ها و زمین (جهان هستی)، به دست خداوند است.

ربّ السموت و الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 19 - 1

1- بیداری اصحاب كهف از خواب، رخدادی شگفت و تحت تدبیر و اراده خداوند بود.

و كذلك بعثنهم

اسناد <بعث> و بیدارسازی به خداوند، گویای نکته فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 22 - 15

15- برتری آگاهی خداوند، لازمه ربوبیت او است .

قل ربّی أعلم بعدتهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 38 - 4,8

4- الله، یگانه مالک و مدبّر انسان و جهان هستی است .

ل_كُنَّا هُوَ اللهُ رَبِّي

ص: 450

8- شرک و غفلت از ربوبیت خدا، مهم ترین خطر رفاه زدگی و سرمستی به امکانات دنیوی است.

ل_کُنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا

مرد مؤمن، برای جدا کردن صف خویش از ثروت مند مغرور، به دو نکته اشاره کرده است: ربوبیت خدا و عدم شرک و با این تعبیر، ثروت مند مغرور را به غفلت از خدا و گرفتاری به شرک، هشدار داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 3 - 7

7- مقام ربوبیت خدا، مقام اجابت درخواست بندگان است.

إِذْ نَادَى رَبَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 1,4

1- حضرت عیسی (ع) در گهواره، خداوند را پروردگار خود و دیگر انسان ها معرفی کرد.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ

جمله <إِنَّ اللَّهَ رَبِّي...> عطف بر <إِنِّي عبد الله> در آیات قبل است. این آیه نیز نقل بخشی از گفته های عیسی (ع) در گهواره است و آیات <ذلک عیسی... کن فیکون> در این بین معترضه می باشد. تشابه این جمله با آنچه در سوره آل عمران و زخرف از عیسی (ع) نقل شده، تأیید کننده این نکته است.

4- خداوند، تدبیرکننده و پرورش دهنده همه انسان ها است.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبِّكُمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 55 - 11

11- اسماعیل صادق الوعد، پرورش یافته تربیت های الهی و زندگی او تحت تدبیر و ربوبیت خداوند بود.

عند رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- خداوند برای رشد آگاهی های پیامبر (ص) و تدبیر رسالت او، هیچ نکته ای از تعالیم ضروری را فروگذاری نکرده و به دست فراموشی نسپرده است.

و ما کان ربک نسباً

برداشت یادشده، با توجه به کلمه <ربّ> به دست می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 65 - 13، 1

1- خداوند، پروردگار آسمان ها و زمین و موجودات میان آن دو است.

ربّ السموت والأرض و ما بینهما

13- جز خداوند، هیچ موجودی شایسته نام مقدس <ربّ و پروردگار جهان> نیست.

ص: 451

رَبِّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ . . هل تعلم له سميًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 41 - 1,5

1 - موسی (ع) پرورش یافته خداوند

اصطنعتک

>اصطناع<; یعنی، تربیت کردن و مؤدب ساختن (قاموس) و بر مبالغه در شایسته ساختن دلالت دارد (مفردات راغب).

5 - خداوند، مری پیامبران و پرورش دهنده آنان

واصطنعتک لنفسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 9,13

9 - تأکید موسی (ع) در برابر فرعون، بر یگانگی خالق و ربّ جهان

من ربّکما . . ربّنا الذی أعطی کلّ شیء خلقه

13 - موسی (ع)، رسالت خویش را پرتویی از هدایت گسترده ربوبی دانست .

من ربّکما . . ربّنا الذی أعطی کلّ شیء خلقه ثمّ هدی

مناسبت بحث موسی(ع) با فرعون، چنین اقتضا کرده است که آن حضرت، موضوع هدایت عام الهی را مطرح کند تا پاسخ سؤال مقدر فرعون را داده باشد؛ زیرا ممکن بود فرعون بگوید: بر فرض که خدای خالق ربّ تو است، چه دلیلی بر لزوم پذیرش سخن رسولان او وجود دارد؟ موسی(ع) با مطرح کردن هدایت عام الهی، علاوه بر پاسخ به سؤال احتمالی او، زمینه کلی اثبات رسالت خویش را نیز مطرح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 90 - 7

7 - خداوند رحمان (دارای رحمت گسترده)، پروردگار همه مردم است .

وإنّ ربّکم الرحمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 114 - 21

21 - خداوند تعلیم دهنده و تربیت کننده پیامبران است .

و قل ربّ زدنی علماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 33 - 5

5- آفرینش و تدبیر جهان از جانب خداوند ، دو اصل تفکیک ناپذیر در جهان بینی توحیدی است .

و ما خلقنا السماء . . . و جعلنا . . . و هو الذی خلق . . . کلّ فی فلک یسبحون

سیاق آیات در مقام ردّ اندیشه مشرکان است که برای خداوند مقام خالقیت، و برای خدایان خویش مقام تدبیر قائل بودند و خداوند در آیات پیشین مقام تدبیر و در این آیه مقام آفرینش را به خود نسبت داده و جدایی آن دو مقام را مردود دانسته

ص: 452

است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 56 - 1

1- جهان هستی (آسمان ها ، زمین و انسان ها) ، تحت ربوبیت خداوند است .

بل ربّکم ربّ السموت والأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 1 - 2

2- خدا ، پروردگار آدمیان است .

اتّقوا ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 3

3 - خدا ، پروردگار آدمیان است .

فی ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 30 - 6

6 - خدا ، پروردگار انسان ها

عند ربّه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 40 - 8

8 - خدا ، پروردگار انسان ها

ربّنا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 47 - 7

7 - خدا، پروردگار آدمیان

وإنَّ يومًا عند ربِّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 54 - 9

9 - خدا، پروردگار انسان ها

أنَّه الحقُّ من ربِّك

ص: 453

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 67 - 6

6 - خدا، پروردگار انسان ها

و ادع إلى ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 77 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ ءَامَنُوْا... و اعبدوا ربّكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 29 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها است .

وقل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 4

4 - خدا، پروردگار آدمیان

و أنا ربّكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 57 - 3,4

3 - خدا، پروردگار انسان ها

إِنَّ الَّذِيْنَ هُمْ مِنْ خَشِيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ

4 - وجود کیفر، برای انسان های متخلف، در نظام ربوبی خداوند

إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشِيهِ رَبِّهِمْ مَشْفِقُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 58 - 5

5 - خدا، پروردگار انسان ها است .

و الَّذِينَ هُمْ بِأَيْتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 60 - 5,6

5 - خدا، پروردگار انسان ها است .

إِلَى رَبِّهِمْ

6 - نظام ربوبی خداوند، نظامی بر اساس کیفر و پاداش

ص: 454

إلى ربهم رجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 76 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها

فما استكانوا لربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 94 - 1

1 - خدا، پروردگار انسان ها است .

ربّ فلا تجعلني

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 97 - 5

5 - خدا، پروردگار آدمیان است .

وقل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 98 - 4

4 - خدا، پروردگار آدمیان است .

وأعوذ بك ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 99 - 2

2 - خدا، پروردگار انسان ها است .

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 106 - 1

1 - خدا، پروردگار آدمیان است .

قالوا ربّنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 107 - 1

1 - خدا، پروردگار انسان ها است .

ربّنا

ص: 455

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 109 - 2

2 - خدا، پروردگار انسان ها است .

يقولون ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 116 - 8

8 - خدا، پرورش دهنده و اداره کننده مرکز مدیریت فیض بخش هستی (عرش)

ربّ العرش الكريم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 117 - 6، 11

6 - خدا، پروردگار انسان ها است .

فإنّما حسابه عند ربّه

11 - شرک و بت پرستی، کفران نعمت های خدا و ناسپاسی در برابر ربوبیت او است .

و من يدع مع الله . . . إته لايفلح الكفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 118 - 4

4 - خدا، پروردگار انسان ها است .

وقل ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 9 - 4

4 - پیامبر (ص)، تحت تربیت خاص و حمایت ویژه خداوند

وإن ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 16 - 8

8 - سراسر هستی تحت تدبیر و ربوبیت خدا است .

ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 28 - 2

2 - پروردگار جهانیان ، پروردگار و مدبر شرق و غرب عالم و هر آنچه میان آن دو است .

قال ربّ المشرق و المغرب و ما بینهما

ص: 456

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 78 - 2

2- اشاره ابراهیم (ع) به آفریدگاری و هدایت گری خدا، برای معرفی پروردگار جهان برای بت پرستان

إِلَّا رَبُّ الْعَالَمِينَ . الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 98 - 4

4- ربوبیت گسترده خدا بر تمامی هستی، دلیل بی همتایی او

إِنَّ كُنَّا لَنَافِي ضُلَّالٍ مُّبِينٍ . إِذْ نَسُوْكُمْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

<عالمین> جمع <عالم> بوده و همراه با <ال>، مفید استغراق است. بنابراین <رب العالمین> دلالت دارد بر این که سراسر هستی، تحت ربوبیت خدا بوده و هر چه غیر خدا است، مربوط او می باشد. نتیجه آن که خدا در ربوبیت، همتا ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 109 - 8

8- همه عوالم هستی تحت ربوبیت خداوند

رَبِّ الْعَالَمِينَ

<عالمین> جمع با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <رب العالمین>; یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 8 - 9

9- خدا، پروردگار همه جهانیان

وَسَبِّحْ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

جمع با <الف و لام> مفید عموم است. بنابراین <رب العالمین>; یعنی، پروردگار همه جهانیان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - خورشید و تمام مظاهر آفرینش ، خود تحت تدبیر و ربوبیت خداوند قرار دارند و سزاوار الوهیت و پرستش نیستند .

یسجدون للشمس .. الله لا إله إلا هو ربّ العرش العظيم

بیان توحیدی و استدلالی آیه یاد شده، تعریضی نسبت به عمل ناروای قوم سبا در پرستش خورشید است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - پیامبر (ص) ، تحت ربوبیت خاص خداوند

و ما ربّک بغـفل

اضافه <ربّ> به <کاف> _ که خطاب به پیامبر(ص) است _ مطلب یاد شده را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 30 - 8

8 - خدا، مربی و مدبر جهان هستی

أنا الله ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 10 - 11

11 - ربوبیت خداوند، مقتضی اعطای نصر و پیروزی بر مؤمنان است.

ولئن جاء نصر من ربّك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 33 - 7

7 - همه انسان ها، تحت تربیت و ربوبیت خداوندند.

يـأيتها الناس اتّقوا ربّكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 2 - 4,6

4 - قرآن، از مقام ربوبیت خدا، نشأت گرفته و دربردارنده معارفی در جهت رشد و کمال انسان است.

تنزيل الکتـب... من ربّ العـلمین

6 - همه جهان ها، تحت ربوبیت خداوند واحد است.

ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 10 - 10

10 - کافران نیز تحت تدبیر ربوبیت خداوندند.

بل هم بلقاء ربّهم کـفرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 15 - 7

7 - خداوند ، پروردگاری بس آمرزنده و بخشایشگر برای مردم سبأ

و ربّ غفور

خبر <ربّ> عبارتی محذوف است و آن _ به قرینه <هم> و <کم> در این آیه _ <لکم> می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 13

13 - پیامبر (ص) ، تحت ربوبیت و عنایت خاص خداوند

و ربّک

ص: 458

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 7

7 - خدا (الله) ، پروردگار انسان ها

الله ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 39 - 10

10 - کیفر کافران ، از شؤن مقام ربوبی است .

و لایزید الـکـفرین کفرهم عند ربهم إلا مقتاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 62 - 2

2 - همه پدیده های جهان هستی ، جلوه های خالقیت و توحید ربوبی خداوند است .

الله خـلق کل شیء

آیه شریفه به قرینه آیه 64 _ که به منزله نتیجه این آیه بوده و در آن شرک محکوم گردیده است _ درصدد بیان نشانه های خالقیت خدا و اثبات توحید ربوبی او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 7 - 16

16 - مناجات با خداوند و ذکر صفت ربوبیت او ، از آداب دعا و حاجت خواهی از او

ربنا وسعت .. فاغفر للذین تابوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 6

6 - ربوبیت مطلق الهی ، نقطه اصلی تضاد میان آیین موسی و آیین فرعونیان

وقال فرعون ذروني أقتل موسى وليدع ربه .. وقال موسى إني عدت بربي وربكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 60 - 3

3 - ربوبيت خداوند ، مقتضى دعا و حاجت خواهى بندگان از او است .

وقال ربكم ادعوني أستجب لكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 62 - 2,5

2 - خداوند ، پروردگار انسان ها است .

ذلكم الله ربكم

5 - ربوبيت ، خالقيت ، الوهيت و يكتايى ، از اوصاف و ويژگى هاى خداوند

ص: 459

ذلكم الله ربكم خ-لق كل شيء لا إله إلا هو

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 64 - 12

12 - خداوند ، پروردگار انسان ها است .

ذلكم الله ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - غافر - 40 - 67 - 1

1 - خداوند ، خالق و آفریدگار انسان ها است .

هو الذي خلقكم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 9 - 12

12 - ربوبیت و تدبیر جهان از شؤون خالقیت خدا است .

بالذی خلق ... ذلک ربّ العـلمین

از این که خداوند برای ربوبیت خویش به خالقیتش استناد کرده، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - فصلت - 41 - 12 - 4

4 - نظام آسمان ها ، تحت هدایت وحی الهی (امر و تدبیر خداوند)

و أوحى فى كلّ سماء أمرها

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - شوری - 42 - 10 - 9

9 - پیامبر (ص) تحت ولایت و تربیت ویژه الهی

ذلكم الله ربّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 37 - 9

9 - ربوبیت خداوند بر هستی ، متکی بر حکمت و کاردانی او

ربّ العـلمین . . . و هو العزیز الحکیم

از ارتباط واژه <حکیم> با <ربّ العالمین>، مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 27 - 4

4_ تمسّک شیطان به ربوبیت الهی در دادگاه اخروی ، برای میرا جلوه دادن خود از گناهان مشرکان *

ص: 460

قال قرينه ربنا ما أطغيته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 34 - 5

5 - کیفر تجاوزگران ، در راستای ربوبیت الهی و هموار ساختن راه رشد برای بندگان است .

مسومه عند ربك للمسرفين

تعبیر <عند ربك>، ممکن است اشاره به این جهت داشته باشد که مقام پروردگاری و تربیت خلق و رشد انسان ها، مقتضی آن است که موانع تکامل و رشد از میان برداشته شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 49 - 1

1 - تمامی قلمرو هستی ، در انحصار ربوبیت خداوند ، از زمین خاکی تا ستاره <شعری>

و أنه هورب الشعری

تصریح به <شعری>، می تواند از آن جهت باشد که این ستاره، در نقطه ای بس دور در فضا قرار دارد و یادکرد آن در حقیقت، برای بیان یگانگی ربوبیت خداوند بر تمام قلمرو گسترده هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 74 - 4

4 - خداوند ، پروردگاری بزرگ و بلند مرتبه

فسیح باسم ربك العظيم

<العظیم> می تواند صفت برای <رب> و یا صفت برای <اسم> باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 80 - 4

4 - خداوند ، پروردگار و تدبیرکننده همه عوالم هستی است .

تنزیل من ربّ العالَمین

<عالم> (مفرد <عالمین>) به مجموعه و دسته ای از مخلوقات گفته می شود. بنابراین <العالَمین>؛ یعنی، همه موجودات به لحاظ مجموعه ها و دسته ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 86 - 4

4 - انسان ، تحت تدبیر و ربوبیت خداوند

فلولا ان کنتم غیر مدینین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - واقعه - 56 - 96 - 3

3 - خداوند ، پروردگاری بزرگ و بلند مرتبه

ص: 461

واژه <العظیم> می تواند صفت برای <رب> و یا صفت برای <اسم> باشد. برداشت یاد شده بر پایه احتمال اول است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 3 - 5

5_ <عن أبي الحسن الرضا (ع) . . . و أمّا الظاهر فليس من أجل أنّه علا الأشياء برکوب فوقها و قعود علیها و تسنم لذرأها و لکن لفهره و لغلبته الأشياء و قدرته علیها . . . و أمّا الباطن فليس على معنى الإستبطن للأشياء بأن يغور فیها و لکن ذلك منه على استبطانه للأشياء علماً و حفظاً و تدبيراً . . . >

از امام رضا(ع) روایت شده است: . . . و اما ظاهر بودن خداوند نه از آن جهت است که بر اشیا بالا رفته به این که بر آنها سوار گشته و بر فراز آنها نشسته است؛ بلکه این ظهور از جهت قهر و غلبه و قدرت او بر اشیا است... اما خداوند باطن است، به این معنا نیست که او در درون اشیا قرار گرفته و در بطن آنها پنهان است؛ بلکه به این معنا است که از لحاظ آگاهی به اشیا و حفظ و تدبیر [و تنظیم امور] آنها در درون آنها است...<

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 4 - 5

5 - تدبیر و اداره امور جهان در اختیار خداوند است .

خلق السموت . . . ثم استوی علی العرش

<عرش>، به معنای تخت است و مراد از آن تخت حکومت و اداره امور جهان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 8 - 5

5 - خداوند ، پروردگار و مربی انسان ها

و الرسول یدعوکم لتؤمنوا برّبکم

واژه <رب> مشترک لفظی میان وصف و مصدر است و در آیه شریفه معنای وصفی آن (تربیت کننده، مربی و پروردگار) اراده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 10 - 7

7- اهل زمین ، تحت ربوبیت خداوند

أَشْرَأُرِيدُ بَمَنْ فِي الْأَرْضِ . . . رَبِّهِمْ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 9 - 4

4- ربوبیت خداوند ، نسبت به مشرق و مغرب عالم ، دلیل یکتایی و بی بدیلی او

رَبِّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 462

1 - خداوند، مالک و مدبّر آسمان ها و زمین و تمام موجودات بین آنها است .

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

2 - تدبیر امور انسان ها، در اختیار مالک و مدبّر جهان هستی است .

ربّک . . . ربّ السموت و الأرض و ما بینهما

<ربّ السماوات> _ که بیانگر <ربّک> در آیه قبل می باشد _ گویای این است که ربّ تو همان ربّ جهان هستی است و آنان که به ارباب متعدد می اندیشند، بر خطایند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 4

4\$ - شناخت ربوبیت خداوند، زمینه ساز پیدایش حالت ترس و خشیت در برابر او

و اهدیک إلی ربّک فتخشى

- شناخت ربوبیت خداوند، زمینه ساز پیدایش حالت ترس و خشیت در برابر او

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 29 - 5، 8

5 - خداوند، مالک، مربّی و مدبّر تمام هستی است .

ربّ العالَمین

<ربّ> مصدری است که در معنای فاعل (تربیت کننده) به کار می رود (مفردات راغب). از جمله معانی <ربّ> مالک و مدبّر و مربّی است و <عالَمین> یعنی، اصناف مخلوقات. (لسان العرب)

8 - بی قید و شرط بودن مشیّت خداوند، لازمه ربوبیت او بر تمام هستی است .

إلا أن یشاء الله ربّ العالَمین

وجود قید <إلا أن یشاء الله> در مورد مشیّت انسان ها و ذکر نشدن هیچ قیدی در مورد مشیّت الهی، گویای آن است که مشیّت خداوند قیدی ندارد. توصیف خداوند به <ربّ العالَمین>، در حقیقت بیان علت مطلق بودن مشیّت او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 1 - 8

8 - هر نام که بر ربوبیت دلالت کند ، ویژه خداوند است و بر غیر او روا نیست .

سبّح اسم ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 2,6

2 - خداوند ، تدبیرکننده امور پیامبر (ص) و مرئی او است .

ربّک

6 - با وجود ربوبیت و عنایت ویژه خداوند به پیامبر (ص) ، موردی برای خشم و بی مهری به آن حضرت وجود نداشت .

ربّک و ماقلی

ص: 463

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 1 - 96 - 10

10 - خداوند ، مربی پیامبر (ص) و تدبیرکننده شؤون رسالت آن حضرت است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 4 - 114 - 5

5 - ربوبیت و فرمان روایی خداوند بر مردم و شایستگی او برای الوهیت ، دلیل توانایی او بر ناکام گذاشتن وسوسه گران

بِرَبِّ النَّاسِ . مَلِكِ النَّاسِ . إِلَهِ النَّاسِ . مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ

ربوبیت خدا در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 30 - 89 - 3

3 - بهشت برین ، جایگاه رشد و کمال در پرتو ربوبیت خداوند

ارجعی إلی رَبِّكَ . . . و ادخلی جَنَّتِی

این آیه، عطف بر آیه قبل و هر دو تفصیل رجوع به خداوند است. برگزیدن واژه <رَبِّكَ> در آیات پیشین، بیانگر مواجه شدن بهشتیان با ربوبیت خداوند است.

ربوبیت خدا در دعا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 36 - 7

7- ذکر صفت ربوبیت خدا در دعا ، امری پسندیده و مطلوب است .

قال رَبِّ فَأَنْظِرْنِیْ إلی یومِ یبعثون

ربوبیت خدا در قصه یوسف(ع)

6_ تنها جویندگان حقیقت و پژوهشگران وادی معرفت، به نشانه های ربوبیت خدا و علم و حکمت او در داستان یوسف پی خواهند برد .

لقد كان في يوسف وإخوته آيات للسائلين

بدیهی است که داستان یوسف(ع) و برادرانش، حاوی آیات و نشانه هاست، چه پرسشگری باشد یا نباشد. بنابراین حرف لام در <السائلین> لام انتفاع است و <السائلین> گویای این است که پرسشگران و محققان، از آن داستان سود می برند.

ربوبیت خدا در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 13

13_ قیامت ظرف ظهور و انکشاف ربوبیت مطلق خدا برای همگان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء... فینبئکم بما کنتم فیه تختلفون

از مصادیق مورد نظر برای <ما کنتم فیه تختلفون>، به دلیل <أغیر الله أبغی ربا>، ربوبیت خداوند بر هستی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 12 - 4

4 - ربوبیت خدا در قیامت، برای مجرمان، تجلی پیدا می کند.

ناکسوارءوسهم عند ربهم... ربنا أبصرنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - ق - 50 - 27 - 5

5_ ربوبیت انکارناپذیر الهی، متجلی برای همگان در قیامت

قال قرینه ربنا ما أطغیته

التجای قرین کافران به ربوبیت عام الهی در روز قیامت، می رساند که ربوبیت خداوند در آن روز، چنان آشکار است که هیچ کس، قادر به نادیده گرفتن آن نیست.

زمینه اقرار به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 34 - 6

6- تمسک و توجه کافران به ربوبیت الهی، در شرایط اضطرار و مشاهده عذاب

و یوم یرض الذین کفروا علی النار... قالوا بلی وربنا

به میان آوردن نام پروردگار و اضافه <رب> به <نا>، می رساند که کافران با این کار در تلاشند تا در آن شرایط دشوار، رحمت الهی را به خود متوجه کنند.

زمینه ایمان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 14

14 - توجه به عظمت خداوند ، مایه خضوع به درگاه او و وادار سازنده انسان به پذیرش ربوبیت او

فَأَلْقَى السَّحْرَةَ سَجْدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 8 - 4

ص: 465

4 - توجه به قدرت خداوند ، در صورت نگاری و ترکیب اجزای بدن انسان مانع تأثیر جاذبه های گناه در او و زمینه ساز پذیرش ربوبیت خداوند است .

ما غرک . . . فی آیّ صوره ما شاء رگبک

زمینه ذکر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 100 - 31

31_ مطالعه سرگذشت یوسف (ع) ، زمینه باور و توجه به ربوبیت خدا و علم و حکمت اوست .

إن ربی لطیف لما یشاء إنه هو العلیم الحکیم

زمینه ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 19 - 13

13- برتری آگاهی خداوند ، لازمه ربوبیت او بر همه آگاهان است .

ربکم أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 29 - 4

4 - همنشین شدن با بندگان خالص خداوند در قیامت ، حرکت به سوی او و بهره مندی از جلوه های ربوبیت او است .

ارجعی إلی ربک . . . فادخلی فی عبـدی

از معانی حرف <فاء>، تفصیل بعد از اجمال است و این آیه، رجوع به پروردگار را با تفصیل بیشتری بیان می دارد.

زمینه قبول ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 7 - 4

4- توجه به خالقیت مدبرانه خداوند ، زمینه ساز پذیرش ربوبیت او و مانع فریب خوردن انسان از جاذبه های گناه است .

ما غرک برتک .. الذی خلقک فسویک فعدلک

سوگند به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 92 - 1

1- سوگند مؤکد خداوند به ربوبیت خویش بر بازپرسی تمامی کافران و تجزیه گران دین

فوریک لسنئلّهم أجمعین

ص: 466

ضمیر جمع غایب <لنستلنهم> هم می تواند به کافرانی برگردد که در چند آیه قبل از آن سخن به میان آمد (.. أزواجاً منهم) و هم می تواند به <المقتسمین> اشاره داشته باشد. برداشت فوق بنابر هر دو احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 68 - 0

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 69 - 8

8- خداوند با سوگند به ربوبیت خود، بر تحقق حتمی طبقه بندی عاصیان در قیامت، تأکید کرده است.

فوربک .. ثمّ لننزعنّ من کلّ شیعه ... عتیّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 10

10- خداوند با سوگند به ربوبیت خویش، بر آگاهی دقیق خود از میزان عذاب مجرمان تأکید کرده است.

فوربک .. ثمّ لنحنّ أعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 40 - 1

1 - سوگند آکید خداوند، به ربوبیت خویش نسبت به مشرق ها (خاور ها) و مغرب ها (باختر ها)

فلا أقسم ربّ المشرق والمغرب

درباره <لا> در <لا أقسم> و امثال آن، مفسران توجیحات چندی ذکر کرده اند؛ از جمله این که <لا> زاید و برای تأکید <أقسم> می باشد.

شناخت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 55 - 7

7 - شناخت مظاهر طبیعت و اندیشه در آن ، از راه های شناخت خداوند و ربوبیت و تدبیر او بر هستی است .

الذی جعل لکم الأرض .. لأُولی النهی ... تاره أُخری

مجموعه این آیات برای معرفی <رب> است. طریقه ای که قرآن در این آیات ارائه نموده، توجه دادن انسان به مظاهر طبیعت و تعقل در آن، برای شناخت خداوند و ربوبیت حاکم او بر صحنه هستی است.

شؤون ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 96 - 3

3_ محکوم شدن مکذبان آیات الهی به عذاب استیصال ، از شؤون ربوبیت الهی و مقتضای آن است .

ص: 467

إن الذين حقت عليهم كلمت ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 69 - 7

7- تقسیم گنه کاران در قیامت براساس مراتب عصیان گری آنها ، از شوون ربوبیت الهی است .

فوربک .. ثم لنزعن من كل شيعه ائهم اشد على الرحمن عتيا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 70 - 9

9- آگاهی از میزان جرایم انسان ها و درجات عذاب آنان ، از شوون ربوبیت الهی است .

فوربک .. ثم لنحن اعلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 46 - 5

5- عذاب کافران ، از شوون ربوبیت الهی است .

ولئن مستهم نفعه من عذاب ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبياء - 21 - 112 - 4

4- داوری عادلانه و برحق خداوند ، از شوون ربوبیت او است .

رب احکم بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 78 - 1

1 - هدایت و راهنمایی خلق ، از شوون ربوبیت و خالقیت خداوند

إلا رب العـلمین . الذی خلقنی فهو یهدین

تفریع جمله <فهو یهدین> بر <ربّ العالمین> و <الذی خلقنی>، بیانگر برداشت یاد شده است؛ یعنی، چون او پروردگار جهانیان و نیز آفریننده من است؛ پس خود او هم مرا راهنمایی خواهد کرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 79 - 2

2 - تدارک نیاز های زندگی انسان (چون خوردنی ها و آشامیدنی ها) در زمین ، از شوون ربوبیت خداوند

فإنّهم عدوّ لی إلا ربّ العالَمین . . . والذی هو یطعمنی ویسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 19 - 6

6 - درخواست و دعا به درگاه خداوند ، از شوون ربوبیت الهی است .

ص: 468

فقالوا ربنا ب_عد بين أسفارنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 22 - 3

3 - رسیدگی به حال انسان ها در قیامت ، از شؤون ربوبیت خداوند است .

كَلَّا إِذَا... و جاء ربك

عاقلان و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 54 - 7

7 - تنها بهره مندان از خرد ، توان درک آیات ربوبیت الهی و بهره بردن از آن را دارند .

إِنَّ فِي ذَلِكَ لَأَيُّتٍ لِّأُولِي النُّهَى

به خاطر این که عقل از پلیدی ها نهی می کند، آن را <نهیه> می گویند و جمع آن <نهی> است. لام در <لأُولِي النُّهَى> برای اختصاص است و مراد این است که هر چند آیات و نشانه ها برای همه انسان ها است؛ ولی تنها خردمندان می توانند آن را درک کنند.

عذاب دنیوی مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 16

16_ انکار کنندگان ربوبیت خدا ، مخالفان پیامبران و پیروی کنندگان از سرکشان ، در معرض عذاب های دنیوی اند .

و لما جاء أمرنا... و تلک عاد جحدوا بأی_ت ربهم... و اتبعوا أمر کل جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 6 - 1

1_ پیامبر (ص) منکران ربوبیت خدا و انکار کنندگان سرای آخرت را به عذاب های دنیوی هشدار می داد .

و يستعجلونک بالسیئه

عذاب مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 13 - 18

18_ خداوند کفرپیشگانی که علی رغم مشاهده آیات خدا، ربوبیت او را منکر شوند، به عذاب شدید و مکرری سخت تهدید کرده است .

و هم یجـ دلون فی الله و هو شدید المحال

ص: 469

عقیده به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 76 - 14

14 - یهودیان ، معتقد به ربوبیت خداوند

أتحدثونهم بما فتح الله عليكم ليحاجوكم به عند ربكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 38 - 21

21 - ربوبیت خداوند مورد پذیرش و اذعان دوزخیان قرار خواهد گرفت.

قالت ... ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 68 - 5

5 - اعتقاد راسخ هود به ربوبیت خدا بر وی ، موجب استواریش در تبلیغ رسالت های الهی

ولکنی رسول من رب العلمین. أبلغکم رسلت ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 12

12 - احساس ناتوانی یوسف (ع) از ترک گناه بدون امداد های الهی ، جلوه ای از اعتقاد او به ربوبیت خدا

رب ... و إلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب إلیهنّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 30 - 17

17 - اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او ، زمینه ساز باور آدمی به اینکه به سوی خدا در حرکت است و به او باز می گردد .

هوربی ... إلیه متاب

<إليه متاب> نیز مانند <عليه توكلت> به منزله نتیجه ای است برای اعتقاد به ربوبیت خدا و یکتایی او.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 36 - 4

4- ابلیس ، معتقد به ربوبیت خداوند بود و خود را تحت ربوبیت او می دانست .

قال ربّ فأنظرنی إلی یوم یبعثون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 39 - 2

2- ابلیس ، معتقد به ربوبیت خداوند بود و خود را تحت ربوبیت او می دانست .

قال ربّ

ص: 470

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 21 - 31

31- بازديد كندگان از اصحاب كهف ، به ربوبيت خداوند و برترى علم او بر همگان ، معتقد بودند .

فقالوا .. ربهم اعلم بهم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - مريم - 19 - 48 - 12

12- ابراهيم (ع) ، خداوند را مريى و پرورش دهنده خود مى دانست و به ربوبيت او دل بسته بود .

سأستغفر لك ربى .. و ادعوا ربى عسى ألا أكون بدعاء ربى شقيًا

تكرار <ربى> در كلام حضرت ابراهيم، گويای نکته ياد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - سبأ - 34 - 19 - 2

2 - مردم سبا ، به ربوبيت خداوند معتقد بودند .

فقالوا ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - صافات - 37 - 149 - 7

7 - عقیده به وجود دختر برای خدا ، ناسازگار با عقیده به ربوبيت او است .

فاستفتهم الربك البنات ولهم البنون

برداشت ياد شده از تصريح به اسم <رب> در آيه شريفه، به دست مى آيد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

15 - ص - 38 - 79 - 4

4 - ابليس ، معتقد به ربوبيت خداوند

قال ربّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 27 - 3

3 - موسی (ع) ، اعتقاد خود به ربوبیت مطلق خداوند و نیز اعتماد خویش بر او در انجام رسالت را به فرعونیان اعلام کرد .

وقال موسی اِنّی عذت برّی و ربکم من کلّ متکبّر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ممتحنه - 60 - 4 - 28

28 - اعتقاد به ربوبیت خداوند مقتضی توکل انسان بر او

ربّنا علیک توکلنا

ص: 471

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 29 - 3

3 - باغداران یمنی، گروهی خداپرست و معتقد به ربوبیت الهی بودند.

قالوا سبحان ربنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 2 - 7

7 - اعتقاد جنیان استماع کننده قرآن، به ربوبیت یگانه خدا و دوری آنان از شرکوری به او

ولن نشرك برّنا أحدًا

علاقه به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 8 - 3

3 - رغبت و اشتیاق شدید، باید تنها به سوی خداوند و جلوه های ربوبیت او باشد.

وإلی ربّك فارغب

تقدیم <إلی ربّك>، بر متعلق آن، بر حصر دلالت دارد. در <مفردات راغب> آمده است: جمله <رغب فیه و إلیه> [درباره هر چیز]، مفید حریص بودن بر آن است و <رغبه>، به معنای گستردگی اراده و خواستن است.

عمومیت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 9

9_ ربوبیت خداوند فراگیر همگان حتی کافران

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- ربوبیت خداوند ، در برگیرنده همه افراد حتی کسانی که معتقد به آن نیستند .

أفأصِفُكم ربِّكم بالبنین

اضافه <ربِّ> به ضمیر مخاطب <کم> _ که منظور مشرکان هستند و ربوبیت خداوند را قبول نداشتند _ می تواند به منظور یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مظفین - 83 - 15 - 8

8 - ربوبیت خداوند ، عام و فراگیر همه انسان ها حتی کافران ، است .

ص: 472

عوامل تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 7 - 5

5_ شرک و انکار ربوبیت خدا، اعتقادی است برخاسته از جهل و غفلت .

و الذین هم عن آیتنا غفلون

غفلت از ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 172 - 10، 9

9_ غفلت آدمی از ربوبیت خدا در نشئه حجاب و حیات دنیوی، با سابقه نشئه شهود، عذری غیر قابل پذیرش

أشهدهم علی أنفسهم . . . أن تقولوا یوم القیمه إنا كنا هذا غفلین

10_ هیچ انسانی در روز قیامت نمی تواند مدعی غفلت از ربوبیت خدا در حیات دنیوی خویش باشد .

أشهدهم علی أنفسهم . . . أن تقولوا یوم القیمه إنا كنا هذا غفلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 13 - 3

3- سرزنش تکذیب گران و کافران جن و انس، از سوی خداوند به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّ آلاء ربکما تکذبان

استفهام در <فبأیّ> توییحی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 21 - 4

4- سرزنش تکذیب گران و کافران جن و انس از سوی خدا، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

استفهام در <فَبَأَيِّ آلَاءِ> توییخی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 23 - 4

4 - سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خدا، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت فراگیر الهی

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

استفهام در <فَبَأَيِّ آلَاءِ> توییخی است.

ص: 473

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 25 - 5

5- سرزنش تکذیب گران و کافران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

تثیبه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 28 - 5

5- سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

تثیبه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 36 - 4

4- سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 49 - 3

3- سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فبأیّء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 51 - 3

3- سرزنش کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خدا ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت حق

فیهما عینان تجریان . فبأیّء الاء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 65 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فبأیّء الاء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 67 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت

ص: 474

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 69 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 71 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 73 - 4

4 - سرزنش شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 75 - 3

3 - تویخ شدن کافران و تکذیبگران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت پروردگار

خویش

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 77 - 3

3 - سرزنش شدن کافران و تکذیب گران جن و انس از سوی خداوند ، به خاطر نادیده انگاشتن نعمت ها و جلوه های ربوبیت او

فَبَأْتِيَ الْآءِ رَبِّكُمْ تَكْذِبَانَ

فرجام تکذیب ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 39 - 2

2 - نادیده گرفتن مقام ربوبیت خداوند و زیاده روی در هواپرستی ، فرجامی جز آتش دوزخ ندارد .

ص: 475

فَأَمَّا مَنْ طَغَى . . . فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى

از آن جا که مراد از طغیان در <من طغی> _ به قرینه <من خاف مقام ربّه و نهی النفس عن الهوی> (در آیات بعد) _ بی اعتنایی به پروردگار و پیروی از هوای نفس است، تهدید به جحیم نیز، درباره کسانی است که این گونه باشند.

قبول ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 3

3_ باور به ربوبیت خدا بر همه هستی، ایجاب کننده پذیرش ربوبیت او بر انسان

أغیر الله أبغی ربا و هورب کل شیء

جمله <و هورب کل شیء> به منزله علت برای نفی پذیرش ربوبیت غیر خداست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 107 - 12

12_ باور و توجه به قدرت و حاکمیت مطلق خداوند، موجب پذیرش ربوبیت او بر انسان و سایر هستی است.

إلا ما شاء ربک إن ربک فعال لما یرید

برداشت فوق، با توجه به کلمه <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 3

3_ باور به نقش خدا در جهان آفرینش و علم همه جانبه او و فرمانبری همگان از وی، آدمی را به پذیرش ربوبیت مطلق او بر جهان هستی هدایت می کند.

الله یعلم . . . هو الذی یریکم البرق . . . لله یسجد . . . قل من رب السموت والأرض

بیان ربوبیت خدا بر هستی با طرح سؤال از مشرکان، پس از آیاتی که صفات و ویژگیهای خداوند را مطرح کرد، می رساند که مضمون آیه مورد بحث به منزله نتیجه ای برای آیات گذشته است؛ یعنی، آگاهی همه جانبه خدا (الله یعلم . . .)، دخل و تصرف او در هستی (هو الذی یریکم . . .) و خضوع همگان در برابر او (لله یسجد . . .) هر اندیشمندی را به این نتیجه می رساند که: اوست رب و مالک همه هستی و غیر او ربوبیتی ندارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 8

8- عبادت ، پذیرش عملی ربوبیت خداوند است .

وإنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ فَاعْبُدُوهُ

قوم ابراهیم و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 87 - 1

ص: 476

1 - ربوبیت مطلق خداوند بر جهان هستی ، امری ناشناخته برای قوم مشرک ابراهیم (ع)

فما ظنکم بر ربِّ العـلمین

فعل <ظن> هرگاه با حرف <با> متعدی شود، غالباً به ظن غیرصادق و بد اِشعار دارد؛ یعنی، گمان شما به خدا، گمانی غیرصادق و نادرست است. گفتنی است <عالم> (مفرد <عالمین>) به مجموعه و دسته ای از موجودات گفته می شود. بنابراین <عالمین>؛ یعنی، تمامی پدیده های موجود در جهان از هر دسته و مجموعه ای.

قوم عاد و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 2

2_ اکثریت قاطع قوم عاد ، آیات الهی و نشانه های ربوبیت خداوند را انکار کردند .

و تلک عاد جحدوا بأیـت ربهم

با اینکه عده ای از مردم عاد ایمان آوردند، خداوند انکار آیات و مخالفت با پیامبران را به همه قوم نسبت می دهد تا به این نکته اشاره کند که: اکثریت قریب به اتفاق آنان، به کفرورزی اصرار داشتند و مؤمنان در قیاس با آنها، چیزی به شمار نمی آمدند. قابل ذکر است که چون فعل <جحد> به وسیله حرف <با> متعدی شده، معنای <کفر> در آن اشراب شده است.

کافران و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 8

8_ کافران و مشرکان ، منکر ربوبیت مطلق خدا هستند و همواره در برابر آن ایستاده و در این راه پشتیبان یکدیگراند .

و یعبدون من دون اللّٰه .. و کان الکافر علی ربّه ظهیراً

<الف و لام> در کلمه <الکافر> برای استغراق است و این کلمه شامل تمامی کافران می شود. <ظهیر> (فعلیل به معنای فاعل) نیز به معنای معین و پشتیبان است. گفتنی است آمدن فعل <کان> در آغاز مبتدا و خبر، بیانگر استمرار خبر برای مبتدا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 2

2 - کشف و ظهور ربوبیت بی همتای الهی در قیامت ، برای کافران

وقال الذين كفروا ربنا

از اقرار کافران به ربوبیت الهی (ربنا)، مطلب بالا استفاده می شود.

کفر به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 18 - 11

11 - کفر به ربوبیت خداوند، گمراهی است و از صراط مستقیم فاصله بسیاری دارد .

ص: 477

الذین کفروا برّهم .. ذلک هو الضلّ البعید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 19 - 9

9\$ - فرعون ، به ربوبیت خداوند ، بی اعتقاد و در برابر خواسته های او گستاخ بود .

و أهدیک إلی ربّک فتخشی

- فرعون، به ربوبیت خداوند، بی اعتقاد و در برابر خواسته های او گستاخ بود.

کیفر اخروی مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 11

11_ منکران معاد و ربوبیت خدا در روز قیامت به غل ها و زنجیرهایی که بر گردنشان آویخته می شود ، گرفتار خواهند شد .

أولُ نک الأعلّ ل فی أعناقهم

کیفر مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 14

14_ منکران ربوبیت خداوند در قیامت مجازات خواهند شد.

فینبئکم بما کنتم فیه تختلفون

برداشت فوق بر این اساس است که <خبر دادن> (فینبئکم)، کنایه از کیفر دهی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 2

2- شرک پیشگان منکر ربوبیت خدا ، سزاوار گرز های آهنین در دوزخ

و لهم مق_ مع من حدید

<مقمعه> (مفرد <مقامع>) به معنای گرز است. پس <مقامع من حدید>; یعنی، گرزهای آهنین.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - ملک - 67 - 6 - 1

1 - آتش جهنم، کیفر منکران ربوبیت خداوند

و للذین کفروا برّهم عذاب جهنّم

گواهی بر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 478

5_ خداوند پس از شناساندن خود به انسان ها از آنان خواست تا بر ربوبیت خدا و عبودیت خویش گواه باشند .

وَأَشْهَدُهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتَ بِرَبِّكُمْ

لجاست مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 20 - 3

3 - گروهی از مردم با وجود هشدار های قرآن ، همچنان بر بی ایمانی خود باقی اند و ربوبیت و بصیرت الهی را انکار کرده و معاد و حسابرسی اعمال را نمی پذیرند .

إِنَّ رَبَّهٗ كَانَ بِهِ بِصِيرًا .. فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ

متعلق <لایؤمنون>، ممکن است معارفی باشد که در آیات پیشین بیان شد؛ از قبیل: ربوبیت و بصیرت الهی، نامه های اعمال، محاسبه و . . .

مرکز ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 22 - 11

11- ربوبیت و تدبیر خداوند بر عرش (مرکز اداره جهان) ، دلیل یگانگی او و نبودن شریک و معبود دیگری در عالم هستی است .

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ .. فَسُبْحٰنَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ عَمَّا يُصِفُونَ

<ربّ العرش> صفت برای اسم جلاله (الله) است. توصیف خداوند به این صفت _ پس از نفی معبودها و خدایان دیگر در عالم می تواند بیانگر این نکته باشد که صفت <ربّ> و تدبیر امور، تنها در انحصار خداوند است و شریکی برای او نیست.

مشركان صدر اسلام و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 2

2_ شرک پیشگان عصر بعثت ، منکر ربوبیت خدا بودند .

قال الكفرون إن هذا لسحر مبين. إن ربكم الله

به کارگیری حرف تأکید (إن) و اسمیه بودن جمله <إن ربکم الله> بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 4،12

4_ شرک پیشگان عصر بعثت با وجود اعتقادشان به رازقیت و روزی بخشی خدا، ربوبیت بی شریک او را باور نداشتند .

قل من یرزقکم من السماء و الأرض . . . فسیقولون الله

ضمیر فاعلی در <سیقولون> به مشرکان بر می گردد.

ص: 479

12_ مشرکان عرب جاهلی با وجود اعتقادشان به اینکه تدبیر امور جهان در دست خداست، منکر ربوبیت و پروردگاری بی همتای او بودند.

و من یدبر الأمر فسیقولون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 16 - 4

4_ امتناع مشرکان عصر بعثت از اقرار به ربوبیت خدا بر تمام هستی علی رغم مشاهده نقش او در جهان آفرینش

قل من رب السموت و الأرض قل الله

از اینکه خداوند خود به پرسشی که از مشرکان کرده (من رب السموت) پاسخ می دهد (قل الله) معلوم می شود آنان از اعتراف و اقرار به ربوبیت خداوند خودداری می کردند.

مشرکان و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 55 - 8

8_ کافران و مشرکان، منکر ربوبیت مطلق خدا هستند و همواره در برابر آن ایستاده و در این راه پشتیبان یکدیگراند.

و یعبدون من دون الله .. و کان الکافر علی ربه ظهیراً

<الف و لام> در کلمه <الکافر> برای استغراق است و این کلمه شامل تمامی کافران می شود. <ظهیر> (فعلیل به معنای فاعل) نیز به معنای معین و پشتیبان است. گفتنی است آمدن فعل <کان> در آغاز مبتدا و خبر، بیانگر استمرار خبر برای مبتدا است.

مظاهر ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - حمد - 1 - 4 - 4

4- بر پایی قیامت پرتوی از ربوبیت خدا بر جهان هستی است.

رب العلمین .. ملک یوم الدین

برداشت فوق از ارتباط <مالک یوم الدین> با <رب العالمین>، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 5 - 7

7 - هدایت یافتگی اهل تقوا، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

أولئك على هدى من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 22 - 12، 2

2 - آفرینش زمین به گونه ای مناسب برای زندگانی، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

ص: 480

اعبدوا ربکم .. الذی جعل لکم الأرض فرشاً

<الذی جعل .. > صفت دوم برای <ربکم> در آیه قبل است.

12 - آفرینش آسمان ، نزول باران ، به ثمر رسیدن میوه ها و پیدایش روزی برای انسان ها ، جلوه هایی از ربوبیت خداوند است .

اعبدوا ربکم .. الذی جعل لکم ... رزقاً لکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 105 - 4

4 - نزول خیر ها و برکت ها از ناحیه خدا ، پرتوی از ربوبیت او بر انسانهاست .

أن ينزل علیکم من خیر من ربکم

برداشت فوق ، با توجه به اسم <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 3

3 - پاداش دهی خداوند پرتوی از ربوبیت اوست .

فله أجره عند ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 126 - 11

11 - امنیت و رزق و روزی بندگان ، پرتوی از ربوبیت خداست .

رب اجعل هذا بلداً آمناً و ارزق أهله من الثمرات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 7

7 - اعطای کتاب های آسمانی به پیامبران و نازل کردن احکام و معارف دین بر آنان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

و ما أوتی النبیین من ربهم

برداشت فوق با توجه به کلمه <رب> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 147 - 4

4 - احکام و معارف اسلام ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

الحق من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 149 - 5

5 - تعیین مسجدالحرام به عنوان قبله ، پرتوی از ربوبیت خدا بر پیامبر (ص) و در جهت پیشبرد اهداف وی بود .

وإنه للحق من ربک

ص: 481

اضافه <رب> (تریت کننده و مدبر) به ضمیر <ک> که خطاب به پیامبر است، می تواند اشاره به این معنا باشد که: تغییر قبله در جهت تدبیر امور پیامبر؛ یعنی، اهداف رسالت، است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 157 - 2

2- گسترش الطاف و رحمت خاص الهی بر مؤمنان صبور، پرتوی از ربوبیت خداوند است.

من ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 84 - 9

9_ ارتقای درجه معنوی مؤمنان پرتوی از ربوبیت الهی است.

نطمع ان یدخلنا ربنا مع القوم الصالحین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 30 - 7

7_ محاکمه و مجازات منکران معاد، جلوه ای از ربوبیت خداوند است.

ولو تری إذ وقفوا علی ربهم .. قالوا بلی وربنا قال فذوقوا العذاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 38 - 10

10_ برانگیخته شدن تمامی حیوانات جلوه ای از ربوبیت الهی است.

ثم إلی ربهم یحشرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 45 - 17, 20

17_ جهان آفرینش مظهر ربوبیت خداوند است.

چون خداوند پرورش دهنده و تربیت کننده جهان آفرینش است پس جهان آفرینش جلوه و مظهر ربوبیت او است.

20_ نابد ساختن ملتهای ستمگر، جلوه ای از ربوبیت الهی بر جهانیان

فقط دابر القوم الذین ظلموا و الحمد لله رب العلمین

سخن از ربوبیت خداوند (رب العالمین) پس از بیان نابودی ستمکاران (فقط دابر القوم الذین ظلموا) حکایت از آن دارد که نابودی ستمکاران نیز پرتوی از ربوبیت الهی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 57 - 2

2_ اعطای بینات (دلایل روشن) به پیامبر (ص)، پرتویی از ربوبیت خداوند

قل إني على بينة من ربي

ص: 482

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 151 - 4

4_ خداوند، پروردگار انسانها و تشریح احکام پرتوی از ربوبیت او بر ایشان است.

قل تعالوا اتل ما حرم ربکم علیکم

انتخاب <رب> به عنوان فاعل <حرم> بیانگر برداشت فوق است. یعنی چون خدا، پروردگار شما و مدبر امورتان است، احکام یاد شده را برای شما تشریح کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 6

6_ قرآن پرتوی از ربوبیت خداوند بر انسانهاست.

فقد جاءکم بینہ من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 161 - 3

3_ هدایت یافتگی پیامبر(ص)، جلوه ای از ربوبیت خدا به اوست.

هدینی ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 164 - 9

9_ برپایی قیامت و بازگشت انسانها به خدا، پرتوی از ربوبیت خدا بر انسانها و برای تدبیر امور آنان است.

ثم إلی ربکم مرجعکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 165 - 2

2_ آمدن هر نسلی به جای نسل پیشین، پرتوی از ربوبیت خدا بر انسانهاست.

و هو رب كل شيء... وهو الذي جعلكم خلائف الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 53 - 6

6_ رسالت پیامبران جلوه ای از ربوبیت خداوند بر انسانهاست .

قد جاءت رسل ربنا بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 141 - 14

14_ آزمون انسان ها با سختی ها ، برخاسته از مقام ربوبی خدا و در جهت رشد و تربیت آنان

وفی ذلکم بلاء من ربکم عظیم

ص: 483

مکذبان ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 3 - 2

2_ شرک پیشگان عصر بعثت ، منکر ربوبیت خدا بودند .

قال الکفرون إن هذا لسحر مبين. إن ربکم الله

به کارگیری حرف تأکید (إن) و اسمیه بودن جمله <إن ربکم الله> بیانگر برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 18 - 1

1_ عرب جاهلی ، مردمانی شرک پیشه و منکر ربوبیت خداوند

و یعبدون من دون الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 59 - 2

2_ اکثریت قاطع قوم عاد ، آیات الهی و نشانه های ربوبیت خداوند را انکار کردند .

و تلک عاد جحدوا بأیـت ربهم

با اینکه عده ای از مردم عاد ایمان آوردند، خداوند انکار آیات و مخالفت با پیامبران را به همه قوم نسبت می دهد تا به این نکته اشاره کند که: اکثریت قریب به اتفاق آنان، به کفرورزی اصرار داشتند و مؤمنان در قیاس با آنها، چیزی به شمار نمی آمدند. قابل ذکر است که چون فعل <جحد> به وسیله حرف <با> متعدی شده، معنای <کفر> در آن اشراب شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 60 - 2

2_ قوم عاد ، ربوبیت خدا را انکار کرده و از فرمانش سرپیچی کردند .

ألا إن عادًا کفروا ربهم

چون <ربهم> بدون واسطه حرف <باء> مفعول برای <كفروا> قرار گرفته است ، می توان گفت: در <كفروا> معنای عصیان و نافرمانی اشراب شده است؛ یعنی: عصوا ربهم کافرین به.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 68 - 2

2_ قوم ثمود ، ربوبیت خداوند را انکار کردند و از فرمانش سرپیچی نمودند .

ألا إن ثمودا كفروا ربهم

چون <ربهم> بدون واسطه حرف <باء> مفعول برای <كفروا> قرار گرفته است، می توان گفت در <كفروا> معنای عصیان و نافرمانی اشراب شده است؛ یعنی: عصوا ربهم کافرین به.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 484

13 - قیامت روز مؤاخذه منکران ربوبیت خداست .

أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا هَذَا غَفْلِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 50 - 8

8 - فرعون و پیروان او، به خدای آفریننده هستی معترف بودند و ربوبیت او را انکار می کردند .

مَنْ رَبِّكُمْ... رَبَّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 5

5 - ربوبیت خداوند بر انسان ها مورد انکار کافران عصر بعثت قرار داشت .

مَنْ رَبِّهِ

چنانچه کافران به ربوبیت خداوند معترف بودند، می گفتند: <رَبَّنَا>.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 2

2 - جبهه توحید، جبهه ای است معتقد به ربوبیت بی شریک خدا و جبهه شرک، جبهه ای است منکر ربوبیت خدا و معتقد به پروردگاری غیر او .

هَذَا خِصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ فَالَّذِينَ كَفَرُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 50 - 3

3 - مشرکان مکه، ربوبیت خداوند را بر همه قبول نداشتند .

لَوْلَا أَنْزَلَ عَلَيْهِ آيَاتٍ مِنْ رَبِّهِ

تعبیر <رَبِّه> و اضافه <رَبِّ> به ضمیر مفرد مذکر غایب _ که مرجع اش پیامبر است _ حکایت از نکته فوق می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 126 - 1

1 - قوم الیاس ، منکر ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها

أَتَدْعُونَ بَعْلًا .. اللَّهُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأُولِينَ

یادآوری ربوبیت خداوند نسبت به انسان ها، گویای این مطلب است که قوم الیاس، منکر این حقیقت بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 26 - 8، 15

8 - فرعون ، منکر ربوبیت خداوند

و لیدع ربّه

ص: 485

15 - اعتقاد به ربوبیت خداوند ، در آیین مردم عصر فرعون مردود بود .

و لیدع ربّه .. آن یبذل دینکم

دین حضرت موسی بر ربوبیت خداوند استوار بود. بنابراین دین مردم مصر _ که مطابق اعتقادات موسی(ع) در حال تغییر بود _ در تضاد با اعتقاد به ربوبیت خداوند قرار داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 9 - 13

13 - مشرکان عصر بعثت ، معتقد به خالقیت خدا و منکر ربوبیت مطلقه وی بودند .

قل أنئنکم لتکفرون بالذی خلق .. ذلک ربّ العـلمین

تعبیر <تجعلون له أنداداً> نشان می دهد که مشرکان اصل وجود خدا و خالقیت او را قبول داشته اند ولی برای او شریک در آفرینش و ربوبیت قائل بوده اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 49 - 9

9 - اصرار و لجاجت فرعونیان ، در نپذیرفتن ربوبیت مطلقه الهی ، حتی پس از گرفتار آمدن به عذاب

ادع لنا ربّک

فرعونیان به جای <ربّنا> <ربّک> گفته اند؛ با این که موسی(ع) خداوند را <ربّ العالمین> معرفی کرد. از این مطلب اعتراف نکردن به ربوبیت مطلقه و در نتیجه لجاجت آنان استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 17 - 5

5 - بخش عظیمی از انسان ها _ با وجود دلایل فراوان بر ربوبیت خداوند _ همچنان بر انکار آن اصرار میورزند .

قتل الإنسانـن ما أكفـره

نفرین <قتل الإنسان> عموم انسان ها و افراد را می گیرد زیرا حرف <ال> در آن یا برای استغراق است و یا بر ماهیت دلالت دارد و جنس انسان مورد نفرین قرار گرفته است. از آنجا که در این موارد عموم حقیقی مراد نیست، چنین تعبیری بیانگر کثرت چشمگیر افراد مورد نظر خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 4,8,9,12

4_ شرک پیشگان عصر بعثت با وجود اعتقادشان به رازقیت و روزی بخشی خدا، ربوبیت بی شریک او را باور نداشتند .

قل من یرزقکم من السماء و الأرض . . . فسیقولون اللّٰه

ضمیر فاعلی در <سیقولون> به مشرکان بر می گردد.

8_ شرک پیشگان عصر بعثت ، در عین اینکه به مالکیت و حاکمیت خدا بر قوا و حواس آدمی اعتقاد داشتند ، منکر ربوبیت او بودند .

أمن یملک السمع و الأبصر . . . فسیقولون اللّٰه

9_ شرک پیشگان عرب جاهلی با وجود اینکه خدا را پدید آورنده جانداران از موجودات بی جان و موجودات بی جان را از جانداران می

دانستند ، منکر ربوبیت و پروردگاری او بودند .

ص: 486

و من يخرج الحي من الميت و يخرج الميت من الحي . . . فسيقولون الله

12 - مشركان عرب جاهلی با وجود اعتقادشان به اینکه تدبیر امور جهان در دست خداست ، منكر ربوبیت و پروردگاری بی همتای او بودند .

و من يدبر الأمر فسيقولون الله

مكذبان ربوبیت خدا در جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 19 - 6

6 - برای شرک پیشگان منكر ربوبیت خدا ، در دوزخ جامه هایی از آتشی ویژه می برند و بر آنان می پوشانند .

فالذین كفروا قطعت لهم ثياب من نار

تکثیر <نار> نشانگر این نکته است که جامه هایی که برای اهل شرک خواهند برید از جنس آتشی به خصوص خواهد بود نه از هر آتشی .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 21 - 2

2 - شرک پیشگان منكر ربوبیت خدا ، سزاوار گرز های آهنین در دوزخ

و لهم مقـمع من حديد

<مقمعه> (مفرد <مقامع>) به معنای گرز است. پس <مقامع من حديد>; یعنی، گرزهای آهنین.

ملاک ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 26 - 5

5 - علم و قدرت بی کران خدا ، اساس ربوبیت و تدبیر او بر نظام هستی

الذی یرج الخبء . . . و یعلم ماتخفون و ما تعلنون... ربّ العرش العظیم

<یرج الخبء> - در آیه پیش- بیانگر قدرت بی کران و <یعلم ماتخفون...> بیانگر علم همه جانبه خداوند است. ارتباط این آیه با آیه

قبل می‌رساند که ربوبیت و تدبیر خدا، بر پایه قدرت و علم همه جانبه است.

منشأ مبارزه با ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ناس - 114 - 5 - 3

3- ایجاد انگیزه های درونی در مردم، برای مقابله با ربوبیت، فرمان روایی و الوهیت خداوند، هدف شیطان از القای وسوسه به قلب ها است.

ربِّ الناس . ملك الناس . إله الناس . من شرّ الوسواس الخناس . الذى يوسوس فى صدور

ص: 487

مؤمنان به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 13 - 4

4 - در دیدگاه مؤمنان جن ، ایمان آورندگان به ربوبیت خدای یکتا ، از نقصان حق خویش و یا ستم شدن در مجازات ، بیم نداشته و در امان اند .

فمن یؤمن برّبه فلا یخاف بنحسا ولا رهقا

<زَهَقَ> در معانی <سفاهت> ، <گناه> ، <کذب> و <ظلم> به کار می رود؛ ولی در این آیه معنای اخیر مراد است.

نشانه های ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 6 - 2

2_ آفرینش انسان از خاک ، رشد مرحله به مرحله او در رحم ، صعود تدریجی از طفولیت (مرحله ضعف جسمی و عقلی) به اوج جوانی و نزول تدریجی از اوج بتوانایی (جوانی) به حضیض ناتوانی (کهولت و پیری) ، جلوه های ربوبیت خدا و یگانگی او

فإنا خلقناکم من تراب . . . لکیلا یعلم من بعد علم شیئا . . . ذلک بأنّ اللّٰه هو الحق

نشانه های ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 54 - 4

4_ خداوند در طول تاریخ آیات و نشانه های الوهیت و ربوبیت خویش را به آدمیان ارائه کرده است .

کفروا بایت اللّٰه . . . کذبوا بایت ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 5 - 8, 9, 2, 4

2_ فروزندی خورشید و تابندگی ماه ، جلوه هایی از ربوبیت و تدبیر خدا نسبت به اهل زمین

إن ربكم الله . . . هو الذى جعل الشمس ضياءً والقمر نوراً

4_ حرکت منظم ماه در مدار خود و منازل آن (هلال ، تربيع ، بدر و . . .) آیت و نشانه ربوبیت خداست .

و القمر نوراً و قدره منازل

8_ جهان آفرینش ، آیات و نشانه های ربوبیت خداوند

الله الذى خلق السموت . . . هو الذى جعل الشمس . . . يفصل الأیت

برداشت فوق بر این اساس است که مراد از <آیات> آیات تکوین باشد نه آیات تدوین.

9_ قرآن ، تبیین گر آیات و جلوه های ربوبیت الهی در پدیده های جهان آفرینش

ما خلق الله ذلك إلا بالحق يفصل الأیت

ص: 488

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 6 - 1

1_ آمد و رفت شب و روز، از آیات و نشانه های روشن ربوبیت خداست .

إن ربکم اللہ . . . إن فی اختلاف الیل والنهار ... لآیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 22 - 1، 2

1_ وجود مرکب های راهوار و چهارپایان برابر در خدمت انسان _ برای طی مسافت های طولانی بیابان ها _ نشانه ربوبیت و پروردگاری خدا

هو الذی یسیرکم فی البر

روی سخن در این آیات با مشرکان و آن دسته از مردمان است که از ربوبیت خدا _ که در تار و پود جهان آفرینش جلوه گر است _ غافل و بی توجه هستند.

2_ حرکت کشتی ها بر سطح دریا، در سایه وزش باد های ملایم و موافق، از جلوه های ربوبیت و پروردگاری خدا

هو الذی یسیرکم فی البر و البحر حتی إذا کنتم فی الفلک و جرین بهم بريح طيبة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 24 - 15

15_ طبیعت (نزول باران، رویش گیاهان و . . .) از منابع تفکر و نشانه های ربوبیت خداوند است .

کماء أنزلنہ من السماء فاختلفت به نبات الأرض . . . کذلک نفصل الأیت لقوم یتفکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 31 - 10، 13، 7، 3

3_ تأمین بیوقفه رزق و روزی انسان ها از سوی خدا، جلوه ای از ربوبیت بی همتای اوست .

قل من یرزقکم من السماء و الأرض

این آیه شریفه _ به قرینه آیه بعد _ در مقام رد پندار ربوبیت غیر خدا و توجه دادن شرک پیشگان به ربوبیت بی همتای خداست. گفتنی است که به کارگیری فعل مضارع (یرزقکم) بیانگر استمرار روزی و بیوقفه بودن آن است.

7_ شنوایی و بینایی و دیگر حواس ، از جلوه های ربوبیت خدا بر انسانها

أمن يملك السمع والأبصر

10_ پیدایش مستمر و بیوقفه موجودات جاندار از پدیده های بی جان و موجودات بی جان از پدیده های جاندار ، از نشانه های ربوبیت خدا

و من يخرج الحي من الميت ويخرج الميت من الحي .. فسيقولون الله

13_ وحدت تدبیر در جهان آفرینش ، نشانه وحدت ربوبیت و بی اساس بودن اندیشه شرک است .

و من يدبر الأمر فسيقولون الله

وحدت تدبیر از وحدت مدبر _ که جمله <و من يدبر الأمر> بر آن دلالت دارد _ استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 32 - 1

ص: 489

1_ رازقیت، حاکمیت، حیات بخشی و تدبیر خداوند نسبت به کار جهان، جلوه های روشنی از ربوبیت خدا بوده و اعتقاد به آن، مستلزم ایمان به پروردگاری بی شریک است.

قل من یرزقکم من السماء... فذلکم اللہ ربکم

تفریع جمله <ذلکم اللہ ربکم> با <فای نتیجه>، در آیه پیش (قل من یرزقکم...) بیانگر این حقیقت است که: با وجود اعتقاد به رازقیت خدا، حاکمیت او بر قوا و حواس آدمی، خالقیت نسبت به جاندار و بی جان و تدبیر او نسبت به امور جهان؛ ایمان به ربوبیت مطلق خدا ضروری بوده و مجالی برای پندار پروردگاری غیر او باقی نمی ماند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 3 - 3

3_ بخشایش گناهان، پرتوی از ربوبیت خداوند است.

استغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 17 - 20، 4

4_ بصیرت و روشن ضمیری انسان، پرتوی از ربوبیت خداوند است.

أفمن کان علی بینه من ربه

20_ قرآن، کتابی از ناحیه خداوند و پرتوی از ربوبیت اوست.

إنه الحق من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 18 - 6

6_ کیفر و مجازات ستمگران، پرتوی از ربوبیت خداوند است.

أولئك یعرضون علی ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 34 - 14، 12

12_ اغوای گمراهان پس از اتمام حجت بر آنان و عنادورزی ایشان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

إن كان الله يريد أن يغوبكم هو ربكم

14_ بازگشت انسان ها به خدا ، پرتوی از ربوبیت اوست .

هو ربكم وإليه ترجعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 41 - 8

8_ بخشش گناهان بندگان و گسترش رحمت بر آنان ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

إن ربی لغفور رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 490

8 - هود - 11 - 47 - 11

11_ مغفرت و رحمت خداوند ، جلوه ای از ربوبیت اوست .

قال رب . . . وإلا تغفر لی و ترحمنی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 52 - 3

3_ بخشایش گناهان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

استغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 57 - 7

7_ پدید آوردن اقوامی صالح و موحد ، در پی نابود سازی کفرپیشگان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

و یتخلف ربی قومًا غیرکم

روشن است که قوم جانشین ، همواره غیر از قوم نابود شده است. بنابراین کلمه <غیرکم> ناظر به مغایرت در عقیده و مرام می باشد و لذا <غیرکم> به صالح و موحد بودن تفسیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 76 - 8

8_ نزول عذاب بر اقوام تبه کار ، برخاسته از ربوبیت خداوند است .

إنه قد جاء أمر ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 90 - 5

5_ بخشایش گناه بندگان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

واستغفروا ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 101 - 11

11_ نزول عذاب بر مشرکان و گنه پیشگان ، جلوه ای از ربوبیت خدا و در جهت تدبیر امور انسانهاست .

لما جاء أمر ربك

برداشت فوق ، با توجه به کلمه <رب> (مدبر و مربی) استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 102 - 4

4_ نزول عذاب بر ستم پیشگان (کافران و مشرکان) پرتوی از ربوبیت خدا در جهت تدبیر امور انسانهاست .

و كذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى و هي ظلمه

ص: 491

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 111 - 6

6_ کیفرسانی و پاداش دهی خداوند ، پرتوی از ربوبیت اوست .

لیوفینّهم ربک أعم لهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 6 - 21، 6

6_ گزینش انسان های لایق از ناحیه خداوند ، پرتوی از ربوبیت اوست .

کذلک یجتیبک ربک

21_ فضیلت های یوسف (ع) و نعمت های عطا شده به او و حضرت ابراهیم و اسحاق (ع) و خاندان یعقوب ، جلوه هایی از ربوبیت خداوند

یجتیبک ربک . . . و یتم نعمته علیک و علی ءال یعقوب ... إن ربک علیم حکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 7 - 1

1_ داستان یوسف و برادرانش ، حاوی نشانه ها و آیاتی فراوان از ربوبیت خدا و علم و حکمت او

إن ربک علیم حکیم. لقد کان فی یوسف و إخوته ءایات للسانین

<آیات> به معنای نشانه هاست و چون در جمله <لقد کان . . .> بیان نشده است که داستان یوسف و برادرانش نشانه چه حقیقت و یا حقایقی می تواند باشد و به عبارت دیگر، متعلق <آیات> ذکر نشده است، می توان گفت متعلق آن، حقایق مطرح شده در آیه قبل است که از جمله آنها ربوبیت، علم و حکمت خداوند است (إن ربک علیم حکیم).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 23 - 25

25_ پذیرش درخواست آدمی از جانب خدا و حفظ او از ارتکاب گناه ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

معاذ الله إنه ربی أحسن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 34 - 6,7

6_ نجات یوسف (ع) از کید زلیخا و دیگر زنان ، جلوه ای از ربوبیت الهی بر آن حضرت

فاستجاب له ربه فصرف عنہ کیدھنّ

7_ اجابت دعای بندگان ، پرتوی از ربوبیت الهی است .

فاستجاب له ربه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 37 - 12

12_ بهره مندی پیامبران از دانش های ویژه ، جلوه ای از ربوبیت خداوند بر آنان

ذلکما مما علمنی ربی

ص: 492

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 53 - 12

12_ مغفرت و رحمت خداوند بر بندگان ، پرتوی از ربوبیت او بر ایشان است .

إلا ما رحم ربي إن ربي غفور رحيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 98 - 4

4_ آمرزش گناه بندگان ، پرتوی از ربوبیت خداست .

سوف أستغفر لكم ربي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 1 - 8

8_ قرآن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

و الذي أنزل إليك من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 19 - 3

3_ قرآن جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

أنما أنزل إليك من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 6 - 19

19- نعمت رهایی از نظام های ظالمانه اجتماعی ، از وسیله های آزمایش الهی

اذكروا نعمه الله عليكم إذ أنجـكم من ءال فرعون . . . وفي ذلكم بلاء من ربكم عظيم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 7 - 6

6- رأفت و رحمت خداوند ، جلوه ای از مقام ربوبیت اوست .

إن ربکم لرءوف رحیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- نحل - 16 - 67 - 8

8- در فرآورده های خرما و انگور برای خردورزان ، آیت و نشانه ای از قدرت و ربوبیت خداوند است .

و من ثمرت النخیل و الأعنـب تتخذون منه سکرًا و رزقًا حسنًا إن فی ذلک لآیه لقوم ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 493

10 - اسراء - 17 - 8 - 5

5- رحمت خداوند ، جلوه ربوبیت اوست .

عسی ربکم أن یرحمکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 12 - 6

6- روزی ها ، منافع و ذخایر الهی برای انسان ، جلوه ربوبیت خداوند برای اوست .

لتبتغوا فضلاً من ربکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 30 - 2

2- روزی خداوند به انسان ها ، جلوه ربوبیت و پروردگاری اوست .

إن ربک یسط الرزق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 39 - 3

3- وحی پیام های حکیمانه به پیامبر (ص) ، جلوه ربوبیت خاص خداوند برای آن حضرت است .

أوحی إلیک ربک من الحکمه

اضافه <رب> به <ک> _ که مرجع آن پیامبر(ص) است _ می تواند مشعر به معنای یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 66 - 1

1- حرکت پیوسته کشتی ها و قوانین حاکم بر آن ، در جهت منافع انسان و جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

ربکم الذی یزجی لکم الفلک فی البحر لتبتغوا من فضله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- راهنمایی پیامبر (ص) به کسب مقامات برتر معنوی، جلوه ای از ربوبیت الهی برای آن حضرت

فتهجّد به . . . یبعثک ربّک مقامًا محمودًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- روح، حقیقتی است که دانش آن مختص به خداوند و جلوه ای از ربوبیت اوست.

قل الروح من امر ربّی

اضافه <امر> به <رب> به معنای اضافه لام اختصاص است و به قرینه سؤال پرسش کنندگان، مقصود اختصاص در علم است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- تثبیت مفاهیم وحی و جاودانگی آنها در قلب پیامبر (ص)، جلوه ربوبیت خاص الهی نسبت به آن حضرت

لئن شئنا لنذهبن بالذی أوحینا . . . إلا رحمة من ربک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- آیه های قرآن، تبلور ربوبیت کامل و بی نقص خداوند نسبت به انسان ها، در نظر آگاهان

إن الذین أوتوا العلم . . . إذا تلی علیهم . . . یقولون سبحن ربنا إن کان وعد ربین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15- هدایت های الهی، پرتوی از ربوبیت او است.

أن یهدین ربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- قرآن، جلوه ربوبیت خداوند و برای پیشبرد رسالت پیامبر (ص) است.

کتاب ربک

کلمه <رب> در <ربک>، گویای این است که قرآن، مایه تربیت و رشد آن حضرت در مسیر ابلاغ پیام الهی است و چون خداوند، مربی پیامبر (ص) است، آن را به وی عطا کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- پاداش خداوند به کردار نیک، جلوه ای از ربوبیت او است.

والبقیات الصالحات خیر عند ربک ثواباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 58 - 2,7

2- غفران و رحمت خداوند ، جلوه هایی از مقام ربوبیت او است .

و ربِّكَ الْغَفُورِ ذُو الرِّحْمَةِ

<الغفور> می تواند خبر و یا صفت برای <ربك> باشد.

7- اعطای مهلت از سوی خداوند به گنه کاران ، برای روی آوری به توبه ، جلوه ربوبیت الهی است .

و ربِّكَ الْغَفُورِ ذُو الرِّحْمَةِ لَوْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبْتُمْ لَعَجَّلَ لَكُمْ الْعَذَابَ بَلْ لَكُمْ مَوْعِدٌ

یادآوری رحمت و غفران خداوند، در ضمن آیاتی که نشان دهنده حال هدایت ناپذیران و عذاب حتمی آنان است، دربردارنده این پیام نیز هست که در هر صورت، راه بازگشت، مسدود نشده و مجرم، می تواند به سوی او بازگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 495

10 - كهف - 18 - 81 - 3

3- از میان رفتن فرزند ناصالح و جایگزینی آن به وسیله فرزندی صالح، جلوه ای از ربوبیت خدا برای پدر و مادر مؤمن است.

بیدلھما ربھما خیرًا منہ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 82 - 13، 15

13- حمایت خداوند از فرزندان یتیم پدری صالح و حفظ مال آنها، جلوه ای از رحمت و ربوبیت او بوده است.

فأراد ربك .. رحمة من ربك

<رحمه> مفعول له برای فعل <أراد> است؛ یعنی، اراده پروردگار به باقی ماندن گنج یتیمان، به خاطر رحمت او بوده است.

15- رحمت خداوند، جلوه ای از ربوبیت او است.

رحمة من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 87 - 11

11- کیفر اخروی ستم کاران، جلوه ای از ربوبیت الهی است.

یردّ إلی ربّه فیعدّبه عذابًا نکرًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 2 - 5

5- رحمت خداوند جلوه ای از ربوبیت او است.

رحمت ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 8 - 3

3- زکریا (ع)، موهبت فرزند را از جلوه های ربوبیت خداوند برای خویش می دانست.

قال ربّ اُنّی یكون لی غلـم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 19 - 3

3- اعطای فرزندی شایسته و پاک به مریم (س)، مایه رشد و تکامل او و جلوه ای از ربوبیت خداوند

قال إنّما انا رسول ربّک لأهب لک غلـمًا زکّیًّا .. قال ربّک هو

کلمه <ربّ> می تواند بیانگر مطلب فوق باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 24 - 8

8- امداد رسانی به انسان های شایسته و پاکدامن - به ویژه در شرایط سخت - از جلوه های ربوبیت خداوند است .

ص: 496

قد جعل ربك تحتك سرباً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 5

5- نزول ملائکه بر پیامبر (ص) و آوردن وحی ، جلوه ای از ربوبیت خداوند بر آن حضرت بود .

و ما ننزل إلا بأمر ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 68 - 5

5- برانگیختن منکران معاد و مجازات آنها ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

فوربك لنحشرنهم ... حول جهنم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 12 - 3

3 - مکالمه خداوند با موسی (ع) در وادی طوی ، جلوه ای از ربوبیت او نسبت به آن حضر بود .

ی-موسی . ائی انا ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 26 - 4

4 - آسان ساختن برنامه های تبلیغی پیامبران ، جلوه ربوبیت خداوند و عنایت ویژه او به پیشبرد اهداف رسالت است .

رب . . . یسر لی امری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 47 - 15

15 - فرستادن رسولان الهی همراه با معجزات ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

إنا رسولا ربك . . . ب-ایه من ربك

1 - قرار دادن زمین ، همانند گهواره ای برای آرامش و آسایش انسان ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

الذی جعل لکم الأرض مهذاً

<مهد> جایگاهی است که برای طفل آماده می کنند (گهواره)، در آیه شریفه، زمین به گهواره ای که طفل در آن می آرمد، تشبیه شده است.

6 - وجود راه ها و امکان سیر و انتقال ، بر اثر همواربودن زمین ، از موهبت های الهی برای انسان و پرتویی از ربوبیت خداوند

الذی ... سلک لکم فیها سبلاً

7 - فراهم آمدن زمینه های گوناگون و متنوع برای بهره برداری انسان در روی زمین ، پرتویی از ربوبیت خداوند

الذی ... و سلک لکم فیها سبلاً

<سبل> جمع <سبیل> می باشد. محتمل است مراد از آن <راه> باشد و ممکن است به معنای طریقه هایی باشد که جهت امرار معاش و دیگر امور انسان بر روی زمین وجود دارد.

9- نزول باران از آسمان و رویش گیاهان مختلف به وسیله آن ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

الذی . . . و أنزل من السماء ماء فأخرجنا به أزواجًا من نبات

13- وجود تفاوت چشمگیر در بین انواع گوناگون نباتات ، از جلوه های ربوبیت الهی است .

فأخرجنا به أزواجًا من نبات شتى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 54 - 6

6- نظام زمین و تناسب آن برای حیات و تغذیه انسان ها و دام های آنان ، حاوی نشانه های فراوانی بر ربوبیت الهی است .

جعل لكم الأرض . . . كلوا . . . فی ذلك لآیات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 70 - 12

12- اعطای معجزه به پیامبران ، پرتوی از ربوبیت خداوند

ربّ موسى و هرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 73 - 14

14- بخشش گناهان ، پرتوی از ربوبیت خداوند است .

إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطِيئَاتِنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 74 - 6

6- جزای اعمال ، پرتویی از ربوبیت خداوند است .

إِنَّهُ مِنْ يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 105 - 5

5 - متلاشی شدن کوه ها در قیامت ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و به فرمان او است .

فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 122 - 4،10

4 - برگزیدن آدم از سوی خداوند ، پرتویی از ربوبیت او است .

ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ

10 - پذیرش توبه آدم و راهنمایی او برای حرکت به سوی خدا ، پرورش الهی برای آدم و جلوه ای از ربوبیت خداوند بود .

ص: 498

ثم اجتبِه ربه فتاب عليه و هدى

ارتباط واژه <ربه> به فعل های <تاب> و <هدی>، گویای برداشت یاد شده است و مراد از هدایت _ به قرینه <اجتباہ ربه> _ هدایت به سوی خداوند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 125 - 7

7 - اعطای بصیرت و بینایی و سلب آن، از جلوه های ربوبیت خداوند است .

قال رب لم حشرتني أعمى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 127 - 4

4 - ارائه آیات برای هدایت بشر، پرتوای از ربوبیت الهی

بِإِيتِ رَبِّهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 131 - 20

20 - رزق ویژه خداوند به پیامبر (ص)، پرتویی از ربوبیت و عنایت او به آن حضرت است .

ورزق ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 133 - 11

11 - نزول قرآن، پرتو ربوبیت خداوند و وسیله پیشرفت اهداف رسالت است .

لولا يأتينا بـأيه من ربه أولم تأتهم

جمله <أولم تأتهم..> قرآن را مصداق معجزه ای قرار داده که خداوند باید بر پیامبر(ص) نازل می کرد. شمول ربوبیت خداوند بر پیامبر(ص) (ربه)، به معنای تربیت و رشد پایه ها و ساختار رسالت آن حضرت است.

1 - جابه جایی مستمر شب و روز در پرتو قدرت خدا، نشانه ای گویا از تدبیر و ربوبیت او است .

بأنَّ اللهَ يولجُ الَّيْلَ في النِّهارِ .. ذلِكَ بأنَّ اللهَ هو الحقُّ

آیه پیش در بیان یکی از جلوه های قدرت و توانایی مطلق خدا بود؛ یعنی، جابه جا کردن شب و روز که با آن نظام زندگی انسان ها سامان می یابد. در این آیه می فرماید: این که خداوند خود تدبیر نظام جهان را در اختیار گرفت، بدان سبب است که در تمام هستی، تنها او است که ال-ه و معبود به حق است و هر چه غیر او- که معبود پنداشته می شوند- پوچ، باطل و موهوم اند و بلند مرتبگی و بزرگی، تنها برازنده او است و نه غیر او.

1 - نزول باران از آسمان ، یکی دیگر از جلوه های ربوبیت و تدبیر خداوند

ألم تر . . . فتصبح الأرض مخضرة

استفهام در <ألم تر . . .> برای تقریر است. در این جا روی سخن با مردمی است که باور داشتند: نزول باران از آسمان و سبز و خرم شدن زمین توسط آن و به گردش درآمدن چرخه حیات و سامان یافتن زندگی آدمیان، همه تنها در پرتو قدرت و در سایه تدبیر خداوند میسر شده است؛ اما در عین حال می پنداشتند که سرنوشت آنان در دست خدایان دیگری رقم می خورد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 65 - 3

3 - زمین ، سرشار از جلوه های ربوبیت خدا نسبت به انسان

ألم تر أنّ الله سخر لكم ما فى الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 66 - 4

4 - تجلی ربوبیت خدا در آفرینش و در مرگ و حیات مجدد انسان ها

و هو الذى أحياكم ثم يميتكم ثم يحييكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 19 - 6

6 - پیدایش گیاهان مختلف با میوه های متفاوت به وسیله ریزش باران ، یکی از جلوه های تدبیر و ربوبیت خداوند است .

فأنشأنا لكم به جنت . . . لكم فيها فوكة كثيرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 23 - 4

4 - ارسال رسولان به سوی مردم ، نعمتی معنوی در کنار سایر نعمت های الهی برای بشر و نمودی دیگر از ربوبیت ، تدبیر و نظارت دقیق او بر احوال خلق است .

و ما كنا عن الخلق غفلين . . . و لقد أرسلنا نوحًا إلى قومه

در آیات پیشین، آوردن تعبیرهایی چون: <أَنْزَلْنَا>، <أَسْكَنَّا>، <أَنْشَأْنَا> و <نَسَقِيكُمْ>، برای بیان نمونه‌هایی از نعمت‌های مادی خداوند برای بشر و نمودهایی از تدبیر او بود. اکنون تعبیر <وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا...> در کنار آن نعمت‌ها، بیانگر نعمت معنوی خدا و یادآور نمودی دیگر از ربوبیت و نظارت او بر کاربندگان می‌باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 58 - 2

2 - نظام آفرینش، نشانه خدا و جلوه پروردگاری او است.

وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يَتَذَكَّرُونَ

مراد از <آیات>، می‌تواند نشانه‌های خداوندگاری او در جهان آفرینش باشد. هم چنین می‌تواند دلایل ربوبیت او در کتاب آسمانی (قرآن) باشد. برداشت فوق بر پایه احتمال اول است.

ص: 500

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 76 - 5

5 - بلا های دنیوی جلوه ربوبیت خداوند

فما استکانوا لرّبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 78 - 1

1 - دستگاه شنوایی ، بینایی و قوه تعقل در انسان ، جلوه هایی از تدبیر و ربوبیت خداوند

و هو الذی أنشأ لكم السمع والأبصار والأفئدة

<فواد> (جمع <أفئدة>) به معنای دل (قوه ادراک و تعقل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 80 - 3,8

3 - جریان مستمر مرگ و حیات از جلوه های توحید ، ربوبیت و تدبیر خداوند

و هو الذی یحیی و یمیت

این بخش از آیات، در مقام بیان جلوه های ربوبیت و تدبیر خداوند نسبت به جهان و انسان است در برابر این اندیشه شرک آمیز مردم صدر اسلام بود که معتقد به ربوبیت غیر خدا بودند.

8 - گردش شب و روز و پیدایش فصل های مختلف ، یکی دیگر از جلوه های تدبیر و ربوبیت بی شریک خداوند

وله اختلَفَ الّیل والنهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 45 - 1

1 _ امتداد و گسترانیدن سایه ها ، نمودی روشن از ربوبیت خداوند

ألم تر إلی ربّک کیف مدّ الظلّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 47 - 6

6_ گردش شب و روز و آرامش در شب و روز پر تلاش ، نشانه ربوبیت خداوند

ألم تر إلى ربّك . . . وهو الذي جعل لكم الليل لباسًا والنوم سباتًا وجعل النهار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 49 - 9

9_ جریان باد ها ، نزول باران ، احیای سرزمین های مرده و سیراب کردن دام ها و انسان ها از نعمت های الهی و از نشانه های ربوبیت خداوند

ألم تر إلى ربّك . . . وهو الذي أرسل ... أنزلنا من السماء ماء طهورًا . لنحیی به ب

برداشت فوق، به خاطر این نکته است که این آیه، مانند آیات گذشته، درصدد برشمردن نعمت های الهی و اثبات ربوبیت مطلق خداوند است.

ص: 501

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 53 - 2

2_ وجود دو دریا با آب گوارا و شیرین و شور و تلخ در کنار هم بدون مخلوط شدن و درهم آمیختن آن دو آب ، از نشانه های ربوبیت و قدرت خداوند

و هو الذی مرج البحرین هـ ذاعذب فرات . . . و حجرًا محجورًا

ممکن است مراد از دو دریا، دو دریای معینی باشد (مثل اقیانوس هند و بحر احمر) و یا از آن رو که عرب رودخانه بزرگ را <بحر> می نامد، مراد ریزش آب رودخانه _ که شیرین و گوارا است _ به دریای شور و تلخ باشد و میان این دو مانعی است که نه دریا، آب های شیرین رودخانه ها را تلخ می کند و نه آب های شیرین رودخانه، آب شور و تلخ دریا را شیرین و گوارا می سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 54 - 6

6_ آفرینش انسان ها از عنصری مایع (نطفه یا آب) و ایجاد دو نوع پیوند خویشاوندی نسبی و سببی میان آنان ، از نشانه های ربوبیت و قدرت بی انت های خداوند است .

و هو الذی خلق من الماء بشرًا . . . فجعله نسبًا و صهرًا و کان ربّک قدیرًا

یادآوری ربوبیت خداوند در پایان آیه شریفه و نیز در آغاز نخستین آیات مربوط به بحث از آفرینش پدیده های جهان (ألم تر إلی ربّک. . .) می تواند گویای برداشت یاد شده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 73 - 6

6_ آیات قرآن ، جلوه ربوبیت خداوند

ذکّروا بآیّات ربّهم

برداشت فوق از اضافه شدن <آیات> به <ربّهم> استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 81 - 5

5- شفایابی انسان پس از بیماری و حیات مجدد وی پس از مرگ ، نمود های ربوبیت الهی

إلّا ربّ العـلمین . . . و إذا مرضت . . . و الذی یمیتنی ثمّ یحیی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 5

5 - همسری و زوجیت مرد با زن ، به تدبیر الهی و جلوه ای از ربوبیت او است .

خلق لکم ربکم من أزواجکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 192 - 3

ص: 502

3- قرآن ، مظهر ربوبیت خداوند

وَإِنَّهُ لَتَنْزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 13 - 2

2- بازگشت موسی به دامان مادر ، نمودی از تدبیر و اراده الهی است .

فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ

اسناد فعل <ردد> به ضمیر <نا> بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 47 - 8

8- بعثت پیامبران ، نمود ربوبیت خدا

فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 53 - 5

5- قرآن ، کتابی نازل شده از جانب خداوند و جلوه ربوبیت او

إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 10 - 8

8- بازگشت به سوی پروردگار و ملاقات با او ، جلوه ربوبیت وی در مسیر تکامل انسان است .

بَلْ هُمْ بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَافِرُونَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 6 - 3

3- نزول کتاب آسمانی قرآن بر پیامبر (ص)، پرتوی از ربوبیت خدا است .

الذی أنزل إليك من ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 13 - 8

8- آفریش جهان (انسان ، دریا ، خورشید و ماه) ، جلوه ای از ربوبیت خدا است .

اللّٰه خلقکم من تراب . . . و ما یستوی البحران . . . و سخر الشمس و القمر . . . ذلکم ال

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 39 - 4

4- نابودی امت ها و نسل های انسان ها ، و وراثت و جانشینی دیگران ، با اراده خداوند و نشانه ربوبیت او است .

ص: 503

هو الذی جعلکم خلّـف فی الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 46 - 3

3 - آیات قرآن ، از نشانه ها و جلوه های ربوبیت پروردگار است .

و ما تأتیهم من آیه من آیت ربّهم

برداشت یاد شده بر این پایه استوار است که مقصود از <آیات>، آیه های قرآن می باشد و اضافه آن به صفت <ربّ>، بیانگر مطلب بالا است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 182 - 10

10 - جهان آفرینش ، مظهر ربوبیت خداوند است .

ربّ العـلمین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 6 - 18

18 - آفرینش جهان (آسمان ، زمین ، خورشید ، ماه و انسان) جلوه ربوبیت خدا است .

خلق السموت و الأرض ... خلقکم من نفس وحده ... ذلکم اللّٰه ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 6

6 - اعطای پاداش به تقوایپیشگان ، جلوه ای از ربوبیت الهی

لـکن الذین اتّقوا ربّهم لهم غرف من فوقها غرف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 21 - 13

13 - طبیعت (جریان نزول باران ، پیدایش چشمه سارها ، رویش کشت های رنگارنگ و خشک و خرد شدن آنها) ، از جلوه های قدرت و ربوبیت خداوند است .

ألم تر أن الله أنزل من السماء ماء .. ثم يجعله حطاً ما إن في ذلك لذكرى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 52 - 8

8 - وجود آیات و نشانه های فراوان و گوناگون قدرت خداوند و ربوبیت او ، در چگونگی رسیدن روزی انسان ها و فراخی و تنگی آن

أن الله يبسط الرزق لمن يشاء ويقدر إن في ذلك لأيات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 504

4- روشن شدن زمین و حقایق مربوط به اهل آن در قیامت ، جلوه ربوبیت الهی است .

وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آفرینش دام ها و کشتی ها ، از نشانه ها و دلایل قدرت و ربوبیت بی همتای خداوند

اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ .. وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ . و يريكُم ءآي_ته

از مصادیق مورد نظر آیه شریفه برای آیات الهی، دام ها و کشتی ها (موضوع بحث آیه قبل) می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- کوه های استوار ، برکت سرشار زمین ، تغییر فصل ها و تأمین نیاز های غذایی موجودات ، از نشانه های ربوبیت بی همتای خدا

ذَلِكِ رَبِّ الْعَالَمِينَ . وَجَعَلَ فِيهَا رُوسِي مِّنْ فَوْقِهَا وَبَرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَتَهَا فِى أَرْب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- جهان ، سرشار از نشانه های قدرت و تدبیر خداوند است .

و مِّنْ ءآي_ته أَنك تَرى الْأَرْضَ

کلمه <من> در <و من آیاته> برای تبعیض است و از این که حیات و سرسبزی زمین، تنها بخشی از آیات معرفی شده، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14- آیات آفاقی و انفسی خداوند در هستی ، نشانی از ربوبیت و تدبیر یگانه او است .

سنریهم ءای_تنا .. أولم یکف بریک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 54 - 3

3 - حضور انسان ها در قیامت ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

ألا إنهم فی مریه من لقاء ربهم

اضافه <لقاء> به وصف ربوبیت _ و نه دیگر اوصاف و اسمای الهی _ معنای بالا را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 14 - 14

14 - سنت امهال به کافران ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

ص: 505

و لولا کلمه سبقت من ربّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 13 - 4,5

4- نعمت های گسترده الهی در پهنه زمین ، پرتوی از ربوبیت خداوند نسبت به انسان

و الذی خلق الأزواج کلّها .. ثمّ تذکروا نعمه ربّکم

5- هماهنگی نعمت های الهی و ذخایر و امکانات زمین با نیاز های انسان ، نشانی از ربوبیت خداوند است .

و الذی خلق .. ثمّ تذکروا نعمه ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 32 - 17

17- دستیابی پیامبر (ص) ، به منصب رسالت در پرتو برخورداری آن حضرت از ربوبیت ویژه الهی

و رحمت ربّک خیر ممّا یجمعون

اضافه <ربّ> به کاف خطاب گویای برداشت یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 46 - 15

15- فرستادن رسولان از سوی خداوند ، جلوه ای از ربوبیت او بر جهان هستی است .

فقال إني رسول ربّ العـالمین

از اضافه <رسول> به <ربّ العالمین>، مطلب بالا قابل برداشت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 6 - 5

5- هشدار ها و انذار های خداوند بر خلق ، جلوه رحمت و ربوبیت او نسبت به آنان

إنا کنا منذرین .. رحمه من ربّک

با توجه به این که در آیات پیشین، پس از بیان نزول قرآن به وصف اندازگری حق تصریح شده است؛ عبارت <رحمه من ربك>، می تواند فلسفه و خاستگاه این اندازگری را تبیین کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 7 - 3

3- آسمان ها و زمین و سراسر نظام هستی ، نمودار ربوبیت عالی و خدشه ناپذیر خداوند است .

ربّ السموت و الأرض و ما بینهما إن کنتم موقنین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 17 - 10

10 - داوری پروردگار میان انسان ها و فیصله دادن به همه خصومت های آنان ، جلوه ای از ربوبیت او است .

إن ربك یقضی بینهم یوم القیـمه فیما كانوا فیه یختلفون

ص: 506

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 30 - 8

8 - شمول رحمت حق در قیامت نسبت به مؤمنان صلاح پیشه ، نمودی از ربوبیت او

فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبَّهُمْ فِي رَحْمَتِهِ

به کار رفتن واژه <رب> و اضافه آن به <هم>، بیانگر مطلب یاد شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 15 - 18

18- مغفرت و محو کاستی های اعمال و لغزش های صالحان ، جلوه ای از ربوبیت الهی است .

و مغفره من ربهم

از ارتباط غفران با وصف ربوبیت خدا، می توان نتیجه گرفت که خطاپوشی خداوند نسبت به مؤمنان نیک کردار متقی، ناشی از مقام ربوبیت و پروردگاری او است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 16 - 2

2 - عطایای خداوند به اهل بهشت ، جلوه ای از ربوبیت و پروردگاری او

ءاتیههم ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - طور - 52 - 18 - 4

4 - بهشت ، جلوه ربوبیت خداوند ، در حق تقوایبندگان

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ ... ءَاتِيهِمْ رَبَّهُمْ

مطرح ساختن ربوبیت خداوند، در مقام اعطای بهشت به پرهیزکاران و نیز اضافه <رب> به <هم>، مطلب بالا را افاده می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- فرمان های الهی ، جلوه ای از ربوبیت او در راه رشد و تعالی پیامبر (ص) و پیروان آن حضرت

و اصبر لحکم ربّک

اضافه <حکم> به <ربّ>، می تواند بیانگر مطلب بالا باشد.

11- لزوم تنزیه خداوند از کاستی ها ، همراه با ستایش او بر جلوه های عالی پروردگاری اش

و سبح بحمد ربّک

<باء> در <بحمد> برای مصاحبت است. از ارتباط <سبح بحمد> با <ربّ> مطلب بالا استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 18 - 2

ص: 507

2- آیات و نشانه های ربوبی، در عظمت و بزرگی مختلف است (برخی بزرگ تر از برخی دیگر است).

رأى من آى ربّ الكبرى

در صورتی که <الکبری> صفت تخصیصی <آیات> باشد، به دست می آید که آیات ربوبی، بر دو دسته بزرگ و بزرگ تر تقسیم می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 30 - 8

8 - مکلف نبودن پیامبر (ص) به هدایت گمراهان حق ناپذیر، نمودی از ربوبیت خداوند در حق آن حضرت

فأعرض عن من تولّى . . . إنّ ربّك هو أعلم بمن ضلّ عن سبيله

ذکر <ربّک> پس از تعیین محدوده تبلیغ برای پیامبر(ص)، می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 46 - 3

3 - پیدایش انسان از آبی اندک (نطفه)، نمودی از قدرت و ربوبیت الهی

و أنّ إلى ربّك المنتهى . . . و أنّه خلق . . . من نطفه

از ارتباط این آیه با آیه <و أنّ إلى ربّك المنتهى>، مطلب بالا قابل استفاده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 55 - 5

5 - تمامی جلوه های ربوبیت خداوند، نعمت هایی تردیدناپذیر

فبأیّ آلاء ربّك تتماری

از این که <آلاء> به <ربّ> اضافه شده است، می توان نتیجه گرفت که آنچه از ناحیه <ربّ> صادر می شود، بی شک خیر، کمال و

نعمت است و در نتیجه تمامی افعال و تدابیر الهی، نعمت بر خلق می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 13 - 2

2- هر یک از نعمت های زمین ، جلوه ای از ربوبیت انکارناپذیر الهی به < جن و انس > و < مرد و زن >

فَبَأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ

به کار گرفتن وصف <رب>، اشاره به مطلب بالا دارد و تشبیه آمدن <کما> و <تکذِّبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس و یا مرد و زن از انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 17 - 3

3- وجود نظم و برنامه در طلوع و غروب خورشید ، نشانی از پروردگار جهان

رَبِّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبِّ الْمَغْرِبِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 508

1 - تجلی ربوبیت الهی، در تدبیر و طرح ریزی نظام گردش خورشید

ربّ المشرقین . . . فبأیّ الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - قوانین طبیعی حاکم بر جریان آب های زمین، نمودی از ربوبیت انکارناپذیر الهی و غیرقابل تکذیب

مرج البحرین . . . فبأیّ الآء ربکما تکذبان

التقای آب های زمین و دریاها با یکدیگر و وجود حایل و مانع از هضم شدن آنها در یکدیگر، اشاره به نوعی قوانین حاکم بر آب های (شور و شیرین) دارد خداوند متعال این قوانین را، نمودی از ربوبیت انکار ناپذیر خویش دانسته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تأمین نیاز های روحی و تجملی انسان در طبیعت، جلوه ای از ربوبیت انکارناپذیر الهی در حق وی

یخرج منهما اللؤلؤ والمرجان . فبأیّ الآء ربکما تکذبان

با توجه به این که نقش مروارید و مرجان در بعد تجملی زندگی انسان آشکار می باشد، نعمت شمرده شدن آن برای انسان، می رساند که خداوند _ در کنار همه نیازهای اولیه بشر _ نیازهای ثانوی آنان را نیز در نظر داشته و تأمین کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نعمت های متنوع بهشت، جلوه ربوبیت الهی به جن و انس

ذواتا أفنان . فبأیّ الآء ربکما تکذبان

به کار گرفتن وصف <رب> بیانگر مطلب بالا است. تشبیه آمدن <کما> و <تکذبان>، ممکن است به خاطر توجه خطاب به جن و انس و یا مرد و زن از انسان ها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 51 - 4

4- وجود چشمه های همیشه جاری در بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی به جن و انس

فیہما عینان تجریان . فبأیّ آلاء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 53 - 2

2- میوه های متنوع بهشت ، نمود ربوبیت الهی به جن و انس

فیہما من کلّ ف_کَہ زوِجان . فبأیّ آلاء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 55 - 2

ص: 509

2- آسایش ، تنعم و بهره‌وری های خائفان مقام پروردگار در بهشت ، جلوه ای از ربوبیت عالی خداوند و نعمتی غیر قابل انکار و تکذیب

متکین . . . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 63 - 4

4- بهشت های متنوع و متعدد ، جلوه ای از ربوبیت الهی به جن و انس

و من دونهما جنتان . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 65 - 2

2- برگ های سبز و پرطراوت باغ های بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی به جن و انس

مدهامتان . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 67 - 2

2- وجود چشمه های جوشان در باغ های بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی به جن و انس

فیهما عینان نضّاختان . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 69 - 2

2- میوه های متنوع_ به ویژه خرما و انار_ در بهشت ، نمود ربوبیت الهی به جن و انس

فیهما ف_کَهِه و نخل و رمان . فبأیء الآء ربکما تکذبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 71 - 2

2- خلق حوریان نیک سیرت و زیباصورت بهشتی ، جلوه ای از ربوبیت پروردگار نسبت به جن و انس

فیهنّ خیرت حسان . فبأیّ ءالآء ربکمما تکذّبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 73 - 2

2- حوریان جذاب و مستور در خیمه های بهشت ، نمودی از ربوبیت الهی نسبت به جن و انس

حور مقصورت فی الخیام . فبأیّ ءالآء ربکمما تکذّبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - رحمن - 55 - 75 - 2

2- حوریان باطراوت و پاکدامن بهشتی ، نمودی از ربوبیت الهی نسبت به جن و انس

ص: 510

لم يطمثهنّ إنس قبلهم .. فبأيّ آلاء ربّكما تكذّبان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - رحمن - 55 - 78 - 6

6 - تمامی مظاهر آفرینش - در دنیا و آخرت - نمودهایی از ربوبیت خداوند

تب - رک اسم ربّک ذی الجلّ و الإکرام

این آیه، نتیجه تمامی آیات پیشین و فشرده کلام را بیان داشته است و به کل سوره نظر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - واقعه - 56 - 80 - 3

3 - قرآن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

تنزیل من ربّ العّلمین

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

18 - حدید - 57 - 21 - 8

8 - آمرزش و چشم پوشی از گناه بندگان در قیامت ، جلوه ربوبیت و پروردگاری خداوند

سابقوا إلی مغفره من ربّکم

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

19 - ملک - 67 - 5 - 2

2 - جلوه زیبای آسمان ، نشان دیگری از ربوبیت یگانه خداوند

تب - رک الذی بیده الملك .. و لقد زینّا السماء الدنيا بمصّبیح

برداشت یاد شده، از آن جا است که این آیه، در توضیح و تبیین آیات گذشته است. گفتنی است که در آن آیات درباره فرمان روایی و قدرت بی همتای خداوند سخن به میان آمده است.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فیش

2- قرآن ، جلوه ربوبیت خداوند است .

تنزیل من ربّ العـلمین

مطلب یاد شده، از نسبت تنزیل به <ربّ العالمین> استفاده می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - نوح - 71 - 15 - 4

4 - آسمان هفت گانه ، جلوه عظمت ربوبی خداوند و قدرت او

مالکم لاترجون لله وقارًا .. ألم تروا كيف خلق الله سبع سموت طباقًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 511

4- بهره مند ساختن تقوایبندگان از پاداش های آخرت ، جلوه تدبیر خداوند در ترفیع بخشیدن به مقام پیامبر (ص) است .

رَبِّكَ

<ربّ> مصدر و به معنای تربیت است و مجازاً در معنای <تربیت کننده> استعمال می شود (مفردات راغب). تأکید بر واژه <رَبِّكَ>، گویای آن است که اعطای پاداش به متقین، در راستای تربیت پیامبر(ص) و افزودن رشد آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نازعات - 79 - 16 - 2

2- وحی به موسی (ع) ، جلوه ربوبیت خداوند بر او و از عوامل رشد و تربیت آن حضرت برای انجام رسالت خویش بود .

إِذْ نَادَى رَبَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انفطار - 82 - 8 - 5

5- هیئت و سیمای هر انسان ، جلوه گاه کرم و ربوبیت الهی است .

بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ .. فِي أَيِّ صُورَةٍ مَا شَاءَ رَكَّبَكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 2 - 4

4- شکافته شدن آسمان در آستانه قیامت ، در جهت کمال آن و جلوه ای از ربوبیت خداوند است .

وَأَذْنُ لِرَبِّهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 5 - 3

3- گسترش و افزایش مساحت زمین در آستانه قیامت و خالی شدن درون آن ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و در راستای تکامل یافتن زمین است .

وَأُذِنَتْ لِرَبِّهَا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - انشقاق - 84 - 15 - 10

10 - معادِ انسان ها ، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است .

بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلیٰ - 87 - 2 - 6

6 - آفریدن و نظام دادن به جهان هستی ، اقتضای ربوبیت خداوند است .

رَبِّكَ ... الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ

ص: 512

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 3 - 6

6 - وجود حد و مرز مشخص در استعداد های هر یک از موجودات و فراهم بودن زمینه ظهور آنها ، جلوه هایی از ربوبیت خداوند است .

رَبِّكَ الْأَعْلَى . . . الذی قَدَّرَ فِهْدَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 4 - 3

3 - آفرینش چراگاه ها ، از جلوه های ربوبیت خداوند است .

رَبِّكَ . . . الذی أَخْرَجَ المَرْعَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 6 - 3

3 - توانمند ساختن پیامبر (ص) بر قرائت قرآن و فراموش نکردن آن ، از جلوه های ربوبیت خداوند بر آن حضرت است .

سَنَقَرْنٰكَ فَلَاتَسْمَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - اعلی - 87 - 8 - 5

5 - فراهم ساختن شریعتی ساده برای پیامبر (ص) ، از جلوه های ربوبیت خداوند است .

سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ . . . وَنِيسْرِكَ لِّلِيسْرِی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 6 - 3

3 - نابود ساختن سرکشان ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای رشد و تعالی راه پیامبران است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - عذاب طغیان گرانِ مفسد ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای پیشبرد راه پیامبران است .

رَبِّک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 14 - 4,9

4 - زیر نظر داشتن کار های بندگان ، لازمه ربوبیت خداوند بر آنان است .

إِنَّ رَبَّکَ لَبَالْمُرْصَادِ

9 - تهدید مخالفان پیامبر (ص) و سرکوب آنان از سوی خداوند ، جلوه ربوبیت او بر پیامبر (ص) و در راستای تدبیر امور رسالت آن حضرت است .

ص: 513

فعل <رَبَّ>، زمانی به کار می رود که شخص اداره کاری را به دست گیرد و به تدبیر آن برخیزد (مصباح). بر این اساس کلمه <رَبَّ>، به معنای مدبّر است و اضافه آن به ضمیری که خطاب به رسول اکرم (ص) می باشد، بیانگر تأثیر کار خداوند در شؤون پیامبری آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 15 - 2

2 - امتحان بندگان ، جلوه ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور آنان است .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 16 - 4

4 - آزمایش انسان با فقر و تنگدستی ، در راستای تربیت او و جلوه ربوبیت خداوند است .

ابتلیه فقدر علیه رزقه

ضمیر فاعلی در <إبتلاه>، به <رَبِّهِ> در آیه قبل بر می گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 28 - 2

2 - خداوند با فراخواندن صاحبان قلب آرام در قیامت به سوی خویش ، جلوه های ربوبیت خود را بر آنان می گستراند .

ارجعی إلى رَبِّكَ

ذکر هر یک از اسمای خداوند در این موارد، بیانگر نوع مواجه شدن افراد با او است و تعبیر <رَبِّكَ>، بیانگر این نکته است که صاحبان نفس مطمئن، مشمول ربوبیت خداوند و کمال افزون تر خواهند شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فجر - 89 - 29 - 4

4 - همنشین شدن با بندگان خالص خداوند در قیامت ، حرکت به سوی او و بهره مندی از جلوه های ربوبیت او است .

ارجعی الی ربّک .. فادخلی فی عبَدی

از معانی حرف <فاء>، تفصیل بعد از اجمال است و این آیه، رجوع به پروردگار را با تفصیل بیشتری بیان می دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 14 - 13

13 - عذاب جامعه های گنه کار ، به تدبیر خداوند و جلوه ربوبیت او بر آنان است .

ربّهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 3 - 8

8 - پیدایش وقفه ای کوتاه در نزول وحی بر پیامبر (ص) ، جلوه ای از ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور رسالت آن

ص: 514

حضرت بود .

رَبِّكَ

در شأن نزول های متعدد و ناهماهنگ درباره این سوره، این نکته مورد اتفاق است که در نزول پیاپی آیات قرآن، درنگی پدید آمد که پیامبر(ص) را غمگین و مورد شماتت دشمن قرار داد و آیات این سوره، برای آن حضرت مایه تسلائی خاطر گردید. تعبیر <رَبِّكَ> بیانگر آن است که همین وقفه نیز، جلوه ربوبیت و تدبیر خداوند بوده و آن حضرت را در مسیر دریافت و ابلاغ پیام های الهی، تقویت کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 5 - 3

3 - عطیه های خداوند به پیامبر (ص) در جهان آخرت ، جلوه ربوبیت او و در راستای رشد و کمال آن حضرت است .

یُعْطِیْكَ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ضحی - 93 - 11 - 2

2 - نعمت های خداوند به پیامبر (ص) ، جلوه های ربوبیت او بوده و رشد و تربیت آن حضرت را به دنبال داشته است .

رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 1 - 11

11 - الزام پیامبر (ص) به قرائت قرآن در آغاز رسالت ، مایه رشد و تعالی آن حضرت و از جلوه های ربوبیت خداوند بود .

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 8 - 5

5 - بازگشت انسان ها به خداوند و به کیفر رسیدن طغیان گران ، جلوه های ربوبیت خداوند و در راستای تدبیر امور انسان ها است .

رَبِّكَ

ضمیر خطاب در <ربک>، ممکن است خطاب به هر کس باشد که سخن را می شنود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 8 - 2

2- پاداشِ مؤمنان شایسته کردار ، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است .

عند ربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 11 - 3

3- آگاهی دقیق خداوند از بندگان ، نشانه و جلوه ربوبیت او است .

ص: 515

إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - فیل - 105 - 1 - 4

4 - برخورد شدید خداوند با فیل داران مهاجم ، جلوه ربوبیت او و فراهم آورنده زمینه رشد برای آیین اسلام بود .

رَبِّكَ

اضافه <ربّ> به ضمیر در خطاب به رسول اکرم(ص)، بیانگر این است که نابودی اصحاب فیل، آن حضرت را در مسیر رسالت الهی اش، از تربیت و تدبیر الهی برخوردار کرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 3 - 7

7 - < کعبه > ، مظهر ربوبیت خداوند و نشانی گویا بر لزوم عبادت او است .

فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قریش - 106 - 4 - 15

15 - رفع گرسنگی و ناامنی از ساکنان مکه ، در راستای اعتلا و شکوفایی کعبه و از جلوه های ربوبیت خداوند است .

رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ . الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَءَامَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ

<الذی>، وصف <ربّ> و بیانگر جلوه های آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - کوثر - 108 - 2 - 6

6 - مقام ربوبی خداوند ، جلوه گر در اعطای فاطمه (س) به پیامبر (ص)

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ . فَصَلِّ لِرَبِّكَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - امداد های الهی در فتح مکه ، جلوه ربوبیت خداوند بر پیامبر (ص) و مایه پیشرفت اهداف رسالت آن حضرت بود .

إذا جاء نصر الله و الفتح . . . فسبح بحمد ربك

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - اشتقاق مخلوقات از یکدیگر ، جلوه ربوبیت خداوند بر آنان است .

بربّ الفلق

از جمله معانی <فَلَقَ>، تمام مخلوقات است (لسان العرب). اطلاق این وصف بر آنها، به خاطر این است که <شَقَّه شدن> و <شکافتن>، در پیدایش آنها نقشی اساسی دارد.

ص: 516

نعمت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عادیات - 100 - 6 - 3,4

3 - دشمنان اسلام ، ناسپاس در برابر نعمت اسلام و مظاهر ربوبیت خداوند

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

4 - ناسپاسی دشمنان اسلام در برابر ربوبیت خداوند ، دلیل هجوم مجاهدان به صفوف آنان است .

وَالْعَادِيَاتِ .. إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ

نقش ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - لیل - 92 - 20 - 12

12 - پاداش انفاق گران باتقوا ، مایه رشد و کمال آنان و برخاسته از ربوبیت و مقام والای خداوند است .

رَبِّهِ الْأَعْلَى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - قدر - 97 - 4 - 8

8 - فرود فرشتگان و روح به زمین در شب قدر ، تدبیری الهی برخاسته از ربوبیت خداوند است .

يَاذُنْ رَبِّهِمْ

واژه <رَبِّ>، بیانگر برداشت یاد شده است.

نیاز به ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 36 - 2

2- عیسی (ع) ، خود را چون همه مردم ، موجودی نیازمند به ربوبیت خدا دانست و آن را به همگان اعلام کرد .

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ

وسعت ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 98 - 6

6 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند است .

رَبِّ الْعَالَمِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 517

13 - شعراء - 26 - 164 - 8

8 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند

ربّ العـلمین

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 180 - 8

8 - همه عوالم هستی ، تحت ربوبیت خداوند

ربّ العـلمین

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید استغراق است. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 192 - 8

8 - مجموعه نظام هستی ، تحت تدبیر و ربوبیت یگانه خداوند

وإنّه لتنزیل ربّ العـلمین

<العالمین> جمع همراه با <ال> و مفید عموم است. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 8 - 14

14 - ربوبیت خدا گسترده در سراسر عوالم هستی

و سبحـن الله ربّ العـلمین

<العالمین> جمع با الف و لام و مفید استغراق است. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه عالم ها.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 44 - 20

لله ربّ العـلمین

<العالمین> جمع با الف و لام است و افاده عموم می کند. بنابراین <ربّ العالمین>؛ یعنی، پروردگار همه جهانیان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 5 - 5

5 - ربوبیت خدا، گسترده در سراسر زمین

إنّ إلهکم لوحده . ربّ السموت ... و ربّ المشرق

<مشرق> (مفرد <مشارق>) به دو معنا آمده است: الف) مکان طلوع، ب) جهت طلوع. در معنای اول <المشارق> شامل همه مکان هایی است که خورشید از آن طلوع می کند و مقصود از آن می تواند بیان گستردگی ربوبیت خداوند در سراسر زمین باشد. در صورت دوم، مشارق می تواند اشاره به تغییر فصول باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

ص: 518

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 82 - 3,7

3 - آسمان ها و زمین (مجموعه هستی) ، عرش خداوند و تحت ربوبیت عالی و بی نقص او

ربّ السموت و الأرض ربّ العرش

بنابراین که <ربّ العرش> عطف بیان باشد، برداشت بالا به دست می آید.

7 - پروردگار گستره هستی ، فراتر از دسترسی اندیشه بشر و منزّه از توصیف های خلق

سیح-ن ربّ السموت و الأرض ربّ العرش عمّا یصفون

برداشت یاد شده بنابراین نکته است که <سیحان .. عمّا یصفون> نظر به همه خلق داشته باشد و از آن جهت که عام است، شامل مشرکان نیز بشود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 40 - 3

3 - ربوبیت خداوند ، گسترده در سراسر زمین

ربّ المشرق و المغرب

<مشرق> (مفرد <مشارق>) و <مغرب> (مفرد <مغارب>) به دو معنا آمده است: الف) مکان طلوع و غروب، ب) جهت طلوع و غروب. در معنای اول، شامل همه مکان هایی است که خورشید از آن طلوع و یا غروب می کند و مقصود از آن می تواند بیان گستردگی ربوبیت خداوند در سراسر زمین باشد. در صورت دوم، می تواند اشاره به تغییر فصول باشد. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 9 - 1

1 - خداوند ، پروردگار مشرق و مغرب عالم است .

ربّ المشرق و المغرب

ویژگیهای ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 5 - 9

9_ ربوبیت خداوند فراگیرِ همگان حتی کافران

أولئك الذين كفروا بربهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 40 - 5

5- ربوبیت خداوند ، در برگیرنده همه افراد حتی کسانی که معتقد به آن نیستند .

أفأصفكم ربکم بالبنین

اضافه <ربّ> به ضمیر مخاطب <کم> _ که منظور مشرکان هستند و ربوبیت خداوند را قبول نداشتند _ می تواند به منظور یاد شده باشد.

ص: 519

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 66 - 11

11- ربوبیت خداوند به انسان ها ، آمیخته با رحمتی گسترده و فراگیر است .

رَبِّكُمْ .. . إنه كان بكم رحيمًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 100 - 8

8- ربوبیت الهی ، آمیخته به رحمت است .

رحمه ربِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 98 - 5

5- ربوبیت الهی ، آمیخته به رحمت او است .

رحمه من ربِّي

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 52 - 8

8 - ربوبیت خداوند بر هستی ، به دور از هرگونه ناآگاهی و فراموشی است .

لا يضلُّ ربِّي و لا ينسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 78 - 12

12 - ربوبیت الهی ، آمیخته با قدرت و آگاهی عمیق

إنَّ رَبِّكَ .. . و هو العزيز العليم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ربوبیت یگانه خداوند بر هستی ، همراه با اقتدار و دانایی

ربّ العـلـمین . وله الکبریاء ... و هو العزیز الحکیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 3 - 7

7 - خداوند ، مَرَبِّی و مدبّرِی شایسته و بی عیب ، برای پیامبر (ص) و دیگران است .

فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ

مخاطب در <رَبِّكَ>، گرچه پیامبر اکرم(ص) است؛ ولی سیاق سوره، بر تمام انسان ها منطبق است. در این موارد آن حضرت به عنوان رسول و نیز فردی از افراد بشر، مورد خطاب قرار گرفته است.

ص: 520

یوسف (ع) و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 50 - 17

17_ یوسف (ع) در پیامش به پادشاه مصر ، خداوند را رب و مدبر خویش معرفی کرد .

فَسئله ما بال النسوه . . . إن ربی بکیدهنّ علیم

یهود و ربوبیت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 76 - 14

14 - یهودیان ، معتقد به ربوبیت خداوند

أتحدثونهم بما فتح الله علیکم لیحاجوکم به عند ربکم

ص: 521

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

